DE

STATU MORTUORUM

EI

RESURGENTIUM

LIBER.

ACCESSERUNT

EPISTOLÆ DUÆ

CIRCA

LIBELLUM

DF

Archæologiis Philosophicis.

Autore THOMA BURNETIO, S. T. P.

LONDINI: MDCCXXIII.

hala fa handring and Charlet Manager Black Control of the Constitution of the second second A CONTRACTOR OF THE PROPERTY O CONTRACTOR OF THE PROPERTY OF

MONITUM.

Ujusce libri duo tantummodo vel tria exemplaria typis mandanda curavisse fertur clarissimus au-

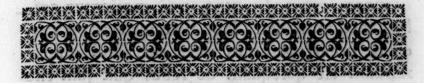
tor: eo, nimirum consilio, ut tum eruditorum amicorum judicium exploraret; tum cogitata sua diligentius repetita curis secundis perpenderet: illum, deinde, suasu gravium quorundam Theologorum, apud se presst. Reperto itaque, in scriniis post obitum ipsius, codice, in quo nonnulla

MONITUM.

nulla immutarat, quadam addiderat; visum est, in paucissimorum usum, aliquot exemplaria recudere: Quippe quia agre ferrent ex doctioribus nonnulli, magno summi viri studio excultum opus aliquando forsan interire posse. Adhibita tamen est cautela ne in vulgus emanaret. Quisquis igitur hunc libellum in manus sumpserit, is se nullo modo passurum a quoquam aut calamo aut typis describi, data side, obstringitor.

Epistolarum, ad libri calcem additarum, priorem autor ipse paulo post Archæologias editas juris publici fecerat: alteram cum hoc libro impressam, penes se tenuit; ambas nunc in lectoris gratiam, simul ederes placuit

re placuit.

De distribution of the solution of

DE

STATU MORTUORUM

ET

RESURGENTIUM.

CAP. I.

Introductio, Argumentum, & modus tractandi.

ENUIS, incertus & sæpe miser rerum nostrarum status in hodiernâ vitâ, facit ut quæritemus meritò, an ab hâc solâ pendeat humana felicitas. Cúmque ex duabus partibus, Animâ & Corpore, compositi & integrati simus: Corporisque vita peritura sit, penitúsque extincta infra curriculum unius sæculi; quærendum ultrà, an B supersit

fupersit Anima, altera pars hominis, extincto corpore: vel unà vivant, unà moriantur ambo, socii individui. Hoc si concesseris, actum est de nobis, periimus toti: nec ultrà disquirendum est quicquam de rebus quæ jam esse desierunt.

SINÈ contra, superstes sit Anima, dissoluto corpore: & ab eodem libera, seorsim vivat vigeatque: multa rogitare licet, multa disquirere, circa Animam ita separatam & subsistentem: Quali fruatur vita, quo statu: & si eodem fruitura sit perpetuò? Quòd si vices mutaverit, an Corpus qualecunque habitura sit iterum: Quæ bonarum & malarum discriminatio: Quæ præmia, & pænæ, pro cujusque merito? Juvabit, denique, immortalis Animæ sata & fortunam prosequi, ab exitu suo & emancipatione à terreno corpore usque ad rerum consummationem.

HÆC pro virili tractaturi sumus in sequenti opusculo: & inter tractandum secernemus, quantum licet, clara ab obscuris, arcana à popularibus. Ut quodque suum sibi locum habeat, sive in luce, sive in umbrâ. Deus interim, Pater Luminum, gressus nostros dirigat, tenebras depellat, & fallaces rerum imagines: ut veritatem, cujus amore slagramus, puram & intemeratam tandem intueamur.

CAP.

CAP. II.

Beatitudinem humanam non pendere tantummodo ex hâc vitâ, sed expectandam esse aliam.

Eum esse: Rerum omnium Authorem, & Moderatorem summum: tam Optimum, quàm Maximum: Rectum, æquum, justum: hoc postulat rerum Natura, hoc communis hominum consensus. Positoque hoc sundamento, Mens humana, ab intuitu hodierni statûs, ad suturum aliquem præsagiendum statim impellitur. Nempe cùm animadvertit, in hujusce Mundi regimine, sive in hâc parte œconomiæ divinæ, leges æqui æ recti, in bonis æ malis distribuendis, non custodiri, inde facilè colligit, aliquid superesse: nondum expleri omnes partes hujus dramatis; æ erigitur expectatione earum rerum quæ secuturæ sunt in altera vita, quasi in proxima scena.

Bona fortunæ & felicitas externa non adhærent Virtuti & Sapientiæ in håc vitå: His non minus gaudent, nec infrequentius, insulsi, pravíque homines. Quòd si in his sita esset ultimò felicitas humana, & hîc penitus terminanda, hunc perturbatum rerum ordinem

B 2 minimè

minimè ferret summus mundi Rector, idémque judex æquissimus. Ut bonis bene sit, & malis malè, est vox Dei, vox hominis, vox universæ naturæ: Testor verò Cælum, Terram, & conscia Sidera, apud nos miseros mortales, intra hodiernæ vitæ limites, hoc jus æternum & Sacrosanctum non exerceri. Ergo, ponas modò Deum justum sanctúmque, ad hoc consequens est, fore præmia & pænas in alterà vità: nec ab hodiernà solummodo, humanam pendere beatitudinem, aut miseriam.

NEC hîc tempora nostra querimur, ut solent infelices: aut sæculum hodiernum præ aliis Ferreum dicimus: Antiquum obtinet Mundus. Consule omnium temporum, omnium gentium Fastos, Romanos, Græcos, quoscunque velis: ubique reperies Socratas & Catones, viros eximios, moribus animíq; dotibus & indole singulares, iniquâ sorte oppressos. Hos odit vulgus prophanum & obstreperum: Calumniis insectantur invidi: nec sacile patiuntur liberale ingenium, virtutis & veritatis tenax, rerum potentes & Tyranni. Hic rerum nostrarum status.

PRÆTEREA, ut rectitudini & justitiæ divinæ non congruit sors promiscua Bonorum & Malorum, in perpetuum: ita tenuitas, ac, ut ita dicam, vilitas, hodierni Statûs: Si unicus esset, nulli primus, nulli secundus: nec dignitati Dei conditoris, nec Incolarum, hoc est, humanarum Animarum, dignitati, responde-Si, præter nostrum, innumerabiles Mundos Deum condidisse statuas, erit tibi quidem aliquantulum levior hæc difficultas: Qui verò, præter Tellurem hodiernam, (Atomum, si vid. Theor. parvitatem spectes: si spurcitiam, sterquilini-c. 10. um) nullum agnoscunt mundum habitabilem, nullos incolas: nec quicquam futurum extinctà hâc vità: næ illi Majestati divinæ graviter officiunt; & Deum sibi fingunt homine magnanimo minorem. Dein si, præter Tellurem ipsam, res humanas, quæ hîc agitantur, observes: adeò minutas esse reperies, aut confusas, aut ærumnosas, ut à malo numine constitui, & ab impotenti tolerari, suspicaberis. Inter principes; quid aliud quam Bella & cædes: inter privatos, lites, jurgia, calumniæ & causarum disceptationes quotidianæ: fæpe etiam de lanâ caprinâ? Multum ubique ineptiarum & stultitiæ, parum sapientiæ: &, quod gravius est, raræ brevésque voluptates, multus & diuturnus labor & dolor: vel ex morbis vel inopià, vel inimicitiis, aliisve incommodis. Adeò ut hujusce vitæ Fabula, Deo, nec Authore, nec spectatore digna videatur: nimirum si abscindas sequelas omnes, & cum futurâ vitâ connexum. SED

SED progredior ultrà: Non tantum Deo indigna funt, sed etiam Animâ humanâ, res & negotiola hodiernæ vitæ, fi futuræ spem & Deprimimur, in hoc prospectum adimas. statu mortali, infra locum, & gradum, & præstantiam naturæ nostræ: Unde iste nobis pudor, in nonnullis rebus aut affectibus naturalibus? unde istæc modestia aut perturbatio, in naturâ humanâ? non tantum cum peccamus, sed cum ipsius naturæ desideriis aut necessitatibus obsequimur. Cur pudet nos nostrûm, & naturæ propriæ? si infra nativam dignitatem nihil agimus: si nec capaces sumus præstantioris sortis: nec digniorem habuimus unquam, aut habituri fumus. Præterea, destinemur, in hâc vitâ, nugis & occupatiunculis, quæ nec decent, nec replent, animam rationalem, rerum multò majorum & meliorum Quod optimum est, quod nobicompotem. lissimum, quod divinum in nobis, tantum non obruitur onere & curâ corporis: reculisque & officiis ad victum, vestitum, valetudinem necessariis. * His tamen non indiget

Anima

^{*} Ecquis est qui putet hominem natum ad cibos tantum & potus percolandos: reliquosq; bruti corporis appetitus satiandos? ad ventos aucupandos, & spes evanidas & fallaces per totam vitam? Quâ tamen brevi insaniâ transactâ, in terram recondatur, & in pulverem resolvatur. Atque hic finis hominis, & rerum humanarum. Non temere & fortuito sati & creati sumus: sed profecto suit quedam vis, qua generi consuleret humano: nec id gigneret aut aleret, quod cum exantlavisct omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum. Cic. Quæst. Tusc. 1. in fine.

CAP. II. & Resurgentium.

Anima, sed in servitutem cogitur, ut mancipium corporis. Subjicitur hic vanitati, & ingemiscit, vilibus & minutis occupata. Quorsum verò sublimis ille intellectus, quo cœlestia & æterna contemplatur: quo Cœlos & Terram metitur: nobilis ardor, & aspiratio, ad altiora & majora? Quorsum illa sitis immortalitatis, quæ nunquam explebitur? Quorsum illa virtus heroica, in nonnullis, quæ exuperat privata commoda, & postponit, ob commune bonum, aut virtutis amorem? Hæc faciunt ut credam quum Deus nihil moliatur ineptè, nec inanes nobis indiderit instinctus: fore tandem ut, ab hoc carcere liberi, novâ luce, & præstantiori vitâ, bonísque fruamur sempiternis.

VIDES, Mentem humanam, & liberiores ipsius motus, coërceri, & quasi suffocari, in hoc corpore; & quo erectior est, & excelsior, in suis cogitationibus, eo magis se impediri sentit. Cui bono igitur hæc vis & amplitudo animi nostri, quibus sertur ultra sines & limites hujusce vitæ, si reverâ nihil suppetat aut supersit ultrà? Deus & Natura frustra nobis dedêre has alas, si tantum reptare super Terram, nunquam humo se tollere, nunquam æthera petere, licuerit. Frustra quidem, sed & incommodè: nam quò elatior est animus in suis contemplationibus, & à sensibus abstractior,

stractior, eò minùs curat res terrenas, & magìs inhabilis redditur ad vitæ communis officia. Quòd si hæc unica sit vita cujus est capax, & quasi Totum rei humanæ, perit Anima suâ virtute: atq; omnis sapientia, præter mundanam, & quæ eò spectat, est stultitia. Infamis indignitas & calumnia, in Deum & homines. Quis hoc ferre potest, cui mica salis, aut generosæ indolis? Quis non indignatur has injurias, sibi, gentíque humanæ impositas? Id unicum addam, si is sit status rerum humanarum, qui hîc singitur: atque id scivissem ante diem natalem, hanc vitam, mihi oblatam, cum indignatione respuissem: Neque vivere, neque mori, operæ pretium esset.

HACTENUS à Naturâ Divinâ, & humanâ, rationes & argumenta sumpsimus, ad probandum vitæ suturæ spem certam & indubiam; occurrit alius argumentandi modus, à naturâ rerum, conjunctim cum naturâ divinâ: & sic se habet. Si Deus est, sunt etiam æternæ & immutabiles Boni & Mali rationes: Turpis & Honesti, Justi & Injusti discrimina: His autem positis, sequitur, ni fallor, sore alium, præter hodiernum, rerum humanarum statum & ordinem. Forsan primâ fronte, non patet hæc ita esse connexa: Sed connexionis vim, in utrâque parte argumenti, paucis aperiam. No-

mine

mine Dei, omnes intelligunt numen summum, & infinitè perfectum. Perfectiones divinas agnoscunt semper, inter alias, sapientiam, bonitatem, justitiam, & puritatem omnimodam: quæ, cum sint persectiones in Deo, id erunt pariter pro ratâ proportione, in naturis quibuscunque intellectualibus à Deo creatis. Dantur itaque Boni & Mali, justi & injusti, turpis & honesti discrimina, ab æterno: non ab impositione hominum, aut legibus tantum humanis, constituta: sed ab immutabili Dei naturâ & perfectione promanantia. Cúmque Deus, sive perfectio summa, sit mensura omnium: Rectumque index sui & obliqui: quæ deviant ab hâc regulâ, sive his oppositæ & objectæ qualitates, erunt eo ipso vitia, labes & errores: ab æterno pariter sic constituta. Atque hæc est pars prima Argumenti nostri. Secundò, Discriminatis hoc modo rebus & actionibus, discriminantur etiam homines in duos ordines, Bonos & Malos; justos & injustos; honestos & turpes. Illi placent Deo, Hi displicent: Illos amat, Hos aversatur. Deus enim non potest non amare sui imaginem: perfectiones suas, ubicunque occurrunt, agnoscere: Quod sibi conforme est, & divinæ naturæ particeps, fovere & amplecti. Et è converso, quod incongruens, discors, & oppositum oppositum sux naturx, repudiare & abhorrere. Quum verò Deus sit xqui rectique amantissimus, idémque potentissimus, non erit otiosus spectator: jus faciendum curabit, nec eandem felicitatem amicis & inimicis, dignis & indignis, impertiet: sed bene aut malè merentibus suam unicuique portionem debitam. Et quo quisque est perfectior, virtute, pietate, sapientià: Deóque proximior indole & naturà, eo erit altior & beatior. Hoc autem, cum neutiquam siat, ut palàm est omnibus, in hodiernà vità: Consequentissimum est, &, instar Dei ipsius, stabile & immobile, ut in suturà aliquà peragatur.

ATQUE hæc hactenus: Solet hîc adjici, coronidis loco, atque ultimi argumenti, Consensus Gentium universalis de vitâ suturâ. Nec
immeritò, ut mihi videtur; vox enim naturæ,
si rectè intelligatur, est index, testisque veritatis. Sed hujus argumenti vim duobus modis labesactare student adversæ sententiæ sautores. Primò, negant hanc opinionem aut
spem vitæ suturæ universalem esse inter Gentes:
saltem si barbaras includas. Dein, inter Gentes excultas & literatas: inter ipsos Philosophos: aiunt nonnullos in alteram partem su-

ise propensiores.

AD primum quod spectat, quot quot è Gentibus Numen Numen aliquod coluerunt: aut cultum religiosum, ritusve, qualitercunque superstitiosos, instituêre: eo ipso testati sunt & prodidere aut spem aut metum vitæ futuræ; & prout Diis suis placerent vel displicerent, se præmia vel pænas accepturos. Reliqui autem Ethnici, siqui sunt istiusmodi, qui nihil divini sapiunt, nihil humani sapere, non minus videntur: sed, pecudum instar, vitam agere belluinam. Ac proinde iniquum effet, ab his homuncionibus metiri genus humanum: ab his fæcibus hominum, & ipsius barbariei, reliquorum omnium vires & virtutes æstimare. Siquis vellet alicujus herbæ vim nativam inquirere, non flaccidam & exuccam colliget, è solo sterili: sed qualis nascitur in agris non malignis, & rore cœli, solisque radiis vegetatur, secundum usum ordinémque naturæ; & quod huic herbæ competit, id ad suam speciem pertinere, aut toti generi proprium & naturale, statuet. Vel si gemmæ nitorem ac indolem scire velles, non tantum brutam, ut aiunt, inspicies: scabram & terræ sordibus obductam: sed extersam & politam: Et quid tum valeat, quam vibret lucem, aut virtutem emittat, id totum naturæ & viribus ipsius attribues, & exinde pretium lapidi constitues.

AD secundum quod spectat, siqui sunt aut fuerunt inter literatos aut Philosophos, qui vi-

C 2

tam

tam futuram abnegant, hos ex eorum esse numero constat, qui nihil in rerum naturâ, præter Materiam: aut saltem nullum, in rebus
mortalibus, Turpis & Honesti discrimen naturale, recipiunt. Sequenti capite resellendi
sunt priores: & ad posteriores quod attinet,
si probatum dedimus, à naturâ Dei, Boni &
Mali æterna esse discrimina, errorem, quo nititur illa sententia, diruimus: & eâdem operâ,
& orationis filo, connexam ostendimus vitam
suturam cum illâ Dei rerúmque naturâ. Ut
summatim dicam, res eò redit, Si Deus est,
est etiam vita sutura: & qui illum agnoscunt,
hanc è medio tollere, aut ipsius sidem è mente
humanâ eradicare, frustra satagunt.

Quam nobis monstravit vitam naturæ lumen, hactenus secuti sumus: sed clarius lumen emicat ex oraculis sacris: vitamque suturam, palàm & in aperto omnibus ostentat. Non dissitendum est, in œconomia Judaica, vitam æternam, quasi in umbris & dubiæ lucis crepusculo, constitisse: sed in religione Christiana, Sol nihil monstrat evidentius in medio die, quam nobis immortalitatem Authores Sacri. Ut nihil hic dicam de Resurrectionis doctrina speciatim, aut de judicio supremo: notum est, tam Christum quam Apostolos, vitam hodiernam & suturam ubique

discri-

discriminasse: atque in hâc discriminatione verti cardinem religionis nostræ. Quid pro- Marc. viii. fuerit bomini, inquit Christus, si lucratus fue-36. rit mundum totum, Animæque suæ jacturam fecerit? Anima, cui omnia succedunt ex voto in hodiernâ vitâ, disperdi non potest, aut esse misera, nisi in altera. Alibi ait Christus, Fa- Luc. xvi cite vobis amicos ex Mamona injusto, ut, cum 9. defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Dein alio loco, Ne timete vobis ab iis, qui Mat.x.28. trucidant corpus, Animam autem non possunt trucidare: sed timete potius eum, qui potest & Animam & corpus perdere in Gebenna. Denique, Qui me abnegaverit in conspectu homi- Luc.xii.9. num, abnegabitur in conspectu Angelorum Dei. Et qui bonis suis spoliatus fuerit in bac vita, Matt. xix. mei causa, reddam illi multiplain ævo futuro. 29. His, & aliis innumeris locis, sæculum hodiernum & futurum distinguit, tractatque, ut opposita, aut disparata, Christus. Nec tantum in sermone aperto, sed etiam in parabolis, idem premit argumentum, de Lazaro & Divite verba faciens. De Margarità inexputabilis pretii: de tritico & loliis: cæterisque hujusmodi. Et in sua concione ad populum è Monte: In colloquiis quotidianis: ubique loci, & nullo non tempore, hujusce mundi bona aut mala parvi ducenda prædicat, præ Regno

Regno cœlorum, & futurâ beatitudine aut miserià. Denique, suà resurrectione à mortuis, & ascensu in cœlum visibili, vitam esse futuram, non verbis edocuit modò, sed etiam an-

te oculos exposuit.

EANDEM calcant semitam Apostoli: duplicémq; vitam, statúmve duplicem, animæ ubi-1 Cor. xv. que attribuunt. Si in bac solum vita, inquit Sanctus Paulus, spem habemus in Christo, mi-2 Cor. v. Serrimi omnium sumus. Scimus verò, ut alibi loquitur, si terrestris bujus domûs nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, nos ædificium ex Deo babituros; domicilium non manu factum, æternum in cœlis. Etenim qui sumus in boc tabernaculo, suspiramus gravati: non eo exui cupientes, sed superindui: ut absorbeatur mortalitas Rom. viii. à vità. Pariter ad Romanos ait, totam naturam, unà cum nobis, ingemiscere gravatam, & ad immortalitatem quandam aspirare. Nec ullo modo pares esse hodiernæ vitæ perpessiones, gloriæ in nobis revelandæ. Sed quid multa? in scriptis Apostolicis, vitam futuram, vitam æternam, sonat omnis pagina: tam fundamentum, quàm præmium, fidei nostræ: atque hancim-2 Tim. i. mortalitatem in lucem eduxisse dicitur Christus, in suo Evangelio; Hanc nimirum apertius ex-IO. plicuit, & efficaciùs, quam aut Moses in sua Lege, aut in suis Scholis Philosophi.

CAP.

CAP. III.

Animam humanam esse substantiam Immortalem: distinctam à corpore, & ab omni materiâ.

OSITA hominum vitâ futurâ, sequitur necessariò Animæ humanæ immortalitas. Sed hanc alii adventitiam, & gratia tantum divinâ superadditam: alii congenitam: animámque suâ naturâ indissolubilem, statuunt. Alterutro modo immortalem esse, manifestò testatur, ut suprà vidimus, Scriptura Sacra: cùm de vità æterna, resurrectione mortuorum, judicio, præmiis pænísque futuris, cœlo & inferno, aliisque cognatis disserit: quæ, mortuo & dissoluto corpore, animam usque durare, vivere, sensu & cogitatione frui supponunt. Utcunque operæ pretium erit, opinor, paucis inquirere, si, præter illam gratiam Dei extraordinariam, quæcunque tandem fuerit, id habeat Anima humana, dependenter quidem à Deo, sed vi & principiis suæ naturæ originariæ, ut immortalis sit, & incorruptibilis. Nec enim mediocriter assensum fidémque corroborat, & efficaciores reddit, ea, quæ credimus, in ipså rerum naturâ videre radicata.

In Animâ, præter cogitationes, aut vim cogitandi, nihil omnino experimur, aut deprehendimus. Quicquid agit Anima, five in seipsâ, sive exteriùs, non tactu aut impulsu agit, sed vi alicujus cogitationis: intellectûs, voluntatis, appetitûs, aut alterius nominis. Et cum patitur, sive à seipsâ, sive exterius, ea etiam est species aliqua cogitationis. Ut nihil prorsus in mente nostrà reperiamus, præter varios modos aut vim cogitandi. Quòd si integra natura Animæ, & essentia, ut dicunt, in cogitatione confistat, est essentialiter vita, & indesinenter activa vel sui conscia: nec perire potest aliter quam annihilatione. Nam si cogitationem omnem adimas, aut vim cogitandi, tollis ipsam essentiam Animæ: quod idem est ac destruere vel annihilare Animam. Id quidem esse penes Deum, non negamus, nec id quæritur impræsentiarum: Sed negamus, vitam ipsius perire posse, aut vim cogitandi, superstite Anima essentia. Id quod, opinor, ab hâc constitutione Animæ, modò recipias, rectà & necessariò sequitur.

Qui hoc modo naturam mentis humanæ constituunt, eo ipso immortalem constituunt, & indeficienter activam, vel sui consciam, nisi redigatur in nihilum. Qui verò, præter hanc vim cogitandi, & vitalem energiam, ut

vocem

vocem illam mutuemur, Animæ attribuunt extensionem & dimensiones: idque fundamenti loco ponunt, antecedenter ad omnem cogitationem: videant illi, qui poterunt probare futuram Animæ vitam. Vitam, inquam: non durationem simplicem: Nam aliud est simpliciter durare, instar stipitis aut saxi: aliud vivere, sensu & cogitatione frui; id quod omnes intellectum volunt nomine Immortalitatis & vitæ futuræ. Posita autem, loco animæ, substantia extensa, quæ non includit necessariò vitam aut cogitationem, pendebit à causis externis, aut à gratia divina, ut, ab hoc corpore separata, his fruatur vel careat. mini lites moveo, qui immortalitatem nobis conservat, sartam tectam: sive à naturâ, sive à gratià eam promanare statuat.

In argumento nostro progredior; Qui hanc nobis eripere immortalitatem, ipsis oculis chariorem, satagunt: Animam non tantum extensam suo modo, sed verè & reipsa corpoream, adeóque instar corporis dissolubilem esse volunt. Hos ubique humanæ naturæ inimicos habeo. Sed adversus inimicos etiam, jura quædam & officia sunt servanda. Non itaque contumeliis & probris vexemus alii alios, sed honestè, positisque præjudiciis, causam

paucis disceptemus.

D

DARI

Dari aliquid *Incorporeum* in rerum naturâ, si libet, ex communi consensu, in compendium causæ pro concesso habebimus. Sin minùs tibi placeat quicquam concedere quod non extorquetur vi rationis, probabimus imprimis Deum non esse *Corpus* aut *Corporeum*. Positóque hôc fundamento, inde ad naturam Animæ nostræ, de quâ agitur, examinandam descendemus.

Quanquam inter absurda, quæ probationis non egent, id meritò numerari possit, Mundum corporeum seipsum condidisse: sinè manu artificis, sinè proposito aut consiliis præconceptis; Nec minus absurdum, summam illam sapientiam & potentiam, quæ relucent in artificio & regimine naturæ, cæcæ rudíque materiæ insitam esse & innatam: Ita tamen comparantur nonnullorum ingenia, ut quicquid non tangit sensus externos aut imaginationem replet: sive, ut apertius dicam, quicquid non est corporeum, id totum pro nihilo habeant. Age itaque rem paucis expendamus. Si Deum ipsum esse Corporeum statuas, erit Deus vel totus Mundus Corporeus, tota massa materiæ: vel aliqua ipsius pars, species, aut singulare genus. Hoc posterius si dixeris, nihil efficies: quoniam nullum est immutabile genus mate-Una quidem atque eadem est omnis materia materia quoad substantiam: sed quoad modos & qualitates, mutatur indies. Quæ dura est hodie, cras mollescit aut funditur: & quæ hodie est tenuis & subtilis, concrescit postridie, amisso suo motu. Transit nempe motus indesinenter (& ipsius interventu reliquæ qualitates) ex aliis in alias materiæ partes: & nihil manet sub eâdem formâ perpetuum. Quapropter Deus iste tuus esset instar Protei: vel potius pro variis mutationibus materiæ moreretur & revivisceret. Præterea, cum non sit materia universa, non esset ubique præsens: nec id tantum, sed etiam disrupta esset & hiaret ipsius substantia multis in locis, interpositis aliis corporibus. Nempe si Deum esse velis materiæ partem fluidam & tenuem, durorum corporum interpolitione continuitas iplius solvitur. Si partem duram & crassam, fluidis intercurrentibus multoties & multifariam à seipfo distrahitur. Nec tam unicum Deum hoc modo efficies, quam innumeros: nec Deum integrum, sed tot divulsa membra & frusta Dei. Denique, vel in singulis particulis totum Deum includis, vel partim in hâc, partim in illâ. Sed utroque modo est mera stultitia, quam non operæ est persequi.

VIDES, quam male conficitur Deus ex materià aliquà particulari, quamcunque sumpseris.

ris. Nec minus absurdum est, aut impossibile, universalem Materiæ massam in Deum erigere, & in naturam divinam. Si totam mundi aspectabilis molem, & Corpora, quacunque: Cœlestia, Terrestria: animata, inanimata: Lapides, Ligna, Metalla, & quæque fordidiora Deum esse fingas: Hoc utique superat omnium Gentium stultitiam; illi enim Numen suum aliud esse ducebant à marmore, aut trunco, aut quâvis statuâ ei consecratâ. Hanc quidem incolere quodammodo Deos suos credidere: sed Incolas ab æde, gladium à vaginâ distinguebant. Tu autem in unum idémque confundis. Præterea, secundum tuam sententiam, edimus bibimusque Deum quotidie, imò sub pedibus calcamus. Et quicquid patitur Materia, cum impellitur huc illuc, scinditur, crematur, conteritur, aut alio modo torquetur, id totum patitur Deus. Materiam enim dicis esse Deum, & siquidem est divina, certè non erit insensilis. Hæc quidem aliena funt ab omni ratione, sed te premit adhuc gravius absurdum: non tantum male pati Deum facis, sed etiam, quod vix sustineo dicere, Impium esse & nefarium. Enimverò, si Deus est totus mundus, erit etiam omnes ipsius partes: sive animatæ, sive inanimatæ: turpes aut honesta, pura aut impura, ipsi denique nique homines Dæmonésque maligni. Sed ab his infandis abstinendum.

HÆC & hujusmodi alia, supremi Numinis majestate indigna, tuam comitantur hypothesin: quæ Deum deprimit & confundit cum Materia. Nec minus cum ratione pugnas ex alterà parte, dum Materiam evehis ad naturam divinam: & perfectionibus, quarum neutiquam capax est, invitam & reluctantem induis. Recolamus, si placet, Quid nomine Dei omnes intelligunt: Intelligunt, opinor, omnes Naturam infinite perfectam; Ecquis autem hominum est, qui naturæ corporeæ omnes inhærere perfectiones, ab hôc fonte promanare, ab his radicibus enasci, aut sibi aut aliis persuadere poterit? Primò, nihil habet vis aut actionis in seipsâ moles Corporea: nec aliunde accipere potest, si nihil ea sit præstantius. Dein, aliunde acceptam, exercere nequit, nisi per divisionem sui in varias partes, motumque localem istarum partium. Sed nec divisibilitas, nec latio de loco in locum, cum infinità perfectione convenit. Secundò, si nullam vim activam, multo minus Cogitationem, in se continet aut includit moles corporea: minimè omnium, cogitationes perfectione infinitas: Sapientiam, potentiam, bonitatem infinitam. Præter alias perfectiones, in quibus numen divinum cæteris rebus omni-

bus prælucet.

AT dices forsan (ut causæ nostræ nihil indulgeamus) non quidem includi aut contineri manifestò Cogitationem, in conceptu Materiæ aut molis corporeæ: sed includi forsan occultè, aut remotè, extra mentis nostræ aciem & captum. Respondeo, Inter omnes Ideas mentis humanæ, nullam nobis præsentiorem esse, aut perspectiorem, quam Ideam Materiæ, sive substantiæ extensæ. Omnes ipsius dimensiones evidentissimè concipimus: Ipsius præterea divisibilitatem, mobilitatem, figuras, situs & proportiones. Et quæ circa has proprietates versantur Scientiæ, omnium habentur evidentissimæ, & maximè demonstrabiles. Quúmque nullà ex his proprietatibus, aut alià quâcunque, quæ sub intelligentiam humanam cadit, connexam reperiamus Cogitationem: inanis videtur suspicio, & sinè omni veritatis specie, hanc præstantissimam, quam fingis, Materiæ proprietatem aut perfectionem, in eâdem Idea contineri quidem, sed non elucescere: nec à mente nostrà inde posse quomodocunque attingi aut derivari.

Dico, Hanc Præstantissimam Materiæ proprietatem: cæteræ enim, quas recensuimus, proprietates, parvi sunt momenti, dignitatis exiguæ,

exiguæ, si conferantur cum Cogitatione, &, quæ inde fluunt, perfectionibus. Hæ constituunt Naturam Divinam, & quicquid est præclarum aut eminens in Natura humana; Illæ, nec vitam habent, nec sensum: nec ullam rerum maximarum vim aut virtutem. catur dimidià parte, eâque nobiliori, quæ nobis visa est integerrima omnium, & consummatissima, Idea: nempe Illa Materiæ vel Naturæ corporeæ. Deus nos celavit (damno quidem nostro, si non injurià) quod optimum est, & scitu dignissimum, in naturâ & notione corporum: mancam nobis, adeóque fallacem, hanc imponendo Ideam. Sed ficta est hæc calumnia in Deum & in homines. Quod Materiæ proprium est, includitur in ipsius Idea: & quod alienum est, & alterius generis, ut cogitatio, aut vis cogitandi, in eâdem non includitur, nec includi debet: nisi quidlibet in quolibet includere velis, & distinctiones rerum penitus confundere.

SED, ut pergamus in argumento, non modò non cohærent, sed repugnant & sibi invicem adversantur, Natura Divina & Corporea. Hæc, infinitè perfecta: Illa, multifariàm & manisestò impersecta: impotens & enervis in se, sed patibilis omni modo à vi externà. Hæc, immutabilis: Illa, perpetuis mutationibus obnoxia.

noxia. Hæc, simplex & uniformis: Illa modificationibus diversis, & compositionibus innumeris variata. Quibus abunde patet, internaturam Divinam & Corpoream, non modò nullam esse connexionem, affinitatem, aut similitudinem: sed etiam manifestam repugnantiam; Et, quod ad hæc consequens est, De-

um esse incorporeum.

Posito hôc fundamento, quo propiùs accedamus ad propositum, asserimus secundo, Dari posse aliquid incorporeum, præter Deum. Hoc à præmissis manisestò deducitur, sinè morâ aut lite; nam cùm Deus sit incorporeus, exinde patet, naturam incorpoream implicare nullam repugnantiam, vel esse naturam possibilem. Productio autem rei possibilis non est impossibilis. Et cùm idem Deus sit omnipotens, penes illum erit, quicquid est possibile, actu & reipsà producere.

Denique, Tertiò affirmamus, Animam humanam esse natura incorporea: vel esse substantiam incorpoream. Pramittere potuissem
huic propositioni, alteram, magis generalem,
a quasi intermediam: Nempe, Non tantum
dari posse, sed etiam actu & reipsa dari, vel
existere in rerum natura, substantias incorporeas prater Deum. Dein, adjunxisse, Talem,
in specie, esse Animam Humanam. Sed utrum-

que, si placet, sub hoc capite complectemur. Primò, inquam, in genere, intra Universi ambitum sunt quædam substantiæ incorporeæ præter Deum. Nihil enim ex parte rei, ut ex præfatis constat, impedire potuit Deum Optimum Maximum, quò minùs in mundo condendo, crearet has naturas incorporeas: & absque illis imperfectum esser quodammodo Opus Mundanum, & potiori sui parte mutilatum. Siquis extructa Æde magnifica, in eadem apparandâ & instruendâ, nihil adhiberet pretiosæ supellectilis: sed vasa tantum sictilia, aut lignaria, aut alterius materiæ vilis instrumenta: neglecto omni ornatu lauto, vel honesto: Hunc hominem, hunc herum, aut malesanum diceres, aut opibus exhaustum, aut miserè avarum? Neque minus, si rerum universarum Conditor, in opere suo absolvendo, & adornando, præstantissimum apparatum, Naturas intelligo incorporeas, prætermisisset: promptum pronúmque foret dicere, eum, aut invidià laboraffe, aut aliquà impotentià, quò minus opus suum perficere, aut potuisset, aut voluisset. Qualis quantusque effet hiatus: Quantum in rebus Inane: si inter Deum & Materiam, Naturam summam & infimam, nihil intercederet? In hoc intervallo locus est innumeris rerum ordinibus, iisque eximiis: quibus quibus omissis aut suppressis, nec sui, nec suscepti & inchoati operis, dignitati & honori providisset Deus. Denique, in rerum natura multa sunt ubique phænomena, quæ nec ad Deum immediatè, nec ad materiam, commodè referri possunt: Hæc naturas intermedias postulant, & causas secundas à Deo: omni vi corporea superiores. Sed his immorandi non est hic locus.

Parata hoc modo, & quasi complanatâ viâ, devenimus tandem ad conclusionem ip-sam in quâ terminatur argumentum. Nempe, Inter has substantias incorporeas, locum habere Animam humanam: sive, ex earum numero hanc esse unam. Cardo rei, ut vides, in eo vertitur, ad utram rerum classem, corporearum vel incorporearum, pertineat Anima Humana.

UT hoc manifestiùs pateat & distinctiùs, excutiamus paulisper & quasi introspiciamus nosipsos: Quid simus, Quantum valeamus, quisque sibi conscius est, atque su existentiæ: De ea siquis dubitaverit, ipsa illa dubitatione convictus se existere necesse est fateatur. Sed Quid simus, qui dubitamus, qui volumus, nolumus, lætamur, dolemus, cogitamus mille modis: Quid sim, inquam, qui hæc præsto patiorve, maxime quæritur. Imprimis sentio

me esse Ens distinctum ab aliis omnibus. Nec dolorem meum sentit alter, nec alterius ego: Nec voluptatem aliósve assectus. Præterea, plus aut minus aliis sapio, & Velle suum cuique est, & mihi meum. Mihi ipsi valeo aut ægroto, esurio, dormio; Denique vivo aut morior mihi soli.

PROPTER hanc conscientiam actionum & passionum, mihi propriam, singularem, & incommunicabilem, me quoddam Individuum appello, ab omni alio Ente divisum & distinctum. Distinctum à Deo, quatenus sum Ens imperfectum, tam intellectûs quàm voluntatis erroribus obnoxium. Et distinctum ab omni alio Ente, cùm nec illa cogitationes sensus meos percipiant, nec illorum ego. Interea actiones illæ aut passiones, quarum sum unicè conscius, necesse est pertineant ad aliquam substantiam, ut ipsius proprietates aut facultates: Non ad Deum, prout antea monstravimus, & patebit insrà clariùs: Spectant igitur ad Substantiam aliquam creatam, corpoream aut incorpoream.

His prænotatis, vides in eo verti causæ nostræ cardinem, ad utram rerum creatarum classem, corporearum vel incorporearum, referenda sit Anima Humana. Quum verò, magna ex parte, nos lateant rerum essentiæ: nec
aliter dignoscere possimus, quid sint intus, &

E 2 quantum

quantum invicem distent, quam per essecta & proprietates: non abs re erit, primo loco, comparare qualitates & essecta utriusque natura, corporea & incorporea, sive corporis & Animi nostri: ut inde discamus, an idem sint, vel diversa: & si diversa, qualiter discrepent, vel adversentur.

Vidimus suprà, in ideâ naturæ corporeæ non includi cogitationem: nec reciprocè cogitationem includere ullas proprietates corporis: ac proinde nos fefellit Author naturæ, ex utrâque parte, si cogitatio pertineat ad Materiam. Et nisi velimus sapere ultra facultates, vel præter, vel contra: nulla nascitur occasio ex ideis nostris, nulla ratio, confundendi aut uniendi cogitationem cum naturâ corporeâ.

At inquies forsan, ea quandoque experientià discimus, quæ ex ideis solis elicere nunquam potuissemus. Esto: sed nullà experientià constat, Mentem nostram agere aut pati per modum Materiæ: nec, è contra, Materiam agere aut pati per modum Mentis, sive vi cogitationis suæ. Notum est, Materiam agere aut pati motu, tactu, & impulsu. Sed nullo modo constat mentem nostram agere aut pati tactu suo vel impulsu, aut indè excitatis motibus. Exempli gratià, cùm digitum moveo, aut linguam, aut aliud corporis membrum,

brum, motu voluntario: nullius conscius sum impulsus à mente facti, aut allisionis, aut protrusionis, in illam partem corporis. Est quidem motus spirituum, vel tenuioris succi, unde provenit ultimo motus istius membri: sed quaritur jam prima origo, vel causa istius motus spirituum in cerebro, quatenus in nobis est: & modus quo provenit immediate à mente, vel ab actione mentis. Dico autem, me conscium esse nullius actionis mentis mea, ad hunc motum essiciendum, prater volitionem; aut voluntatis mea imperium. Hanc autem volitionem tactu aut impulsu peragi, vel esfectum suum ita sortiri, nulla conscientia percipio, nulla experientia deprehendere possum.

Et quoad passiones Animæ, à Corpore, & ab objectis impressa: Hi affectus quatenus sunt in Anima, nihil habent cognatum, nihil simile, motui locali: aut iis corporis motibus quibus excitantur. Exempli gratia, In dolore & tristita Cor constringitur: & dilatatur in lætitia & gaudio: sed nemo singere potest hujusmodi constrictionem aut dilatationem in ipsa Anima: Quasi Anima hominis esset muscularis, ex sibris & tendinibus composita. Sensus etiam doloris, cujus conscii sumus, & quem clare percipimus, nec motum localem, nec ullum mobile, nobis repræsentat: sed est Idea propria,

propria, nulli alii assimilanda, & à motu locali diversissima.

Denique, in sensationibus externis, in saporibus, odoribus, aut sonis percipiendis, id quod sentimus proxime, το πάθος Animæ, nullam habet imaginem materiæ aut motûs. Et cum videmus objecta externa, per imagines in oculo depictas, Imagines illæ non possunt deferri, motu æquali, & in câdem integrâ figurâ, ad sedem Animæ in cerebro: in quâcunque parte, autregione, sedem habeat, & peragatur perceptio. Neque magis, perturbatæ & confusæ, objectum distincte (suâ vi) repræsentare possunt. Minimè omnium suspicari licet has imagines, aut imaginum reliquias, esse ipsas cogitationes quæ exinde subsequuntur in Anima. Atque eadem est ratio de imagunculis vel notis memorialibus: quæ funt admodum imperfectæ, & perinde dispares suis Archetypis. Denique, siquæ sunt præterea cogitationes, ad hanc classem referendæ, nihil eas includere extensi, figurati, aut corporei, si introspicias, reperies.

HACTENUS de primâ Mentis humanæ operatione, quæ dicitur simplex Apprehensio. Sive illa sit Idea pura & abstracta: sive cum motu, in aliquâ parte Corporis, conjuncta. Sunt autem in nobis, præter Ideas, & apprehensi-

ones

ones fimplices, superiora quædam principia aut facultates: Judicium, Ratio, & rationum sequelæ aut textura. Est denique supremum aliquod principium, quod his omnibus præsidet: & propterea recte dicitur à Græcis το ήγεμονικόν, & το αυλεξέσιον. Dominium habet & imperium, tam in Animæ operationes, quam in motus Corporis. Atque hæc omnia seorfim expendenda funt, cum naturam mentis nostræ investigamus. Progrediamur itaque, si placet, in his paulisper examinandis. Distribuuntur, ut suprà diximus, operationes mentis humanæ, suo ordine & consecutione, in perceptiones simplices, judicia, ratiocinationes, &, si velis, Methodum, sive cogitationum seriem rite ordinatam. Methodus enim complectitur & disponit plures ratiocinationes: Ratiocinatio connectit plura judicia: Judicium plures Ideas, aut sensationes comparat & comprehendit. Ita, si progrediaris ordine, Idea funt velut Elementa prima cognitionis: & quasi Literæ Alphabeti, ex quibus constant dictiones: ut ex dictionibus sententiæ & periodi: & ex sententiis oratio. Atque ita Cogitationum scala sermonis partibus quodammodo respondet.

De Ideis satis dictum est: succedunt Judicia & Ratiocinia, in quibus Idearum σχέσεις, re-

lationes

lationes, proportiones, & respectus mutuos, mens contemplatur. Illud enim notandum, Ideas per se, & separatim spectatas, nullam efficere veritatem, nihil concludere, neque affirmare aliquid aut negare. Hæc est alia mentis actio aut facultas, quæ ex contemplatione rationum & respectuum inter has ideas, (Ideas hîc late sumptas intelligo) de iisdem (& consequenter de rebus quas repræsentant) aliquid affirmat vel negat: prout sibi invicem congruunt vel discordant, implicant vel excludunt, cohærent vel adversantur: idque secundum varios gradus & modos. Jam finge, fi libet, Ideas ipsas esse motus corporeos: quid demum sunt hi respectus Idearum? hæ ansulæ & appendices? Quid denique præfectus ille Idearum, aut Judex, qui tam Ideas, quam earum respectus, examinat, confert, expendit, dijudicat, componit: & ex earum comparatione varias format propolitiones, & propolitionum conjugationes?

Denique, Hunc progressum cogitationum, à simplici perceptione ad judicium, à judicio ad ratiocinationem, indè ad ordinatam rationum seriem & contextum: Hunc progressum, inquam, sieri credis ab impulsu unius partis Animæ in aliam: aut quâvis motuum sequelà, secundum leges corporum & motûs loca-

lis ?

lis? Mehercule non id credis: Consule teipfum, intus verte oculos, interroga Animam, sui compotem & consciam, an nihil aliud fint hæ operationes quam mutationes corporeæ: tactus, impulsus, aut collisiones corporum seu corpusculorum; productæque aliæ ab aliis secundum leges motus localis. Nisi mentiatur in seipsam Anima tua, & se deprimere studeat in inferiorem rerum classem: quam à Deo non habet, sed à suâ in seipsam iniquitate meretur: Fatebitur ingenuè, se nihil experiri istiusmodi, nec colligere posse quovis indicio, hæc in se peragi modo corporeo: Virtute sui corporis, aut alterius cujuscunque: Sed vi sibi propriâ, & secundum leges naturæ cogitantis, ex conceptu Idearum, & respectuum inter Ideas, novos conceptus oriri, magis compositos: novos quasi partus, aut superfœtationes.

AD confirmandum hoc Animæ testimonium de seipså, modò libera sit & ingenua: recolamus paulisper quod suprà diximus: In nudis Ideis, separatim sumptis, & sinè reslexione, non consistere verum aut falsum, propriè sic dictum: sed in rectà dispositione plurium Idearum inter se, secundum suas formas & habitudines. Sic enim formantur propositiones & judicia in mente, ex his contexi-

F

tur deinceps ratiocinatio: & ex utrisque denique sermo qualiscunque, oratio aut dissertatio. Ex dictis duo conficiuntur, primò, vim animi maximam perspici in relationibus rerum vel Idearum contemplandis, discernendis, dijudicandis. In his vertitur & progreditur ratio ab alio ad aliud, per nexus aut respectus mutuos: ab his dependet omnis cogitationum series, progressio, & catena. Ideæ imaginativæ, seorsim ab his sumptæ, sunt instar arenæ sinè calce: Harum cæmenta sunt dictæ relationes ab intellectu perceptæ. Ab intellectu, inquam, perceptæ: secundo enim notandum, hujusmodi relationes rerum, nullas habere imagines in cerebro: nullas notas in phantasiâ. Neque enim repræsentari possunt quâvis imagine corporeâ, quum nullas partes aut lineamenta, nullam extensionem habeant. Termini subjecti repræsentari possunt quomodocunque, Triangulum putà, vel quadrangulum, vel quiddam istiusmodi: Sed comparatio vel proportio inter hos terminos, vel alterutrius partes, vel inter alia quæcunque, est ratio à rebus inter se comparatis resultans, quæ nullis lineis, nullis coloribus, depingi potest. Huc transferre licet quod de naturâ divinâ dixit

162. 11. 18. Propheta, Cui assimilabitis Deum fortem: So quam similitudinem comparabitis ei? Quam, quæso,

quæso, similitudinem similitudinis: aut essigiem proportionis abstractæ: quovis modo, vel in cerebro, vel aliâ quâcunque materiâ, ductam aut inscriptam concipere licet? Ita rationes veri & falsi, turpis & honesti, possibilis & impossibilis; & notionum etiam universalium, quæ ex comparatione plurium rerum oriuntur: Hæ, inquam, & hujusmodi Ideæ, in medullâ aut sibrillis cerebri nullam habent plicam, nullam umbram, nullam formam aut siguratio-

nem. Sed de hoc argumento satis.

HACTENUS unum idémque filum secuti sumus: nempe gradationes mentis nostræ in suis operationibus: quibus à simplici perceptione procedit ad judicia, & rationes, & indè ad compositissimas series & systemata cogitationum in artibus & scientiis: & ad prolixos propositionum ordines, tam in contemplatione, quàm in praxi, & rerum humanarum regimine. Has vires & virtutes meritò admiramur in mente humanâ: quibus à machinâ sui corporis distinguitur, & ab omni materiâ. Redeamus jam ad alterum, quod suprà notavimus, non minus admirabile principium aut facultatem: quâ Mens perinde distinguitur à machinâ sui corporis, & in ipsius motus imperium sibi vendicat. Hoc principium to avтะรู้ช่อเอง nuncupavimus: Latini dicunt Liberum ArbiArbitrium, voluntarium, aut vim animi spontaneam. Imprimis, vi hujus principii corpus regimus, spiritusque, quò libet, amandamus, ad movendas has aut illas partes. Resistimus præterea propensionibus corporis: appetitibus, affectibus, sensibusque externis & internis: cùm id nobis visum successor.

Quid hoc autem rei est, quæso, quod obluctatur corpori, si nihil sumus præter corpus? Cùm sluvius decurrit in hanc partem, non potest suâ vi aquas sistere, aut retro slectere in partem contrariam. Materia nulla agit in seipsam: Nulla Machina est suorum motuum conscia, & ex illà conscientià suorum errorum correctrix & reformatrix. Si errat, nescia pergit errare: donec admotà manu artisicis, aut domini, in statum rectum ordinatur & restituitur.

Hoc principium Reflexivum, ut ita dicam, est inimitabile omni machinæ, & omni materiæ. Hæc vis αὐτορθωλική & sui se pænitens, vires & nervos automatorum corporalium transcendit. Estque reverà, ut singulare & proprium naturæ intellectuali, ita in eâdem maximum & divinissimum. Non tantùm admiror illud ἀεικίνηλον in mente nostrâ: quo tamen omnia materiata superat; sed est adhuc excelsius quiddam, quod tam corpori, quàm Animæ, dominatur:

minatur: quod præest exigendis rationibus omnium in utroque motuum: Et quasi Alter Ego, & supremus Judex, utriusque actiones recenset & emendat, vel pro arbitrio confirmat. mihi, quid interest inter somnum & vigiliam? Cùm fomniamus, cogitationes sequuntur aliæ alias fortuitò secundum phantasmata oblata sinè mentis imperio aut regimine, sive aptè cohæreant, sive secus. Cum vigilamus autem, est aliquid, quod corrigit has cogitationes, moderatur, imperat, sistit, flectit in has illas partes, & rejectis absurdis connectit & componit in seriem rationalem. Quid est illud superius principium, quod præsidet his motibus corporis, his cogitationibus animi, regitque pro arbitrio? Illud ego Mentem summam & imperatricem appello.

Quoad animæ motus & cogitationes nostras, illud imprimis experimur: Mentem,
pro innatâ suâ libertate & dominio, ad quamcunque velit cogitationem prosequendam, sese
applicare: in eâdem hærere diutiùs vel breviusculè: Hanc deserere, & ad aliam se convertere, pro suo beneplacito. Præterea, notandum, Hoc allegasion, in exercendo suo imperio, sive in corpus, sive in Animam, consulere quandoque & ducem sequi, Rationem:
Quandoque secus, sidque nimis crebrò; agst-

que tum effrænate & ἀυλοκραλορικώς, & sæpe ruit in sui ipsius perniciem. Cùm verò sociam sibi adsciscit rationem, Dei instar agit: & tam voluntatis errores, quàm sensuum, imaginationis, affectuum, ipsiusque Rationis, ad examen revocat. In hoc elucet maxime vis animi divina. In omni quidem actione aut passione Animæ, infimâ licèt, & abjectissimâ: ut in sensatione, appetitu quocunque aut affectu: est quiddam superius omni vi corporeâ. Conscium & Percipiens intelligo, ubique præsens: cui non sufficit Materia, aut materiata qualiacunque. Sed cum ascenditur per gradus jam memoratos, ad supremum apicem naturæ nostræ, longissimè distamus à terrà & terrenis, & in altum cœlum immergimur, ab omni organicà aut machinali constructione remotissimi. Sed progrediamur. In naturâ cogitativà duo concurrunt, quæ concurrere nequeunt in Materià, aut naturà corporeà: putà Actio & actionis unitas. Concipimus cogitationem per modum actionis, idque actionis unitissimæ. Materia autem, vel est expers actionis, ut corpora torpida, dura & quieta: vel est expers unitatis, ut est materia fluida aut volatilis: quæ multifariis particulis constat, hinc illine motis, absque nexu aut unitate. His præmissis, præmissis, hæc omnia in nodum constringamus.

DATUR in nobis Universale Percipiens, vel. Universale Conscium: quod omnes operationes Animæ pervadit, per omnes ipsius actiones & passiones diffunditur: Quid illud sit, quæro à Te? Ecquod est membrum, pars, aut particula Corporis? Una eadémque res est, quæ sentit objecta externa: quæ judicat, & ratiocinatur: quæ vult aut intelligit: Denique, quæ impressiones omnes recipit, & actiones omnes exerit aut comitatur. Oportet ut hoc Percipiens universale sit admodum simplex & unitatis ineffabilis, ut tot impressiones recipiat sinè confusione: & tot simul intueatur rerum rationes & respectus. Nulla pars aut portio materiæ, tantæ simplicitatis aut unitatis capax mihi videtur. Quicquid recipitur, recipitur ad modum Recipientis: & ubi plures funt partes aut particulæ in Recipiente, impressio erit divulsa, aut confusa. Si tota impressio incidit in idem punctum, orietur confusio: si in diversa, distractio. Nihil unum percipiet totum, vel conscium erit totius impressionis & objecti. Ut autem in objectis externis percipiendis, ita in iisdem, aliisve quibuscunque, comparandis & dijudicandis, est quid unum, quod rationes fingulorum, tanquam tot fila, apprehendit tractátque: dividit aut connectit, protendit aut abrumpit, & variis modis torquet & contexit. Et his omnibus variationibus & operationibus, præter vim propriam singularum operationum, est quædam vis communis quæ permeat omnes, veluti Anima animæ. Hoc universale Percipiens, vel universale conscium debet esse. Quid unum, imò unissimum, si ita loqui liceat: & simplicissimum. Unitatis & simplicitatis tantæ, ut antea diximus, quanta concipi non potest in ullà substantià extensà, divisibili, & partibus distantibus composità.

Vid. Suar. de fubst. Inter.

HIS ITA DISCUSSIS, qua potui brevitate, Mentem nostram alterius esse natura a corpore, & vi corporea quacunque, superioris, clarum mihi videtur ex omni parte; sive Ideas utriusque natura contemplemur, sive motus & operationes anima: atque illud Universale Conscium quod singulis inharet. Multis aliis utuntur argumentis viri docti, issque invictis, ad probandum Anima distinctionem à corpore, & qualibet ipsius parte. Certe Anima cujusque est quid permanens, & est eadem numero per totam vitam: Nulla autem pars corporis manet eadem numero per totam hominis atatem; Sed esse ignara & inconscia

rerum

rerum quas nôrit aut fecerit altera præcedens. Sed non opus est pluribus hîc immorari, quum nos clarè & cumulatè docuerit institutio Christiana immortalitatem Anima, & ipsius à corpore distinctionem, tam in ortu, quam occasu. In ortu hominis textus sacer discriminat corpus ab Animâ, cum ait, Deum Gen.ii. 7. formâsse corpus è terrà: & dein inspirasse Animam. Nec minùs moriente homine, & dissoluto composito, utramque partem seorfim ad suam originem remittit. Tunc rever- Eccles.xii. tetur pulvis in terram, ut antea fuerat: spiri-9. tus autem revertetur ad Deum, qui dederat eum. Propterea nos monuit Christus, Corpus qui- Mat x.28. dem occidi posse & extingui ab hominibus, Animam verò superesse, imperditam & impercussam. Et moribundus ipse, Spiritum su- Luc. xxiii. um in manus Dei commendavit, dum Corpus 46. pependit in Cruce.

PRÆTEREA, vivere adhuc, (aut istoc saltem Matt.xxii. tempore,) Abrahami & Patriarcharum Ani-32. mas, afferuit Christus. Atque sinum Abrahæ, Luc. xvi. aut Paradisum, dat in sedem piis, vel pœni- 22. tentibus Animabus, hoc corpus exutis. Im-43piis autem infernum aut Gehennam. Comparuere Moses & Elias in transfiguratione Christi: vità mortali defuncti ante multa sæcula. Revocavit etiam ad sua corpora, quo- Joh.xi 43.

ties libuit, defunctorum animas Christus: refumpsitque suum corpus, post triduanam mortem, & ascendit in cœlos vivus & gloriâ circumdatus. Ita, dictis, factis, omni modo, testatus est Christus, Animas humanas à corpore distinctas esse, & post mortem ipsius su-

perstites.

Quod morientes obdormire dicamur in * sacris literis, id nihil officit immortalitati Animæ; neque enim Anima perit in somno, aut
cessat ab omni genere actionis: sed, ligatis sensibus, mundo externo non afficitur. Quod
quidem sieri potest in statu mortis, vel in statu separato, ut dici solet; cum Deo vivitur,
& Mundo Intellectuali: donec expergiscamur
in resurrectione, & resumpta specie visibili &
corporea, cum mundo externo commercium
renovemus: Nos eò revocanteChristo, qui DoRom xiv. minus est vivorum & mortuorum. Sed de hâc
re erit insta dicendi locus.

UT hunc sermonem finiamus, notare licet, pro cujusque indole & ingenio, distinctionem Animæ & Corporis faciliùs aut dissiciliùs percipi. Si cuiquam dubitare liceret, quod forsan nonnullis licet, de sui ipsius corporis ex-

istentiâ,

^{*} Satis patet in facris literis mortuos vivere suo modo: Sive statum intermedium ab interitu corporis ad resurrestionem esse statum vita qualiscunque. I Thes. v. 10.

istentia, atque rerum omnium externarum: is esset utcunque certus de suæ Animæ existentiâ. Quod fatis indicat Corpus & Animam non esse idem, neque necessariam inter se habere connexionem. Hic dubitabundus, inquam, certus esset interea de suæ Mentis existentià, ex hâc ipsà incertitudine, vel dubitatione. Actio enim, vel operatio, qualifcunque sit, demonstrat rem existere cujus est actio. Nec eò unquam pervenire possunt Scepticorum pervicacissimi, ut negent dubiténtve seipsos existere. Tollant motum è rerum natura: Tollant Solem & Sydera, & quæcunque sensus nostros afficiunt: suum ipsorum Corpus, si fas sit: manebit uncunque res illa cogitans, dubitans, quæ cætera sustulit aut negat existere: nec se confundere potest cum iis, de quorum existentia dubitat. Denique, Quæ hoc modo, & à suo, & ab omni corpore distinguitur Anima, habenda est substantia incorporea: quemadmodum initio diximus. Nec dissolvetur dissoluto corpore, nec eo pereunte peritura est. Sed vitam sibi propriam possidens, manet superstes & immortalis, futuræ capax miseriæ aut fœlicitatis.

G 2 CAP.

CAP. IV.

Qua futura sit Anima conditio, dissoluto Corpore: sive de statu Animarum intermedio, in intervallo Mortis & Resurrectionis: quoad modum & gradus scelicitatis aut miseria.

Uuм jam probatum dederimus, tam per notitias naturales, quàm per evidentifsima sacrorum authorum effata & testimonia, Animas humanas manere salvas & superstites, extincto hoc corpore: Dispiciendum proxime, Quo genere vitæ deinceps fruituræ fint: aut quali subsistant statu, ab hoc corpore separatæ. Id quidem primariò in quæstionem hîc venit, Habituræ sint necne, post separationem ab hôc corpore, aliud corpus: cujuscunque id sit generis; vel fortè mansuræ sint nudæ, ab omni corpore, ab omni materiâ sejunctæ & abstractæ, usque ad Resurrectionem. Hujusce quæstionis solutio nos rectà duceret in notitiam futuri statûs Animæ: Sed cum alia sit generalior, & minus obscura: quæ de gradibus fœlicitatis aut miseriæ ante Diem Judicii dicii instituitur: Libet hîc primum ad examen revocare, per modum introductionis, opinionem Neotericorum quorundam, qui Animas statim à morte, recens eductas è corporibus, aut efferunt in cœlum, ad summam gloriam, & visionem beatificam: aut deprimunt ad cruciatus Inferni, summámque miseriam. Quorum utrumque videtur mihi nimi-

um & extremum, in suo genere.

E reformatis Theologis non pauci, metu Purgatorii, omnem statum intermedium Animarum quodammodo sustulerunt. Scilicet in evitandis vitiis, sæpe incidimus in illam stultitiam, ut curramus in contraria. Satis notum est, Purgatorium Pontificium esse inventum humanum, ad captum populi, & in usum facerdotii accommodatum: nec metu hujus phantasmatis deserenda est Antiquorum doctrina de inexpletà Animarum fœlicitate aut miserià ante diem Judicii. Sed ad malos & miseros quod spectat, id jam missum facimus: satis erit impræsentiarum ostendere, neque sacris literis, neque antiquæ fidei consentaneam esse eorum sententiam, qui Bonorum vità defunctorum animas transferunt ad Cœleste Regnum, summámque illam gloriam, quæ Visio Beatifica dici solet, ante Resurrectionem & adventum Christi.

Qui sibi alissque pollicentur visionem Dei beatificam statim à morte, æquum est ut nobis ostendant promissionem aliquam Evangelicam, quâ subnixa tanta fides sustineatur. In his enim & fimilibus, quæ non fluunt à naturis rerum immediatè, sed à voluntate & ordinatione Dei, spes nulli innixa promisso divino, est temeraria. Age itaque cedò authores sacros, tantæ spei, & tam subitaneæ sælicitatis vades & testes. In illis locis sacrarum literarum, quæ nos Deum aliquando visuros testantur: qualia sunt, Matt. v. 8. 1 Cor. xiii. 12. Id statim à morte cujuspiam futuram esse minimè docetur. Quin docemur potius ex ad-

1 Joh.iii. 2. verso, Id tandem fore cum apparuerit Chri-Rom. viii. stus: Neque manifestatum iri filios Dei, nisi

Col. iii. 4. in Refurrectione.

PRÆTEREA, Secundum eadem oracula facra, & Apostolorum dicta, non nisi in adventu Christi, & in refuscitatione Mortuorum, gloriam suam & solenne præmium affequentur 1 Ep. v. 4. sancti. Divus Petrus coronam pollicetur fidis Christi Pastoribus, cum Princeps Pastorum apparuerit. Neque populo, opinor, citius quam paltori referetur merces. Sanctus Apoltolus Paulus in militià Christianà nemini secundus, non nisi in die Domini se coronam suam recepturum esse ait. Et depositam apud Deum Animam

Animam suam tum demum, unà cum vità æternâ, reddendam sibi confidit. Mihi persuasum est, eum posse depositum meum in ILLUM 2 Tim. i. DIEM custodire. Ac si tempus intermedium à die mortis ad illum Diem, quasi silens & inglorium, non magni faciendum duxisset. Quod utique minimè fecisset Vir Sanctus, si intervallum illud fummâ gloriâ & beatificâ Dei visione replendum esse, apud se interim rescivisset. Denique, cum misericordiam alicui precatur: cum gaudia promittit, aut pœnas & ultionem minatur: Illa omnia ad diem illum Domini referre solet Apostolus. Hæc y. 18. tam bona, quàm mala, ad horam mortis re- 7,8,9,10. ferre oportuiffet, si statim ab obitu, animæ humanæ in fummas pænas, aut in fummam gloriam, immerguntur.

Notandum porrò, Quemadmodum Animam fuam apud Deum custodiendam usque ad illum Diem, deposuit Apostolus, quasi decubiturus: Ita, in stylo sacro, Dormire, vel obdormire, dicuntur Mortui: & expergefieri denuo in die Judicii & Resurrectionis, & alibi 1 Cor. xv. passim in utroque fœdere. Scio hæc non in- 51. telligenda esse sensu prorsus literali: multo iv. 13, 14. minus ita crassè, ac si vitæ & actionis omnis expers esset Anima post mortem: neque enim omnis vis cogitandi unquam excuti potest è

mente humanâ. Sed utcunque alienissimus est hic loquendi modus à statu aut possessione visionis beatificæ: quæ tam secundum Theologiam, quam Philosophiam, est persectissima Animæ operatio: ac proinde somno aut somnio, ubi impersectissime agit Anima rationalis, nullo modo conferenda.

Dignus est certe qui expendatur uterque iste fermo Sancti Pauli, ad Corinthios & ad Thefsalonicenses, de spe & statu mortuorum. Hortatur Thessalonicenses ne doleant immodice super mortuis, sive dormientibus in Jesu: eorum instar, qui omni spe destituuntur. Quâ verò ratione hos consolatur Apostolus, & immodicum dolorem repellit? Num ex eo quod cœlum summum & cœlestem gloriam protinus ingrediantur piorum animæ, à corporibus suis solutæ? Hæc quidem maxima suisset consolatio, & medicina præsentissima. men nec ab hoc capite, nec à possessione beatitudinis immediatà, solatium petit, & fomenta doloris: sed à spe certa beatæ resurrectionis, reditusque futuri cum Christo, in adventu suo glorioso. Nolim autem vos in ignorantia verfari, Fratres, quod ad eos attinet qui obdormierunt, ut ne contristemini sicut reliqui qui spem non habent. Nam si credimus Jesum mortuum esse & resurrexisse, ita etiam Deus eos, qui ob-

dormierint

1 Theff. iv. 13, 14. 18. dormierint in Jesu, adducet cum eo. — Itaque consolamini alii alios istis sermonibus.

Porro, in altero sermone Sancti Pauli capite decimo quinto ad Corinthios, ita argumentari videtur, ac si tota spes nostra penderet à resurrectione: neque digna esset vita fu-17 tura quam quæreremus: digna labore & peri-30 culis obeundis, nisi tandem essemus resurrecturi à mortuis. Quòd si verò ab exitu hodiernæ vitæ in gloriam illam beatissicam statim evehimur, beati suturi sumus, imò beatissimi, licèt nulla sequatur resurrectio. Amplissimum esset virtutis præmium, omni certamine dignum, divinus ille status animi: & in cœlesti illà luce semper versari, summa sœlicitas.

EODEM tamen modo idem Apostolus ad Romanos octavo capite, in comparatione malorum & perpessionum hujus vitæ cum gloriâ futurâ, præterit hanc visionem beatificam, & tempus resurrectionis unicè respicit: ac si ante terminum illum nihil compensationis obtingeret sanctis. Reor enim minimè pares esse ** 18,23. præsentis temporis perpessiones gloriæ in nobis revelandæ. Quando verò revelandæ, statim à morte? minimè, sed cùm corporis nostri redemptionem expectamus; nempe, in resurrectione. Similiter etiam secundâ epistolâ ad Co--iv.17-rinthios, ait, Leves assistationes hujus vitæ con-

H

ficere

ficere nobis æternum pondus superexcellentis gloriæ. - Scimus enim soluto hoc Tabernaculo, nos statim abituros esse in visionem Dei bea-Non id reperio; Quid dein? nos ædificium ex Deo habituros æternum in cœlis; Mat. xix. corpus cœleste, quo tandem induemur. 28,29. des igitur in doctrina Christiana omnia huc Act. iii. referri: Neque facilè reperies ullam retributi-19, 20. 2 Theff. onem, præter pacem, requiem, animíque foi. 7. Apoc. xx. latium, in Evangelio promissum, ante resur-

rectionem, primam vel fecundam.

Alia loca quæ huc spectant, brevitatis cau-Tit.ii. 12, sâ, prætermitto: (quæ tamen ut expendas di-13. Col.iii. 3, ligenter, omnino consulo.) Audiamus tantum vocem illam de cœlo, Beati mortui qui moriuntur in Domino. Quare verò Beati? Quoniam visione Dei beatifica statim fruituri sunt. Hoc non occurrit apud Prophetam: Quid tum demum? ut requiescant à laboribus, inquit Spiritus: & opera eorum eos subsequantur; 1 Cor.v. 5. fuum præmium tandem habitura. Hic rerum Hebr. ix. ordo; hæc nobis, non alia, expectanda bea-1 Cor. i. 7. titudo. Asserimus igitur, juxta religionis Christianæ decreta, aut à spe gloriæ suturæ, aut à requie & gaudio interno, sanctorum vitâ defunctorum, orituram esse fœlicitatem: donec affulserit lætus ille dies, quo, à mortuis eos revocatos,

2, 3. Apoc.xiv.

ı Joh. iii.

revocatos, Angelis similes, & sibi conformes reddet Christus.

Qua præterea legimus in sacrà historià de mortuis in vitam revocatis, & de animarum sedibus & receptaculis, huic explicationi respondent. Ecquis enim credat Christum revulsisse Lazarum à visione beatifica, ut in hanc vitam miseram pedem referre cogeret; aut sinum Abrahæ, quò translatum legimus alterum Lazarum, cundem esse locum cum regno cœlorum: eundem statum cum visione Dei; aut clamantes sub altari animas: aut nondum confummatos Fideles, in supremâ gloriâ versari? Apoc. vi. si Patres in hæc loca confulamus, multo aliter £9, 40. respondebunt. Denique quum Christus adduxit fecum in Paradifum animam Latronis, non in supremum cœlum, beatæ visionis sedem adduxit: eò enim non ascendit Christus in triduo mortis; neque veteres authores, aut Hebræi *, aut Christiani, id Paradisi nomine intelligunt. Hæc omnia si expendamus animo libero, & eò quò nos ducit facrarum literarum lumen, faciles sequamur: neque ab hâc semità deflectamus quamcunque ob causam, aut pedem ultrà promoveamus: dicendum e-

^{*} Judai Animarum fælicitatem ante diem judicii imperfestam esse supponunt. Vid. Pocock, not, misc. c. vi. p. 176.

rit, aut repetendum potius, Beatos esse mortuos in Domino, quòd pace, requie, consolatione impræsentiarum gaudeant: Beatissimos olim futuros, cum, in adventu Christi, gloriosa corpora induti, Deum ineffabili modo vifuri funt.

Neque obstat huic nostræ sententiæ, quod Phil. 23. dixerit Paulus, se fore cum Christo, & quasi domi cum Domino, si moreretur. Nam quamcunque præsentiam ab Apostolo hîc intelligi supponas, sive corporalem & visibilem, sive spiritualem & internam, causæ nostræ nihil Si corporalem præsentiam intellexit Paulus, de tempore resurrectionis hoc intellexit: interquiete mortis pro nihilo habitâ; Animæ enim à corpore separatæ & ab omni materià, nullam habere possunt præsentiam corporalem & externam cum Christo, durante illo statu; Hoc ex natura rei est impossibile. Si igitur hujusmodi præsentiam intelligat Apostolus, tempus separationis sive obdormitionis, ut ipsius phrasi utar, ei in computum non venit: sed, ob rei certitudinem, & insensibilem moram, resurrectionem cum morte proximè conjunxit. Atque eo minus alienus sum ab hâc explicatione, cùm Apostoli sententiam de appropinquante & repentino Christi adventu, pluribus in locis suarum Epistolarum, animadverto.

verto. Quin etiam in primo versu hujusce capitis ad Corinthios, conjunxit tempus exuendi corpus terrestre, & induendi corpus cœleste: nullà habità ratione temporis intermedii. Scimus enim, inquit, nos, si terrestris bu- 2 Cor. v.t. jus domûs tabernaculum dissolutum fuerit, ædi-Heb.ix.27 ficium ex Deo habituros, non manu factum, æternum in cœlis. Ubi dissolutionem hujus corporis cum alterius assumptione immediate conjungit, licèt jam effluxerit plusquam sesquimillennium à morte Pauli, & nondum habet suum corpus cœleste. Tempus autem inperceptum, in quo nulla rei accidit, nec accidere potest, mutatio, pro nullo habetur. Præterea, dixerat Apostolus illo capite ad Corinthios, se non cupere exui hoc corpore: hîc autem y.4. ad Philippenses, ait, se cupere discedere vel dimitti à corpore: proinde hac dictio posterior ita temperanda est & explicanda, ut priori non repugnet & adversetur. Et si hâc phrasi, esse cum Domino, utatur Apostolus eodem sen-Ephes. su in his locis, quo alibi: ut, Et ita semper in Thess. erimus cum Domino: necesse est ut idem utro-iv. 17. bique tempus, eundemque statum resurrectio-Ephes. iv. nis intelligamus. Certè Christus abiturus ad 10. cœlum non promisit discipulis eos se recepturum esse ad seipsum ante suum reditum ad terras. Denique notandum, ex naturâ rei, Chri-Joh,xiv.3. ftum

stum jam ascendisse supra summos cœlos glorioso corpore amictum: nec eò ascendere posse, aut habitare sanctos, donec corpus suum cœleste pariter induti fuerint: Quod cum nemini concedatur (nisi raptis in cœlum instar. Enochi) ante Resurrectionem, ut hæc dicta Apostoli exponamus de præsentià corporeà & locali, ratio rei non patitur, nec ordo & œconomia divina.

QUAPROPTER si malueris præsentiam Christi spiritualem & internam hic intelligere, non repugno. Hujusmodi præsentiam Christi, etiam in hâc vitâ habent sancti, & habituri funt in futurâ, pluribus modis: quibus omnibus, ex hac interpretatione, piorum anima post mortem dici possunt esse cum Christo. Primò erunt cum Christo, quatenus erunt in custodiâ Christi. Christus jamjam moriturus, Luc. xxiii. animam suam in manus Patris deposuit: id est in custodiam & tutelam Patris. Cùm verò

Christus moriendo vicisset mortem, atque ita vitæ & mortis Dominus factus esset, Stephanus moribundus in manus Christi animam suam tradidit; Domine Jesu, suscipe spiritum meum, expirans dixit. Eodem modo Anima Sancti Pauli esser cum Christo, in ipsius tutelà, & apud eum deposita, usque ad resurrectionem. Dein dicuntur esse cum Christo anima sancto-

rum

rum post mortem, propter consolationem internam gaudiúmque quod à Christo recipiunt. Ex quo Christus venit in mundum, vicitque mortem, solatio & fœlicitati mortuorum in Christo aliquod augmentum accessisse nihil dubito: tam ex influxu virtutis divinæ, quam ex certissimà spe & quasi intuitu gloriosæ resurrectionis: ideóque in intervallo mortis, Christum nobis adesse, & nos cum illo vivere & versari, rectè dicitur. Denique, in hoc loquendi modo respicitur oppositio: ut ex utroque loco, ad Corinthios & ad Philippenses. manifestum est: Esse cum Christo, & esse in boc mundo opponuntur; Cum excedimus ex hoc mundo, non extinguimur, non abolemur, non in nihilum abimus: ubinam fumus? apud Deum, apud Christum; Deo vivimus. Chri-Luc.xx. sto præsentes sumus: Nosque iterum in Thea- 38. trum mundi secum reducet, vegetos & vitæ Col. iii. plenos.

Non itaque mirabimur dixisse Paulum, Mors mibi lucrum. Mirandum potius tantillum dixisse tantum Apostolum; Qui tot mala, tot 2 Cor. xi. molestias, tot pericula, tot labores sustinuerat in hâc vitâ: Qui famem & sitim, & frigora & nuditatem: & plagas, & verbera, & carceres, & saxa, & naufragia: omne genus incommoda, terrâ maríque, pertulerat: huic

mortem

mortem hâc vitâ optabiliorem esse, mirari non possumus. Si mors solummodo quies esset, & malorum induciæ, tanti utcunque valeret. Hinc itaque discamus de nobismetipsis misellis, præmissque nostris modestiùs sentire: neque statim, clausis morte oculis, polliceri nobis aliisve visionem beatificam: cum Apostolus gentium, qui de religione Christianâ, siquis alter, bene meruerat, nil tale tantúmve fibi promittere videatur. Paucioribus contenti fimus in illo intermundio, ut ita dicam: neque parum esfe ducamus, Animam immortalitatis suz consciam, & divini amoris plenam, Deo & fibi acquiescere: spem insuper lætam & arrectam habere in adventum Christi, gloriámque cum eo participandam.

Denique, ut in fine hoc addam, vim doctrinæ Christianæ de Resurrectione labesactare mihi videntur, ipsamque resurrectionem quasi inutilem reddere, qui animabus, statim à morte, visionem beatisicam & statum gloriæ concedunt. Animabus enim in supremâ luce divinâ constitutis, quid opus est corpore? Inquies, ut corpus etiam particeps siat gloriæ & præmii, ut erat olim aut malorum quæ perpessa est Anima in hâc vitâ, aut bonorum operum quæ secerat. Nugas mihi dicis: Animus cujusque is est quisque; νες ἐφοςῶ κρ νες

ETRANSEL.

επακέει nihil percipit corpus, neque boni, neque mali; nec voluptate fruitur, nec dolore afficitur materia, quocunque modo vertas, cuicunque rei adjungas. Frustra igitur coronabis glorià rem insensilem: aut boni malive authorem facies, id quod nec intellectu, nec voluntate præditum est. Præterea, ex tot corporibus quæ terimus in hujus vitæ cursu, per singula septennia, quodnam dederis animæ in consortium & participationem gloriæ & præmii? cujus ætatis, juvenile aut fenile? quod ultimò excussit anima, vel quo maximè gaudebat & complacuit: & quo jure hoc potiùs quam illud? litem tibi movebunt cætera, ut in partem fœlicitatis veniant. Si quis per totam vitam in pietate se exercuisset, nunc mala ferens Christi causa, nunc bona sua in charitate diffundens: tandémque exiret Martyr, octogenarius senex: quotum hujus viri corpus in gloriam sumpseris? Annon respondendum est, ut olim Christus, cum, quotum è septem maritis habitura effet fœmina in refurrectione, quæreretur, Erratis, neque Scripturas scientes, neque potentiam Dei. Non corporis gratià, sed anima, constituitur Resurrectio? & singulis animabus, ut seminibus, Deus dat proprium aptúmque corpus, pristino in terra putrefacto. Dissoluto hoc tabernaculo, adificium i Cor. xv. ex Deo habituri sumus. Sed de hâc re infrà

plura: Pergamus in proposito.

DIXIMUS enervari vim refurrectionis ab hâc supposità supremà beatitudine ante resurrectionem. Rectè enim quæritur à Sancto Augustino, Quid opus est spiritibus carpora sua in refurrectione recipere, si potest is, etiam sinè corporibus, summa illa beatitudo præberi? Ideóque apud antiquos, & in primis Ecclesiæ sæculis, sicut infrà ostendemus, Hæretici, qui negabant refurrectionem corporis, hanc præmaturam animarum glorificationem, aut soli, aut potissimum tuebantur. Nuperis autem faculis quis non videt invectum hunc nova fidei articulum in Ecclesiam Romanam, confilis prudentûm & politicorum: quo fanctis invocandis, alisque id genus institutis commodior ansa præberetur; cæterisque, quæ adhærent, lucrosis dogmatis patrocinium. Rectè notavit Bellarminus, hanc doctrinam fundamentum effe omnium aliarum quæ ad sanctos Ord. diffpectant; nempe quæ spectant ad sanctorum cultum, fanctorum canonizationem, fanctorum Imagines, sanctorum Reliquias, denique peregrinationes & vota iis nuncupata. Vides quantam catenam, auro & argento gravem, secum trahit hoc dogma. Et si his annectas Purgatorium, five statum animarum quæ ad cœlum

c. 35.

fanct.

put.

cœlum non rectà eunt, sed, vivorum precibus & suffragiis sanctorum, eò serius aut citius evehuntur, habes aurifodinam quâvis Indiâ ditiorem. Sed væ illis, qui cauponantur ver- 2 Cor. ii. bum Dei.

Non tamen hâc censurâ digni sunt, siqui, finè omni spe lucri, consolentur moribundos, animéntque velut ad cœlum confestim abituros, & ad suprema gaudia; exeunt è carcere in libertatem, & quæ ex pio affectu dicuntur ad minuendum mortis metum, non funt explicanda cum rigore, instar articulorum fidei. Piorum animæ, ubi primum excesserint ex hac vità, in tuto confistunt, extra ictus, extra pœnas, extra errandi pericula: Et licèt cœlo externo nondum gaudeant, nondum Regno fruantur, funt tamen in jure proximo & inextinguibili ad illud possidendum: ideóque facili anticipatione eo jam frui dici possunt. Festinamus quidem omnes ad occupandam hæreditatem, atque impetu quodam ferimur in optatam gloriam & beatitudinem: Crediderunt è primis Christianis multi, jam tum instate adventum Christi: ut ex Epistolis Apostolicis, & antiquis Patribus mihi apertissimum est: Atque ea fide corroborati, persecutiones mortemque fortius pertulerunt. Ab ipso temporum decursu, detecto hoc errore, in alium,

quelo,

quæso, ne incidamus: neque cœlum invitum ad nos detrahere, aut invadere potiùs quàm hæreditate accipere videamur: ordinem promotionis justorum supergredientes; ut inquit I-zib.v.e.31. renæus. Jam tandem advesperascit mundus, in proximis stat Christus & præ foribus; non alio igitur, præter hoc, indigemus solatio, Ecce venio citò: merces mea mecum est, ut reddam unicuique prout opus ipsus erit. Amen, etiam veni, Domine Jesu. Ils os, Oávase, tò

κένθρον; πέ σε, άδη, τὸ νῖκος;

Hæc breviter de statu vitâ desunctorum, ex sacris literis. Præterea in rebus controversis non exigui ponderis esse solet apud plerosque, primævæ & incorruptæ antiquitatis sidem inspicere. Licèt enim, præteritis Apostolis, nulli hominum, nulli sæculo, infallibilitatem tribuamus: neque primis, neque mediis, neque ultimis: tamen, cùm nondum religio Christiana, aut in artem aut imperium erecta suerat, veritatem nudam simplicius & sincerius sequebantur Christiani. Quid itaque senserius sequebantur Christiani. Quid itaque senserint veteres de primâ & proximâ beatitudine sanctorum, sive de statu animarum ante diem resurrectionis, operæ pretium erit paucis inquirere.

Quo fonti propiores sunt rivi, eo solent esse puriores: & quò Apostolis aut tempori-

bus

bus Apostolicis proximiores sunt Christiani patres, eò magis probati & irrefragabiles habentur doctrinæ orthodoxæ testes. Quanquam igitur Patres Græcos generatim à partibus nostris in hâc causâ stetisse non dubitem, satis erit in hoc capite, tria prima Ecclesiæ sæcula inspicere; in quibus, ni fallor, nullum reperies, Græcum aut Latinum, præter Hæreticos, atque unum forsan Cyprianum qui defunctorum animas, statim à morte, ad visionem Dei & cœlestis gloriæ possessionem transferebat; eo scilicet modo quo nuperis sæculis decretum est in Ecclesia Romana.

Hanc quidem fuisse sectesiam multorum Hæreticorum, in primis Ecclesiæ sæculis, qui unà tollebant è medio resurrectionem, constat ex Justino Martyre, Irenæo, Tertulliano, alisseque. In Dialogo cum Tryphone hæc habet Justinus. Οι κὶ λέγεσι μὴ ἔιναι νεκρῶν ἀνάςασιν, Μ. γ. 307: ἀλλὰ ἄμα τῷ ἀποθνήσκειν τὰς ψυχὰς ἀυδῶν ἀναλαμεκόνεσθαι εἰς τὸν ἐρανὸν, μὴ ὑπολάξη ε ἀυθὲς χριςιανές. Quique dicunt non esse mortuorum resurrectionem, verùm simul atque moriantur, animas ipsorum recipi in cœlum: ne existimetis eos esse Christianos. Vides hæc duo conjungi à Justino, ac si nexum aliquem inter se haberent; saltem iidem Hæretici qui negabant refurrectionem

surrectionem corporis, animas statim à morte

efferebant in supremum cœlum.

Huic loco S. Justini lux oritur ex Ireneo: qui istius ævi hæreticis utrumque errorem simul attribuit, libro quinto, cap. xxxi. Quoniam autem quidam ex his qui putantur rectè credidisse, supergrediuntur ordinem promotionis justorum, & modos meditationis ad incorruptelam ignorant, hæreticos sensus in se habentes: Hæretici enim dispicientes plasmationem Dei, & non suscipientes salutem carnis sua, contemnentes autem & repromissionem Dei, - simul atque mortui fuerint, dicunt se supergredi coclos, & Demiurgum, & ire ad matrem, vel ad eum, qui ab ipsis affingitur, patrem. Qui ergo universam reprobant resurrectionem, - quid mirum si nec ordinem resurrectionis sciant? Nolentes intelligere quoniam si bæc ita essent, ut dicunt, ipse utique Dominus, in quem se dicunt credere, non in tertia die fecisset resurrectionem, sed super crucem expirans, confestim utique abiisset furfum, relinquens corpus terræ, &c. Id certè constat ex his primævis Patribus, alissque hærefen feriptoribus, Hareticos olim, nempe Gnosticos, Basilidianos, Valentinianos, Marcionitas, & istius colluviei alios, hujus quam refellimus, sententiz, primos fuiffe authores, primosque vindices. EXPERTI

Experti sumus interea tam Justini, quam Irenæi judicium in hoc argumento; non statim propellunt, ut vides, in supremum cœlum fedésque gloriæ, animas calentes ab hôc corpore. Id alibi etiam testatur Justinus cum Tryphone, his verbis, Tas μεν των ευσεξων ψυ- M p 223. χὰς ἐν κρείτζον ποι χώρω μένειν, Τὰς δὲ ἀδίκες κζ πονηράς έν χέιρονι · τον της κρίσεως έκδεχομένας χρόνον τότε. Piæ quidem animæ in loco quodam meliori manent, injustæ verò & pravæ in deteriori: judicii tempus tandem expectantes. Irenaus etiam, ad finem usque capitis jam citati, eandem sententiam pluribus prosequitur. Si ergo Dominus legem mortuorum servavit, ut fieret primogenitus à mortuis, & commoratus usque ad tertiam diem in inferioribus terræ, post deinde surgens in carne, ut etiam fixuras clavorum oftenderet discipulis, sic ascendit ad Patrem; quomodo non confundentur, qui dicunt inferos quidem esse hunc mundum, qui sit secundum nos; interiorem autem hominem ipforum derelinquentem bic corpus, in supercoelestem ascendere locum? Cum enim Dominus in medio umbræ mortis abierit, ubi animæ mortuorum erant, pòft deinde corporaliter resurrexit, & post resurrectionem assumptus est: manifestum est quia & discipulorum ejus, propter quos & bæc operatus est Dominus, animæ abibunt in invisibilem locum, defidefinitum eis à Deo, & ibi usque ad resurrectionem, onem commorabuntur, sustinentes resurrectionem, post recipientes corpora, & perfecté resurgentes, hoc est corporaliter, quemadmodum & Dominus resurrexit; sic venient ad conspectum Dei. His simillima habet Andreas Archiepiscopus Cretensis, sermone in vitam hum. & in Desunctos. (Sed erat opinor sexti sæculi) impressus est Ludg. Bat. 1619. in 4. BB. Ox.

Huic explicationi Irenai, ab exemplo Christi desumptæ, consimilia habet Tertullianus, de Animâ, cap. lv. quæ loca se invicem illustrant & confirmant. Quod si Christus Deus, inquit, quia & homo, mortuus secundum Scripturas, & sepultus secus easdem, buic quoque legi satisfecit, formà humanæ mortis apud inferos functus: nec antea ascendit in sublimiora coclorum, quam descendit in inferiora terrarum, ut illic Patriarchas & Prophetas compotes sui faceret: habes & regionem inferûm subterraneam credere, & illos cubito pellere, qui satis superbe non putant animas Fidelium inferis dignas; servi super dominum, & discipuli super magistrum, aspernati si forte in Abrahæ sinu, expectandæ resurrectionis solatium capere. Dein infrà in eodem capite apertius ait, Nulli patet cœlum, Terrà adbuc salva, ne dixerim clausa; cum transactione enim mundi reserabuntur regna coelorum.

Et in fine ejusdem capitis, in suo de Paradiso libello, in quo deperdito non exiguam jacturam fecimus, ait, se constituisse omnem animam apud inferos sequestrari, in diem Domini. Pluribus locis in hôc de Anima tractatu idem testatur aliis verbis. Neque minus alibi ut in c. xlvii. Apologetico: Et si Paradisum nominemus, locum divinæ amœnitatis, recipiendis sanctorum spiritibus, non cœlum intelligimus. Et contra Marcionem quarto. Eam itaque regionem si-c. xxxiv. num dico Abrahæ, etsi non cælestem, sublimiorem tamen inferis, interim refrigerium præbituram animabus justorum, donec consummatio rerum resurrectionem omnium plenitudine mercedis expungat. Vide plura, si placet, his gemina, apud eundem de Resurrectione carnis, cap. xxiii. Sed de Tertulliano fatis: cum de ipsius mente in hâc parte nullum sit dubium.

Cum his Patribus jam nominatis idem sentit Origenes, quoad animas sanctorum, tam novi quam veteris Testamenti: quibus, usque ad resurrectionem, inferiorem sedicitatis gradum impertit. Sententiam ipsius habes homilia septima in Leviticum, his verbis: Nondum enim receperunt letitiam suam, ne Apostoli quidem: sed ipsi expectant, ut ego letitiæ eorum particeps siam. Atque hujus rei testem adhibet Magistrum gentium Paulum ad

K Hebr.

Hebr. xi. additque, Vides igitur quia expectat adbuc Abraham, ut quæ perfecta sunt consequatur. Expectat & Isaac & Jacob, & omnes prophetæ expectant nos, ut nobiscum perfectam

beatitudinem capiant.

Sub fine tertii sæculi Victorinus Martyr & Lactantius vixère, quorum uterque causæ nostræ patrocinatur. Nota sunt Lactantii ver-Sect. xxi. ba, libro septimo Institutionum; Nec tamen quisquam putet animas post mortem protinus judicari; omnes enim in una communique custodià detinentur, donec tempus adveniat quo maximus Judex meritorum faciat examen; tum quorum fuerit probata justitia, ii præmium immortalitatis accipiunt. Itidem Victorinus ad illud Apocalypsews, c. vi. 9. de animabus sub altari; Cum altare exterius, non interius quod est cœlum, hic intelligendum esse notasset, ibi vult expectare animas donec tempus novifsimum adveniat, quo præmia & pænæ distribuentur. Sed quia, inquit, in novissimo tempore sanctorum remuneratio perpetua, & impiorum ventura damnatio, dictum est iis, EX-PECTATE. Et pro corporis sui solatio acceperunt, inquit, stolas albas, id est, donum Spiritus Sancti.

> PRÆTEREA, cum ex antiquissimis Patribus plures, si non prorsus omnes, animas huma-

> > nas

nas èig "Ade descendere voluerint, inde testantur, non statim, ex eorum sententia, in summum cœlum, summámque gloriam eas evehendas esse. Quanquam enim Hades latæ fignificationis sit quoad animas separatas, tam justas, quàm injustas, nemo tamen unquam dixit animas ev "Ade positas, quascunque, ibidem gaudere visione beatifica; cum igitur eò loci collocent omnes animas antiqui Patres, omnes itidem ab illà visione & glorià per id temporis excludunt. De Justino, Irenæo & Tertulliano, jam conclusum est; quandoquidem ex descensu Chisti èig "Ade probant illi, ut suprà vidimus, aliarum omnium animarum futuram in eundem descensionem; cum discipulus, ut aiunt, non sit supra magistrum. Et ex hoc ipso argumento inverso, Macarius, Episcopus Hierosolymitanus, in Concilio Ni-Gelas. Cycæno, Philosopho exponens incarnationem zic. de Christi, eum èis "Ade descendisse indicat, ut si-1.i.c.23. milis nobis fieret per omnia. Καλεφερομεθα μετὰ τὸν θάναζον ἐις τὸν "Αδην, ἀνεδέξαζο κὶ τέτο, κὸ καθήλθεν έκεσίως εις αυτόν. Unde etiam nostram è morte, hoc est, ¿¿ "Ade resurrectionem eum effecisse ait. Et subjungit postea de hâc re cæterisque in eodem capite, αύτη ή τῆς ἐκκλησίας Αποςολική η αμώμηλος πίτις, &c. Hac eft Ecclesia fides Apostolica & inculpata. Huc **spectat**

spectat etiam id quod habet Eustathius, Antiochiæ Patriarcha, apud Theodoretum, ad illud
In Dial. i. Psalmistæ, non derelinques animam meam έν
Psal. xvi. Αδη, ubi Αδην χωρίον τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν appellat, probatque animam Christi fuisse verè
humanam quod tam in hâc vitâ, quàm in alterâ, humanam sortem subiverit: ἀλλὰ μὲν ἡ
τᾶ Ἰησᾶ ἐκαθέρων πεῖραν ἔσχε. γέγονε γὰρ τὰ ἐν τῷ
χωρίς τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, κὰ τῆς σαρκὸς ἐκθὸς
γενομένη ζῆ τὰ ὑΦέςηκε. λοδικὴ ἄρα τὰ ταῖς ψυχαῖς

In Not. Hæschel.ad

γενομένη ζη κ ύφές ηκε. λοδική άρα κ ταις ψυχαις: τῶν ἀνθρώπων ὁμοέσιος. Denique in veteri fragmento περί της τε πανδός αίτίας, five Caii fit, sive alterius perantiqui Christiani, omnes animas tam justorum quam injustorum en Ady retineri, non semel dicitur. Ita incipit, Kal 8τος μέν ο περί δαιμονων λόγος περί δε άδε, έν ώ συνέχον αι ψυχαι δικαίων τε κ άδίκων, άνα Γκαΐον εί-Hoc dein repetit cum habitaculorum di-Stinctione his verbis, of Sixalor ev The adm vov men συνέχονται, άλλ' έ τῷ αὐτῷ τόπῳ ῷ καὶ οἱ ἄδικοι. μία γάς εἰς τέτο τὸ χωρίον κάθοδος, έ τῆ πύλη, &c. ubi Angelos custodes ponit, qui ingredientes animas segregant, & quamlibet ad suam sedem condignam, ad suam regionem propriam, ad locum ei debitum, amandant aut conducunt. Denique, hic usque ad resurrectionem eas morari afferit: έτος ὁ περί ἄδε λόγος. έν ῷ ψυχαὶ πάνων καθέχονλαι, ἄχρι καιρε ον δ SEÒC θεὸς ὥρισεν · ἀνάς ασιν τότε πάνλων ποιησόμενος.

Hos authores, haud infra tertium fæculum natos, testes habemus doctrinæ primitivæ de Animabus ev "Adn. Quibus liceat adjungere duos Episcopos Cæsarienses, inferioris, opinor, sed incertæ ætatis: intelligo Andream; & Aretham, qui ex commentariis Andrea suos in Apocalypsin decerpsit. Ab his autem ita scribitur. Θάναλος μεν χωρισμός ψυχής και σώμαλος άδης δε, τόπος ήμιν αειδής, ήγεν άφανής κὸ ἄγνωςος, ὁ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐνθεῦθεν ἐκδημέσας δεχόμενος. Mors est separatio anima & corporis: Hades autem est regio nobis inconspicua, sive nos latens & notitiam fugiens, que animas nostras binc emigrantes excipit. Denique, iidem Episcopi ad cap. vi. Apocalypsews, de animabus clamantibus sub altari, idem confirmant, & sententiæ Pontificiæ de visione beatifica penitus & ex omni parte adversantur: His verbis, Δια τέτων την τε κόσμε συνθέλειαν αίτέμενοι Φαίνονλαι οἱ άγιοι διὸ μακροθυμεῖν άχρι τῆς των άδελφων τελειώσεως κελεύονλαι, ίνα μη χωρίς αὐτων τελειωθώσι, καλά τον θείον Απόσολον. Αί δε λευκαί σολαί την έπανθέσαν αύτοις των άρετων έμ-Φαίνεσι λαμπεότηλα ήν ήμφιεσμένοι, εί ή μήπω τας έπαγΓελίας έκομίσαν]ο, τη γέν έλπίδι τέτων, άπες νοεςως ένοπζείζουζαι, πάσης άπηλλαγμένοι παχύτηλος, εικότως εύφραινούλαι τοῖς κόλποις 'Αξραάμ. άναπαυόμενοι.

άναπαυόμενοι. Πολλοις γάς των άγιων είςηλαι, χώeus άξίως είληχέναι των της άρεξης έρξατων έκαςον, δί ων η περί της μελλέσης αὐτων δόξης τεκμαίρον]αι. Propter hac Mundi confummationem expetere Sancti videntur, quoniam expectare atque moram ferre jubentur usque ad fratrum suorum mortem, ne ante illos, juxta divinum Apostolum, consummentur. Candidæ autem stolæ virtutum splendorem, qui illustris in illis existit, insinuant. Quo circumfusi, etiamsi promissiones nondum adepti sint, eorum tamen bonorum spe, que spirituali oculo jam contemplantur, ab omni interim materià crassà liberati, meritò lætantur; in sinu Abrahæ pacatè requiescentes. Multorum enim sanctorum sententia est, unumquemque virtutis cultorem, locum factis suis dignum post hanc vitam sortiri, ex quo de gloria sibi præparata certam conjecturam facere valeat. Hæc de Hade juxta antiquissimos: quem commune animarum receptaculum, ex hâc vitâ discedentium, usque ad resurrectionem, constituerunt.

Denique ad dictorum veritatem corroborandum, notatu dignum est, quâ modestiâ & moderatione locuti sunt beati Martyres, Polycarpus, Clemens Romanus, Ignatius, de loco & statu Sanctorum ex hâc vitâ exeuntium; non mox in summum cœlum & visionem bea-

tificam

tificam recipiendos esse aiunt, sed * είς τόπον αὐτοῖς ὀΦειλόμενον, ita Polycarpus, in locum iis in Ερίβ. debitum vel proprium: vel εἰς τὸν ἄγιον τόπον, Phil. ut de Paulo Clemens Romanus, έτως άπηλλάγη τέ κόσμε, κ είς τον άγιον τόπον έπορεύθη, ρις è mundo migravit, & in locum sanctum abiit. Id postea appellat xũgav εὐσεξῶν, in eâdem E- Art. II. pistolâ. Sed dignus est, quem perpendamus, locus ille: ubi ait omnes ab Adamo usque ad hodiernum diem, quotquot mortui sunt in charitate perfecti, requiescere in regione piorum tanquam in suis cubiculis: in adventu Christi & resuscitatione mortuorum educendos & manifestandos. 'Αι γενεαὶ πᾶσαι ἀπὸ 'Αδὰμ έως της δε ημέρας παρηλθον, άλλ' οι έν άγάπη τελειωθένζες καζά την τε χρις χάριν έχεσιν χώραν εύσεδών· οὶ Φανερωθήσον]αι έν τη έπισκοπή της βασιλείας τε χρις ε γεγραπίαι γαρ, είσελθε είς τα τα- Ifa. xxvi. μεῖα μικρον όσον, έως ε παρέλθη ή όργη η θυμός με, η μνησθήσομαι ήμερας αγαθής, η ανασήσω ύμᾶς, ἐκ τῶν σηκῶν ὑμῶν. Hæc omnia fententiæ nostræ quadrant: & quod χῶραν ἐυσεδῶν appellat Clemens, id χῶρον κρείτθονα nominat Justinus, & xwees azies vel tones azies alii; & quod τόπον αὐτοῖς ὁΦειλόμενον Polycarpus, τόπον

^{*}Non ad cœlum aut gloriam sed ad τόποι όφειλόμειοι τῆς δόξης dicit Clemens, Ep. c. 5. Citat Clericus ad Mat. xvii. 18. Ita etiam είς τὸι τόποι τὸι Ἰδιοι Judæ Act. i. 25.

ίδιον appellat Ignatius, & quod τόπον άγιον Clemens, legà πρόθυρα Chrysoftomus. Hæc non malè conveniunt inter se, & respondent illi temperamento, quod sanctorum scelicitati ante resurrectionem adhibet Scriptura Sacra. Ita, de statu piorum qui in sinu Abrabæ requiescunt; cum loquitur Christus, eorum beatitudinem appellat παράκλησιν, folatium, non supremam gloriam. Id quod alibi in facris literis dicitur requies & relaxatio, placidoque fomno comparatur. En Stylum Sacrum, & virorum Apostolicorum; ex alterâ parte en Stylum Pontificium & Ecclesiæ Romanæ: Sanctorum animas mox recipi in cœlum, & intueri clare ipsum Dominum Trinum & Unum, sicuti est. Deus bone! unde desumpta sunt hæc verba? ex quo libro Sacræ Scripturæ; ex quibus monumentis primitivæ Ecclesiæ? Christus Joh. xiv. jamjam moriturus, ait discipulis suis, vado 2, 3. parare vobis locum. Et si abiero & paravero vobis lecum, iterum veniam & recipiam vos ad meipsum: ut ubi ipse ero vos etiam sitis. des igitur hunc locum gloriosum, paratum iis à Christo, non possidendum esse donec venerit Christus; tum demum juxta ipsius votum ad Patrem, habitabunt Sancti una cum Chri-

Joh. xvii. sto, & spectabunt ipsius gloriam. Satiabor, Pixvii.15. Domine, cum evigilavero, aspectu vultus tui.

PRÆTEREA,

PRÆTEREA, nec sacris literis, nec rationi naturali consentaneum esse videtur, summas pænas exigere, aut summa præmia erogare, antequam res in judicium deducta fuerit, & de cujusque causa constiterit. Judicium autem nullum memorat Scriptura Sacra ante finem mundi. Ille est dies quo Deus judicaturus est Ad xvii. orbem terrarum per Christum. Tum demum 31. Cor. iii. cujusque opus probabitur. Tum reportabit quis- 13,14,15. que congruenter ad id quod fecerit in corpore. 10. Tunc Throni positi, tunc libri aperti: Et judi- 11,12,13. catum erit de singulis secundum opera ipsorum. Tunc separantur Justi ab injustis, Oves ab Hœdis: Illis ad dextram positis, his ad sinistram: & in utrosque fertur sententia. Hæc ex ore Christi excipimus, Quum autem venerit Filius Mat. xxv. bominis cum gloria sua, & omnes sancti Angeli 31,32,000. cum eo, Tunc sedebit in throno gloriæ suæ. Et cogentur coram eo omnes gentes, & separabit eos, alios ab aliis, ut pastor separat oves ab boedis. Et statuet oves ad dextram suam, boedos ad sinistram. Tunc dicet Rex iis qui ad dextram ipsius, Adeste, Benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis à jacto mundi fundamento. Tunc etiam dicet iis qui ad sinistram, Execrati, abite à me in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. En tempus judicii, modum; præmia & pœnas, datámque

datamque executioni sententiam. Et hæc om-

nia futura, ubi venerit Filius hominis.

HÆC autem, inquies, de Judicio Generali intelligenda sunt. Verum est præterea judicium secretum & particulare, quod statim à morte cujusque institutum est, & quamlibet animam exeuntem è corpore mox excipit. Cedò loca, si placet, Sacræ Scripturæ quæ hoc testantur: videamus quantum valent, si clarè probent judicium privatum ante diem judicii solennis. Loca quæ citavimus sunt aperta & ipsâ luce clariora: neque ullum judicium prævium subinnuunt, sed excludunt potius. In his autem quæ pendent à voluntate Dei & à. revelatione divina, non licet ad arbitrium fingere novam rerum œconomiam, ut hypothesis serviamus. Dici potest quælibet anima, exiens è corpore, judicium tacitum aut privatum subire, quatenus sibi conscia est bene aut malè transactæ vitæ: testémque suum, suámque sententiam in sinu gerit; & pro eâ, quâ est, dispositione & affectu, vel iratum vel amicum numen sentit: & quasi de proximo, quid sibi impendeat fati, prospicit & intuetur. hæc nihil efficiunt extra animam: tota res intus geritur: manétque in eodem loco, statu, habituque anima, usque ad resurrectionem.

OBSERVATUM est à nobis *antea, ab Ecclesià Romana, per illam anticipatam Sanctorum gloriam, inutilem reddi Resurrectionem; neque minus per eandem anticipationem, Judicium generale quodammodo superfluum redditur. Enimvero, si jam de singulis judicatum sit secundum opera ipsorum: si justi ab injustis jam separentur, atque hi cœlo gaudeant & visione Dei, illi pœnis, tam externis quam internis crucientur, Quis locus futuro judicio? Quid actum agis; de re judicatâ quid denuo judicium instituis? Nequid fortè erratum fuerit in primâ sententià, recognoscitur causa? vel damnati appellant alium judicem? Non id quidem, inquies, sed ut sententiæ privatim datæ, æquum rectúmque toti mundo innotescat. Rectè, si pars læsa querelam adhibet; fed unumquemque damnatum supponis αὐτοκατάκριλον esse. Et tardè quidem de jure pœnarum quæstio affertur, cum jam eas sustinuerint damnati per aliquot sæcula. Neque magis congruum esse videtur, ex alterâ parte, in eorum jus inquirere, qui possessione, non sæcu-

^{*} V. p. 66. & Lactan. Lib. vii. c. xxi. p. 653. Citatur etiam Genebrardus enumerans multos Patres, qui crediderunt Animas non fruituras visione beatifica ante resurrectionem, dum excusat Johannem 22. papam, Gassend. de Animorum Immort. tom. ii. M. p. 654. col. ii. uls.

lari modò, sed plusquam millenni, cœlum u-

fu capiunt.

UT redeamus à judicio ad resurrectionem, operæ-pretium erit inquirere quid nobis prosit Resurrectio, juxta Theologiam Pontificiam. Illi aiunt Beatitudinem animæ non futuram esse intensiorem post resurrectionem, quam Bellarm.de antea; & pro definito habent Animarum globeat. sanct. riam non augendam esse in resurrectione: nisi extensive, ut aiunt, non intensive: accidentaliter, non in se. Animam enim manere in eâdem visione Dei beatificâ, in eodem lumine, in eâdem gloriâ, in eâdem operationum suarum perfectione, in eâdem denique beatitudine intrinsecà, quam habuit ante resurrectionem. Quantillum est quod nobis accedit à resurrectione, secundum hos Theologos? Cor. xv. Quam male convenit illis cum Sancto Paulo? Tantine est hoc leve fœlicitatis additamentum in resurrectione, ut absque eo nos omnium hominum miserrimos esse diceret beatus Apovid. Chryf. Rolus? ut absque eo, immortalitatem animæ pro nihilo haberet? ut absque eo, in hâc vitâ solâ spem nostram collocandam esse duceret? Denique, ut absque eo, omnem beatitudinem præviam, sive visionem Dei dixeris, sive aliam, ne no-*.30,31. minaret quidem? Hinc suum præmium unice 32. Tim. iv. repetit: hinc suam coronam Apostolus. Hinc

aliis,

aliis, contra vim mortis, aut malorum quorumcunque, consolationem maxime arcessit. Thessiv. Postremò, quod Paulus noster æternum pon-13, 14. dus gloriæ appellat, id illi levis superpondii 18,23. iv. loco habent. Et quod Sanctus Petrus, immar- 17. 00. cescibilem gloriæ coronam nuncupat, id illi glo- I Pet. v. 4. riæ nostræ appendiculam quandam, non partem maximam aut principalem faciunt. Denique, Christus ipse redemptionem sanctorum non nisi in fine mundi appropinquare & expectandam esse docet. Nec retributionem Luc.xxi. promittit ante resurrectionem justorum. Tan-28. tùm distant à doctrina Evangelica Ecclesiæ Romanæ decreta in hâc parte! Id quod Apostoli, quod Beati Martyres, quod Antiqui Patres maximum Evangelii promissum, sidei Christianæ fundamentum, spei anchoram habuerunt, secundum illa decreta tantum non irritum, inutile, & superfluum redditur.

Quid plura? Hanc vitam reducem, hanc spem redivivam nobis lucratus est Christus, haud minore pretio quam sui ipsius vitæ dis-Heb.ii. pendio: sua resurrectione confirmatam. Et 14,15. 2 Tim.i. quicquid non resurgit, pro deperdito habet 10. 1 Pet.i. 3. in illo sermone sacro, uti postea Paulus, loco 21. memorato, cum de hoc argumento disserit 39,00. ad Corinthios. Hoc est mirandum, & divinæ virtutis opus: ex morte ipsius victoria & tri-

umphus.

umphus. Hic est perfectionis nostræ terminus, quò nitimur, quò aspiramus omnes. Neque habent quo ulteriùs progrediantur quàm maximè ambitiosa desideria. Tunc enim erimus Ισάγγελοι, eâdem cum Angelis a-

micti luce, eundem Deum intuentes.

Ex hactenus dictis satis mihi constare videtur, tam per sacras literas, quam antiquissimorum Patrum testimonia, Beatitudinem Sanctorum, aut unicè aut potissimum pendere à Resurrectione. Atque illam persectionem summam, summam fœlicitatem & gloriam, quæ visione Dei Beatifica significari solet, Animabus non impertiri ante Diem judicii, & adventum Domini. Si verò ex numero Testium causa hæc esset dirimenda, facile foret his primorum sæculorum Patribus, quarti etiam sæculi, & deinceps, plures adjungere. Sed vis Sacrarum Literarum, quæ fola fufficit, nimio comitatu quandoque obscuratur. Proinde notabo tantum, seorsim per modum appendicis, ex authoribus subsequentis ætatis loca quædam manifestiora ejusdem argumenti, quæ pro suo quisque otio & animo consulere possit, aut missa facere.

APPENDIX.

APPENDIX

UARTI fæculi habetur Author Quastionum & Re-Videhanc spons. ad Orthodoxos, apud Justinum Marty- m. excusrem: qui eidem Justino, in suâ sententia de vita defunc- sam. Getorum statu ante resurrectionem, adhæret & astipulatur. Mort. Nam de tempore retributionis verba faciens (Respons. tom. 8 p. ad Quæst. 60.) hæc habet, ere & weo avasareus T exasu 396, 397. Βεβαιωμθύων ή ανταπόδοσις γίνε αι. Nemini enim ante Refurrectionem rerum in vità transactarum retributio redditur. Dein, diluens objectionem de Latrone rectà in Paradifum delato, fententiam plenius aperit (Quæst. & Resp. 76.) OPENG YEYOVETW AMEN eis T. &c. Vtilitas Latroni, quod Paradisum sit ingressus, hac fuit : quod fidei commodum reipså percepit, per quam dignus reputatus est, qui sanctorum cœtui adjungeretur: in quo usque ad diem Resurrectionis & remunerationis reservatur.

Divus Chrysostomus tanti facit Resurrectionem, ut absque illà immortalitatem Animæ parvi ducat: & reliqua omnia quæ possidentur à Sanctis ante id tempus, pro exiguâ parte beatitudinis & remunerationis habeat. Hunc, fi placet, confule ad caput xv. prioris ad Corinthios, ubi, ad illa verba Pauli, Si in hậc solum vitâ, &c. hæc habet, Ti reyers & Naure; was, &c. Quid ais Paule? Quomodo in hac vita tantum spem habemus, nisi corpus resurgat, licet Anima maneat & immortalis sit? Respondet sibi, Licet maneat anima, licet Sexcenties esset immortalis, ut est: bona illa ineffabila sinè corpore non reportaret; Quemadmodum nec punietur antea: Omnia enim manifestabuntur ante tribunal Christi, ut unusquisque que fecit itidem recipiat in corpore: sive bona sive mala. Propterea, dicit Apostolus, sin bâc vitâ tantum spem in Christo haberemus, omnium essemus

essemus miserrimi. Nisi enim resurgat Corpus, incoronata manet Anima, extra illam beatitudinem qua

est in cælis.

His fententiam fuam clare explicuit Chryfostomus, eandémque confirmat alibi exemplis & fimilitudinibus, ad illud nempe dictum Apostoli, ad Hebraos, cap. xi. 40. Hi mercedem non receperant, ne sinè nobis consummarentur. Verba ipsius hæc funt: εδέπω απέλαδον, αλλ' ετι μθρεσι, &c. Nondum receperunt mercedem, sed adhuc expectant? Qui istoc modo obiere, in tanta tribulatione, nondum receperunt illi? Tantum habent temporis ex quo vicerunt, nec dum receperunt mercedem: vos autem, nondum finito certamine, moras ægre fertis. Cogitate, quaso, quid & quantum sit, Abrahamum, & Apostolum Paulum, expectantes, quando tu consummatus fueris, ut tunc tandem possint mercedem recipere, &c. Pergit adhuc in ejusdem argumenti contextu in sequentibus: & Abelem Protomartyrem, & Noachum in utroque mundo justitiæ præconem, non antenos coronandos ese ait; ένα ω εισε πασι τ ςεφάνων τ καιρόν. Omnibus ad coronas recipiendas unum idemque tempus definit. Usque ad illud tempus pro sedibus Animarum Sanctarum nominare solet quandoque isegi meogueg: fæpius autem sinum Abrahæ. Vide, si vacat, Hom. 24. in prior. ad Corin. & Hom. 40. in Gen. Ubi ait omnes justos à temporibus Abrahæ usque ad finem mundi id ambire & exoptare unice, ut in ipfius finu requiescant. Sinus autem Abraha, ut nôsti, non habetur pro summâ glorià, aut cœlo supremo. Denique, Hæc omnia confirmantur in sermone primo Chrysostomi de Resurrectione: cum omnem spem nostram, omnem retributionem ad illud tempus & adventum Domini illîc referat: neque ullam nobis innuat citiùs contingere mercedem, præter illam quæ in hâc vitâ ex iplo certamine oritur, & ex ipsa exercitatione virtutis & constantiæ Christianæ: quibus Anima fortior redditur, &, ut ipsius verbo utar, magis magis Philosophica. Uti enim, inquit, Athletæ certando fiunt firmiores & robustiores, έτω δη κ όπι ἀγώνων τ ἀρείης, κ πρίνη τ ἐρανὸν ἀνοιγηναι, κ η τ ψον Ε Θεε ωραβρέως, κ πρίν ή τὰς ἀμοιδὰς ἡμᾶς ἐπολαδᾶν, (vides hæc tria idem valere apud Chrysostomum) μέγαν ἀντεῦθεν καρπέμεθα τ μιδον, τ ψυχης ἡμῖν Φιλοσοφωίερας καθιςα-

whins.

HÆC de statu & beatitudine Sanctorum ante Resurrectionem secundum Chrysostomum. At dices forfan eundem Patrem aliis in locis liberiùs fublimiúfque loqui de hâc beatitudine intermedia. Id quidem fieri potest. Oratores enim inter perorandum sæpe incalescunt aliquantulum, neque singula verba in aurificis staterà ponderant. Cùmque fermones populares aut orationes funebres adornant, multæ funt caulæ quæ perorantem incitare possunt ad exaggerandam soelicitatem Mortuorum in Domino: nullæ verò ad diminuendam, præter ipsius veritatis conscientiam. Utile esset ad consolandum & erigendum animos contra vim mortis: præfertim in subeundo Martyrio: ad excitandos affectus & pietatem confirmandam, calidè liberiúsque loqui de proxime futura Sanctorum beatitudine. Sed nulli confilio. nullisusibus interviret, frigidiùs quàm par erat, & tenuiùs eandem reprælentare. Quapropter ad indagandam veritatem, & cujulque Authoris mentem in hoc argumento, unicus locus qui hanc fœlicitatem retinet infra terminos à nobis præscriptos, multos valet corum, qui cum affectu eandem altius efferunt & attollunt. Rectè id notatum est ab aliis, Non esse concionatorum ver- six. Sen. ba eo rigore accipienda, quo primum ad aures auditorum perveniunt. Multa enim declamatores per hyperbolen enunciant & inculcant, occasione locorum, temporum, & personarum, adducti, vel affectuum impetu, & orationis cursu rapti. Hoc consultissime dictum est. & in hoc argumento, fiquo alio, locum habere debet.

Non itaque mirabimur Oratores Sacros, ex amore er-

Epift. 57.

e. 34.

ga mortuos, aut ad demulcendos vivos, molliori & laxiori usos esse stylo, & de calo statim possidendo, & intuendo Domino, verba fecisse. Cœlum laxè sumptum, quemlibet fœlicem Animarum post mortem denotat statum; Qui tamen multo frequentius Paradisus aut sinus Abrahæ apud Patres dicitur: notátque statum beatitudinis intermedium, & coelesti inferiorem. Generale Paradisi nomen est, inquit, S. Augustinus, ubi fæliciter vivitur: e de Gen. Atque illud etiam est generale nomen aut notio cœli. ad lit.1,12. Coelo quodam interno fruuntur fancti statimà morte, externo autem frui non possunt sinè corpore. Dein visio Dei aut Christi, aut prasentia divina, quarum alicubi. mentionem facit Chrysostomus, non alia esse potest ante Refurrectionem, quam intellectualis. Erit quidem Anima proximior Deo in illo statu separato, quam in hoc carcere; ipsiúsque virtutem sibi intimiorem, magisque. præsentem & efficacem persentiet, ac si esset coràm, & in ipsius conspectu. Sed de supremâ beatitudine, & gloriosissimà Dei visione hæc aut hujusmodi dicta non poslumus exponere, nisi simul statuamus, hunc Patrem apertissimè sibi contradixisse. In legendis Authoribus, facris, aliísve, pro regulà haberi solet, à claris ambigua, ab accuratioribus & severioribus vulgaria & populariter dicta esse interpretanda. Hanc teneamus viam, & minus errabimus. Denique, nos rectè interpretari verba sensusque Chrysostomi circa statum mortuorum, indè licet argumentum sumere, quòd interpretes, Patrésque Græci, qui Chrysostomi maxime sequaces erant, putà Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus, Euthymius*, eandem nobifcum fententiam fint amplexi. Theodoretus luam explicat lententiam, ubi antea Chrylosto-

> * Vide pluses Patres in bac fertentia in not. Certholt, ad Juffin. xliv. Col. 1. & 2.

mus, in cap. xi. ad Hebraos, verfibus ultimis: afferitque non alios aliis citiùs remunerari, citiùs corona gaudere, aut victores à Deo renunciari, sed cunctos simul & se-Ad illa nempe verba Apostoli, mel in Refurrectione. Hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissiones, ut non sine nobis consummarentur, Hæc habet: in μ in the set of a μ in μ in orum ergo fuerunt tot & tanta certamina, sed ii tamen coronas nondum acceperunt. Expectat enim universorum Deus aliorum certamina, ut, soluto stadio, omnes qui victoriam fuerint assecuti, simul victores renunciet & remuneretur. Nec alio sensu Oecumenius illud dictum Apostoli, atque illam historiam veterum Heroum, fide præstantium, interpretatur: His verbis, 'Exaνοι, Φησι, κάθω) αγερατοι, τ ήμων ωξιμύονζες επιτασίαν. Illi, Inquit Apostolus, sedent irremunerati, sinè præmio, nostram expectantes ministrationem vel adventum. Ita etiam Theophylactus in locum, οι είρημοροι πάνλες ayioi, &c. Dieti omnes sancti, etsi testimonium baberent, quòd Deo per fidem placebant, nondum tamen assecuti sunt calestium bonorum promissiones. Aliaque adjicit his paria atque gemina, in verlum sequentem, ex Chrysostomo ferè descripta. Denique eandem tuetur sententiam hic Author ad Luc. cap. xxiii. in explicando dicto Christi ad Latronem, Hodie mecum eris in Paradiso. Cùm enim Paradifum à cœlo distinxisset, atque eo modo Evangelistam cum Apostolo Paulo, loco suprà citato, conciliasset, addit, o & Ansns, &c. Latro igitur Paradisum assecutus est, non autem assecutus est Regnum cælorum; assequetur autem quando & cæteri omnes quos Paulus enumeravit. Interea Paradisum habet impræsentiarum, spiritualis quietis Regnum. Huic explicationi affinis est illa Euthymii in eundem locum: his verbis interpretis, Christus sciens Latronis intentionem promisit quod illi optatissimum videretur. Noverat Noverat enim Latro Paradisum è doctrina Mosaica; & tunc quidem dedit ei conversationem in Paradiso, tanquam Arrhabonem Regni sui, quod est fruitio ineffabilium ac aternorum bonorum, QUA OCULUS NON VIDET, &c. Nondum enim quisquam justorum accepit promissionem, veluti magnus docuit Paulus. Postmodum verò & huic traderet Regnum tempore universalis Resurrectionis. Hac de Chrysostomo, alissi-

que ipsius sectatoribus Græcis.

INTER Latinos ejusdem sæculi quarti, consule, si libet, Hilarium, Ambrosium & Augustinum, circa Statum Mortuorum. Hilarius suis in Psalmos commentariis fæpius attingit hoc argumentum, & ad illum locum Psalmi cxxxviii. si descendero ad Infernum, ades: Legem imponit universalem & inviolabilem animabus humanis, ut descendant omnes eis ads: idque propterea à Christo factum ait, ut omnem naturæ humanæ cursum ordinémque expleret. Idémque edocuerat antea ad Psalmum liii. Dein hic retineri ait Animas, nempe ce ado, usque ad diem Judicii: Ad Psalmum ii. & in Psal. cxx. ad illa verba, Dominus custodiet introitum tuum, & exitum tuum, hac habet, Non temporis hujus & saculi est ista custodia, sed futuri boni expectatio est: cum exeuntes de corpore, ad introitum illum regni cælestis, per custodiam Domini sideles omnes reservabuntur, in sinu scilicet Abrahæ constituti.

HEC est doctrina Hilarii de mortuorum Statu: Ambrosii, qui scire desiderat, legat ipsius cap. x, xi, xii. de bono mortis. Capite decimo, promptuaria Animarum usque ad diem judicii recognoscit: Corona enim dies, inquit, expectatur ab omnibus, ut intrà eum diem E victi erubescant, & victores palmam adipiscantur victoria. Et Capite undecimo, lætitiam Animarum ante Resurrectionem per plures gradus exponens: Quartò, ait, quia incipiunt intelligere requiem suam, & surturam suam gloriam prævidere: eaque se consolatio-

ne mulcentes in habitaculis suis cum magna tranquillitate requiescunt, stipatæ præsidiis Angelorum. Denique idem Author, lib. ii. de Cain & Abel, cap. 2. nimius mihi videtur in hac parte: subindicat enim Defunctorum Animas, usque ad diem judicii, de sua sorte incertas esse: his verbis, solvitur à corpore Anima post sinem vitæ hujus, adhuc tamen futuri judicii

ambigua suspenditur. Hæc de Ambrosio.

Succedit Sanctus Augustinus: Qui, licèt nonnunquam cautus & modestiæ retinens, quæstionis dirimendæ difficultatem aut invidiam declinet: communiter tamen Piorum omnium Animas (saltem si Martyres excipias) extra cælum, & extra gloriam, in secretis receptaculis detinet, usque ad Resurrectionem &
diem judicii. Ut ex his insrà locis, si per otium consulas & conseras, manisestò patebit, Expos. ad Psalm.
xxxvi. y. 10. ad illa verba, Adhuc Pusillum, &c. Enchirid. ad Lauren. c. 118. Gen. ad literam, l. 12. c. 35.
De Civ. Dei, l. 12. c. 9. Retract. l. 1. c. 14. Consess.

1.9. c. 3.

Plures advocare testes singulares, aut ab hoc, aut à sequioribus sæculis, non erit operæpretium. Sed duo funt præterea capita generalia, à quibus argumenta desumi possunt, que plures simul Patres, testésque complectuntur. Horum alterum est ab opinionibus cognatis primitivorum Patrum, quæ vita defunctorum quorumcunque statum, usque ad Resurrectionem, impersectè beatum supponunt. Alterum est ab usu & praxi Ecclesiæ in fuis precibus & oblationibus pro mortuis. Ad opiniones istas quod spectat, duas potissimum intelligo. Illam quæ statuit Sanctos in Millennio reduces, regnaturos esse cum Christo in terris. Alteram, quæ sanctos ipsos purgandos esse docet in supremo Igne, sive in Conflagratione Mundi, antequam ad coelum & visionem Dei asciscantur. Harum opinionum utraque magnos habuit fautores, multófque, in prioribus Ecclesiæ sæculis, prout infrà constabit capitibus

capitibus fexto & nono. Utraque autem supponit hos sanctos nondum potitos esse summo bono, cœlesti glorià, aut visione Dei: nec ad iisdem potiundum esse paratos, absque præsatà purgatione. Et sive vera sint, sive minùs, hæc dogmata, testantur utcunque quid senserint utraque hæc classis Patrum (quorum non est exiguus numerus) de vità defunctorum statu: quantamque, hâc in re, eandem nobiscum tenuerint sidem & sententiam.

ALTERUM caput quod multorum consensum involvit, est usus & praxis Ecclesiæ in suis Liturgicis & officiis sacris circa mortuos. In his Liturgicis, vel continentur tantùm gratiarum actiones & commemorationes pro sanctis: de quibus hîc non agitur; vel oblationes præterea, & supplicationes pro mortuis; atque hoc satis ostendit, nondum pervenisse, ex eorum sententia, ad summam gloriam & beatissimam Dei visionem, Animas illas pro quibus hæc siebant sacra: Fiebant autem pro Animabus sanctissimis & præstantissimis, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarum, Martyrum, aliorumque Ecclesiæ Luminum: Ut videre licet, tam apud Liturgias Veteres, utcunque dubias aut interpolatas: quàm ex constitutionibus Clementis, ex Cypriano, Dionysio Areopagità dicto, & Epiphanio.

Hujusce praxis, five licitæ & laudabilis, five non, hoc videtur esse fundamentum: Quòd omnes Animas, cu-juscunque ordinis, præter Animam Christi, & άδη, morari crediderint Antiqui, usque ad Resurrectionem. Atque iis nondum consummatis prosuturas esse Preces & Oblationes Ecclesiæ: Preces dico: nam, præter oblationes, adhibitas etiam suisse supplicationes, ex Liturgiis & Authoribus præfatis, alissque, certum & irrestagabile mihi videtur. Ita, ex. gr. in Liturgia quæ dicitur Jacobi, supplicatur Deus, ut lucem & requiem daret omnibus defunctis, de side rectè sentientibus, ab Abele usque ad hodiernum diem. Μνή δηλι, κύρ με δ θεὸς, των διμάτων κ πάτης σαρκὸς, ὧν εμνή δημορ, κον εμνή δημορ κ ὧν εκ εμνή δημορ,

ορθοδόξων,

ερθοδόξων, Σπο 'Αδελ Ε δικαίε, μέχει το σημερον ημέρας αὐτὸς καὶ αὐτὸς ἀνάπαυσον κα χώρα ζώνων, κα τῆ βασιλεία σε, κα τῆ τρυΦῆ Ε ω Σαδείσε, κα τοις κόλποις 'Αδεραμ κὰ 'Ισαακ κὰ 'Ιακώς, τὰ ἀγίων παθέρων ἡμῶν, &c. Idem constat ex aliis Liturgiis, tam Græcis, quàm Latinis: ut videre est apud eos qui hisce colligendis & examinandis operam dederunt. Defunctis precantur præsentem requiem, & situram Lucem & Gloriam: sempérque in omnibus officiis circa mortuos, irretorto oculo ad Resurrectionem respiciunt. Denique nihil occurrit, quod sciam, in antiquo usu Ecclesiæ, quod non respondeat hypothesi nostræ de statu Mortuorum & τοι άδε: ubi omnes Animæ præstolantur adventum Christi, sonitúmque supremæ tubæ.

HÆC de testimoniis Patrum, seorsim aut cumulatim. Sed hanc operam, magna ex parte, forfan dixeris supervacaneam: Quandoquidem Pontificii (Quorum interest maximè, ut cœlo, glorià, & visione Dei fruantur Sancti ante Resurrectionem) fatentur *, Patres generatim eâ de re nobiscum convenire: neque ab illis petendum esse auxilium aut patrocinium in hâc causa: quæ pendet tota ab authoritate Ecclesiæ, & ipsius definitione; Eâque mehercule tardiuscula, sæculo nempe decimo quinto in Concilio Florentino, ubi decretum est, Animas Sanctorum mox recipi in calum, & intueri clare ip sum Dominum, trinum & unum, sicuti est. Interea nos ægre patimur tot tantósque Patres & præsides Ecclesiæ Christianæ versatos esse in errore per quatuordecim sæcula, & Veritatem tam serò inventam Florentia; tantà etiam vi aut arte (ut refert istius synodi historia) extortam à Græcis: quos, aut malè fanatos, aut recidivos jam vi-

^{*} Tot illi & tam celebres antiqui Patres, Tertullianus, Ireneus, Orizenes, Chrysostomus, Theodoretus, Œcumenius, Theophylacius, Ambrosius, Cismens Romanus, D. Bernardus--huic sententiæ (quæ nunc in Concilio Florentino, magna demum conquisitione sacta, definita est) quòd Justorum animæ ante diem Judicii Dei visione fruuntur, non sunt assensi, sed sententiam contrariam tradiderunt. Staplet. Defens. Austorit. Eccles. 1. 1. c. 2.

demus. Hæc meditentur ii, quorum interest: Utcunque quoad Reformatos, nihil valet hæc authoritas Romana, Synodorum aut Pontificum. Nobis integrum est, rem æstimare ex æquo, & ex omnibus suis momentis: Diligenter expendere, quò propendeat, quò nos ducat Scriptura Sacra: quò rei ipsius ratio: quò ætas intemerata Ecclesiæ; Nec id tantum ante oculos habere, quid, his reclamantibus, factum sit aut definitum nudiustertius in conventu Florentia. Dignum utique est hoc caput de Statu Mortuorum quod excutiatur penitus, & de quo contendamus pars utraque: huic enim fuperstructa est tota moles religionis & Pompæ Romanæ circa Sanctos: de iis Canonizandis, ut loquuntur: invocandis & colendis; nec de iis ipsis tantum, sed etiam corum Imaginibus & Reliquiis. Hinc pendent etiam peregrinationes, & vota meritoria, & Sanctorum Missa, & novum illud, sed utilissimum, Purgatorii inventum. Quandoquidem idcirco ex hoc filo pendeat tantus apparatus, tantum pondus superstitionum: ex hoc fundamento, aut Lapide Angulari, tantum ædificium: nostrå plurimum refert nihil temere concedere in hâc causâ, nec indulgere nimis piis affectibus, fed male fundatis, in re tam magni momenti.

CAP. V.

De statu naturali Animarum in intervallo Mortis & Resurrectionis; An nuda sint, & ab omni corpore separata: vel Aerio, aliive, uniantur.

Reditatione primâ, de qualitate V. Dall. de serios l. 2. statûs intermedii, quoad sælicitatem vel c. 12. p. miseriam: sive de Animarum statu morali an-Gerard. de te Resurrectionem; sequitur jam altera, & Tom. 8. p. multo dissicilior, de earundem statu naturali. 419. & de superesse, vivere, & cogitare Animas post marum separatamortem, sive dissoluto hoc corpore, probarum. p. tum est in antecedentibus: Sed quod dixit A-vo3. postolus de suâ ecstasi, An in corpore, vel extra corpus, Ego nescio, Deus novit: Idem hic usurpare licet: An, exuto hoc corpore, novum induat Anima: vel permaneat nuda & sinè corpore, usque ad resuscitationem mortuorum, Ego nescio, Deus novit. Saltem id inter Obscura, quæ nec lumine naturæ, nec ullà revelatione, clarè constant, numerandum esse ducerem.

N

Quum

Quum hic nullus locus sit experimentis, haurienda est cognitio nostra, vel ex innatis seminibus veritatis & ab ipsâ rei naturâ, vel è facris literis. Atque illius, Testes aut Interpretes habentur præcipuè Philosophi: hujus autem, Patres Christiani; His autem omnibus confultis in hoc argumento, vix aliquid certi aut definiti reperies, ubi pedem figas. Quod ad Rationis lumen attinet, & rerum naturam, parum hinc opis aut auxilii sperare licet in hâc quæstione dirimendâ. Quum enim unio Animæ ad hoc corpus terrestre, vel quodcunque aliud, non oriatur (quantum nobis innotescit) ab aliqua necessitate naturali, vel connexione necessarià inter hasce duas naturas: sed à voluntate Dei, aut à decreto divino: Dissoluta hac unione, pendebit ab eâdem voluntate Dei: vel, quod perinde est, à legibus naturæ nobis ignotis, ut novam unionem subeat Anima, vel maneat separata ab omni materiâ. Sic enim manere potest, cum sit substantia, sive res per se subsistendi capax.

Dein, si Philosophos hâc in re consulas, silent plerumque: Platonici verò, vel Platonicorum nonnulli, statuunt, Animam, statim ab excessu ex hâc vitâ & corpore, subituram esse corpus aërium: & exinde progredi ad Æ-

thereum,

thereum, cum virtute & sapientia satis profecerit. Ordine nempe retrogrado, quo in hanc

infimam sedem dilapsa est.

NIHIL quidem habet absurdi hæc sententia, sed testium & probationis eget. Quî constat nos exuisse novissimè corpus aërium, cùm hic nati sumus? vel eosdem esse debere gradus & ordinem ascensûs & descensûs? vel denique nullum intercedere statum silentii & separationis ab omni corpore? Quum innumeri sint mundi intrà universi ambitum, multiplices erunt, pro multifaria Dei sapientia, ordines, modi, & variationes, in revolutionibus Animarum: & quem nobis præscripsit Deus ordinem, ascensûs & descensûs, ad ipsius œconomiam secretam spectat, que nos latet in hâc vita.

SED ab Umbris & apparitionibus mortuorum, credis forsan probari posse, Animas humanas, exuto hoc corpore, aliud statim induere: cujus ope se monstrant aliquando visibiles & conspicuas in formâ humanâ. Fateor mihi nondum constare, nec persuaderi posse, *Animas mortuorum apparere unquam, aut ap-

N 2

parituras

^{*}Vid. verba Chrysoft. Hom, xxix. in Mat. & Hom. ult. de Lazaro. Maldowatus in xvi. Luc. versus fin. citat Tertull. de animâ; fed fallitur opinor, caput non citat. Citat etiam ibid. Athanasium vel authorem, quisquis sit, ad Antiothum, ix, xi, & xiii. Isidor. lib. viii. etymol. C. ix. & Theophyl. in viii. Mat.

parituras esse, ante diem Judicii. Genii forsan, aut dæmones, vim illam habent, compingendi aërem, aut propria vehicula, in speciem humanam aut brutam: Eamque exercent aliquando, maximè apud gentes barbaras aut semibarbaras: sed hæc rariùs apud nos fieri existimo, & è sexcentis narratiunculis de spectris, vix unam reperiri historiam veram. His pascitur utcunque vulgus, vitæque futuræ renovatur memoria, & confirmatur fides. Sed maximam fabularum messem in hâc materiâ invexere Monastici, suis commentis aut visionibus imaginariis, ad introducendam firmandámque fidem Purgatorii.

parimeas

Ponamus autem, si libet, mortuos habere corpora aëria, & vitam vivere animalem: multa hic quærenda veniunt, ut exolvamur dubiis. Primò quam aeris regionem, fuperiorem vel inferiorem, habitare velis hos advenas? Si infra nubes colloces, omnibus cœli tempestatibus & intemperiebus obnoxii erunt: cum perpetuò versentur sub dio, nullis tectis aut ædibus, cujuscunque generis, muniti. Cum pluit, cum ningit, cum grandinat, cum tonat, expositi hærent in medio aëre: atque tenera eorum corpora, necesse est non impetant modò, sed etiam trajiciant & transverberent hæc meteora: ventúsque impetuosior agitabit tabit & transferet, ut nubes, in novas habitationes. Quòd si supra nubes & Telluris Atmosphæram constituere velis has Desunctorum Animas, tam malas, quàm bonas: ﴿ وَإِن اللّٰهُ وَهُ وَاللّٰهُ وَاللّٰهُ وَاللّٰهُ اللّٰهُ ال

Secundo, de Mortuorum politià quærendum est. Oportet enim, si corporibus gaudent, & vità animantium, ut aliquam inter se habeant politiam & regimen. Visne igitur ut in eadem omnes degant Republica, promiscue: vel ut dispertiantur & distribuantur in diversas gentes, nominibus moribusque distinctas, ut hîc in terris? Ut Galli, exempli gratiâ, habitent omnes simul, & separatim à reliquis: Ita etiam Hispani, Itali, Germani, Britanni, cæteræque gentes per terrarum orbem, suas fibi habeant sedes in aëre, seorsim alias ab aliis: suum etiam quæque regimen antiquum, fuam Linguam, morésque & religionem. Hæc utique definienda funt & quærentibus explicanda. Imprimis verò difficile erit, limites imperiorum figere & confervare, in aëre fluxili: sinè fossis, aut sluviis, aut propugnaculis. Nec minor erit difficultas de constituendis. dis Regibus. Ex antiquis quemnam solio restituent: primum vel ultimum? vel quod stemma Regium cæteris præferent? vel rejectis
omnibus titulis antiquis, Digniori dabitur?
Lites hinc orituras facilè video, & discordias,
ac etiam Bella. Sed quibus modis armisve
pugnaturi sint in aëre, nondum intelligo.

Mortui certè nequeunt mori, an vulnerari possint, haud satis scio.

De Linguâ etiam & sermone Mortuorum oriuntur quæstiunculæ. Mortuorum Dialogos finxere multi, sed quâ linguâ colloquuntur mortui, nescio. Materna, inquies, seu vernaculâ, quâ usi sunt in terris: ut Græci loquantur Græcè: Latini Latinè, & sic de cæteris gentibus. Sed tempora mutantur, & populi, & linguæ, de sæculo in sæculum. Hodierni Romani Veterum Latinorum non callent linguam: nec quamcunque Latinitatem, vulgus Italorum: Qui confabulabuntur hi populi cum fuo Romulo, aut Numâ? Celtarum & Scytharum linguas non retinent hodie, qui easdem sedes, per occidentem & septentrionem incolunt. Denique quid fiet à nobis, incolis hujusce Insulæ, qui tot habuimus origines & linguas? Britannice loquemur in corporibus aëriis: vel Saxonicè, vel Normanicè, velut hodie fit mixtè & composité? Alteram fore sufpicor picor Linguarum confusionem, Babelis illà graviorem, si in hunc modum vita futura ordinanda esset.

In hodiernâ vitâ nascimur insantes, & sensim addiscimus sermonis usum, matre & nutrice magistris. Sed in aëriâ vitâ, nulla, opinor, est infantia. Etiam qui hinc discedunt.
Infantes, ibidem nascuntur adulti, sinè ætatis
discrimine. Non prodeunt è sinu matris, neque crescunt & adolescunt, ut parvuli nostri:
Sed statim ac æthereâ vescantur aurâ, sermone
pollent & ratione, sinè ullo tyrocinio literario. Hæc autem dico secundum præsatam
hypothesin, non ex animo: neque enim video, quî poterunt mortui, aut memoriam retinere veteris linguæ, aut novam imbibere unico haustu. Sed de sermone hæc satis.

DE Religione restat adhuc non minima disficultas; habeant, necesse est, hi homines aërii cultum divinum, & Religionis formam aliquam & instituta. Visne proinde, ut quisque, secundum suam sectam, eandem, quam coluit in terris, prosequatur adhuc religionem? ut Judæi sequantur Legem Moss, Mahometani Mahometis: Pagani suos Deos colant, & Christiani Christum. Dein Pontificios habere velis suum Papam, ut hic insrà: & Resormatos, sidei suæ regulam, scripturam facram? Sed quid dixi scripturam facram? de Libris aut Literis aëriis nihil intelligo: frustra scribitur in aquâ, multo magis in aëre. Nulla religio suum Canonem, aut Legem scriptam, retinere poterit in istoc statu: nec suos ritus sacros, & œconomiam externam. Præterea, si omnes defunctorum Animæ, ab origine Mundi ad hodiernum diem, unà habitant in aëre, Judæi reperient ibidem suos Prophetas, & Christiani suos Apostolos. Illi proinde de vero Messia melius instructi, ex oraculis & interpretatione ipsorum Prophetarum, fient statim Christiani. Hi pariter, ex ore Apostolorum accipient controversiarum omnium, quæ inter Romanos & Reformatos pendent, decisionem infallibilem. Ad hæc consequens erit, tam Judæorum conversio, quam Christianorum unio. O Beatæ sedes! O beati Mortui præ vivis! Denique, reliqua gens humana, cum unicum verum Deum, & Messiæ mysterium, à viris divinis clarè expofitum audiverint, rejectis erroribus suis, ad pietatem cultumque Christianum convertentur. En gloriosum Christi Regnum: non in Terris, nec in cœlis, fed in aere inter mortuos. Sed hæc minimè quadrant ad œconomiam Christianam, prout exponitur in sacris literis: atque etiam aliena sunt à communi fide. Quis enim

enim credet Adamum & Evam, five primos homines, omnésque ipsorum posteros, filios & filias, unà jam victitare in nubibus aut in aëre, & ibidem victitaffe per aliquot millennia? Num familias suas & cognationes antiquas retinent: prospiciúntque quid rerum geratur in terris: præcipuè inter suos conterraneos, & suos maximè Tribules? Sed me tædet plura percontari aut disquirere, in re prorsus incertà aut incredibili. Si per alia capita interrogationes instituas, responsuro non minus hærebit aqua. Mihi saltem, rem animo versanti, nullus occurrit modus, nulla ratio, constituendi Rempublicam inter mortuos: statum intelligo externum, corporeum, animalem & visibilem.

SED ratione tantùm hactenus, & argumentis à naturâ rei petitis, us sumus; Oportet præterea scripturam sacram consulere, siquid sortè habeat de corporibus mortuorum ante Resurrectionem. At è contra non pauca sunt in sacris literis, ut mihi videtur, quæ huic sententiæ, de corporibus aëriis in statu intermedio, minimè savent. Primò, quòd duo tantùm Animæ nostræ corpora memorent sacræ literæ, vel duo tantùm genera corporum animatorum, Terrestre & Cæleste: illud quod habemus hodie, ac illud quod habituri sumus

in Resurrectione Mortuorum. Capite decimo quinto primæ ad Corinthios, hanc materiam fusius tractat Apostolus Paulus: & cum duo distinxerat Corpora, & duo solummodo, Animæ nostræ propria, subjungit, Et sicut gessimus imaginem Terrestris, geremus etiam imaginem Cœlestis. Nulla facta mentione Corporis intermedii. Quod etiam explicitiùs excludere videtur, capite quinto secundæ ad Corinth. his verbis, Scimus enim, si terrestris bujus domûs nostræ Tabernaculum dissolutum fuerit, nos ædificium ex Deo habituros, æternum in cœlis. Vides, inter Terrestre & Cœleste corpus, nullum intercedere statum corporeum: sed eum qui forte intercedere possit, appellat statum nuditatis in sequentibus: verba hac funt: In hoc enim suspiramus, expetentes, domicilio nostro, quod è cœlis est, superindui *. Siguidem etiam INDUTI, non NUDI reperiemur. Siquidem ullo corpore vestiti, non in statu separationis reperiemur: (nempe cum advenerit Christus ad suscitandum mortuos.) Anima enim nuda, vel mens nuda idem valeresolet ac separata ab omni corpore. Et superindui, nisi jam vestito, convenire non potest.

De voce Superindui & de bôc loco vide Crellii explic. fine p. 315.

Secundo, Fatum cujusque hominis, secundum stylum & rationes Sacræ Scripturæ, pendet unice ab operibus hodiernæ vitæ: nulla erit mutatio, morum aut fortis, in futura. Si-c, xi.y.3. ve deciderit arbor ad meridiem, sive ad Aquilonem, quo loco ceciderit arbor, ibi futura est. Inquit Ecclesiastes: que fere referuntur ad mortem hominis, & immutabilem exinde conditionem: Ita etiam interpretari folent Clau- Mat. xxv. sam Januam, in parabolis Christi. Sed aper-Luc. xiii. tius id docet Apostolus Paulus, secunda ad 25. Corinthios, quinto: Omnes enim nos compa- y. 10. rere oportet coram tribunali Christi, ut unusquisque reportet que in corpore fecerit, sive bonum, five malum. Hæc fortem hominis futuram definire & concludere videntur, à faciendis & factis infra hanc viram. Quòd fi alia interveniat vita ante Judicium: Eáque talis, ut bene aut male agendi, virtutis & vitii, æque capax sit ac hodierna, eaque multo longior fit & diuturnior: nullam video rationem, cur ab hodierna vita fola, breviuscula, incommodâ. & innumeris tentationibus obnoxiâ. pendeat totum pondus æternitatis, vel fortis futuræ: Altera illa, multo majoris momenti, neglectà penitus, vel pro nihilo habità.

Terrio denique, secundum communem dictionem Sacræ Scripturæ, Mors dicitur Somnus, & morientes dicuntur obdormire: quod innuere mihi videtur statum mortis esse statum quietis, silentii & ἀερίασίας. Nempe quoad mundum externum: ut nihil habeamus commercii cum mundo externo, in statu mortis, non magis quàm in statu somni. Præterea, expergisci dicimur, & evigilare, in Resurrectione: Quamobrem verò? nisi quòd mutato statu, quasi excusso somno, in lucem & in

mundum visibilem resurgamus.

AT dices forsan, phraseologiam illam sacram, quâ Mors assimilatur somno, & morientes dicuntur obdormire, esse tantum Euphemismum, & respicere corpus: quod, cum. mortuum, placide requiescere videtur, ac si esset somno obrutum. Esto: sed plenior fortiórque erit dictio, si, unà cum corpore, animam quoque complectaris: quæ, perinde ac in statu somni, requiescit ab actionibus solitis, nec tangitur objectis externis. Quinimo, nontantum ligantur aut clauduntur sensus, ut in somno: sed etiam, ut in ecstasi, abstrahimur. à corpore & à mundo corporeo. Et cum sese nobis aperit iterum mundi aspectabilis theatrum, merità & appositè dicimur expergisci & evigilare. Quòd si statim ab excessu animæ ab hoc corpore induamur aliud, magis actuosum & vividum: ludántque Animæ mortuo-

rum

rum in campis aëris, vigiles & alacres: nulla apparet ratio cur Mortui dicantur dormire ante resurrectionem, & in resurrectione expergisci, nisi id totum ad cadavera reseras; quod duriusculum mihi videtur.

Notandum verò, cum mortuorum animabus acesavia attribuitur, non intelligenda est omnimoda & universalis, tam interna quam externa: sed externa tantum: quòd nihil scilicet operentur aut efficiant in mundum corporeum; nec ab eodem quomodocunque affi-Sed vitam interea habent & cogitationes immanentes. Ita intelligo verba Christi, cùm, ad probandam animæ immortalitatem, ait, Deum se dicere, Deum Abrahami, Isaaci, & Jacobi: Non est autem Deus mortuo- Luc. xx. rum, sed vivorum. Vivunt enim omnes ei. 37, 38. Per mortuos hic intelligit Christus, omnis vitæ expertes: atque eo sensu negat hos Patriarchas esse mortuos: vivunt enim, inquit, Deo. Hoc est, si rem rectè capio, licèt non vivant respectu hominum, aut reliqui mundi visibilis: tamen respectu Dei, in mundo invisibili, & secundum facultates suas intellectuales vivunt vigéntque.

HÆC notasse sufficiat ex sacris literis ad indagandum statum & genus vitæ, quod habituri sumus proxime post mortem, corporeum

vel

vel incorporeum; idque eo fine ut dignofcamus, an hunc Solem, hac Sydera, & amicam lucem visuri simus: aut mundo visibili qualitercunque fruituri, ante diem Resurrectionis. Etenim, secundum Philosophiam nostram, nisi uniatur Anima alicui Corpori, alicui portioni materiæ, seorsim & separatim; cui vitaliter & modo peculiari adjungitur: nullum habere potest sensum aut perceptionem mundi externi, cujuscunque Phænomeni corporei, cujuscunque partis aut motûs materiæ. Hoc forsan παράδοξον videbitur nonnullis, qui fieri posse credunt, atque usu venire, ut Anima sentiat omnia externa, & mundi corporei motus, etsi nulli corpori singulari uniatur, nec uni parti materiæ magis quam alteri: Et, nuda licet, pro loco aut regione in quâ præsens est, circumstantis mundi & vicinorum corporum perinde recipiar impressiones, ac si haberet sum sibi corpus proprium. Sed qui potest hoc fieri, qualo, nisi Animam fingamus impenetrabilem? Corpora enim non agunt nisi motu, contactu, & impulsu: & ubi nulla est resistentia, nulla potest esse pressio aut impulsio. Præterea, motus corporum non producunt sensationes in nobis aut cogitationes suâ vi: (effectus enim esser nobilior sua causa) nec fuâ vi possunt agere in naturam incorpoream: sed id sit, Lege ab Authore naturæ constitutâ, inter has animas & hæc corpora singularia: virtute cujus legis sympathiam inter se habent, in se invicem agunt, & reciprocè patiuntur: Id quod dicitur uniri aut vitaliter conjungi. Ut aliud sit unio, aliud nuda præsentia. Viderem utique clausis oculis, si nuda præsentia aut vicinia objecti satis esset ad excitandum ipsius sensum in animâ. Et nisi singas Animas separatas, sive nudas, sympathiam habere cum totâ machinâ mundanâ, sive cum omnibus corporibus, sensationes vel impressiones sensibiles recipient à nullis.

Denique, ut hæc claudam, voluptas & dolor, quæ sunt sensationes primariæ, & maximi momenti, oriri non possunt in Anima sinè
Corpore proprio, ei vitaliter unito; sunt enim
affectus qui adveniunt Animæ, propter bonum
aut malum quod accidit Corpori, quatenus
sun sino. Si baculo percusseris proximum parietem, video motum baculi, & audio sonum
ictus aut plagæ: sed me nihil dolet. Si verò
eodem baculo & eadem vi percusseris corpus
meum (sive portionem illam materiæ, quam
corpus meum appello) statim me dolet: oritur nempe nova sensatio, à visu, aut auditu,

prorfus

prorsus diversa, quam dicimus Dolorem. Eodem modo, si gladio vel securi brachium arboris amputaveris, me præsente, nullum dolorem sentio: Si verò eodem gladio aut securi mihi brachium abscideris, pungor & excrucior supra modum. Ictu scilicet aciculæ in digitum proprium magis afficior; quam ictu sulminis Bombardici in aliud quodcunque Corpus. De voluptate corporea par est ratio. Hæc autem satis testantur non à quolibet corpore, nec à qualibet præsentia Animæ, vel proximitate, oriri nobis sensationes: sed præter præsentiam localem requiri statum alium, unionis aut sympathiæ, ut materiæ motibus afficiamur. Sed de his satis.

Ifa. lxiii. 16. Job. xiv. 20, 21. Denique ut hæc finiam, mortui non cognofcunt, ut mihi videtur, res viventium in hâc
terrâ. Neque suæ familiæ tractant negotia,
aut distrahuntur curis: Quiescunt à suis laboribus. Neque facilè concipio vetulam, exempli gratiâ, qui neque legere neque scribere
nôrit, aut unius literæ in alphabeto ducere lineas: multo minùs pingere accuratè, aut statuas formare. Hanc, inquam, vetulam statim
exuto corpore formam suam repræsentare posse,
omniaque sui corporis lineamenta, aspectum,
ætatem, aniles rugas, exactissimè; nec tantùm
formam

formam corporis, sed etiam vestes, & apparatum externum: Idque tam exactè & absolute, ut neque Apelles ipse, neque Phidias; nulla ars fingendi aut pingendi, artem hujus vetulæ adæquare unquam potuisset. Ad hæc obstupescimus, ut à communi side aliena: quandoquidem verò nobis ignotæ sint vires & facultates Animæ ab hôc corpore solutæ & tenuiori amictæ, fatendum est hæc utcunque persuasoria ad vim demonstrationis non prorsus accedere.

HÆC de Animabus Defunctorum pro luce nobis concessà, sive à naturà rerum, sive ab oraculis facris, aut quæsivimus, aut definivimus. Ex quibus constat, primò, Animas superesse extincto Corpore. Bonas bene, Malas malè, se habituras. tiò, Nec illis summam scelicitatem, nec his fummam miseriam, accessuram esse ante Diem Judicii. Denique, Probabilius esse, Animas fore in statu separato usque ad Resurrectionem, quàm ullo Corpore vestiri. Hoc tamen inter obscura, aut non explicitè revelata, numerandum censeo. Nec minus Christiani est quam Philosophi in nonnullis ἀπέχεσθαι. Si quod sit in hôc crasso quod gerimus corpore interius vehiculum, quo vestita avolat

106 De Statu Mortuorum CAP. V.

Anima in articulo mortis, mihi neutiquam displicebit: Sed philosophandum est secundum allegata & probata. Hæc hactenus, pergamus jam ad cætera.

CAP. VI.

Transitio ad reliquas partes hujus Tractatus: primo, de Adventu Christi, & de conflagratione Mundi.

NTER silentes Mortuos hactenus versati sumus: Nunc redeundum est in magni Mundi Theatrum: ubi nova sese aperit rerum facies, nova se ostentant Phænomena. En, in nubibus advenientem Christum: Flammantem Mundum: Refurgentes Mortuos: & parata ad judicium Tribunalia. Illustres, si uspiam, scenas & spectacula. Dein sequentur & succedent Novi Cœli, & Nova Terra: Christi Regnum Millenne: Denique omnium Finis, & rerum nostrarum Consummatio. Hæc sunt maximi momenti & ponderis argumenta, Difquisitionis nostræ gravissima capita: quæ (suo ordine) pro modulo nostro, & innato cuique, vel à facris literis affuso, lumine, prosecuturi fumus.

Ex his, quatuor prima, in idem tempus, ni fallor, coincidunt. Christus venturus est 2 Thess i. ad judicium in slammis ignis: & eodem tem-7, 8, esc.

P 2 pore

pore resurgent Mortui. Atque hæc quatuor capita pro clarissimè revelatis habeo; quoad res ipsas, aut rerum summam; sed cùm de modis & circumstantiis agitur, distinguendum erit non rarò inter hypothesin vulgarem & rationalem, literalem & arcanam. Denique, quæ penitùs abducuntur à notitià nostrà, qualia occurrent nonnulla, ea referenda sunt ad

Oeconomiam secretam.

AD Mundi Conflagrationem quod attinet, & adventum Christi, ea pridem tractavimus integro Libro: qui est, Liber Tertius Theoria Telluris. Propterea breviuscule tantum & summariè retractanda sunt in hoc loco, ne actum agere videamur. Veniet Christus ad judicandum & ad regnandum: ad judicandum omnes, ad regnandum cum suis Sanctis. Utrumque explicuit suis Discipulis, eósque sibi adscivit, Mat. xix. in utroque folio, affessores, In Regeneratione, cum sederit Filius hominis in throno gloriæ suæ: vos etiam sedebitis in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus Israel. Utrumque pariter, Regnum & Judicium, conjunxerat antea, avi 27,28. de vità futurà verba faciens, Christus, Futurum est enim, ut Filius hominis veniat, cum glorià Patris sui, cum Angelis suis: Et tunc reddet unicuique secundum facta ipsius. Denique, in divino & solenni, quod fudit Christus,

paulò

paulò ante mortem, in Monte Olearum, Oraculo, meminit sæpius sui reditûs ad Terras, Tunc apparebit signum Filii hominis in cœlo: Mat. xxiv. Es tunc omnes tribus Terræ plangent, Es vide-30. bunt Filium hominis venientem in nubibus cœli, cum potentià Es glorià multà. Mittet verò Angelos suos cum Tubæ voce magnà, Escogent Electos ejus à quatuor ventis, à cœlorum extremo ad extremum.

His, aliifque locis, ex ore Christo edocemur Mat. xxvi, de suo reditu & futuro adventu ad Terras. Id 64. quod Angeli postea, & dein Apostoli iterum iterúmque prædicârunt. Scio interim ea dicta Christi de futuro suo adventu ita à nonnullis restringi & mutilari, ac si nil aliud significarent quàm excidium Hierofolymorum : licet Christus manserit in cœlis, pereuntibus Hierosolymis: nec apparuerit, aut advenerit, tunc temporis: nisi impropriè, quatenus opera & judicia Dei habentur pro ipso Deo. Præterea, splendor externus, gloria Patris, & Angeli comites, in his descriptionibus, denotant adventum proprium & personalem, nec quadrant ad figuratum. Denique, Judicium universale, & finis mundi, conjunguntur cum hoc adventu Christi, in locis præmissis. Apparatus judicialis manifestò describitur dicto loco Matt. xix. 28. Si conferatur cum Rev. xx. 4, 11, 12. Dein.

Dein judicialis remuneratio cujusque, aut punitio, secundum sua opera, Mat. xvi. 27, 28. Si conferas cum Rom. ii. 5, 6, &c. Et in ejustem Evangelistæ, cap. xxv. 31, 32, &c. tam apparatus, quam sententiæ judiciales, cum hoc adventu Christi connectuntur. Quum autem venerit Filius hominis, cum gloria sua, & omnes Sancti Angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suæ. Et cogentur coram eo omnes Gentes, & separabit eos, alteros ab alteris, ut

Pastor separat Oves ab. Hædis, &c.

QUEMADMODUM hæc loca perspicuè designant judicium universale, idque in adventu Christi: ita judicium illud designat finem mundi, & cum eodem cohæret. Audent afferere nonnulli, in vicesimo quarto capite Matthei, aliisque in locis parilibus, nihil dici de fine Mundi, aut extremâ consummatione sæculorum: sed ea omnia, quanta quanta, unicè & folidè referenda esse ad Excidium Hierosolymorum. Audax propositum, & malè fundatum, ut mihi videtur. Quid, quòd uno atque altero forsan in loco, respiciatur Excidium Hierosolymitanum, cum de aliquo Christi adventu sermo habetur: Ideone ubicunque fit mentio sui adventûs in Evangeliis, gloriosi licèt in summo gradu, multisque indiciis comitati, quæ, non Hierosolymis, sed Naturæ ipsi, mundóque mundóque, perituris, conveniunt: Hæc etiam loca ad unius urbis populíque cladem restringere & detorquere audebimus? Temerarium hoc mihi videtur, ut nihil aliud dicam.

SED de hoc capite Matthei nunc agitur: in quo dicti interpretes aiunt nihil reperiri, quod mundi finem respiciat, vel ultra cladem Hierosolymitanam extendi debeat. Id quod redargui potest, ni fallor, duplici modo; Primò, nonnulla memorantur in hoc capite, & prædicuntur, quæ non occurrunt in historià. Excidii Hierosolymitani. Secundò, Quæ alibi memorantur in sacris literis, cum supremus Christi adventus, in fine mundi, describitur, congruunt & respondent dictis in hoc capite: ac proinde de eodem adventu utraque intelligi debent.

Quoad primum dicitur, V. 14. Pradicabi- 'E, SAN 47 tur Evangelium regni in toto terrarum orbe: ut our plan. sit testimonio omnibus Gentibus; & tunc veniet finis. Hæc nondum sunt peracta, multo minus ante cladem Judaicam. Sed per totum mundum hic intelligi volunt Judæam tantum: & per omnes Gentes, varias tribus, vel nationes, Judæorum. Quod licet duriusculum sit, huic tamen soli, modò nil aliud obstaret, non immorarer. Secundò verò, Prodigia, five mira phænomena Cœli & Terræ, Christique:

venientis.

venientis in nubibus, quæ perhibentur antecedere finem rerum hic prædictum & designatum, non antecessere, nec comitati sunt, excidium Hierosolymæ. Hæc præsagia ita narrantur agud Matthæum: post afflictionem istorum dierum, Sol obscurabitur, nec dabit Luna splendorem suum: & stellæ cadent è cœlo, & potestates coelorum concutientur. Tunc apparebit signum filii hominis in coelo: & tunc omnes tribus Terræ plangent, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli, cum potentià & gloria multa. Sed eversis Hierosolymis, nullibi comparuit Christus in nubibus cœli: nec Sol, aut Luna splendorem suum perdiderunt: nec cœli concussi sunt. Apparuit quidem Cometes, cujus cauda, ut solet, ensem vel gladium referebat. Cætera autem often-Jud 1. 7. ta, quæ narrat Josephus, sunt alterius generis.

secundum historiam sacram, in Terra: Terræ-motus nempe, & Maris ac fluctuum maricap. xxi. norum fremitus. Ita enim S. Lucas, Erunt

signa in Sole, & Luna, & Stellis: & in Terrâ anxietas Gentium in consilii inopia, resonanti mari & salo. Quid verò Hierosolymis cum mari, aut fluctuum marinorum æstu & fre-

His præterea fignis in cœlo, accedunt alia,

mitu? Ecquid istiusmodi accidisse legitur sub illud tempus? Nihil plane: Sed ad aliam &

majorem

majorem Catastrophen, hæc & præfata propriè spectant, nempe ad excidium Mundi: Quapropter appositè meminit Christus, in hâc explicatione, temporum Noe, & Diluvii: quod erat clades non Gentilis, sed universalis.

INTEREA non me latet, Interpretes, de quibus hic loquimur, in explicandis hisce Phænomenis ad metaphoras & allegorias confugere: & loca prophetica allegare, in quibus figuratè usurpantur hæ, vel similes, locutiones. Esto, quoad nonnullas: Sed haud æqua mihi videtur Lex interpretandi, ut quæ nonnunquam à Prophetis figurate usurpantur, ea semper & ubique in eodem sensu sint intelligenda. Stylus Evangelii est castigatior, nec tam facile dissilit à sensu literali: à quo nunquam recedendum est ab Interprete, nisi eum coëgerit materiæ subjectæ necessitas. Atque alibi Theor, Tol, ostendimus, hæc Phænomena, Cæli & Ter-13. ræ, mira licèt & insolita, literaliter eventura versus finem mundi, laborante Natura, & instante Conflagratione. Erat quidem Excidium Hierosolymæ typus excidii Mundani: quo minus miremur ea mixtim & quasi confusè narrari. Est etiam, in stylo sacro, inter typos & antitypa, quædam, ut ita dicam, idiomatum communicatio: ac apud Prophetas, ejusdem vaticinii repetita completio, per

HACTENUS argumentum secundum, à fignis

gradus ad fummum afcendens.

Sequitur Tertium, exinde desumptum, quòd notetur in hoc vaticinio alia temporum periodus, præter illam de excidio Hierosolymæ, eáque posterior. Sic enim dicitur eap.xxi.24. apud S. Lucam, Hierofolyma calcabitur à Gentibus, usque quò impleantur prestituta tempora Gentium. Ecce periodum, aliam ab Hierosolymitanâ, eâque posteriorem: desolatio enim Judaica dicitur duratura ufque ad hanc alteram periodum. Quæro igitur, quænam sit hac periodus posterior, si non Mundana? vel instauratio Judæorum sub mundi finem, post expleta tempora Gentibus evangelizandis & convertendis destinata? Hujus autem periodi y. 25, 26, posterioris mentionem sequentur statim signa illa in Cœlis & in Terra, fignumque Christi venientis in nubibus: ac proinde ad illam propriè referenda videntur, non ad excidium Hierosolyma. Præterea, cum Christus dicit, De illo die nemo scit; ne Angeli quidem coclorum: diem aliquem intellexisse videtur remotiorem hoc excidio: quod, cum non distaret per semifæculum, ab istoc tempore, omnem Angelorum fugisse notitiam, minus verisimile est, quam si multorum sæculorum ordines interponas,

ponas, & supremum diem mundi hic intel-

ligas. HÆC de notis insitis in ipso textu. Si præterea comparemus hoc vaticinium cum aliis locis Sacræ Scripturæ, ubi supremus Christi adventus describitur, & dies judicii: ex cognatione & similitudine dictionum, idem utrobique tempus designari, & eundem rerum statum, agnosces. Utrobique venit Christus in nubibus: utrobique comitantur Angeli: utrobique clangor Tubæ. Tu verò, qui partes contrarias tueris, Dic, quæso, quibus in locis facram Scripturam concedas loqui de vero, perfonali, & supremo Christi adventu? Non negas, sat scio, hunc expectatissimum, & desideratissimum Christianis adventum: &, secundum sententiam nostram, de eodem loquitur Christus multis in locis, multis itidem Apostoli. Exempli gratia, Christus in Evangelio Matthæi, cap. xvi. 27. Tu autem non concedis *. Matt. xxiv. Non concedis. Matt. xxvi. 64. Non concedis. Matt. xix. 28. & cap. xxv. 31, 32. Aut negas, aut hæsitas.

PRÆTEREA, Apostoli secundum mentem nostram, de eodem loquuntur sæpius: ex. gr.

^{*}Vid. Dr. Ham. in hæc loca sequentia: præcipuè in Mat. xxiv. 3. not. b. 2. Thess. i, & in 2 Pet. iii. & Lights. in Mar. cap. iv. p. 18.

Angeli satellites, nec vindex ignis, nec sempiterna improborum perditio, quæ memorantur hic omnia, satis apud te valent ad probandum extremum Christi adventum in sine mundi, hoc loco intelligendum esse. Dein, in Epist. 2 Petri, cap. iii. V. 4, 8, 9, 10, &c. Nos adventum Domini, Diem Judicii, hujúsque mundi dissolutionem & renovationem, monstrari & exhiberi credimus. Neque hic assentiris: Denique Judæ, V. 14, 15. & Apocal. c. i. 7. Nos pariter de adventu Christi judiciali & visibili interpretamur. Tergiversaris hic etiam: alissque in locis, quos nimium esset perscribere.

ÆGRE patimur tot nobis eripi loca sacra, in quibus spem nostram de suturo Christi adventu stabilitam duximus. Nec gratum faciunt illi, aut utile rei Christianæ, qui Prophetiarum pondus minuere, sensumque in angustum redigere, satagunt. Idque nonnunquam, ut videtur, per sas nesasque: tam litera, quam spiritu, reluctantibus. Ut cum supremi Judicii apparatus manifeste describitur, aut mundi conslagratio, aut Gloria Patris & satellitium Angelicum, aut denique Christus ipse, descendens de cœlo, & conspicuus in nubibus: Qui, hæc illustria & apertissima, ad um-

bras

bras & schemata reducunt: Hæc universalia & Mundana, ad unius urbis gentisque excisionem: Illi non tantum venam divitem in sterilem tenuémque convertere, sed etiam, hujusmodi interpretatione, verbis pariter ac rebus vim facere mihi videntur. Quid enim manifestius illà conflagratione & fine mundi, in locis prænotatis S. Pauli & S. Petri, deseriptis; quæ tamen, in nescio quas allegorias, disfolvunt. Sed id ægriùs ferendum, & Mat. xxiv. ad argumentum nostrum propiùs spectat, quòd 30. Descensum Christi in nubibus cœli à literà & veritate detorqueant*: nec aliud ibidem fignificari velint, quam Dei judicia & pænas cælitus immissas; cum tamen istius dictionis vim addiscere licuisset ex interpretatione Angeli, Ad. i. 15. qui verum & personalem esse docet hunc adventum in nubibus: Ait enim Angelus, Christum eodem modo rediturum ad Terras, quo discesserat à discipulis: nempe personaliter & per nubem aspectabilem.

OPERÆPRETIUM mihi visum est, hæc breviter annotare: nequid testimonii, in re tanti, & tam celebri causa, excideret. Nisi Christus è

F *Nubem vel nubes hic accipiendas esse literaliter, Vid. rem discussam Gerard. Tom. ix. de Extrem. Jud. p. 67, 68. Desumitur hac dictio ex Dan. vii. 13. ubi loquitur de secundo Christi adventu. Per nubes cæli intelligunt Judai Angelos vel Satellitium Angelicum, inquit Pears, on the Cr. p. 322. marg.

cœlo redeat, periimus: spes nostra vana est, fides frustra, ut Apostolus ait de Resurrectione. Sed innumera funt præterea in facris literis hujusce gloriosi & exoptatissimi adventus argumenta & testimonia, variisque nominibus exprimitur. Plerumque dicitur παρεσία: quandoque ἀποκάλυψις: (1 Cor. i. 7. 2 Theff. i. 7. 1 Pet. i. 7, 13. & cap. iv. 13. Luc. xvii. 31.) nonnunquam ἐπιφάνεια: (2 Theff. ii. 8. 1 Tim. vi. 14. 2 Tim. iv. 1 & 8. Tit. ii. 13.) Quandoque etiam pavéewois, Col. iii. 4. 1 Pet. v. 4. Atque dies ille solennis à Propheta & Apostolo AA.ii.20. appellatur ή ήμερα κυρίε ή μείαλη η επιφανής: dies ille magnus & illustris Domini. In quo, inquit Deus, Edam prodigia in cœlo sursum, & signa in terrà deorsum: sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol convertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, priusquam veniat Dies ille Domini, magnus & illustris. Hæc figna, hæc prodigia, nondum in scenam producta sunt: superest illa pars Dramatis, actus ultimus: in quem solent repræsentationes & præclara spectacula reservari. Nec dictis obstat, quòd citetur hæc prophetia in effusione Spiritûs Sancti in Apostolos, ac si tunc temporis suam completionem accepisset; accepit quidem aliquatenus, quoad partem priorem, de donis & inspirationibus divinis: Sed manifestum festum est, partem posteriorem, de quâ nunc Ioquimur: sive has mutationes, hæc prodigia in naturâ externâ, non spectâsse ad hanc essumionem Spiritûs Sancti, nec aliud præter ventum vehementem, tempore hujus descensûs,

contigisse.

Supersunt cætera, multa & magna, in adventu Domini perficienda: In illo die mirabili & terribili, ut inquit Propheta. Impiis & irreligiosis nihil terribilius esse potest irati numinis aspectu: Quo adventante, tremit Terra, facies cœli turbatur, & tota natura languet, quasi moribunda: Sole in tenebras converso, & Luna in sanguinem. Tunc exanimabuntur homines, improbi scilicet, præ metu & expectatione eorum que superventura sunt Luc. xxi. m orbem terrarum, ut inquit Evangelista. 26. Pii verò, attollent capita, cum viderint Filium bominis venientem in nube, cum potentia & gloria multa: cujus viam illuminat & præfulgurat Angelorum exercitus, stellis cœli numerofior & clarior.

HACTENUS adventum Christi suturum ex sacris literis probatum dedimus. Ipsius autem gloriam depingere, aut tempus definire, non est penes ingenium humanum. Quoad prius, Theor. Tell. leve aliquod specimen obtulimus, loco præfa-1.3.6.121. to, ab aliis accurandum. Quoad posterius, fatendum: fatendum est, Primævos Christianos, & Apostolos ipsos, quantum ex historià sacrà colligere licet, credidisse suis temporibus instare adventum Domini, vel non procul abesse. Sed de hâc re postea disceptabitur, cùm de Die Judicii disserendum erit, ne simus nimii in hoc capite.

Cum adventu Christi conjungitur Mundi Conflagratio, ut nos docent Oracula Sacra. refert explicite Apostolus Paulus ad Thessalonicenses: In revelatione Domini Jesu de cœlo: cum Angelis suis potentibus, igne flammanti, 2 Epist. iii. infligentis ultionem, &c. Eodem modo Apostolus Petrus adventum Christi, vel Diem Domini cum mundi combustione & dissolutione conjungit: Veniet autem sicut fur in nocte Dies ille Domini, in quo cœli cum stridore præteribunt: Elementa verd astuantia solventur: Terráque, & quæ in ea funt opera, exurentur. Præterea, Dominum in igne venturum esse ad judicium, loca non pauca, in utroque fœdere, testantur. Ita in eodem capite, Petrus, versu septimo, hæc habet. Qui verd nunc sunt Cœli & Terra, eodem sermone reconditi asservantur igni, in diem damnationis & exitii impiorum hominum. Eò etiam respicit, ni fale. iii. 12, lor, Apostolus Paulus, ad Corinthios primâ, Cujusque Cujusque opus manisestum siet, Dies enim declarabit: nam per ignem revelabitur. Et cujusque opus, quale sit, ignis probabit. Huc spectat etiam locus ad Hebrxos, cap. x. 27. Manet horrenda quædam expectatio Judicii, signis servor, qui devoraturus est adversarios.

Neque minus apud Prophetas, cum de adventu Domini, hostiúmque ipsius excidio agitur, exhibetur apparatus igneus vindicis & præsentis numinis. Id in Psalmis Davidis ite-Ps. xi. 6.0 rum iterumque innuitur: & aperte dicitur ab laviii.2, 3. Isaia, cap. lxvi. 15. Ecce Jehova cum igne ven- 15, 16, 0 turus est, & curribus suis similibus turbini, ad xcvii. 3. reddendum cum excandescentia iram suam, & increpationem suam cum flammis ardentibus. In eundem scopum collimat idem Propheta, cap. xxxiv. V. 8, 9, 10. Præterea apud Danielem describitur Antiquus Dierum, in suo tribunali, c.vii.9, 10; totus flammis co-opertus. Solium erat ut scintillans Ignis, rotæ ut ignis ardens; à cujus conspectu fluvius ignis manabat prodiens: cui millies mille ministrabant, & coram quo myrias myriadum stabant, & considente judicio libri sunt aperti. Denique, apud Malachiam Prophetam similis naturæ facies exhibetur, in illo die advenientis Domini, Ecce dies ille adveni- e. iv. 13 et, ardens tanquam fornax: quo erunt omnes Superbi,

superbi, & omnes facientes iniquitatem, stipula, & inflammabit eos dies ille venturus.

HACTENUS Authores facros adduximus testes futuræ Conflagrationis Mundi in adventu Christi. Atque hanc conclusionem inter manifesta fidei Christianæ dogmata recensendam æstimo: Si rem ipsam tantum spectemus. autem præterea plures circumstantiæ, modi & conditiones hujus conflagrationis, dignæ quidem studio nostro & contemplatione, sed non perinde manifestæ, nec scitu perinde necessariæ. Qualia funt, Futuri Incendii tempus explorare & prædiscere: ipsius limites & terminos designare: quousque tendet sursum, aut deorsum: quousque in Terræ viscera, aut in Cœli regiones penetrabit. Porrò, Causas & semina universalis Incendii exquirere: quatenus nempe fundatur in rerum naturâ, in materià & formà Telluris. Denique, ipsius initia, progressum & finem, explicare: & in quam formam & faciem redigetur Tellus, finito incendio. Hæc, aliáque cognata, fusius tractavimus, in dicto Libro: quem adire cupio Lectorem, qui plura desiderat in hoc argumento.

CAP. VII.

De Judicio Supremo: ipsius apparatu, modo, fine & effectu.

In adventu Domini resurgunt Mortui, & se sistunt in Judicio. Præcedit quidem, ordine naturæ, Resurrectio: sed ex iis quæ eodem tempore peraguntur, ea commodiùs tractantur primo loco, quæ citiùs expediri possunt. Inter ea autem omnia quæ spectant ad statum suturum, gravissima & operosissima est doctrina Resurrectionis: cui proinde locum ultimum, de quatuor prædictis, reservamus.

In tractanda hac materia exponemus Judicii supremi apparatum externum, prout exhibetur & depingitur in sacris literis. Dein res ipsa, & arcana veritas, secundum hypothesin rationalem, explicabitur. Denique sinis & effectus hujus judicii in reos aut innocuos, damnatos aut absolutos. Hæc summam partésque utiles hujus argumenti complecti mihi videntur: resectis multis ambagibus, & disputatiunculis, quæ solent agitari in scholis sinè fructu: quibusque vis mentis, in supersluis occupatæ, dissipatur & disperditur.

R 2

AD apparatum externum quod attinet, primò describitur Judex, in tribunali sedens, suo stipatus satellitio, apud Prophetam Danielem, e.vii.9.10, his verbis, Videbam donec posita fuere solia. & Antiquus dierum sedit : cujus vestimentum, ut nix, erat album: & pili capitis, ut lana munda; solium, ut scintilla ignis: Rotæ, ut ignis ardens. A cujus conspectu fluvius ignis manabat prodiens: cui millies mille ministrabant, & coram quo myrias myriadum stabant: donec, ju-

dicio considente, libri aperti sunt.

In Apocalypsi S. Johannis, Judex, Judicandi, & Judicia, una repræsentantur. Vidi, in-Apoc. xx. quit Propheta, Thronum magnum candidum, & quendam ei insidentem, à cujus conspectu fugit Terra & Cœlum. Et vidi mortuos, parvos & magnos, stantes in conspectu Dei: & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est liber vitæ. Judicatique mortui ex iis quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. Et reddidit mare mortuos suos: Mors quoque & infernus reddiderunt mortuos quos habebant: & judicatum est de singulis secundum opera ipsorum. - Et qui non inventus est in libro vitæ scriptus, conjectus est in stagnum ignis. Hæc fusiora sunt dictis à Daniele, sed cum iisdem concinunt, ut solent Apocalyptica.

AUDIAMUS

Audiamus denique sermonem Christi de processu ultimi judicii: latâque in utramque partem, bonos & improbos, sententia. Quum Mat. xxv. venerit Filius hominis cum gloria sua, & omnes 31, 00. sancti Angeli cum eo. Et cogentur coram eo omnes Gentes, & separabit eos, alteros ab alteris, ut pastor separat oves ab boxdis. Et statuet oves quidem ad dextram suam, boedos autem ad sinistram. Tunc dicet Rex iis qui ad dextram ipsius erunt, Adeste Benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis à jacto mundi fundamento. - Tunc dicet etiam iis qui ad sini-v. 41. stram erunt, Execrati, abite à me in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. Hæc Christus dicto loco. Dein in nonnullis locis additur, Christum Apostolos & Sanctos Matt. xix. habiturum affeffores.

Si hæc loca Sacrarum Literarum, aliáque, 2, 3. conferamus, hujusmodi erit extremi Judicii 4. apparatus & repræsentatio. Erecto solio magno candenti, huic insidet Christus Judex: & adsessores habet sanctos Apostolos. Stant autem à tergo & circumcirca ministri & stipatores Angeli. Dein sistuntur pro tribunali Mortui, pallentes, tremuli: clangore Tubæ convocati. Quibus ita dispositis, jussóque silentio, asseruntur Registra, sive Libri Memoriales: in quibus sacta, dicta, cogitationes cujusque,

in vità anteactà, annotantur. His apertis, lectisque, uniuscujusque causa decernitur, secundum opera sua, sive congruenter ad id quod secerit in Corpore. Denique, examinatis & expensis omnibus, improbisque ad sinistram positis, ad dextram Bonis, profertur à Judice sententia: dira quidem in improbos, Abite à me maledicti in ignem æternum. In bonos verò læta & beatisica: Adeste Benedicti Patris mei, possidete Regnum paratum vobis, à

jacto mundi fundamento.

In hâc Ideâ futuri Judicii universalis, sunt quædam proculdubio 9 salgixão dicta, vel repræsentata: ad formam & modum fori humani: quæ non funt eventura literaliter in Die Judicii. Hâc in parte neminem, opinor, adversantem habebimus. Ex alterà etiam parte manifestum est, è dictis nonnulla secundum narrationem literalem impletum iri. Descendet de cœlo Christus, personaliter & visibiliter: comitante Turmâ Angelicâ; & ad ipsius adventum suscitabuntur mortui: examen aliquod vel probationem subituri, unde cujusque fors pendebit. Hæc autem peragunda esse sub imperio & auspiciis Christi, Scriptura Sacra multoties testatur, Matt. xvi. 27. v. 22, 27. Act. xvii. 31. Rom. xiv. 9. 2 Tim. vi. 8. & aliis passim in locis.

VIDES

VIDES proinde in hâc repræsentatione supremi Judicii permistam esse hypothesin vulgarem & Arcanam. Sapientis autem est distinguere, quid, quantumque, ad alterutram pertineat. Probatio Animarum, ut puniantur vel remunerentur, pro ratione puritatis vel pravitatis in unaquâque, est summa rei, fundamentum & finis. Neque multum refert, five fiat hæc probatio per modum judicii externi & processûs forensis, sive aliter: modò fit efficax, atque finem fuum obtineat. E veteribus nonnulli hanc probationem per Ignem institutum iri voluerunt, in conflagratione mundi: De quâ re statim agemus; Utcunque constat, stylum sacrum, in adornando hoc processu judiciali, accommodari ad instituta & consuetudines humanas: Neque repertum iri Libros in aëre, non recitandam cuique anteactæ vitæ historiam. Teste conscientia, animique statu, in quo hæret, indice, quemque suum mereri fatum satis constabit.

SED hæc diximus accommodari, magnå ex parte, ad mores & constitutiones humanas: & speciatim ad dogmata & sidem Ethnicorum: qui Judices pariter apud inferos constituebant, Justitiæ custodes, atque actionum humanarum vindices aut remuneratores. Eorum nota sunt & nomina, & officia, & varia pænarum ge-

nera,

nera, quas improbis infligunt, ex Græcis Authoribus: Plato præ cæteris hanc materiam copiosè exposuit, pluribus in locis: In Phædone, in Gorgia sub finem, & in decimo de Republica, ex relatione Heri Armenii, ab Inferis redu-Hæc autem, & alia, quæ ad inferos & mortuorum statum pertinent, ab Ægyptiis mutuati funt Græci: Secundum * Diodorum Quod primum ab Orpheo factum ait, quem secuti sunt postea veteres Poetæ &

Theologi Græci.

SED hæc obiter: notatu dignius est, apud veteres statuisse aliquos nullum fore ministerium personale, aut apparatum artificiosum, in distribuendis sortibus Animarum: Sed à divinà providentià ita compositam esse rerum naturam, ut esset sua sponte, ejus quod æquum est, cuique Animæ, corpore mortali solutæ, distributrix. Quam vim, Dei aut Naturæ, ideo dixere Nemesin: atque etiam Adrastiam: avaπόδρας ον αιτίαν δσαν καλά Φύσιν quod hanc causam à natura constitutam nemo valeat effugere; ut inquit Author Libri de Mundo. Eodem modo ab Ammiano Marcellino dicitur Adra-

Lib. 14. Sub. fin.

Itia

^{*} Τὰς κὰ τὰ ἀσιδῶν οὐ ἄδυ τιμωρίας κὰ τὰς τὰ ἐυσιδῶν λειμῶνας, κὰ τὰς Τὰς τοῖς πολλοῖς εἰδωλοποίῖας ἀναπιπλασμόρας παρεισαίαγεῖν μιμησάμθρον τὰ πεὶ τὰς ταφὰς τὰς και Αίγυπου, &c. Hæc & alia ejuídem tituli, de Orpheo & Agypsiis refert Diodorus, 1. 1. m. fol. 86.

stia vel Nemesis, ultrix facinorum impiorum, bonorumque præmiatrix: Quam, inquit, Theologi veteres fingentes Justitiæ siliam, ex abdita quadam æternitate tradunt omnia despectare terrena. Hæc, ut regina causarum, & arbitra rerum, hæc disceptatrix, urnam sortium

temperat, accidentium vices alternans.

SED hanc vim in rerum naturâ insitam, quâ, facto discrimine, jus tribuitur cuique in statu futuro, non satis explicuerunt veteres Philosophi aut Theologi; ut constare possit quibus modis & causis efficiatur, sinè processu judiciali. Patrum Christianorum nonnulli, ut suprà notavimus, hanc probationem & crisin per ignem factum iri crediderunt, in mundi conflagratione: Quâ involutas esse volunt omnes animas humanas, hujus Telluris pridem incolas: & pro ratione suæ puritatis vel impuritatis, plùs aut minùs, aut nihil omnino indè damni, subituras. Fundatur autem hæc sententia in sermone Apostolico ad Corinth. cap. iii. V. 13. his verbis, Cujusque opus manifestum fiet: Illa dies enim id declarabit, nam per ignem revelabitur: & cujusque opus quale sit, ignis probabit. Origenes contra Celsum ait ignem extremum à Græcis Philosophis habitum, πῦς καθάςσιον τῷ κόσμω, Ignem Lustra- L. 5.m. lem Mundi. Dein subdit, sixòs o oti nà suás w p. 240,

των δεομένων της δια τέ πυρος δίκης άμα κ ιατρείας. καίονλος μέν, κὸ ἐ καλακαίονλος τὰς μὴ ἔχονλας ΰλην δεομένην αναλέσθαι ύπ' έκείνε τε πυρός καίονζος δέ, η καθακαίονδος τές έν τη δια των πράξεων, η λόγων, η νοημάτων, τροπικώς λειομένη δικοδομή, χόρον, η καλάμην οικοδομήσανίας. Hunc ignem non tantum mundi naturalis lustralem esse ait. sed etiam, ut verisimile est, singulorum bominum: quotquot opus babent ignis bujus vel pœnà vel remedio; urentis & non exurentis eos, qui non babent materiam, cui ab illo igne consumi opus sit: urentis item, & exurentis eos, qui in actionum, sermonum, cogitationumque figurate dicto ædificio, lignum, foenum, & stipulam, ædificarunt. Et in sequentibus addit, & x6y05 87 μόνες μεν άγεύς ες τε πυρος κ των κολάσεων Φησι διαμένειν, τές τὰ δόγμαλα, τὸ τὰ ήθη, τὸ τὸ ἡγεμονικόν ἄκρως κεκαθαρμένες. Τές δὲ μὴ τοιέτες, κα-Τὰ τὴν ἀξίαν χρήσονῖας τῆ διὰ πυρὸς κολάσεως ὁικονομίας, έν τέτοις έπί τινι τέλει Φησίν έσεσθαι, ο τῶ θεῷ ἀρμόζει ἐπάγειν τοῖς κατ' εἰκόνα ἀυτέ πεποιημένοις, κὸ παρὰ τὸ βέλημα τῆς κατ' εἰκόνα Φύσεως βε-Elwxooi. Hec itaque doctrina solos ab incendio, & ab bac poena, intactos fore pollicetur, qui puri sunt & purgati, quoad dogmata, mores & effectus, principémque anima partem. Aliis autem horum dissimilibus, qui pro meritis opus habent hâc œconomia ignea & pœnali, ad certum

p. 242.

convenit inferre, qui ad imaginem divinæ naturæ facti, contemptà Dei voluntate, non studuerunt ut vita responderet eidem imagini. Hanc autem sententiam de probatione Animarum per ignem novissimum, quum non possit demonstrari lumine naturæ, in sacris literis sundatam prædicant ipsius vindices: idque potissimum, ut diximus, in præsato sermone Pauli ad Corinthios: quem ideo paucis examinandum pro-

ponemus.

MULTÆ quidem agitantur quæstiones circa illum locum Apostoli. Sed ad rem nostram quod attinet, tota controversia pendet à duabus vocibus, earumque interpretatione: Quid nempe intelligat Apostolus per Diem, vel Diem illum: & quid per Ignem. Nonnulli Ignem hic intelligunt metaphoricum: tribulationem & afflictionem: nos autem verum & naturalem ignem, in conflagratione mundi futurum. Et per Diem itidem illi intelligunt Diem tentationis: Nos, Diem Judicii, Diem Domini. Atque ut hæc est communis explicatio, & simplicissima, ita multis modis confirmari potest; Primò, ex locis paribus, ubi eadem vox, Dies, occurrit, atque illam vim habet, & fignificationem, quam ei dedimus, ut I Thess. v. 4. ίνα ή ήμερα ύμας, ώς κλέπης καλαxáEn. cap. iv. 8.

λάξη. Hic Dies Domini intelligitur, ut ex versu secundo patet: Quis autem sit ille Dies Domini, qui venit ut fur in nocte, explicat S. Petrus, cum illum esse docet, in quo flagra-2 Epist.iii. turus est mundus, Veniet autem sicut fur in nocte Dies ille Domini: in quo coeli cum stridore præteribunt. Eodem modo usurpatur nuéea ab Apostolo ad Hebrxos: cum dicit cap. x. 25. τοσέτω μάλλον όσω βλέπειε είγίζεσαν την ήμεραν: ubi ή ήμέρα notat planè diem Domini, diem Judicii & conflagrationis, ut patet ex versu 27. Præterea, ή ήμερα, κατ έξοχην, idem est ac ή 2 Theff. i. ກຸ່ມຮົອα ຮັກຮໃນງ notum autem est dictionem illam in facris literis Diem Domini, vel Diem Judi-12 0 18. cii indicare.

Secundo, hic dies ab Apostolo propositus primum indefinite definitur & determinatur per verba proxime sequentia: est Dies qui revelatur in igne: ἐν πυρὶ ἀποκαλύπλελαι. Dies igneus in revelatione Domini: ἐν τῆ ἀποκαλύψει τε κυρίε — ἐν πυρὶ Φλοδός ut dicit postea idem Apostolus ad Thessalonicenses. Nec dubita-

Tổ κυρίο — ἐν πυρὶ Φλοῖος · ut dicit postea idem Apostolus ad Thessalonicenses. Nec dubitari potest hæc duo loca eandem rem, idémque tempus respicere: sive ἀποκαλύπθεραι referatur ad Diem, sive ad Dominum, sive ad opus ipsum. Adventus quidem Domini dici solet in sacris literis ἀποκάλυψις, & signari per Ignem: ut notissimum est: adeóque ex utrâque parte

huic

huic loco respondet. Præterea, altera nota vel character hujusce diei, quòd sit ἡμέρα δηλωθική, Dies declarativa, designat non minùs
Diem Domini, vel Diem Judicii: secundum
illud quod sequitur in proximo capite, εως αν ι Cor.iv. ς
ελθη ὁ κύριος: ος κρ φωτίσει, &c. Donec veniet Dominus, qui & illustraturus est res tenebris
occultatas, & manifesta faciet consilia cordium:
ac tunc erit laus unicuique à Deo. Idémque
dictum est ad Rom. ii. 16:

Denique his rationibus adde, fi libet, interpretationes Patrum, aliorumque. Theodoretus in locum, cùm diversam illam materiam, aurum, argentum, lignum, fænum, stipulam, explicuisset, subjungit, The de Two ປີລົບ ປົດເວ ραν έχ ὁ παρών βίος, άλλ' ὁ μέλλων, ἐλέγζει τέτο γαρ είπεν [ή γαρ ήμέρα δηλώσει] άντι τέ, ή τῆς μείσεως, Materiarum autem differentiam; non vita præsens, sed futura patefaciet. Hoc enim dixit [Dies enim revelabit] pro eo, dies judicii revelabit. Dein subjicit ad versum sequentem, καλά την της έπιφανείας το σωληρος ήμεραν βάσανός έςι, η έξετασις άκριδής η τές μεν έυδεδιωκότας, καθάπες χρυσον κ άρδυρον, το πύρ λαμπροτέρες ἀποΦανεί · τες δε της κακίας έρδατας, δίκην ξύλων, η χόρλε, η καλάμης, καλαναλώσει. Ιπ die illustris apparitionis Domini, examen fiet & diligens inquisitio: & eos quidem qui rectè vixerint, vixerint, tanquam aurum aut argentum reddet Ignis splendidiores. Eos autem, qui iniquitatem fecerint, instar ligni, & foeni, & stipula, comburet. Nec aliter Theophylactus in locum: ημέραν μεν την της κρίσεως Φησιν · έν πυρί δε λέγει τὰ ἔρία ἀποκαλύπ]εσθαι, τεθέςι, Φανερά γίνεσθαι όποῖα τὴν Φύσιν ἐςίν - ἄρα χρυσος, ἄρα τέναν]ίον. Per diem, Judicii diem intelligit. In igne verò opera revelari dicit, id est, manifestum fieri cujusnam sint naturæ: utrum aurum sint, an diversum. Eodem modo Diem hic explicant Basilius, Nazianzenus & Nyssenus, Hieronymus, & generatim omnes Patres: maxime Græci. Denique Latina versio, Patres secuta, vel aliquod vetus exemplar, vocem Domini hic expressam habet.

Hac de voce ημέρα: altera vox unde pendet hujus loci explicatio est πῦρ, sive Ignis. Sed modò constet & conveniat de significatione prioris vocis, ἡ ἡμέρα eam nempe, in hoc loco, denotare Diem Domini, vel Diem Judicii: de alterà voce Ignis, parum erit dubii. Talis enim sit oportet, qualis ad Diem adventumque Domini pertinet; verus scilicet & materialis. Et qui hic intelligi volunt Ignem metaphoricum vel siguratum, peccant in regulam receptam ab interpretibus sacrarum literarum

literarum, Non recedendam à literâ sinè necessitate. Non deerit certè ignis veri copia in adventu Domini, cùm slagrant Cœli & Terra: neque præter hunc ignem opus est ut singant alium metaphoricum: suámque metaphoram ter fastidiosè repetant in eodem sermone.

HACTENUS oftendimus Diem, adventumque Domini: atque ignem genuinum & realem, ab Apostolo hic designari; sed manet præcipua difficultas, de vi hujus Ignis: qui poterit probare vel manifestum reddere cujusque opus: ut fit revera πυρ δοκιμαςικον κ διακριτικον, Ignis exploratorius & discriminativus. Opera & actiones quæ transière, nequeunt revocari ad examen per Ignem: id fatendum est; sed habitus & dispositiones animi, unde profluxerunt illæ actiones, manent: Animæque, quibus inhærent, prout funt puræ vel impuræ, plus aut minus ab hoc Igne afficientur. At, inquies, Ignis non potest agere in nudas Animas, aut naturas purè spirituales: vestiantur oportet aliquo corpore, ut vim & actionem Ignis sentiant. Huic nodo non sumus solvendo, plenè & perspicuè: sed cum eadem sit difficultas de Igne Inferni, ab omnibus concesso, non debet nos morari, aut multum negotii facessere communis scrupulus. Modò de re constiterit, utrumque

utrumque pariter, quoad modum, ad œconomiam secretam referendum erit. Interea quo magis huic sententiæ * lucem afferamus, rémque ipsam, quoad ejus fieri potest, demus probatam, libet consulere alia quædam sacræ scripturæ loca, quæ eandem præ se ferre, aut involvere videantur notionem. Dein Patrum nonnullorum placita & explicationes eâ de re

subjungemus.

Mar. ix.

QUOAD Scripturam, ad hunc censum referri possunt dictum Christi, de hostià igniarià, atque alterum Johannis Baptista. De duplici baptismo, aqueo & igneo. Verba Christi hæc funt, †πᾶς γὰς πυςὶ ἀλισθήσε]αι ѝ πᾶσα θυσία άλι άλισθήσε]αι. Omnis enim homo salietur Igni: sicut & omnis oblatio sale salietur. Ita enim cum aliis sentio, transferendum vel intelligendum esse: ut 3 sit comparativum, ut sæpe aliàs, Mat. vi. 10. Joh. vi. 57. Hic de futurâ sorte hominum loquitur Christus, quemadmodum ex contextu patet: & de eorundem aliquali probatione vel purificatione. verò dicit πᾶς πυρι άλισθήσε]αι, Ignem & Sa-

ो प्रबंद की कारों बंगा रे रहा है, रहार्थंदा, वेक्सामबक्षेत्रा है। विवाद के वे प्रवास के मांपूर्व, iti es wei douquadios) máila. Theophil. in locum.

^{*} Joh. Erigen. de Prædest. c. 19. ait, Corpora Sanctorum mutatum iri in qualitatem atheream, qua ab igne superari non potest. Impiorum autem in aëriam, qua à superiori igne pati aut consumi potest. Citat Allix. de Sang. Christi p. 68.

lem conjungere videtur, quorum utrumque vim habet abstergendi. Sal arcet putredinem in corporibus mollibus & humidis: Ignis autem emollit, fundit, purificatque durissima. Metallorum situm & rubiginem, scoriam & fæces, expurgat: excoctisque vitiis, quasi nova & puriora restituit. Ita creditur à nonnullis, Animas, quæ, sub hâc specie & figurâ, metallis comparantur ab Apostolo, quasi refundi & refingi in supremo igni. Aut quemlibet hominem, Deo acceptum, quâdam doloris acrimonià, tanquam sale condiendum esse: Improbos autem igne purgandos, aut instar holocausti consumendos. Verisimile est quidem ex antecedentibus ad Ignem futurum hic respici: sed obscurior est hic sermo Christi, quam cui possit superstrui singularis aliqua doctrina aut conclusio.

Transeo ad dictum Johannis Baptistæ, qui duplicem baptismum memorat, Aquæ & Ignis: quemadmodum veteres dixere purgandum esse mundum duplici modo: Aquâ & Igni. Ego quidem, inquit Baptista, baptizo vos Mat. iii. aquâ ad resipiscentiam.—Ipse verò qui ponè 11. me venit, vos baptizabit Spiritu Sancto & Igne. In hoc dicto respici non tantum ad tempora Evangelii, sed etiam ad secundum Christi adventum, ignémque extremum, id quod Tequitur

sequitur argumento esse potest: sequitur enim, Cujus ventilabrum in manu—-triticum coget in horreum, paleam autem exuret igni inextincto.

BAPTISMUS dicitur λέτρον της παλιγίενεσίας κ Tit. iii. 5. ανακαινώσεως: Et Renovatio mundi per ignem dici solet apud Græcos παλιγ Γενεσία & ανακαίνωσις. Est quidem λέτρον duplex, θερμόν & ψυχρόν: Balneum frigidum est baptismus aqueus: calidum & ficcum, igneus. Hoc autem illo est efficacius & penetrabilius. Qui aquæ lustrali illam vim concedunt, ut, cooperante Spiritu Sancto, indè regenerentur infantes: Eodem operante Spiritu, non minorem vim flammis adfuturam, negare vix poterunt. Descendit c. i. 5. Spiritus Sanctus in lingulis igneis: qui etiam dicitur Baptismus, ac si typus esset suturi baptismatis ignei. Diluvium aquæ erat quidam baptismus mundi: Diluvium Ignis erit multo magis: purgabit acriùs, sordésque eluet efficaciùs. Et quemadmodum cohibere potest Deus vim flammarum, ut corpora non afficiant;

ut in fornace Babylonica: ita eandem potest intendere & corroborare ut animas tangant; vel potiùs nova illa corpora, quibus tunc tem-

poris conjungentur.

HÆC

HÆC attulimus ex * facris literis ad præfatam fententiam, five probandam, five illustrandam. Eidem, ut diximus, consentiunt & astipulantur ex antiquis Patribus non pauci: quos jam opportunum erit attexere. Origenis testimonium antea adduximus, ex quinto libro contra Celsum: cui loco alter geminus est in quarto, his verbis, έκ άρνέμεθα το καθάρσιον πύρ, p. 174. κὸ τὴν τῶ κόσμε Φθοράν, ἐπὶ καθαιρέσει τῆς κακίας, κὶ ἀνακαινώσει τε πανδός λέγονδες παρά τῶν προ-Φηλών έχ των Ιερών βιδλίων μεμαθηκέναι. Quod ita reddidit interpres, Non negamus lustratorium Ignem absumpturum, unà cum ipso mundo, universam malitiam: quandoquidem è sacris Prophetarum libris boc didicimus. Eandem doctrinam fusius explicat, hic illic, in suis commentariis. Homilià tertià in Psalmum xxxvi. cum dixisset omnes omnino, Apostolis ipsis non exceptis, hoc examen igneum subituros, Oceanum ignis in mundi conflagratione futurum comparat mari rubro: Malos autem & bonos Ægyptiis & Ifraelitis: Atque hos, illud mare rubrum, vel stagnum ignis, transituros esse ait illæsos & impunes: alteros au-

T 2

^{*} Dictum illud Christi Mat. xii. 32. de Blasphemiâ in S. S. irremissibili in hodierno sæculo aut in suturo, variè explicant interpretes: Qui literaliter accipiunt, non aliam remissionem intelligere possunt, qu'um quæ peragitur πυρὶ καθαρσίω in sine mundi.

tem demersum iri. Homilia sexta in Exodum, idem docet explicitè: atque hunc ignem expurgatorium Domini Conflatorium appellat, ad quod, inquit, veniendum est omnibus. Pariter in Homilia 13. in Jeremiam, repetita eadem doctrina, hunc ignem supremum, alio nomine à sacris literis itidem desumpto, baptismum ignis, & Lavacrum ignis, nuncupat. Denique ut reliqua præteream, in fine libri octavi * commentariorum in epistolam ad Romanos, hæc habet: Qui verò verbi Dei, & doctrinæ Evangelicæ purificationes spreverit, tristibus & poenalibus purificationibus semet ipsum reservat .---- Hæc verò ipsa purgatio, quæ per pænam ignis adhibetur, quantis temporibus quantifve sæculis de peccatoribus exigat cruciatus, solus scire potest ille, cui Pater omne judicium tradidit.

Neque fingere licet, ut nonnulli fingunt, hanc sententiam de probatione & purgatione igneâ suisse propriam Origenis: erat enim omnium ferè Patrum communis, usque ad tempora Augustini. Lactantius imprimis hoc mst. Div. idem docet apertè, tam de justis, quàm in-

^{*} Locus Orig. est apud S. Sen. sed vide locum ipsum, & si reticendum esse dieit ut mysterium.

etiam igni eos examinabit. Tum quorum peccata, vel pondere vel numero, prævaluerint, perstringentur igni, atque amburentur. Quos autem plena justitia, & maturitas virtutis incoxerit, ignem illum non sentient. Habent enim aliquid in se Dei, quod vim flammæ repellat ac respuat. Hoc non minus audacter affirmat Hilarius, Episcopus Pictaviensis: nec his flammis ipsam Beatam Virginem penitus exemit. Quomodo, inquit, desiderabile potest Psal. esse judicium, in quo nobis est ille indefessus ignis obeundus: in quo subeunda sunt gravia illa expiandæ à peccatis animæ supplicia. Beatæ Mariæ animam gladius pertransivit, ut revelentur multorum cordium cogitationes. Si ergo in judicii severitatem, capax illa Dei virgo, ventura est, desiderare quis audebit à Deo judicari? Et Canone 2. in iii. Matthæi, cum illud explicat, Baptizabit vos in Spiritu Sancto & igni: Baptizatis, inquit, in Spiritu Sancto, reliquum est, ut consummentur in igne judicii.

Sanctus Ambrosius iisdem insistens vestigiis, Ps. xxxvi. & authoritate sacræ Scripturæ, ut sibi videtur, sussultus, de suturo judicio & examine, in die Domini eodem modo disserit; Igne nos examinanâsti, dicit David: ergo omnes igne examinabimur. Et Malachias dicit, Ecce venit Dominus omnipotens, equis sustinebit diem introitûs.

ejus?

xxii. 18, 19.00. Et Zach. xiii. 9.

X. 4.

ejus? quoniam ipse introibit, sicut ignis conflatoris: & sedebit conflans & purgans, sicut auvide Eze. rum & argentum, & purgabit filios Levi. Igne ergo purgabuntur filii Levi, igne Ezekiel, igne Daniel, &c. cum multis aliis eodem pertinentibus. Rursum in expositione Psalmi cxviii. Omnes, inquit, oportet probari per ignem, quicunque ad Paradisum redire desiderant, &c. atque illud subindicari dicit, per gladium igneum versatilem, ad ingressum Paradisi positum. Concludit denique, Ergo, quia examinandi sumus, sic nos agamus, ut judicio mereamur probari divino. Teneamus bic positi humilitatem, ut cum unusquisque vestrum venerit ad Judicium Dei, ad illos ignes quos transituri sumus, dicat, Vide humilitatem meam & erue me, &c.

BASILIUS Magnus ejusdem erat ævi & sententiæ, mentémque suam testatur suis in prima capita Isaiæ Commentariis. Primò, in caput quartum, cum Propheta loquitur de ablutione Jerusalem spiritu judicii & spiritu ardoris. Hic distinguit Basilius Baptismum aqua, spiritûs, & ignis: quorum ultimus est, secundùm illum, ή ἐν τῷ πυρὶ τῆς κρίσεως βάσανος, Examen quod igni fiet in die judicii. Subditque, το δε πνευμαλι κρίσεως κ πνεύμαλι καύσεως πρός την έν τῷ μέλλον]ι αίῶνι διὰ τέ πυρὸς δοκιμασίαν.

Cum

Cum aliis in eundem sensum. Præterea, ad illud Prophetæ capite nono, propter indignationem Domini, &c. inquit, δείκνυσι ότι τὰ γήινα γ. 19. τῷ πυρὶ τῷ κολαςικῷ παραδίδδ]αι, ἐπὶ ἐυερ[εσία τῆς ψυχής. Monstrat igni punitivo tradenda esse terrena, in beneficium anima. Dein subdit, non omnimodam internecionem & exterminium comminatur; Sed innuit expurgationem juxta Apostoli sententiam, Si cujus opus exarserit, damnum patietur: ipse autem salvus fiet, sic tamen quasi per ignem. Vide etiam si libet, de Spir. Sancto, cap. 15 6 29. & pluribus in Isaiam locis. Ut in cap. vi. p. 172. & cap. xi. p. 224. &c. Et in suo Heptaemero cum de condendo sole disserit p. 61. in igne illo futuro vim lucendi & vim urendi divisum iri asserit, ut lucendi qualitas justos afficiat, improbos autem vis ustiva. Quod ab arcana quadam doctrina nos doctos esse ait: ober n' en rais &c.

HÆC de Basilio: cui adjungere licet ὁμοψήφες utrumque Gregorium, Nazianzenum &
Nyssenum. Apertior est Nyssenus in hâc doctrinâ explicandâ: ad quem ideo liberandum
ab hâc opinione, aliisque cognatis, tanquam
à tot labeculis interspersis suis operibus, Germanus, Patriarcha Constantinopolitanus, sermonem apologeticum conscripsit: ut videre
est apud Photium. Sed frustra. Consule, cod. 233.

cùm

cum vacat, Nysseni tractatum de Anima & Resurrectione: & Catechetica Orationis, cap. 8 & 26 & 35. Hisque lectis, quæ fuit mens Authoris in hâc materiâ, facile perspicies. Quin & in Oratione pro mortuis hac habet verba de purgandis animis, ήτοι καθά την παρέσαν ζωην διὰ προσευχής τε κ ΦιλοσοΦίας έκκαθαρθείς, η μετὰ τὴν ἐνθένδε μετανάς ασιν διὰ τῆς τε καθαρσίε πυρός χωνείας. Vel in præsenti vita precibus & philo-Sophia purgatus, vel post obitum per expurgantis ignis fornacem. Neque miror Nyssenum adhæsisse Basilio, cujus seripta secundas ad illa divinitus inspirata habere statuit, nec ipsis Mosaicis minus admiranda. Hexaem. p. 2 8 5. Nazianzenus Platonem & Origenem mihi fapere videtur in pluribus: & in hoc argumento perinde ac in aliis: sed Oratores & concionatores quandoque loquuntur populariter, quandoque ex animo: id quod lectori cordato semper observandum est in legendis Patribus; & quo magis ab opinione vulgi recedit oratio, eo magis authoris mentem indicat. Vide, si placet, ipsius Orationem 39 & 40. ubi de baptismo Ignis, ad expurgandam mentem, verba facit: & de suppliciis nunquam desituris dubitat. Denique, in Orat. 26. in princip. ubi loquitur de censoribus ipsius doctrinæ, ὁ Θεὸς, inquit, οίδε, Φησίν ὁ Θεῖος Απόςολος, η δηλώσει σαφῶς ή τῆς ἀποπαλύψεως ἡμέςα, η τὸ τελευλαίον πῦς, ῷ πάνλα κρίνελαι ἢ καθαίςελαι τὰ ἡμέτερα. Deus scit, inquit Apostolus, idque revelationis Dies perspicuè revelabit, Ignisque ille postremus, quo nostra omnia expendentur vel

purgabuntur.

DENIQUE S. Hieronymus accusatur, ut notum est, à Rufino, quòd dogmatis Origenianis clanculum adhæserit: inter quæ eminet illud de terminandis damnatorum pœnis post expurgatam malitiam. Lites illas componere inter Hieronymum & Rufinum, non meâ interest: sed quoad argumentum nostrum, in varias partes sese flexisse videtur Hieronymus, aut mutatâ sententiâ, aut dissimulatâ. Et repetendum animo quod suprà diximus, Magis illa valere ad prodendam Authoris mentem, quæ contra vulgi sensum proferuntur, quàm quæ dicta sunt populariter, vel ita intelligi possunt. Interea, ad rem nostram quod attinet, de purgandis animabus in die judicii & finiendis tandem pænis Christianorum (præter ea quæ dixit ad cap. iv. Amos) mentem aperit distincte in fine Commentariorum in Isaiam, his verbis, Et sicut Diaboli & omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, non est Deus, credimus æterna tormenta; Sic peccatorum atque impiorum, & tamen Christiamarum. norum, quorum opera IN IGNE PROBAN-DA SUNT, ATQUE PURGANDA, moderatam arbitramur, & mistam clementiæ sententiam Judicis. Monet autem hoc dogma minimè spargendum esse in vulgus, ne majorem ad licentiam eo abutantur. Cùm verò Dæmonas, Atheos, & Apostatas excipit, id firmat regulam in non exceptis: atque etiz. 1. contr. am hoc modo, & in hâc parte, se discrepa-

Polag. c. 9. re ab Origene alibi ostendit.

His addit Suicerus (voc. Baxliopiòs p. 630.) Nazianzenum & Damascenum. Consule loca ab ipso notata. His adde Cæsarium Arelatensem, qui nonnulla peccata justorum post resurrectionem igne ait expianda. Q. locum apud Authorem in BB. PP. notante Cave. Citatur etiam Chrysostomus in eandem sententiam, sed locus non mihi occurrit impræsentiarum.

HEC notaffe sufficiat ex Patribus usque ad Augustinum: quo tempore degenerare cœpit hæc doctrina de purgandis Animabus in supremo Igne & in die judicii. Degenerare, inquam, incepit in Purgatorium spurium & adulterinum: Ignémque sictitium, nullibi locorum reperiundum. Quem singunt hi novatores statim à morte animas excipere & excruciare: ante diem judicii, ante adventum

Domini,

Domini, ante conflagrationem mundi: utique nuncupare licet Purgatorium Supposititium: quandoquidem, loco genuini πυρος κα-Daeole, cujus meminere Scriptores Sacri & antiqui Patres, hi doctores substituerint alienum, fuorum cerebrorum prolem. Ignis καθάρσιος in facris literis & à Patribus memoratus, accenditur in die Domini, in die Judicii, in conflagratione mundi; ut ex authoribus & locis suprà notatis, apertissimum est: Pontificii verò suum ignem Purgatorium slagrare volunt hodie, & à principio mundi flagrasse: ex quo nempe Mors intravit in mundum, & anima peccatrices è suis corporibus immunda exierunt. Sed ubinam, quæso, terrarum ardet hic Ignis? Trans Oceanum in altero hemisphærio, vel nobiscum? Quo instinctu eò confluent Animæ: vel quo Lictore eò trahuntur invitæ? Nullus est istiusmodi Ignis, immanis & perennis, in superficie Terræ: suâ enim ipfius luce sese proderet. Et si latet in visceribus Terræ reconditus, saltem aliquo spiraculo, ut in Montibus ignivomis, opus est: ne suo suffocatus pereat sumo & suligine. rebus quæ spectant ad mundum naturalem, aut aliquam ipsius partem, Theologi plerumque sunt incuriosi aut imperiti: crudásque proferunt sententias, & à rerum naturâ alie-

U 2

nas.

nas. Ecce Ignem, ingentem & formidabilem, quem struunt hi Doctores; sed neque originem nobis indicant tanti Ignis, neque fomitem quo alatur, neque locum idoneum quo subsistat & expiret. Hæc, inquiunt, non curat populus: rectè, sed apud sapientes habebitur Ignis phantasticus cujus nulla reddi potest ratio. Et stultitiæ proximum est, ut lucrifacias infipientes, fapientes perdere. Id mali & vitii habet Religio Pontificia, quòd se nimiùm accommodat vulgo: Neque tantum ignorantiæ vulgi, sed etiam ipsius affectibus superstitiosis. Evehere potius debemus naturam humanam, quantum licet: populumque ad veritatem & sanam mentem propiùs adducere. Crevit hominum scientia à primis fæculis, crescitque indies: & quæcunque fuerit olim, nulla est hodie necessitas aut utilitas, piis utendi fraudibus. Quinimo magno id videtur esse nocumento pietati & fidei nostræ: dum homines nasuti, qui dolum subolent, ab hâc aut illâ parte subornatâ, totam Religionem nil aliud esse, quam Artem Lucrosam, præproperè judicant. Ab inventis humanis & additamentis primum purganda est Religio Christiana: Dein quæ dicta sunt in facris literis more humano, & ad captum vulgi, ita sunt explicanda, ut veritati ipsi non officiant, officiant, neque viris sapientibus sint offendiculo. Sed hæc obiter.

De modo Judicii supremi, pænarum & discriminis faciendi inter bonos & malos, hæc dixisse aut quæsivisse susterni in illo rerum ordine, quantum vi divina aut naturali peragundum. Speciem veri præ se fert veterum Patrum hac in re sententia: & sundari videtur in sacris literis: sed cum Revelatio in hac parte non sit plena & explicita: nec possit naturæ lumen hujus mysterii rationes attingere: Hunc articulum doctrinæ Christianæ, quoad rem ipsam, inter clara: quoad modum rei, inter obscura numerandum censeo.

Solet hic præterea disceptari de Signis antecedentibus Judicium generale, & de ipsius tempore & termino; de quorum utrisque sententiam nostram protulimus in dicto Tractatu de Conslagratione Mundi. Id tantùm adjicere libet, Primorum sæculorum Christianos in metiendis temporibus mundi malè subduxisse calculos: credebant enim communiter, instare diem Domini tunc temporis, sive istac sua ætate: Elapsis tamen exinde, sedecim, & quod excurrit, sæculis, nondum illuxit beatus ille Dies: nec illius crepusculum adhuc vidimus.

INCOEPIT

INCOEPIT hæc opinio de instanti rerum fine, à temporibus Apostolicis: unde dimanavit, per aliquot sæcula, tam ad * Doctores, quam ad populum. Sed deficiente primo calculo, quo indies expectabant adventum Domini, vel statim ab eversis Hierosolymis: protrahebant usque in ulteriora tempora, sed nunquam in longinqua, suam spem & expectationem. In ipsis temporibus Apostolorum increbuisse hunc sermonem, testantur tam S. Pauli quam Peeap. ii. 2. tri Epistolæ. Ille ad Thessalonicenses secundâ, monet nè terreantur ac si instaret dies Domini. Oportet, inquit, ut priùs adveniat Antichristus: sed, nec tempus, nec moram Antichristi indicat: permansurum autem indicat: usque ad adventum Christi. Dein Irrisores illi, apud S. Petrum, haud exprobraffent Christianis tardum domini sui adventum, quæ-2Ep.iii. 4: ritantes, ubi est pollicitatio adventus ejus? nisi hujusmodi promissum de subito Christi adventu crebriùs testati & professi suissent

^{*} Tereull. de cult. fæm. l. 2. c. 9. & ad uxor. l. 1. c. 5. Lactan. l. 7. c. 145 & 25. Ambrof. Orat. in obitum Satyri fratr. & l. 9. in Luca xxi. Chryfoft. Hom. 33. in Johan. prope finem. Hieron. Epift 11. ad Ageruchiam: & l. 4. in Mat. xxv. E veteribus plures credidere adventum Christi statim secuturum esse adventum Antichristi: cujus adventum jam tum instare credebant, adeóque adventum Domini & sinem mundi. Vid. eundem Tertull. Resurr. carn. c. 27. Cyprianum, ipsius Discipulum, Epist. ad Tribaritanos, m. 56. Et Epist. 58. ad Lucium Pap. Et præfat. ad Fortunatum de Exhort. Martyrii, aliósque plures. Vid. 1 Joh. ii. 18. & 2 Thess. ii. 8.

Christiani. Neque id negat Apostolus in suo responso aut Apologia, sed hanc retardationem misericordiæ & longanimitati Dei adscribit.

SED quid miramur privatos aut inferioris subsellii Christianos à vero aberrasse in hâc parte, quum Apostolos ipsos in eâdem fuisse fententià, ex eorum dictis colligant Interpretes. Neque id tantum arguitur ex eo, quod ætatem illam, & fæculum tunc decurrens, Tempora novissima, & fines mundi, sæpius appellitent Apostoli: (1 Cor. x. 11. Heb. ix. 26. 1 Joh. ii. 18.) sed quòd appropinquatione & proximitate adventûs Domini usi sint instar calcaris aut acrioris argumenti, ad excitandum fui temporis Christianos, ad vigilantiam, sobrietatem, moderationem in rerum mundanarum usu, patientiam, bona opera, charitatem & pietatem. (Heb. x. 24, 25. 1 Pet. iv. 7, 8. 1 Cor. vii. 29. 2 Pet. iii. 11, 12. Philip. iv. 5.) Denique, quòd crederent adventum Domini & Diem judicii sibi ipsis adhuc in vivis supervenire potuisse. Id sæpius inculcat Paulus *, *vid.Grot. 1 Thess. iv. 15, 16, 17. 1 Cor. xv. 52. Et in loc. corpus suum mortale absorptum iri à vitâ, hoc est, à corpore immortali & vivifico, credit aut expetit: nec se inveniri nudum, aut exutum carne & corpore, in Die Domini. 2 Cor. v.

HÆC 3,4.

HÆC de Apostolis eorumque fide circa præmaturum Christi adventum. Sed unde acceperunt Apostoli hanc fententiam? A verbis

Christi, ut videtur, perperam intellectis. Quæsierunt à Christo Discipuli ipsius tempus excidii Hierosolymitani, & Adventûs sui. Et cum signa & circumstantias istius excidii iis e-Mat.xxiv. narraffet Christus, subdit, ἐυθέως μελά την θλίψιν, &c. Statim post afflictionem dierum istarum, Sol obscurabitur, &c. Tunc apparebit signum Filis hominis in cœlo: & tunc omnes Tribus Terræ plangent: & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli, cum potentià & glorià multà. His auditis ab ore Christi, post excidium urbis & Templi, statusque Judaici, se statim venturum, vel Filium hominis rediturum in nubibus, cum magnâ glorià: parum temporis interfuturum credebant, inter hanc cladem & reditum Christi; eandémque suis postea discipulis transmittebant fidem & notitiam. Præterea cum alia Christi dicta recolerent, in eadem confirmati hæferunt sententia. Dixerat enim antea, nonnullos, qui adstabant, illum visuros venientem in glorià Patris ad judicium, antequam rat, subjicit, Amen dico vobis, nequaquam

Mat. xvi. mortem gustarint. Et in præfato capite, cum Mat. xxiv. de suo adventu, ipsiúsque signis, verba fecepræterierit præterierit hæc generatio, usque dum omnia
ista sacta sint. Cœlum & Terra præteribunt,
sermones autem mei nunquam præteribunt.
Denique, cùm Petrus Christum interrogâsset
de sorte Johannis, quid de illo sieret? respondit, Si velim eum manere donec veniam, quid Joh. xx.
ad Te?

His unà collatis, & ad Literam expositis, nil miror, Discipulos Christi opinionem illam imbibisse, de subito ipsius reditu ad Terras, ad judicandum vivos & mortuos. Nec miror quòd eos permiserit providentia delabi in errores innocuos, quibus non tam læsa suit, quàm promota pietas, &, pro causâ Dei, moriendi patientia & promptitudo. Denique, non mirabimur, id Deum celâsse Apostolos, quod celârat Angelos, & ipsum Filium hominis. Ait enim Christus, De die illa Mar. xiii. In tello suit, neque Filius, sed Pater. Vel, ut est apud Matthæum, (c. xxiv. 36.) * sed Pater meus solus.

Hæc ita enarravimus conformiter ad literam & historiam: quòd si materiæ subjectæ non conveniat interpretatio literalis, receden-

^{*} Vid. PP. de hujus loci interpretatione in nostrum sensum, Gerard. Tom.9. de extrem. Judic. p. 126.

154 De Statu Mortuorum CAP. VII.

dum est à literà, & quærenda commodior explicatio. Id saltem patere videtur, ignotum fuisse Apostolis tempus certum Judicii suturi, adventûs Domini, aut finis mundi. Neque id quidem solicitiùs quærendum esse, innuit responsum Christi, cùm interrogantibus Apostolis de restitutione Regni ad Israelem ait,

Acti. 7. Non est Vestrûm nôsse tempora sive opportunitates, quas Pater in sua ipsius auctoritate statuit. Quòd si verò calculo rotundo uti liceat,
& conjecturas inserere, cùm jam essluxerint
quinque millennia, & quod elabitur, à mundo condito: Vaticinium illud, receptum, tam
inter * Judæos, quam primos Christianos, de
sex Millenniis pro duratione Mundi, & indè
secuturo Sabbatismo, quo minus essectum suum sortiatur, nihil video, aut in sacris literis,
aut in rebus humanis. Sed de hâc re satis

Theor. Tel. alibi dictum est. Id nobis curæ sit interea, 1.3.6.5. ut puri & inculpati reperiamur in illo Die: & examen, quodcunque suerit, aut quandocunque,

2 Pet. iii. subeamus sceliciter: in Dei gloriam, & ani-

^{*} Vid. bistoriam bujus prophetia apud Gerard. Tom. 9. de extrem. Judic. p. 127.

CAP. VIII.

De Resurrectione mortuorum, & de Resuscitatorum statu & corporibus.

ACTENUS progressis superest caput maximum & gravissimum, de Resurrectione mortuorum, & Resuscitatorum Statu. In quo tractando consuetam sequemur methodum, ut priùs expediamus rem ipsam: dein modos & adjuncta prosequamur. Idque pro lumine nobis dato, vel à sacris Literis, vel ab ipsa rerum natura.

Quoad rem ipsam, nihil ea clariùs revelatur in doctrina Christiana. Habuerunt etiam, tam Gentes, quam Judæi, ideam aliquam Resurrectionis futuræ: sed generalem & confusam. Illæ, totum Mundum renovatum iri, vid. Theor. hominésque una renovandos & revicturos, statuebant. Id apud Stoicos & Platonicos vulgatissimum est. Nec apud Græcos Philosophos tantum, sed primariò apud Orientales: Ægyptios, Chaldæos, Persas; de Magis dicit Theopompus apud Laërtium, ἀναδιώσεσθαι καλὰ τὰς Μάγες τὰς ἀνθρώπες. Reviviscere, vel revic- In Proam.

X 2 turos

turos esse homines ex Magorum Sententià.

AD Judæos quod attinet, nihil quidem eos docuit explicité Moses in sua Lege, de Resurrectione mortuorum aut immortalitate Animæ. Hæc autem Mosi innotuisse nihil dubito, ac etiam *sapientibus à Mose instructis, & arcanæ doctrinæ consciis. Postea, apud Prophetas exhibita suit resurrectio συμεολικώς: in Hagiographis apertiùs, & tandem apud Danielem apertissimé. Sed tamen non nisi Diebus Messiæ pleno jubare erat esfulsura hæc doctrina salutaris, omnibus suis numeris & partibus expleta.

In hoc igitur triumphamus Christiani, in hoc læto nuncio: Victà morte & debellatis Inferis, nos tandem in lucem reduces, immortalitate beatà fruituros; non hæc indutos cadavera quæ nunc circumgestamus, sed corpora cœlestia: nec in his terris versantes sed in alto æthere, in sedibus & consortio Angelo-

Dein Resurrectionem primam intelligere videntur ad vitam terrestrem, & corpora ultra cœlestia non agnovisse.

^{*}Sed ad justos plerumque & ad Israelitas restringunt Resurrectionem. Vid. Buxt. Syn. Jud. c. 1. p. 31. & Gerard. de Resur. tom. 8. p. 809. antepen. & Dassovium.

Supponunt etiam ex eorum Rabbinis nonnulli se non tantum in iisdem corporibus, sed etiam in iisdem vestibus, resurrecturos esse; sed etantum in terra Canaan: atque eò revolutum iri per cavernas subterraneas Israelitarum, qui in extraneis regionibus mortui sunt, corpora: vel saltem ossiculum Luz, unde, tanquam à semine; totum corpus repullulabit. Vid. Dassov. de Resur. mortuor. secundum Judæos.

rum, æternúm fælices. Erigite animos Christiani, attollite capita: Et has c umhabeamus i Cor. vii. promissiones, purificemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus: perficientes sanctimoniam in timore Dei. His breviter prænotatis, Quâ authoritate divinâ, Quibus sacræ Scripturæ testimoniis, nitatur hæc spes tanta Christianorum, proximò & diligenter perspiciendum.

IMPRIMIS Christus ipse sæpius asseruit, suisque sæpius pollicitus est, Resurrectionem à mortuis: Idque se præstiturum dixit, utpote Dominum vitæ & mortis. Denique, se haud imparem esfe excitandis aliis, seipsum excitando. à mortuis, præmonstravit. Primò, Resurrectionem afferuit contra Sadducæos, & argumento Mat. xxii, usus est optimo quod depromi poterat è Scriptis Mosaicis: quæ sola pro Canonicis & Authenticis habuere istius sectæ homines. Dein præmia proponit έν τη αναςάσει των δικαίων, in Resurrectione Justorum, iis qui benefaciunt e-Luc. xiv. genis & infirmis: à quibus nullam sperare pos-14. sunt in hâc vitâ compensationem. Sed quæ discipulis suis, & rerum jacturam passis sui nominis gratia, έν τη παλιγ Γενεσία (in renascentià vel Resurrectione) promittit, majora sunt Mat. xix. & clariora. Præterea, se penes esse imperi-28. um vitæ & mortis: atque suâ vi, suâ voce, mortuos

mortuos evocaturum è suis monumentis, ipse cap.i.17. palàm & perspicuè affirmat. Prius, in principio visionum Apocalypticarum, cum Johannem alloquitur his verbis, Ego sum primus Ille & ultimus: & qui vivo & fui mortuus, & ecce vivo in sæcula sæculorum. Amen. Et habeo claves Inferorum & mortis. Posterius, apud eundem Johannem in suo Evangelio, capite sexto sæpius: V. 40. Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut quisquis conspicit Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: ET SUSCITEM IPSUM EGO UL-TIMO ILLO DIE. Dein ad Martham, c. xi. inquit. Ego sum Resurrectio & vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet. Et quisquis vivit & credit in me, non morietur in aternum. Denique, utrumque reperies cony. 26, 27, junctum, capite v. ejusdem Evangelii: Sicut Pater habet vitam in seipso, sic dedit & Filio babere vitam in seipso. Et auctoritatem ei dedit judicium exercendi, quatenus Filius hominis. Ne boc miramini: nam veniet bora, quâ omnes qui in monumentis sunt, audient vocem E-JUS: & prodibunt qui bona fecerint, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerint, in resurrectionem condemnationis.

His omnibus, ab ore Christi receptis, abunde probatur futura mortuorum Resurrectio.

Sed

Sed animatur fides & fortior efficitur, cùm dicta factis corroborantur: & datis testamur exemplis, ea nos præstare posse, quæ sumus polliciti. Proinde Christus non tantum alios, cum in terris versatus est, excitavit à mortuis: quod etiam, fateor, à Prophetis olim factum; sed excitavit etiam seipsum: crucifixum, mortuum, sepultum. Excussis nempe mortis vinculis, tertio die, Anima remeavit ad sacras reliquias, vitámque iis inspiravit immortalem.

In hoc gloriamur Christiani: In hâc victorià, hosti ultimo & potentissimo, Regi terrorum, extortà. Ecquis unquam Sapientum, aut Magorum Orientalium: Ecquis Philosophorum, cujuscunque gentis aut nominis: aut Legislatorum celebrium: aut denique Sacrorum Prophetarum, à mortuis surrexit? Animam deposuit & resumpsit? mortem vicit & ad vivos rediit? Solus hic Dux, & Deus noster triumphavit de Inferis: & ab hoc victore lætam speramus à morte liberationem.

Neque hæc resurrectio à mortuis contigit. Christo inopinanti, aut præter spem & expectationem, quasi vi aliena facta. Nôrat enim, & prædixerat, tam suis quam aliis, hoc eventurum: idque infra triduum à morte suâ. Mar. viii. Dixit ad Judæos, Destruite Templum hoc, & in-Johii. 22. trà triduum excitabo illud. Loquebatur autem

de Templo corporis sui, inquit, Apostolus inter-Johning. pres. Et hoc ipsum Christi dictum allegabant Mat. xxvi. postea, loco criminis, ipsius accusatores. Ejusdémque memores primarii Sacerdotes & Pharifæi petierunt à Pilato, ut muniretur Sepulchrum: quod proinde factum fuit. Præxxvii. 62, terea, & Judæis signum petentibus suæ missionis divinæ, simile responderat antea Christus, Sicut fuit Jonas in ventre ceti, tres dies & tres noctes: ita erit Filius hominis in corde Terra, tres dies & tres noctes. Hæc satis aperta sunt: atque horum dictorum, aut confimilium, oblivionem exprobrat Angelus mulieribus, quæ Christi corpus venerunt quæsitum in sepul-Luc. xxiv. chro, cum jam surrexerat. Non est bic, . 6,7,8. sed suscitatus est! Mementote ut locutus sit vo-

bis, cum adhuc in Galilæa esset: dicens, Oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi: & die tertio resurgere. Recordatæ sunt igitur verborum illius. Uti e-

Joh. ii. 22. tiam ipsius Discipuli.

NEC fignis & Symbolis tantum, sed verbis etiam explicitis, suam mortem & resurrectionem: & utramque spontaneam, sæpius indi-Joh. x. 18. cavit. Nemo tollit vitam à me, sed ego depono eam per meipsum. Potestatem habeo deponendi eam: & potestatem habeo rursus eam as-Joh. xvi. fumendi. Dein inquit, Paulisper & non con-Spicietis spicietis me, & rursum paulisper & videbitis me. Quod in sequentibus explicat de sua morte & reditu.

ATQUE hæc potentia, vitam suam, si voluisset, tutam & incolumem conservandi, satis eluxit, cum, prementibus inimicis, subitò se reddidit inconspicuum, Eosve stupefactos & impotentes. Solo etiam aspectu, vultusque Joh, viii. fui radiis, prostravit alios, qui eum perditum 59. veniebant. Denique in Transfiguratione suâ 30. Matt. xvii. in sancto Monte, se totum convertit quasi in Joh xvi.6. flammam vitalem: in corpus lucidum, formæ Angelicæ, vel potiùs gloriæ divinæ. Quâ Mat. transformatione sua corporis satis ostendit, se xxviii. 3. vitam habere in seipso: aut se penes esse mor- 5, 6. tem obruere, & mortalitatem omnem absor- 16,17. bere, quoties & quandocunque ei libuerit. Atque, ut hoc etiam adjiciam, cum ad rem nostram pertineat: In hâc suâ Glorificatione, adductis de cœlo Mose & Elia, vivis & immortalibus: immortalitatis nostræ, & futuræ refurrectionis, pignora & exempla in his nobis exhibuit. Id quod postea apertiùs exhibitum fuit, cum, resurgente Christo Sanctorum plures à mortuis unà excitati, in urbe Hierosolymitanâ multis apparuerunt.

Denique ut huic sermoni coronidem impo- xxvii. namus: Non tantum à mortuis surrexit Chri-

ftus,

storiâ triumphum egit: atque nube vectus lucidâ, veluti triumphali curru: aspectantibus discipulis, comitantibus Angelis, Terras deseruit, & ad pristinas sedes, in patriam & ad Deum Patrem rediit. Hæc est vera ἀποθέωσις, quam frustra affectârunt Cæsares, & Heroes, alique inter Gentes, dignitate, fortitudine, aut sapientiâ eximii. Atque hæc cùm dixerit, seceritque Christus, Servator noster, apud vivos & mortuos: tandémque regnet in cœlis, corpus gloriosum indutus: quod de Resurrectione nostrâ suturâ docuit aut promisit, certum, ratum & immutabile, æquum est habeamus.

Hac testimonia Apostolorum aptiùs digerenda sunt. Atque illud primò notandum: In prædicationibus Apostolorum ad Judæos & Gentes, cùm jam Christus terras reliquerat, illud primarium suisse argumentum & materiam, Christum resurrexisse à mortuis. Inde duplex sundamentum religionis Christianæ, Jesum Nazarenum esse Messiam, & suturam à mortuis resurrectionem, stabilitum dedere. Cùm in vivis esset Jesus, suis operibus, ascitis etiam prophetarum oraculis, se testatus est esse Messiam: cùm verò surrexisset à mortuis, & ascendisset in cœlum, spectantibus Apostolis, hinc

hinc illi novum arripuere argumentum, ad demonstrandum tam eundem Jesum esse verum Messiam, quam spem Christianorum de sutura resurrectione vitaque æterna, in eo recte sundari: Hinc in Actis Apostolorum videmus hoc caput ubique tractasse in suis concionibus primos Evangelii prædicatores Apostolos. Vid. exempla ordinémque apud Gerard. Tom.

8. de Refurr. p. 733. c. 16.

His summatim expositis, de dictis factisque Christi, quæ Resurrectionem nostram respiciunt: sequitur jam doctrina Apostolica de eodem Argumento: quæ prædictis consona, diffusior est, & plura capita complectitur. Illud imprimis notare licet, Refurrectionem Mortuorum causis aut potentiis naturalibus, nunquam: sed operationi semper divinæ ab Apostolis attribui. Et sæpissime quidem iidem Christo, Domino nostro, cui hactenus soli hoc opus admirandum adscripsimus. In disfertatione illà solenni Sancti Pauli ad Corinthi- 1 Epis. os de Resurrectione futura, in exordio, medio, "xv, & fine, Christum facit Authorem resurrectionis nostræ: quam ita connexam exhibet cum illà Domini, ut se invicem ponant & tollant. Si Christus, inquit, prædicatur ex mortuis suscitatus esse: quomodo dicunt quidam inter vos, non esse Resurrectionem mortuorum? Ubi se-Y 2 quelam

quelam illam, à resurrectione Christi ad nostram, supponit indissolubilem. Dein, ex al-^{1 Cor. xv.} terâ parte, Si resurrectio mortuorum, inquit, non est, Christus quoque non est suscitatus. Rectè igitur in principio sui sermonis testatissimam secit Resurrectionem Christi: utpote fundamentum sux de resurrectione nostrà doctrinx & institutionis.

> PRÆTEREA, Radicem omnis vitæ cœlestis ponit in Christo ut mortalitatis in Adamo: quem ideo Christi facit typum vel avlísoixov

D. 21, 22. Sicut enim, inquit, in Adamo omnes moriuntur: ita & in Christo omnes vivisicabuntur. Quem propterea factum ait εις πνεῦμα ζωοποιδν, ν. 45. in Spiritum vivisicum. Denique, per eundem

Jesum Christum, insultat morti & inferis, jam

v. 55,57. victis & exarmatis. Ubi tua, O Mors, victoria? ubi tuus, O sepulchrum, vel inferi, aculeus? Deo gratia, qui dat nobis victoriam, per Dominum nostrum Jesum Christum. Dixerat enim antea, oportet Christum regnare, donec

*. 25, 26. omnes inimicos supposuerit pedibus suis. Ultimus autem hostis aboletur Mors. Mors autem non aliter aboleri potest, quam universali resurrectione à Mortuis.

NEC in hoc capite tantum, sed alibi, cum incidit occasio, causam & originem resurrectionis nostræ in Christo sundari docet: Eumque sua

sur resurrectione constitui Dominum vivorum & mortuorum, ac judicii post Resurrectionem suturi. Vita vestra abscondita est cum Christo Rom. xiv. in Deo: cùm autem Christus, vita nostra, ma- Act. xvii. nifestabitur, tum & vos cum eo manifestabimini 31. in gloria. Inquit idem Apostolus ad Colossen- ses iii. 3, 4. Ac etiam ad Philippenses ait, è coelo servatorem expectamus, Dominum Je- cap. iii. sum Christum: Qui transsigurabit Corpus no- 20, 21. strum humile, ut consorme siat ejus corpori glorioso: pro vi illà efficaci, qua potest etiam sub- jicere sibi omnia.

NIMIUS essem, si plura loca (quæ satis no+ 1Pet. i.3; ta sunt) hic adducerem, ad testandum, à Chri- Cor. iv. sto, capite nostro, Primogenito à mortuis 14. sto, (Col. i. 18.) Primitiis dormientium (1 Cor. xv. 11, 12. 20.) ab ipsius, inquam, vi & virtute pendere spem nostræ resurrectionis. Nec tamen ita pendet à Christo, ut non etiam originaliter pendeat à Deo Patre. Id sæpius assirmant & xviii. 2. Christus & Apostoli. Act. ii. 24, & 32. Gal. ii. 1. Ephes. i. 19. 1 Cor. vi. 14. Heb. xiii. 20. Quinetiam pendet à Spiritu Sancto, suo modo: & uterque concurrunt in hâc operatione divinâ. Ita Apostolus ad Romanos, cap. viii. 11. Si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mortuis, habitat in vobis: Is qui excitavit Christum ex mortuis, vivisicabit etiam mortalia corpora ve-stra,

stra, per inhabitantem ipsius Spiritum in vobis. NEC miror in resuscitandis mortuis quodammodo cooperari Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum: Est enim instar novæ creationis: cum ex statu invisibili, velut ex nihilo, educuntur in lucem innumeræ Animæ: corporibus sui generis revestitæ. Est etiam Animabus ipsis renascentia quædam, vel παλιγίενεσία: vita nova, novus mundus, & omnia nova. Ac proinde Apostolus supereminentem Dei potentiam, impensam & quasi expromptam in hoc opere, cum magnâ verborum emphasi, fignificat.

Ephel. i.

HACTENUS Resurrectionis nostræ certitudinem aut stabilitatem, & causas ipsius efficientes, ex sacris literis exposuimus. Et hæc quidem clarè revelantur. Ad alia jam procedendum, quæ minus clarè & explicitè definita funt. Atque illud imprimis occurrit, quod 3 Cor. xv. proponitur aut quæritur ab Apostolo: Quali corpore resurrecturi sumus? πῶς ἐγείρον]αι δι νεκροί; ποίω δε σώμαλι ερχονίαι; Quomodo suscitantur mortui: Quali corpore prodeunt? Ut

huic quæsito respondeamus, & corporis, quo fumus amiciendi in Refurrectione, exploremus qualitates: Observandum primò, quas ei dotes & qualitates attribuunt Authores sacri. De-

in, illis suppositis, (quas scriptura teste ad hæc

CAP. VIII. & Resurgentium.

hæc corpora pertinere novimus) dispiciendum præterea, quæ exinde, rectâ ratiocinatione, deduci possunt aliæ, magis particulares: quæque indolem & constitutionem Physicam istorum corporum propiùs & intimiùs indicant. Denique, consulenda est rerum natura, & ad partes semper vocanda, cùm de rebus corporalibus agitur: nequid incongrui aut absurdi, ex imperitià nostrà, sacris oraculis imputemus.

SED ut compendio agamus, Quæsitum illud Apostoli, Quali corpore sumus resurrecturi, duo potissimum includere videtur. Primo, Quali Corpore? hoc est, num Organico, & instar hodierni: vel inorganico, & alterius ab hodierno formæ & ordinis. Secundò, Quali Corpore? an Corpore crasso & concreto, quale est hodiernum: vel tenui, raro, & levi: instar aeris aut ætheris. Horum dubiorum alterum, ut vides, suturi corporis formam respicit: alterum materiam. Et si hæc ambo poterimus expedire, satisfactum erit, opinor, propositæ quæstioni.

E sacris autem literis petenda est responsionad utramque partem: idque non tantum ex hoc capite Sancti Pauli ad Corinth. sed ubicunque loci, à Christo vel Apostolis, conditiones Corporum quibus in cœlo gaudebimus, explicantur. Ex illis quidem conditionibus non-

nullæ

nullæ funt generales & Communes: quæ nihil certi aut determinati indicant in hoc genere: aliæ sunt speciales & propriæ, quæ dici possunt Characteres, vel Characteres indices: Quibus utpote, si diligentiùs attendamus, indicatur materia aut forma Corporum Beato-Hos proinde Characteres indices pro ratione argumenti in duos ordines dispescemus: quorum prior priorem, posterior alteram quæstionem enodabit. Corporis immortalis nostri formam, an futura sit organica vel inorganica, respicere & indicare videntur hi quatuor .Characteres sacri: Non opus habebit ventre aut escis: Non constabit carne & sanguine: Erit .άχειροπόιητον, & Denique Ισάγ Γελον. Hi quatuor characteres examinandi sunt sigillatim: ut quantum quisque valeat, quid in se involvat, quousque pertingat, discernamus. Quoad primum, de quo sic loquitur Apostolus, Escæ ventri, & venter escis: Deus autem & Cor. vi. hunc & illas abolebit. Quando verò abolebit? non in hâc vitâ, ergo in futurâ; non in hoc corpore mortali, ergo in corpore glorioso & immortali. Quòd si ventre careat illud corpus, carebit etiam visceribus, & parenchymatis, aliisque quibuscunque infra ventris cavitatem contentis. His verò omnibus ablatis, quale manebit corpus? Mutilum, hiulcum, & pe-

& penitus imperfectum in ratione corporis organici. Præterea, quæ sub ventre sunt partes, vel deerunt vel aderunt inutiles: de quâ re postea. Denique, crura, tibiæ, & pedes, inferviunt ambulationi: eáque peragitur super aliquod immobile: sed in aëre aut cœlo, cùm nullum sit solum immobile, aut pavimentum: nulla porticus aut pergula: motus de loco in locum non erit per modum ambulationis: sed ut se movent Angeli. Hæc igitur inferiora omnia erunt unà abolita, ut nullius usûs, &

supervacanea.

PRETEREA, ubi nulla est esca, nulla erit Nutritio: Nutritioni autem subserviunt plures facultates & organa: quæ pariter abolenda sunt unà cum escâ. Hujusmodi sunt organa gustûs, manducandi & deglutiendi organa: Concoctionis etiam: sanguisicationis & distributionis. E glandulis etiam non paucæ, quæ nutritioni aut secretioni conducunt. Qui ferre potest hæc damna corpus organicum? ferre tamen debet illud, quod habituri sumus, corpus, si has rationes rectè deduximus. Sepositis igitur, aut amputatis his partibus, quotquot sunt, De Carne & Sanguine quid porrò statuendum sit, si cum præsatis unà sint perituri, expendamus.

Cum disseruisset Apostolus de qualitatibus Corporum Beatorum, addit in fine sui sermo-1 Cor. xv. nis, Hoc autem dico, Fratres, quòd Caro & Sanguis regnum Dei hæreditare non possunt *: Non possunt, inquit: Est aliqua repugnantia, ut videtur, inter statum cœlestem & conditiones Carnis & Sanguinis; Proindéque necefsitas quædam, ut corpus, quod Anima induit in cœlis post resurrectionem, sit availuov no a-

σαρχον, carne & fanguine careat.

AT, inquies forsan, Caro & Sanguis, in hoc dicto Apostoli, non accipiendi sunt literaliter, sed mystice; aut allegorice: quatenus denotant opera carnis, vel pravitatem & impuritatem moralem. Respondeo, primò, hoc gratis dictum est: nec gratis tantum, sed etiam contra receptam interpretandi regulam, quâ prohibemur recedere à literà, nisi ad id nos premat necessitas, à naturâ rei & materiæ subjectæ; hic autem nulla est istiusmodi necessitas. Quinimo reliqui Characteres huic adeò sunt consoni, & cognati (quod clariùs patebit in sequentibus) ut necessitas, nos premat potius ex altera parte, retinendi scilicet sensum literalem. Denique, quæ sequuntur

^{*} Resurrectionem carnis appellant vulgariter, & sapientes aliter intelligebant. Vid. Orig. dicta apud Huet. Orig. p. 132. med. the xexney. &c. ut inquit Origenes contra Celsum.

in eodem versu satis indicant, Carnem & Sanguinem, hîc Physicè, non moraliter, accipiendos esse. Sequitur enim, neque corruptio incorruptionem. Corruptio ibi intelligitur Physica. Et per Φθοραν vult intelligi Apostolus vid Grot.
Φθαρδον: Corpus hoc nostrum corruptibile. Et
per Incorruptionem, statum incorruptibilem.

SED adhuc forsan subterfugere tentabis per alteram viam: dicésque, Carnem quidem & Sanguinem, tales nempe, quales habemus hodie, non posse hæreditare regnum cœlorum: Sed aliud genus carnis & fanguinis, quale habituri sumus post resurrectionem, posse. At verò, ut tibi respondeam, nullibi distinguit Apostolus hoc modo duo genera carnis & sanguinis: genus corruptibile & incorruptibile. Memorat quidem plura genera carnis: nempe hominum, pecorum, piscium, & volu- * 39. crum: & funt omnes perinde corruptibiles: nec ullibi mentionem facit carnis incorruptibilis, oblatà licèt occasione: nullibi, inter alias plures, distinctionem illam adhibet, alia est caro corruptibilis, alia incorruptibilis. Sed è contra, præsumere videtur aut supponere, omnem carnem sanguinémque esse corruptibiles: ac proinde instituit propositionem universalem, sine ulla limitatione aut distinctione, Caro & Sanguis non possunt hæreditare

regnum Dei. Hoc est corpus carne & sanguine constans: tantundem valet Corruptio in secundà parte versiculi, ac caro & sanguis in
priori: ut & Incorruptio tantundem ac regnum
Dei. Cœlum Terrà miscent, qui corruptibile & incorruptibile hoc modo consundunt.
Sanguis incorruptibilis id mihi videtur, quod
Logici appellant contradictionem in adjecto.
Stamina enim sanguinis sunt admodum dissolubilis texturæ & mistionis: issque dissolutis,
sequitur corruptio, vel putresactio. Atque idem dici potest de carne; quæ sanguinis, similisve succi, est quoddam coagulum. Sed
de hâc re insra plura, cùm de Sanguine Christi, & glorioso ipsius corpore, disceptabitur.

Interea, his ita discussis, satis constare mihi videtur, Dictum illud Apostoli, Carnem &
Sanguinem cœli possidendi non esse capaces,
intelligi debere, sicut effertur, literaliter & universaliter: ac proinde corpora nostra cœlestia & incorruptibilia fore carnis & sanguinis
expertia: omniumque pariter organorum &
partium, quæ ex carne aut sanguine constituuntur. Quod si desideretur non sanguis modò, sed tota compages carnea, supererit nihil
præter sceleton exuccum ornatu aut appara-

tu corporis organici denudatum.

HACTENUS corpora fanctorum in cœlis non esse organica, ex sacris literis probavimus per partes: jam, qui totum corpus respiciunt & complectuntur, characteres alios confulamus. Quemadmodum cum corpus nostrum cœleste ¿Cor. v. r. dicitur ab Apostolo ἀχειροπόιηθον: & cùm, re-58. spectu corporis illius, dicimur ισάγ Γελοι. Quoad ir. primum, in illo loco ad Corinthios Apostolus instituit comparationem & antithesin inter hodiernum corpus, & cœleste futurum: Quæritur igitur quid fibi velit, vel quomodo fit reddenda vox illa ἀχειροποίη]ον. Si verbatim reddas, non manu factum, nulla erit antithesis, ex illà notà, inter corpus quod habituri sumus & hodiernum. Hodiernum enim non manibus fit, nec arte humana: sed nascitur è liquido semine, & ex parvâ guttâ crescit in molem majusculam, & in admirabilem compagem, vi internâ & quasi divinà: nullà manu admotâ, nullâ cooperante hominum arte. Secundò, si ἀχειροποίη]ον reddas non artificiale: quod aliquantò latius videtur: neque hoc modo conservabis antithesin, aut distinctionem ab hodierno corpore: quod pariter est non artificiale, seu naturale, tam in ortu, quam incremento. Sed alio quidem respectu & ratione habet speciem corporis artificialis vel mechanice constructi hodiernum corpus, nem-

174 De Statu Mortuorum CAP. VIII.

pe quod ex multifariis partibus, diversæ materiæ, apte & articulatim conjunctis aut coagmentatis, componatur. Hâc ratione constituit fabricam mechanicam, vel organicam, & dici potest χειροποίηδον. Atque eodem modo, & secundum hanc eandem analogiam, ἀχειροποίηδον tantundem valet ac INORGANI-CUM. Quâ interpretatione conservatur antithesis inter illa duo genera corporum, hodiernum & cœleste: & Beatorum corpus esse

inorganicum arguitur.

DICTA autem antithesis, licet non exprimatur utrinque in hoc loco Apostoli: alibi tamen utraque pars oppositionis vel comparationis exprimitur: ut in dicto Christi apud Marcum, cap. xiv. 58. ναὸς χειροπόιηλος τῷ ἀχειεοποιήτω opponitur: & utrumque intelligit Christus de suo corpore, atque hodiernum, x sue πόιηθον: alterum ἀχειριποίητον nuncupat. In quâ comparatione, dicta antithesis vix alio modo explicari potest, quam quò superius illam explicuimus. Denique, hanc explicationem confirmat Apostolus ad Hebræos, cap. ix. ubi similitudinem Tabernaculi, ad quod hîc alludit tacitè, pluribus prosequitur. Et quemadmodum Christus Templum, ita Apostolus Tabernaculum vel Sanctuarium appellat χειςοποίη-Tov (V. 24.) cui respondet corpus nostrum terrestre.

restre. Dein Corpus Christi in cœlis ε χειφοποίηδον appellat, (Ψ. 11.) additque per modum
expositionis, τεξές ιν, ε ταύτης τῆς κδίσεως: hoc
est, non hujusce constructionis, aut fabricæ: Sed
alterius formæ ab hoc corpore terrestri & organico. Sed de hâc voce, & de hoc charactere, satis.

ULTIMUS character desumitur à paritate Beatorum in cœlo cum Angelis. Christus dicit ad Sadducaos, * filios refurrectionis fore ioay [2) 85: similes Angelis. Quod quidem aspectu primo respicit nuptias & concubitum, aliis tamen non exclusis. Imò, eà occasione, sententiam magis generalem Christus edidisse videtur, quâ. paritas filiorum refurrectionis cum Angelis, ad plura possit, & debeat, extendi. Et ad plura quidem extenditur à Sancto Lucâ, qui hoc dictum Christi ita profert: Qui verò digni ha- Luc. xx. biti fuerint, qui saculum illud consequantur & 35,361 resurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur. Nec enim mori possunt amplius, pares enim sunt Angelis, έτε γαε άποθανείν έτι δύνανλαι, Ισάγ ελοι γάρ έισι. Ex his

verbis,

^{*}Filii resurrectionis sunt Filii Dei, inquit Christus, Luc. xx.36. במאלודים ut nuncupantur Angeli. Non nescio dictionem illam Filios Dei sanctis in hâc vità aliquatenus congruere, quatenus nimirum spiritum adoptionis receperunt, atque spem certam suturæ hæreditatis & gloriæ. Sed cum vitam suturam respicit, denotare mihi videtur statum Angelicum, secundum dictum Christi hôc loco atque alibi, Mat. v. 9. Joh. i. 12.

verbis, primò, constare mihi videtur, Angelos habere corpora; Dein nos talia habituros esse corpora, qualia habent Angeli *: ac proinde inorganica. Quoad primum, Si paritas illa Beatorum cum Angelis confistit tantum in parte spirituali utriusque, non in corporibus: tum corpora nostra, post resurrectionem, possunt esse mortalia, non obstante hâc paritate. Christus autem dicit, propter hanc paritatem nos ampliùs mori non posse. Oportet igitur, corpora utriusque, sive partem corporalem respiciat hæc paritas: morimur enim, seu mortales sumus, ratione corporis tantum: sive in hâc vitâ, sive quâvis aliâ. Præterea hæc immortalitas & paritas cum Angelis, de quibus loquitur Christus, sunt privilegia resurrectionis, vel nobis accedunt post resurrectionem: at immortalitas animæ semper fuit: & quæ nobis advenit per & post resurrectionem, est immortalitas corporis. Hoc igitur respectu,

^{*} Hoc apertè asseruit S. Augustinus: Talia, inquit, erunt corpora noftra post Resurrectionem, Qualia sunt Angelorum Corpora. In Psalm. lxxxv. ad illa verba, Eruisti Animam meam ex Inserno inseriori. Et in Psal. cxlv. non procul ab initio, corpus nostrum coeleste appellat Corpus Angelicum. Tertullianus, suo modo, appellat Carnem Angelificatam, de resur. carn. c. 26. & demutationem in substantiam Angelicam. Lib. iii. contra Marc. cap. ult. Lactantius Transformationem in similitudinem Angelorum. Lib. vii. c. 26. Consule, cum vacat, plura loca Augustini, ubi eundem prodit sensum: ut Epist. 111. ad Fortunatian. Gen. ad Lit. lib. xii. c. 35. dein. lib. ii. c. 17. & lib. iii. c. 10. de corporibus Angelorum lapforum & non lapforum: 2liáque confimilia. futuri

futuri sumus pares Angelis. Denique similes essemus Angelis potius ante resurrectionem, quam post, si Angeli non habent corpora *.

Angelos non esse nudas substantias spirituales, fed vestiri corporibus sui generis & ordinis, id præterea demonstrare mihi videtur, quòd constituturi sint comitatum & satellitium Christi in suo adventu glorioso. Oportet i- Mat. xxv. gitur, ut sint visibiles & corporibus induti: iif- 31. Thess. i. que nobilioris ordinis: ut cœlestis illius pom- 7. pæ majestatem & magnificentiam augeant & expleant. Nec sustinebis, opinor, dicere, habituros quidem corpora tunc temporis, sed mutuatitia, vel facta ex aëre, pro re natâ, dissipanda iterum, aut deponenda, ubi finitum fuerit spectaculum. Haud patieris, inquam, hoc dici: Christum quidem rediturum esse comitatissimum, sed phantasmatibus: fugitivis umbris millies mille, & inanibus visis; & hujusmodi larvatos Angelos solium Dei in cœlis circumdare. Porrò, cùm dicitur in sacris li- 2 Cor. xi. teris, Satanam se transformare quandoque in Angelum Lucis: illa metamorphosis supponit Angelum Lucis habere aliquam formam externam, aliquam speciem visibilem, quâ dignoscitur & distinguitur. Id verò quicquid sit,

Aa

habere

^{*} De hâc re vid. Huet. Orig. lib. 2,435.5. \$. 8,9. p. 71.

habere non possunt absque omni corpore. Et quoad malos Angelos in genere, cum fint capaces pænæ & cruciatûs per ignem corpore-Mat. xxv. um, eoque destinati, exinde patet hos spiritus degeneres sua habere qualiacunque corpora. Dein ex altera parte, Sanctis & Beatis nihil societatis aut commercii intercedere potest cum bonis Angelis, nisi hi, perinde ac illi, fint aliquo modo visibiles & incorporati.

DENIQUE, ut hoc addam, Ecquis sanz mentis, atque operum Dei æquus æstimator, rem secum reputans, credere potest bonâ side & ex animo, Regiones cœlestes & æthereas, quantas quantas, vacuas esfe omni creatura intelligente visibili, omni animali ratione prædito, præter pauculas animas humanas? Quantas oportet fingere in rerum naturâ solitudines & eremos? ad quas tamen suis incolis replendas, Deo Oprimo Maximo, rerum conditori, nec potentia defuit, nec bo-Quod si nobiscum statuas, Angelos habere corpora sui generis & ordinis: non Luc.ii.39. quidem Organica: (Quid Angelis enim cum offibus, artubus, visceribus, aqualiculo, aut Pf. civ. 4 membrorum compage?) Sed lucida & athe-Archaol. rea: quemadmodum è Patribus non pauci sta-

tuerunt, ut alibi dictum est: Atque his corporibus Angelicis nostra fore similia si concedas:

das: * Ex hâc hypothesi, Deo, universitatis Opisici, constabit suus honos: Cœlo suus apparatus, & illustrium Incolarum exercitus: Nobis denique cum Angelis vitæ societas, issque par & cognata, corporis animique indoles & immortalitas.

HACTENUS quæstionis ab Apostolo proposiτα, ποίω σώμα]ι ερχονίαι, respondimus parti primæ: quæ Formam Corporis nostri immortalis respicit. Sequitur pars altera, quæ Materiam ejusdem, & materiæ qualitates complectitur. Disquirendum hîc igitur, quali gaudebimus in cœlo corpore, concreto, crasso, hodierno simili: vel levi, raro, tenui, liquido: instar lucis, aut ætheris, aut materiæ cœlo cognatæ? In hâc parte quæstionis excutiendâ, eâdem, quâ priùs usi methodo, per Characteres facros, vel indices in facris literis fundatos, progrediemur. Dicitur autem ab Apostolo Paulo Corpus Beatorum Coeleste, Spirituale, Potens, Gloriofum, & gloriofo Chrifi corpori conforme. Cum dicitur Coeleste, notat id materiam ex quâ componitur. Quemadmodum enim hodiernum corpus constat ex materià terrestri: ita corpus, quod cœleste di-

Aa 2

^{*}Angeli autem vehiculo lucido vestitos sese exhibere solent. Vid. loca apud Gerard. Tom. 9. p. 659. ante med. Et cùm dicuntur à S. Judâ vò idios oluntifeios proprium domicilium dereliquisse, (v. 6.) vel corpus corum denotat, vel locum corporeum.

2 Cor. v.

citur, ex materià cœlesti constabit. Vel sicut Corpus Adami compactum fuit ex pulvere vel limo terrestri: ita, ex adverso, Corpora Filiorum Dei in resurrectione, ad imaginem Christi, ex materià cœlesti, vel consimiliter modificatà, constituentur: ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ ι Cor. xv. γης χοϊκός ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, κύριος έξ έρανδ. διος ό χοϊκός, τοιέτοι κ οί χοϊκοί Καὶ διος ό ἐπεράνιος, τοιέτοι κ) οἱ ἐπεράνιοι &c. Respectu Corporis in hâc vitâ, assimilamur Adamo: &, respectu corporis in futura, assimilamur Chri-Quòd si easdem qualitates aut modificationes cum materià cœlesti habiturum sit corpus nostrum cœleste, superest tantum quærendum, qualis sit materia cœlorum, vel qualiter modificata? Respondeo, non est dura, aut solida, instar vitri, crystalli, aut glaciei: ut è veteribus nonnulli somniabant. Sed est purissima & tenuissima, sicut aër aut æther: Hujusmodi proinde erit Corpus nostrum Cæleste.

SECUNDO, dicitur Spirituale; τὸ πνευμαλικον aut πνευμα, vel notat aliquid expers omnis materiæ: quo fignificatu nulli corpori qualicunque congruit: vel materiam aliquam levem & tenuem, instar venti, halitûs, aut aë-Quo sensu etiam ma apud Hebræos usurpatur: & Spiritus apud Latinos: ut cum tenuiores sanguinis nostri partes aut particulæ

nuncupan-

CAP. VIII. & Resurgentium.

nuncupantur Spiritus: sive animales, sive vitales. Neque aliter accipienda mihi videtur illa vox, cùm corpus nostrum cœleste dicitur
Spirituale; modò illud, ex consequenti, adjicias, Corpus illud esse magis vivisicum quàm
hoc mortale: hominémque tum factum εἰς
πνεῦμα ζωοποίδη, vim habere conservandi suum
corpus sinè cibo, potu, somno, alissque, quibus semper indiguit Adami corpus ψυχικὸν,
seu animale:

TERTIO, dicitur Potens & actuosum: σπέι- ν. 43. gēlai ἐν ἀσθενέια, Cadaver, sinè vi aut motu, eyeigelai en dunauei. Potentia corporis consistit. in motu, aut in vi movendi seipsum, & alia. Quod facile & celeriter se movet de loco in locum, dicitur Agile: Et si præterea vim habeat movendi alia corpora, eo potentius habetur. Notandum verò, Corpus, cujus partes funt in quiete, & cohærent aliæ aliis, nullam in se habere vim movendi seipsum: motus enim, inter corpora, non producitur nisi à motu, vel à corpore moto. Proinde, ut. corpus sit agile, necesse est ut partes ipsius fint in motu: ut in aëre, vento, flammâ, & luce. Corpora quidem dura & cohærentia, quæ se slecti patiuntur, & dicuntur Elastica, resiliunt, & se restituunt, in situm pristinum: idque magna vi: Sed vis movens non provenit.

nit à corpore duro, sed ab alia materia, subtili & mobili, intrà illud corpus inclusà. Præterea, in machinis ex materià firmà durâve. & ex alia fluida aut volatili, compositis; partes solidæ impelli possunt à parte spirituosa, & totum compositum simul moveri, aut aliquam ipfius partem: ut in motu corporis nostri, aut membrorum, videre est. Quod si nulla sit materia mobilis aut inquies: nec propria, nec aliena, intrà corpus durum: manet in se immobile, & non nisi vi externa, move-

ri potest.

HAC si recte à nobis dicta & constituta funt, ut corpus nostrum in cœlis sit agile & actuosum, debet constare ex materià, non inerti & torpidâ, qualis est materia corporum concretorum; sed levi, vivida, & volatili. Ut, eà ratione, obsequiosa mentis imperio, facile feratur in quaslibet partes: alia corpora pervadat: rarefiat aut condensetur, pro arbitrio. Denique vis unita partium aut particularum, quibus constat hujusmodi corpus, erit fortissima: & si omnes eadem via & in eundem terminum dirigantur, obvia quæque, instar venti aut fulguris, penetrabunt aut profternent.

Neque mirari licet, ut illud adjiciam, penes animam esse, hujusce sui corporis spiritualis partes, quomodocunque liber, moderari & dirigere: cum etiam in hoc crasso hodierno corpore, spiritus & tenuiores succos amandet, huc illuc, in nervos & musculos, pro suæ voluntatis imperio. Et cum totum illud corpus. πνευμαλικον nil aliud sit quam congeries Spirituum & mobilissimæ materiæ, rationi consentaneum est, jus plenum in tale corpus, impellendi, retinendi, aut quaquaversum determinandi ipsius partes, Animæ glorificatæ concedere.

SEQUITUR Character quartus: quo Corpus. Beatorum dicitur Gloriosum. Vox illa denotat aliquid majus pulchritudine, aut partium proportione; nempe lucem aliquam aut fulgorem. Neque alia fere ratione, materia, vel corpus, pulchrum licet, apparere potest gloriosum, nisi lumine & radiis illustretur. Præterea, vox illa δόξα, gloria; in facris literis, cùm: de corporibus naturalibus prædicatur: aut etiam de manifestationibus Divinis, vel Angelicis, aliquid lucidum & illustre fere semper connotat: ut statim patebit amplius. Interea v. 40, 41, vides in hoc ipso capite memorari gloriam 42-Stellarum, (quæ in luce posita est) idque ut explicetur gloria corporum nostrorum cœlestium. Denique, Propheta Daniel, de statu juforum post resurrectionem verba faciens, ad

184 De Statu Mortuorum CAP. VIII.

eum exhibendum eodem usus est exemplo StelDan. xii. larum, fortiusque applicat. Multi, inquit,
ex dormientibus in pulvere Terræ, expergiscentur: Hi ad vitam æternam, Illi ad opprobria
e contemptum æternum. Et intelligentes splendebunt quasi splendor Firmamenti: Et qui ad
justitiam erudiunt multos, ut stellæ in sempiterna sæcula. Eundem statum & tempus, eandemque gloriam designavit Christus, cum dixit,
Mat. xiii. Tunc justi effulgebunt ut Sol, in regno Patris

Tunc justi effulgebunt ut Sol, in regno Patris sui. A Prophetâ, Christo, & Apostolo, in aperto est eandem gloriam describi: Illámque porrò gloriam esse lucis & splendoris partici-

pationem.

SED quæri hîc potest, an lux illa & splendor inhæreant corporibus glorificatis, vel soris adveniant: & reflectantur tantum, aut transmittantur. Ut in gemmis aut metallis politis, aliisque corporibus duris. Hoc utique à datis exemplis Solis & Stellarum decidi posse videtur: utcunque id plenius excutiemus in sequenti charactere: quo corpus nostrum in cœlis dicitur conforme glorioso Christi corpori. Interea, id ratum fixumque maneat, Corpora Beatorum esse aliquo modo lucida & sulgida: atque eo modo gloriosa.

Succedit tandem Character ille ultimus & Phil.iii. 2. illustrissimus, De conformitate corporis nostri 1 Cor. xv. 48, 49.

ta priorem confirmat: & præterea indicat lucem illam inhærere vel inhabitare fanctorum corpora in cælis, & ab interno manare fonte & principio. Christus enim, dum in terris effet, se totum lucidum reddidit in suâ transfiguratione: non lumen alfande illapsum reflectendo: sed ex seipso virtutem illam emisit, quâ corpus, vultum, & vestitum, gloriâ imbuit: luce inundavit & immersit: ἐλαμψε τὸ Μαιτ. χνίι. πρόσωπον αὐτε ὡς ὁ ἥλιος τὰ δὲ ἐμάτια αὐτε ἐγέ-² νεδο λευκὰ, ὡς τὸ Φῶς · Fulsit facies ejus ut Sol: Vestimenta autem ejus candicabant, ut Lux. Sic ait Evangelista.

Dein, post suam Resurrectionem, aliâ atque aliâ formâ comparuit, (Mar. xvi. 2. Luc. xxiv. 16. Joh. xx. 15. & xxi. 5.) se visibilem aut invisibilem præstitit, pro arbitrio: Luc. xxiv. 31. Clausisque foribus, bis ingressus est ædes, ubi erant Discipuli: Joh. xx. 19 & 26. Et tamen se præbebat osseum & carneum suis Discipulis, ut, iis dubitantibus, sidem faceret suæ resurrectionis. *Quibus indiciis sa-

* Clem. Alexandr. Strom. 6. p. 649. ¿ passin 38 à sià rò răma, &c. Co-medebat enim non propter corpus, quod fanctâ virtute continebatur: fed ne ils qui cum eo versabantur, in mentem veniret de eo aliter sentire: Sicut certè postea quidam suspicati sunt eum apparuisse ut visum & phantasma. Origen. apud Hieron. in Proæm. ad lib. xviii. in Isa. Comedit post resurrectionem

recolligere potuisse.

Denique, cum ascendit in cœlum, more alitis Angeli, quale fuit ipsius corpus aut vehiculum? Erat leve & mobile instar currus ignei, quo vectus olim Elias, cœlum vivus adiit.
Pariter cum postea visus est Christus à Sancto
Johanne in Patmo, Oculi erant ut slamma ignis: pedésque similes chalcolibano, velut in sornace ardentes. Ut antea fuerat à Daniele visus
Filius hominis. Denique rediturus est tandem
in eâdem formâ gloriosâ, lucidâ, slammeâ:
aliter habitantibus terram haud visibilis esset
in alto athere, nocte diéque. Quinetiam illa Gloria Patris, quâcum appariturus dicitur,
est ipsissima hæc forma lucida: prout Pater,

Apoc. i. 14, 15.

refurrectionem suam, & bibit, & vestitus apparuit, tangendum se præbuit, ut dubitantibus Apostolis sidem faceret resurrectionis. Sed tamen non dissimulat naturam aërii corporis & spiritualis: clausis enim ingreditur ostiis, & in fractione panis ex oculis evanescit. Pariter Damascenus hoc eum fecisse ait, ε΄ τομφ φύστως, οἰκοτομίας ζ΄ τρόπφ π ἀληθὶς πις έρθρος τ΄ ἀνας άντως. De Orthod. Fid. lib. 4. c. 1.

Citantur præterea in hunc sensum Theophyl. in cap. xxiv. Luca, & Beda in cap. xx. Johan. apud Gerard. tom. 9. p. 672. med. Chrysoft. hom. 87. cod. Gr. in Johan. äzion 3 Alamognam, wão &cc. Dignum autem dubitatione, quomodo corpus incorruptibile formam clavorum acceperit, & mortali manu tangi potuerit. Sed hoc te non perturbet, hoc enim permissionis suit: (vel condescensionis, ovsualacárius) Corpus enim tam tenue & leve, ut clausis jahuis ingrederetur, omni crassitudine carebat: sed, ut resurrectio crederetur, talem se exhibuit. Sanct. August. de Civ. Dei, lib. xxii. c. 19. Claritas in Christi corpore cum resurrexit, ab oculis Discipulorum potius abscondita suisse quam defuisse, credenda est. Non enim eam ferret humanus atque-insirmus adspectus, quando ille ita à suis deberet attendi ut posset cognosci. Noluis se tangi, Joh. xx. 17. Quòd non esset in statu tangibili & palpabili, st antea: jam redux à mortuis & ascensurus ad Patrem.

vel Antiquus dierum, ab eodem Prophetâ de- Dan. vii. scribitur: cum apparatu flammanti & luminoso.

ATQUE ut hæc finiam, adjicere libet, Gloriam Dei, quæ dicitur ab Hebræis Shechinah, שכינה & est præsentia Dei Majestativa, habere semper speciem Lucis, flammæ, aut candentis nubis. Ut in Itinere ex Ægypto, & in Sancto Sanctorum. Eadémque res quæ dicitur Gloria Dei, dicitur etiam Nubes, vel Nubes lucida: Num. xii. 5. & xvi. 19, 42. Mat. xvii. 5. cum 2 Pet. i. 17. Multisque aliis in locis, in utroque fœdere, patet, Gloriam Dei, vel gloriosam ipsius præsentiam, materià aliqua lucidâ, flammeâ, aut candenti exhiberi. Erat autem hujus gloriæ divinæ, hujusce Shechinah, eximium habitaculum Corpus Christi, & quasi Sanctum Sanctorum in quo hæc gloria clariùs elucebat. Ad quod etiam sæpius alludi solet ab Authoribus facris, Joh. i. 14. Hebr. ix. 11. Apoc. xxi. 3. His ita expositis, Statuendum esse videtur, Corpus Christi gloriosum quod in cœlis gerit, esse instar flammæ, ætheris, aut lucis liquidæ; ac proinde corpus nostrum cœleste non dissimilis esse materiæ: quandoquidem eidem futurum est conforme. Et revera, si * rationem & Philosophiam con-

Vid. Origen. cont. Celfum lib. 3. m p. 136.

fulas, aliud genus materiæ vix potest subsistere, aut se sustinere, in cœlis & regionibus æthereis: ubi omnia sunt liquida, omnia tenuissima. Denique, cùm in censu & ordine Corporum, aut in naturâ materiatâ, nihil norimus gloriosius Luce & Flammâ: ex iis constare Corpus Christi gloriosum, nostrumque, pro suo modulo, donec quid præstantius exti-

terit, æquum est ut judicemus.

Non alienum esset à ratione, aut à sacris literis, forsan dices, gloriam corporis Christi in cœlis hoc modo exponere, nisi obstaret recepta doctrina de carne & sanguine Christi, etiam in suo corpore cœlesti remanentibus. Respondeo, aliud atque aliud sensisse Patres, aut dubios hæsisse, in hoc argumento de carne & sanguine cœlestis Christi corporis. Negant, ut nôsti, omnes Origenistæ, atque multò aliter philosophantur. Præterea, Patribus secundæ Synodi Nicænæ, inter illas definitiones & capita * Concilii Constantinopolitani (quod dicitur Iconoclastarum) quæ publicè re-

^{*}Et Tie s'z spedoysi è xveso, &c. Siquis non confessus fuerit Dominum nostrum Jesum Christum post assumptionem animatæ rationalis & intellectualis carnis simul sedere cum Deo Patre, atque ita quoque rursus venturum cum Paterna Majestate judicaturum vivos & mortuos, non amplius quidem carnem, neque incorporeum tamen: ut videatur ab iis à quibus compunctus est, & maneat Deus extra crassitudinem earnis; Anathema sit.

lecta approbârunt †, Illud erat unum, Christum cum Parte jam sedere, & tandem huc rediturum, έκ ετι μεν σάρκα, έκ ἀσώμαζον δε: Non amplius quidem carnem, nec tamen corpore vacantem: nempe subtili & sinè crassitie. Sequitur enim, ut & ab his, à quibus compunctus est, videatur: & maneat Deus extra crasstiem carnis. Quid his apertius? Notandum etiam, hæc verba, ἐκ ἔτι σάρκα, ἐκ ἀσώμαζον de, quæ ad causam nostram proximè spectant, ipfissima esse Gregorii Nazianzeni verba, de eâdem tractantis materià: Nempe in Orat. xl. versus finem, hæc habet de Christo, ni avaςάν]α τριήμερον άνεληλυθέναι, &c. Tertio demum die ad vitam redisse atque in coelos ascendisse: ac denique gloriosum & illustrem rediturum, ut de vivis ac mortuis judicium ferat, su eti uev σάρκα, έκ ἀσώμα]ον δε non amplius quidem carnem, nec tamen vacantem corpore: Sed augustius diviniusque corpus babentem, qualéque ipse solus novit: ut & ab his à quibus punctus est, videatur, & Deus omnis molis & crassitiei expers maneat.

FRUSTRA laborant Doctores Pontificii, ut

hæc

[†] Mixes ruren d'yrapensori, &c. Hucusque rectè sentiunt, & Patrum traditionibus convenienter dicunt; imò potius tanquam propria dogmata asserntes, sibi laudem & gloriam vindicant. Ita loquantur jore Epiphanii. L'Abbe Conc. Nic. 2. Act. 6. tom. 6. p. 541.

hæc verba, six ett oagna, ad sensum metaphoricum, vel aliquo modo figuratum, detorqueant: ad significandum nempe, non substantiam carnis, sed ipsius affectiones & infirmitates. Ea verò quæ sequuntur verba, tam in dictis Conciliis, quam in Greg. Nazianzeno: illic, ut maneat Deus extra crassitudinem carmis: in altero, ut Deus molis omnis & crassitiei expers maneat. Hæc, inquam, verba plane indicant, odena, carnem, hic accipi physicè, & secundum naturam suam specificam: quatenus opponitur materiæ tenui & liquidæ: atque eo sensu negari carnem de corpore Christi in Cœlo; suffragiis & consensu, ut vides, duorum Conciliorum.

Denique, dixi nonnullos è Patribus dubios esse in hoc capite; Idque notissimum est ex Epist. 146. responso Sancti Augustini ad Consentium, qui hanc illi proposuerat quæstionem, Utrum nunc Corpus Domini offa & sanguinem habeat, aut reliqua carnis lineamenta? Cui quæsito cum generaliter & ex parte respondisset Augustinus, subdit, Fides adsit, & nulla questio remanebit: nisi forte de sanguine requirendum est: quia cum dixisset, palpate & videte, quia spiritus carnem & offa non habet, non addidit Janguinem. Non ergo & nos addamus inquirere, quod ille non addidit dicere: & de comcorrup cibites pendio,

pendio, si placet, finita sit questio. Fortassis enim acceptà occasione sanguinis, urgebit nos molestion persorutator, & divet, si sanguis, cur non & pituita? our non & fel flavum & fel nigrum? quibus quatuor bumoribus naturam carnis temperari etiam Medicinæ disciplina testatur. Sed quodlibet quifque addat, corruptionem addere caveat, ne suæ fidei sanitatem castitatémque corrumpat. White France Stille Com

VIDES hîc cautum dubiúmque hærere Sanctum Augustinum: & docilem, sed ancipitem, Consentium; Nonnulli quidem audentiùs crassiusque loquuntur de Glorioso Christi corpore: non diffiteor: fed aliis in alios impræsentiarum libratis, pergamus, si placet, in argumento. Quicquid enim statuerint, sive Concilia, five Patres, cedendum est facris li-

teris & rationi.

Secundo igitur dico, vel ex dictis repeto, Carnem & Sanguinem, secundum Apostolum, hæreditare non posse regnum Dei. Hæc verba, 1 Cor. xv. si literaliter accipiantur, & significatu pro-50. prio, κυριολέκ]ως, res confecta est. Ita verò accipi debere hoc in loco, secundum receptas interpretandi leges, satis, ni fallar, suprà demonstravimus.

TERTIO denique, Rationi repugnat & rerum naturæ, ut caro & sanguis sint incorruptibiles

corruptibiles: quale nunc est Corpus Christi, & erit olim corpus nostrum in cœlis. Sed respondebis forsan, non esse quidem incorruptibiles, suâ naturâ, carnem & sanguinem; sed reddi posse incorruptibiles: manente, salvâque eorum naturâ specificâ. Hoc est quod nego: In hâc parte dissentimur: & ne dolus lateat in generalibus, age, si placet, rem paucis aperiamus, ut de statu quæstionis manifestiùs constet. Quodlibet genus corporum habet suas proprietates: quarum nonnullæ sunt accidentales & mutabiles: aliæ essentiales & immutabiles: quibus nempe abolitis aut immutatis, materia illa definit esse corpus ejusdem generis & naturæ, cujus erat antea, transitque in aliam classem aut ordinem Corporum. Exempli gratia, cum herbæ quas comedimus, convertuntur in sanguinem & carnem: non sunt (licèt eadem maneat materia) amplius herbæ, sed caro & sanguis: alterius planè generis & naturæ corpora. Pariter, cum caro & fanguis vicissim convertuntur in herbas & gramina: quod utique non rarò fit, cum humus pinguescit sanguine & cadaveribus: ita - conversi desinunt esse caro & sanguis. Cum Christus in nuptiis Canæ vertit aquam in vinum, mansit eadem materia, sed aliter modi-: atasia nature, ut caro & languis int in-

corruptibiles

ficata: & propter novas illas modificationes,

nomen & naturam aquæ perdidit.

Dic igitur, si placet, & ne nos ludas, quæso, verbis: Quam mutationem fieri velis in partibus & particulis carnis & fanguinis, ut ex materià corruptibili fiant incorruptibiles? Salvâ naturâ carnis & sanguinis. Vel, si id tibi potius fuerit, Dic quas proprietates aut conditiones carnis & sanguinis essentiales esse velis & inseparabiles. Quibus nempe conservatis, manent semper caro & sanguis: iisdémque ablatis, pereunt, vel in aliud genus corporum transeunt. Si hæc te nescire dixeris, te nescire fateris, an id fieri possit, quod factum asseris: Quod temerarii & præcipitis esse videtur. Sed age, experiamur adhuc si, alio modo, in apricum proferre licuerit latentem veritatem. Dic si placet, ex quibus principiis aut staminibus constet sanguis. Nôsti, quæ apud omnes ferè recipiuntur sanguinis principia: nempe sal, sulphur, spiritus, aqua, terra. Sive verò hæc sumpseris, sive alia, mihi perinde est: modò sint nota, determinata, & terrestria. His interim positis, quæro, velisne has partes, hæc principia manere in tuo sanguine cœlesti. Putesne Corpus Christi in cœlis compositum esse ex sale, sulphure, aquâ & terrâ? Nisi hæc retineat stamina

mina & principia fundamentalia, sanguis tuus cœlestis, non erit sanguis: nisi æquivocè & nalaxensinas, neque enim substantiam sanguinis habebit. Et hæc si retinet, non erit cor-

pus cœleste & incorruptibile.

Notandum enim: posità hâc materià sanguinis, ipsius forma constituenda est in debità mistione & texturà harum partium aut principiorum. Sed quamcunque mistionem aut texturam finxeris, erit dissolubilis: imò dissolvetur & dissipabitur, ut lignum aut stipula in igne, à materià cœlesti, circumsusà & intercurrente. Potest quidem conservari, potentià divinà, incorruptus: ut etiam sanguis hodiernus: ut puerorum corpora in fornace Babylonicà: sed erit usque suà naturà corruptibilis; modò iisdem constet elementis, quomodocunque mistis, quibus sanguis noster constituitur.

Quod verò de Sanguine diximus, idem de carne, servatà proportione, dici potest; Neque opus est eadem hîc fila retexere, aut consimilem Analysin instituere. Satìs est observemus: si mollities & humiditas maneant, manebit etiam corruptibilitas. Quòd si fiat dura & sicca, naturam induet lapidis, aut vitri: aut saltem erit instar Mumiæ, in Arabicis aut Ægyptiacis arenis exiccatæ & induratæ. Hæc

autem,

autem, cum aliena sint tam à ratione quam à side, non operæ est ulterius prosequi.

INTEREA dictorum in hoc argumento hæc fumma est & conclusio. Corpus Christi gloriofum in cœlis non constare compage aliquâ offium, carnis, & fanguinis: cæterisve humoribus aut visceribus terrestris & hodierni corporis. Sed præstantioris esse materiæ, alîus indolis, puritatis & perfectionis. Ut verbo dicam, constat ex materia penitus cœlesti, tam quoad substantiam, quam accidentia. Denique, gloria hujus corporis cœlestis, externa & visibilis, in eo propriè consistit, quòd sit Luminosum, atque suis radiis illustre. inquam, radiis: non mutuatitio lumine, tranfmisso, aut reflexo: sed innato & vivo: instar fontis vivæ aquæ. Atque hujus illustris gloriæ Christus è cœlo specimen dedit, cum Saulum allocutus est, & emissis radiis, quasi fulgure, occæcavit & prostravit, Act. ix. 3. περιής εαψεν αὐτὸν, inquit Apostolus, Φως ἀπὸ τέ έρανδ' Kal πεσών έπι την γην, &c. Lumen spargebat vel effundebat Corpus Christi gloriosum, luce Solis meridiana clarius & fortius. Confer Att. ix. 17, 27. cum Att. xxii. 6. 8 xxvi. 13.

Hic mihi videtur habitus statusque proprius gloriosi corporis Christi. His tamen non obstantibus, facilè concedimus penes esse Chri-

C c 2 stum

stum, sempérque fuisse, in quamcunque voluerit formam, & quodcunque temperamentum, corpus suum, vel partem corporis, transmutare. Dum in terris ageret, obambulavit undis, & non cessere levi corpori: per quadraginta dies aolos no anolos permansit: poterátque corpus suum ἀπαθες reddere. Reddidit utique rarum, densum: grave, leve: lucidum, opacum: visibile, invisibile: pro suo beneplacito. Multò magis nunc potens est sui corporis in cœlis: & materiam sequacem in sanguinem aut quemlibet succum; in carnem aut quamlibet concretionem, pro arbitrio potest convertere. Proinde ea de re non disceptatur, nec de potentià Christi, aut in elementa externa, aut in suum corpus: sed de statu ipsius proprio, & de formâ illâ quæ dicitur Gloriosa & Coelestis: Hæc, inquam, non est offea, carnea, aut sanguinea: sed liquidæ lucis & stellantis auræ congeries; prout dignitati suæ divinæ, & regionibus Æthereis, ubi residet Christus, est maxime consentaneum.

HÆC dicta sunt, quâ potui brevitate & per-spicuitate, de materia & formâ corporis Christi in cœlis: atque etiam Corporis nostri, eidem per vim suam divinam conformandi. Horum utrumque deprehendimus, facto examine, Inorganicum, & Inconcretum: At licèt

hoc

hoc examen per characteres & indices è facris literis depromptos, exactósque ad rerum naturam, institutum fuerit, adeò tamen assueti sumus corporibus crassis, ex carne & ossibus, & folidorum membrorum compage, constitutis, ut vix aliud genus Corporum animatorum concipere valeamus, aut probationibus quibuscunque assensum præbere. Quisquis verò mediocriter versatus fuerit in scriptis veterum Philosophorum: aut etiam perlegerit quæ philosophantur Patres Christiani de Angelis & Dæmonibus, ab isthoc præjudicio haud difficulter liberabitur. Quare illis author sum, ut primùm expendant, num Angeli habeant Corpora: Dein qualia fint. Quoad prius, habes veterum Patrum, Græcorum maximè, suffragia & consensum de Angelorum corporibus: prout alibi ostensum est. Dein, Qualia sint illa corpora Angelorum, disces ab iisdem Patribus Græcis, & inter Latinos ab Augustino, multis in locis: Libro de Gen. ad Lit. in Epistolis: de Cro. Dei: & alibi sparsim. Docent nempe omnes, ea esse subtilia & tenuia, instar aëris aut ætheris: puriora bonis Angelis, malis crassiora. Receptâ hâc doctrina Patrum, & eorum authoritate, quasi secundarià, (Primaria enim est illa sacræscripturæ, & rationis attestantis) diluctur & evanescet vulgare illud præjudicium, Unicum esse genus Corporum animatorum, Organicum scilicet, & materiæ concretæ, ut est hodiernum: carnosum & membrosum. Est aliud genus corporum, fortis & ordinis cœlestis, qualia habent Angeli, & habituri fumus nos ipfi, cum Angelis erimus pares. Corpora crassa, gravia & inertia, qualia habemus hodie, sunt in infimâ classe Corporum quæ habitant mentes sive naturæ rationales. Et quæ constant materiâ levi, subtili, & mobili, his multò nobiliora sunt in genere corporum animatorum, & ad omnes actiones, tam corporis, quam animi, habiliora & expeditiora. Quinetiam in hoc terreno corpore pars subtilis, fluida, & tenuis, quam Spiritus appellamus, est proprium & proximum vehiculum Animæ: His imperat, his utitur instrumentis, ad movendum corporis membra: & à subtilitate vel crassitie, copià vel inopià, motu regulari vel irregulari Spirituum, pendent affectus & operationes mentis: plus aut minus valent vigéntque. Hæc itaque systasis, aut collectio spirituum & tenuis materiæ, est sedes Animæ, & corpus suum primarium & intimum: cui conservando integumentum cutis & carnis est tantum instar capsulæ aut crustæ. Apage igitur vulgare illud deliramentum, ἀφιλόσοφον κὰ ἀθεόλο Γον, finè ventre ventre & visceribus, sinè carne & sanguine, nullum esse posse Corpus Animarum capax, aut cujuscunque naturæ spiritualis habitaculum. Spiritus, inquit Christus, non babet Luc.xxiv. carnem & offa. Non dicit Spiritum esse àoù-39. μα]ov, sinè Corpore, sed non habere corpus carneum & offeum. Prout suprà dictum fuit de ipso Christo à Patribus, έκ έτι σάρκα, έκ άσώμα]ον δέ. Certè Christo expeditius fuisset dicere, nec minus ad propositum, Spiritus non habet corpus, quemadmodum me habere videtis, si omni omnino corpore vacâsset Spiritus: Hoc autem non dixit, sed Spiritus non babet carnem & offa: nempe Corpus craffum, visibile & palpabile, quale meum esse videtis & palpatis.

Denique iisdem vocabulis, epithetis, appellationibus, quibus utitur Apostolus in describendo vel depingendo corpore nostro suturo, iisdem ipsissimis utuntur philosophi, cùm corpus illud, quod habituros dicunt justos in vitâ suturâ sive in cœlis, exprimunt & definiunt. Paulus corpus nostrum suturum appellat cœleste vel æternum in cœlis; illi pariter ἐράνιον & ἀιθέριον inscribunt, & Terrestri itidem opponunt. Immortale appellat ille & incorruptibile; nec minùs illi ἀθάναθον, ἄφθαρτον, ἄμεξοστον, ἀίδιον. Syderibus comparat ille, alteri

वेद हु १ ० हा वि हे द

de se posedès nuncupant. Hic lucidum & gloriosum, illi pariter ἀυγοειδές. Denique uterque
eâdem communi voce & titulo σῶμα πνευμαθικόν
corpus spirituale denominant. Dubitari non
potest, quin idem genus, eadem species & natura corporum utrobique designetur: intelligunt autem Philosophi, ut nôrunt omnes, non
crassum & sanguineum corpus, nedum machinamentum aliquod durum & organicum; sed
vehiculum, ut appellant, à tenui agilique materià constatum: ut Animarum ei, in quâ resident, sedi (id quod sæpius repetunt) corpus
fiat semper congener & cognatum.

HACTENUS quæ maximi sunt momenti in doctrina Resurrectionis, pro virili explicuimus. Supersunt alia, licet non ejusdem ponderis, digna tamen meditatione & examine. Quoniam verò plus nimio jam excrevit hoc caput, reliqua illa, ad hoc argumentum spectantia, seorsim in sequenti capite complecte-

adam Sycial as comparatelle, ale

mur.

CAP. IX.

Quodnam Corpus habituri simus in resurrectione: idem vel aliud ab hodierno.

A RGUMENTI de Resurrectione instituti abfolutâ jam parte primariâ, quæ rei ipfius certitudinem & causas, novique Corporis
materiam & formam continet: sequitur pars
altera & quasi secundaria, quæ cætera ejusdem
ordinis, sed inferioris loci, persequitur quæsita. Quale est illud imprimis, Utrùm in eodem
Corpore, quod morientes deposuimus, resurrecturi simus? Idem numero corpus hîc intelligitur, eâdem constans materiâ, iisdémque ipsissimis particulis. Hæc est quæstio celebratissima, sed, ut mihi videtur, curiosa magis,
quàm necessaria. Quid enim tuâ aut meâ interest, sive easdem habeamus particulas, sive
alias non minoris dignitatis & virtutis? vel
quid siat ab exuviis nostris & cadaveribus *, dum-

^{*} Sed ut ex barba capillos detonsos negligimus, ita ille divinus animus egressurus hominem, quò receptaculum suum conferatur, ignis illud exurat, an feræ distrahant, an terra contegat, non magis ad se judicat pertinere, quàm secundas ad editum infantem. Senec. Epist. 92.

modo habitemus in luce & inter Angelos? Sed quoniam eâ de re non exiguæ moventur lites, videamus, si placet, statum causæ: dein in quam partem propendeant Scriptura sacra & ratio libera.

Primo, convenit, opinor, utrinque, quo-

ad corpora eorum qui reperientur inter vivos in adventu Domini: Ea scilicet mutatum iri immediatè, manentibus iisdem particulis, aut earum magnâ parte. Nempe resolutâ hâc mortali compage membrorum, eadem materia, (sordibus exceptis) transmutabitur in aliam formam & in alias qualitates: utpote in easdem quas habent corpora immortalia & in-2Cor. v.4. corruptibilia. Hoc ab Apostolo dicitur, non exui corpore, sed superindui: ut absorbeatur mortalitas à vità. Sive, ut hoc Corruptibile induat incorruptibilitatem. Qualis quidem transitus fieri non potest sinè aliqua fusione aut resolutione partium: ut corpora terrestria purificantur, aut convertuntur in flammam. Præterea, convenit pariter utrinque, ni fallor, Corpus Christi, cum resurrexit à mortuis, iisdem, quibus antea, constitisse particulis: & cum ascendit in cœlum, easdem etiam retinuisse, & ad puritatem cœlestem evexisse virtute sui Spiritûs vivifici.

His igitur utrinque concessis, manet tantum lis aut dubium de cadaveribus ordinariis: sive de corporibus vità defunctorum quæ computruerunt, dissoluta & dissipata sunt: Partibus eorum aut particulis, mutatis mille modis, dispersis mille locis. Utrum hæ particulæ recolligentur fingulæ, in separatas massulas, pro numero corporum defunctorum à principio ad finem mundi. Dein refingetur unaquæque massula in membra, & lineamenta, formám-

que integram pristini sui corporis.

SUNT quidem nonnulla facræ Scripturæ loca, quæ huic unitati, aut, ut dici solet, identitati corporum, hodierni & futuri, favere mihi videntur, saltem prima facie. Christus ipse de Resurrectione verba faciens, Veniet ho- Joh. v. 28 ra, inquit, quâ omnes qui in monumentis sunt, 29. audient vocem ejus, nempe Filii Dei, & prodibunt, &c. Hîc innuere videtur Christus, in resurrectione ipsa cadavera quæ jacent in Sepulchris, ad vocem ipsius proditura: quemadmodum prodiit è Sepulchro Lazarus, ad vitam reductus. Atque huic consonum est, quod ait idem Johannes in Apocalypsi, Et reddidit mare mortuos suos, in resurrectione Cap. xxuniversali. Utrumque Elementum, Terra & 13. Aqua, quæ absorbuerant cadavera, eadem restituêre: ut animata iterum, ad judicium sif-

Dd 2 terentur.

terentur. Pariter ejusdem Prophetæ visio, *. 12. 0 vel scena Resurrectionis, idem testatur. Vidi mortuos, inquit, magnos & pusillos, stantes in conspectu throni. Si pusilli manent pusilli post resurrectionem, videritque Propheta Infantum, puerorum, & Epheborum greges, perinde ac adultorum, ante thronum Judicii: illud videtur indicare, Quemlibet habiturum esse idem corpus in quo mortuus est, sive pusillum fuerit, five magnum.

Cap. xix. 25, 26.

MITTO illud Jobi, quoniam Hebræi, aliique optimi interpretes, de redemptione & instauratione temporali id totum exponunt. Nec utique verisimile est, hominem Arabem alienigenam, idque ante datam Legem, aut tempora Mosis, magis perspectum habuisse mysterium Resurrectionis, quam omnes Hebraos, aut Hebræorum Prophetas, à multis exinde fæculis. Mitto alia in veteri canone & apud Prophetas figurate adumbrata, quæ huc adduci solent. Id propiùs rem attingit, quod, non uno in loco, asserat Sanctus Paulus, Hæc corpora mortalia renasci, aut immutatum iri in Rom. viii. gloriosa: & hoc capite ad Corinthios, licèt primo asserere videatur aliud Corpus ab eo quod cecidit, aut satum fuit, renasciturum: tamen in sequentibus, secundum vim Literæ, & sensum maxime obvium, idem corpus no-

11. Phil. iii.

CAPIX. & Resurgentium.

vis qualitatibus imbutum, retinere videtur.

His dictis Sacræ Scripturæ addunt nonnulli rationes & argumenta, quibus probare satagunt idem numero corpus resuscitatum iri, & in cælos evectum, ex æquo & recto jure: Ut sicut partes suas habuit in sustinendis malis, aut peragundis bonis, in hâc vitâ: ita particeps siat præmii & gloriæ in suturâ. Neque enim æquum esse censent, aliud certare, aliud coronari: aut quod huic debetur, sive bonum, sive malum, in alterum conferri. Atque in hunc lapidem impegere multi Patres.

Hæc autem argumentatio, ut antea monuimus, est prorsus ἀφιλόσοφος, nulli aut falso innixa fundamento; neque enim præmii aut pænæ, doloris aut gaudii, capax est Materia quæcunque: semper insensilis, sive in hodierno corpore, five in futuro. Anima fola non tantum vult & intelligit, sed etiam sola sentit, five dolorem, five voluptatem: foláque habet affectus, bonos aut malos. Proinde hujus solius est bene aut malè agere, bene aut malè pati: Peccare aut placere Deo: puniri aut remunerari: Denique, misera esse aut beata, solius est Animæ. Præterea Corpus nostrum non est quid stabile, aut semper idem: Sed in perpetuo fluxu, motu, & mutatione. Plura gessimus corpora in hâc vitâ, secundum decurfum. cursum ætatum: & in uno forsan nos bene gessimus, in altero malè, quomodo reddetur fingulis par pari? Sed hanc rem antea tetigimus, & levi argumentationi refellendæ non

est operæpretium diu immorari.

INTEREA, de suprà allatis sacræ Scripturæ locis, quæ præ se ferunt, fore idem, quoad substantiam, corpus nostrum mortale & immortale, Quid statuendum? Utique adhærendum est Literæ, modò cætera consentiant, & nihil ei adversetur ex parte rei, de quâ tractatur. Dispiciendum itaque imprimis, Quid in se contineat & includat illa sententia de identitate utriusque Corporis, terrestris & cœlestis: quæ commoda aut incommoda, & siquæ etiam repugnantia. Paulò suprà notavimus, Corpus nostrum in hodierna vita esse multiplex: dissipatur & refarcitur indies, & post aliquot annos fit ex integro novum. Proinde in curriculo totius vitæ, sex aut septem habemus diversa corpora; & adhuc quidem plura, si vivaces & longævi simus.

Mat. xxii. Hoc facit ut mihi veniat in mentem quæstionis à Sadducæis malè propositæ, de sæminå quæ septem habuisset maritos: Quemnam scilicet ex iis habitura esset in Resurrectione. Fæmina illa sit Anima, quæ septem habuit corpora, quasi conjuges: Quæritur, ex his feptem septem quodnam habitura sit in Resurrectione? omnia enim habuit. Illud è septem, opinor, dices, quod habuit ultimum. Cæterùm fieri potest, Animam multo plus boni aut mali perpetrasse in alio corpore, quam in novissimo: proinde illud aliud potius focium habere deberet suæ gloriæ aut miseriæ. Præterea, dedecet aulam cœlestem, cœtusque Angelicos, corpus aut vietum & attritum, aut pufillum & infantile: & in horum alterutro maxima pars humani generis fatis concedit. Quòd si corpusculum illud infantile ad florem ætatis promovere velles, aut eodem reducere Corpus senio confectum, tot tantisque opus esset additamentis & interpolationibus, ut, instar navis Argûs centies reparatæ, nomine tenus tantum idem esser corpus. Denique mallem ego xdificium de cœlo novum, quam tugurium terrenum quomodocunque adauctum aut refarcitum.

SECUNDO notandum, cum idem numero corpus reposcitur in resurrectione, poscitur saltem ut iisdem genere partibus constet: iisdem visceribus, humoribus, & membris, quibus antea constitit in vita mortali. Sed qui hoc sieri possit non video, quum manifestum sit ex sacris literis, nonnulla viscera & membra abolitum iri: utpote ventrem, cum iis quæ ad ventrem

ventrem spectant, aut sub ventre sunt*. Præterea, carne & sanguine non constiturum esse corpus cœleste, suprà, ni fallor, luculenter ostendimus. Nec denique constructione quâvis organica. Ut saltem forma idem esse non possit, quamvis idem esset materià. Miror equidem nonnullos, eò, dicam audaciæ, vel temeritatis, pervenisse, ut easdem partes omnes, Gulam, viscera, & totam supellectilem culinariam: dein, sexuum discrimina, & apparatum utrinque liberis procreandis institutum: denique, partes quæ habentur excrementitiæ, dentes, ungues, capillos, barbam: has omnes resurgere velint, & corpus nostrum cœleste constituere. Hæc olim ansam præbuere nonnullorum dictis vel dicteriis, quorum meminit S. Hieronymus: Si barbam & capillos, inquiebant, habituri sumus in cœlo, tum opus erit Tonsoribus. Si infantes illîc erunt, opus erit Nutricibus. Si sanguis retineatur, inquit S. Augustinus, quæretur, cur non & pituita? cur non & fel flavum, & fel nigrum? Sed viderint ipsi qui hæc audacter ita se habere pronuntiant. Me judice, Hæc & hujusmodi magis decent vitam animalem, quam Angeli-

^{*} Nullum fore sexuum discrimen, statuunt Athan. Serm. 3 contra Arian. Hilar. Can. 23. in Matth. Basil, in Psal. cxiv. Theodor. quast. 37. in Gen. Macar. Hom. 34.

cam: qualem in colo vivent sancti: qui sunt Filii Dei, cum sint Filii Resurrectionis.

Neque valere mihi videtur commune re- Job.i.r. or xxxviii. 7. sponsum, Hæc viscera, has partes, adesse qui-Pf. lxxxix. dem in corpore cœlesti, non tamen exerceri, neque suis fungi officiis, ut solent in hodierno corpore. Sed quorsum adsunt, quæso à te, si nihil agunt; quorsum restituuntur partes, quæ futuræ funt inutiles? Deus non redundat in superfluis: Et si in hoc, quod nunc gerimus, corpore, mortali & imperfecto, nullas habeamus partes, minimas licèt, inutiles aut superfluas: visne in corpore multò perfectiori & præstantiori, totam ferè compagem, vel ipsius partem maximam, esse supervacaneam? At regeres tandem, has omnes partes spectare ad integritatem naturæ humanæ, ideoque non defuturas in cœlo. Itane verò: spectare possunt ad integritatem, humanæ naturæ, aut ullius naturæ, partes inutiles? Spectant quidem illæ partes ad integritatem corporis mortalis & terreni; minimè verò immortalis & cœlestis: Horum autem utriusque perinde capax est natura humana. Nec denique ornatûs causâ superaddi dicas: Quæ enim gratia, quis decor partium, quas indecoras appellat ipfe Apostolus? Aut earum quæ alvo reconduntur, aut quæ ingestioni aut egestioni inserviunt? Hu- r Cor. xii:

manam 23.

manam quidem figuram Diis suis dederunt Antiqui, præcipuè Epicurei: Quos resutat Cicero, quòd nec usus esset externarum partium, nec internarum pulchritudo. Nihil autem in natura supervacaneum. Nec externa magis quàm interiora placent, cor, pulmones, jecur, cætera, quæ, detractà utilitate, quid habent venustatis? De nat. Deor. l. 1. Ac si nihil esse possit beatum & immortale, nisi sit bipes, ut idem alibi.

5. 93. p.

HACTENUS quæsivimus, Quod Corpus, è multis quæ gessimus in hâc vità: & quas partes istius Corporis, resuscitata velint: ut sit, ad eorum mentem, Idem Corpus. Quærendum ultimò, Quem modum instituant recolligendi has partes, hos pulvisculos defiderati Corporis. Cineres & particulæ Cadaverum multifariàm disperguntur, per mare, per terras: Neque tantum per terrarum orbem, sed etiam in regiones aëris: à calore Solis evecti, in mille plagas diffipati. Præterea, non tantùm disseminantur sparsim & solute per omnia Elementa, fed etiam inferuntur in corpora animalium, arborum, fossilium, rerúmque aliarum, unde facilè eximi aut extricari nequeunt. Denique, in his migrationibus ex aliis corporibus in alia, novas induunt formas & figuras, neque eandem retinent naturam & qualitates. His His positis & concessis, quæritur à quibus causis siat, & quâ ratione, hæc recollectio partium & particularum uniuscujusque corporis, quantumcunque dissitarum, ubicunque latentium.

NATURAM frustra lacesses, nihil habet virium in re tantâ & tali. Nec ad omnipotentiam divinam provocandum est, sinè causa justâ, dignâ, & necessariâ. Quum verò planè inutile sit, easdem (numero aut specie) nos habere partes in corpore immortali, quas habuimus in mortali, circa rem inutilem occupare non licet summam Dei potentiam. pud homines dicitur, Stultus labor est ineptiarum: apud Deum, ne fando quidem audien-Miraculum effet, ut ita dicam, operofissimum, omnium cadaverum humanorum, ab origine mundi ad ejusdem finem, recolligere pulveres & pulvisculos: dein separatim referre unumquemque ad fuam massam vel cumulum: Illámque massulam exinde in veterem corporaturam refingere & recomponere; hujusmodi miraculi, multifarii & sinè fructu, nullum adhuc novimus exemplum.

Hæc de rei inutilitate & ambagibus: cæterum an sit in censu possibilium, à multis ambigitur; quum eadem pars materiæ non possit esse simul in diversis locis, aut in diversis corporibus. Aiunt illi Gentes aliquas esse Antropophagos,

thropophagos, alios aliis vescentes: neque eandem numero carnem pluribus simul reddi Corporibus, par esse, aut possibile. Sed quid paucas Gentes memorant? sumus omnes axληλοφάγοι, alter alterius pascimur reliquiis. Non quidem immediate, sed post aliquot transmutationes in herbas & animalia, in illis herbis & animalibus majores nostros comedimus, vel eorum aliquas minutias. Si cujusque cineres ab exordio mundi affervati fuiffent in suis urnis. & capsulis seorsim: vel potius si singula cadavera in mumiam conversa, manerent magnà ex parte integra: aliqua effet spes recuperandi partes bene multas ejusdem Corporis, absque alienarum mistura. Quandoquidem verò cadavera, ut plurimum, dissolvuntur & dissipantur, partésque corum magno sè corpore miscent: Exhalantur in aërem, recidúntque in rore & pulvia: imbibuntur à radicibus plantarum, & facessunt in gramina, frumenta, & fructus, unde redeunt in orbem ad corpora humana: fieri potest, per hunc circuitum eandem partem materiæ plures subiisse με]ενσωμα]ώσεις, plura habitaffe corpora, quam Animam Pythagoræ; fingulis autem horum corporum reddi non potest in Resurrectione. Si reddatur primo Possessori, quod æquum esse videtur, desiderabitur in cæteris: vel si reddatur datur ultimo, deerit prioribus. Fac si placet, exempli gratia, primos Adæ posteros, vel primorum sæculorum homines, sua primum repetere corpora: dein ordine cujusque sæculi populos, sua itidem reposcere: seris nepotibus Adæ, aut ultimis Terræ incolis, vix supererunt * dimidiata corpora; præreptis nempe partibus & particulis omnibus, quæ ad majorum suorum corpora pertinebant.

Denique, est alter adhuc nodus in hâc causa, nec facile solvendus. Quum partes materiæ transeant quotidie ex uno genere in aliud: mutatis earum figurâ, & magnitudine, alisseque subinde qualitatibus: Caro non manet Caro, neque sanguis, sanguis, à principio ad sinem mundi, vel à cujusque obitu ad ipsius resurrectionem. Rem clariùs explico: Quælibet species, vel ordo Corporum, constat ex particulis sibi propriis: & distinctis ab aliis sigurâ, mole, motu aut quiete. Quibus particulis certo modo dispositis, debito situ, mis-

^{*} In dirutis oppidis & urbibus, quæ in agros campósque convertuntur: & in regionibus limitaneis & regnorum confiniis, ubi prœlia multa commissa sunt, hujusmodi transmutationes siunt maximé. De agris Massiliensibus post prælium Cimbricum, vid. Plutar. in vita Marii. Et nota sunt Poëtæ carmina:

tione aut texturâ, fit corpus talis aut talis speciei, ordinis, & nominis. Ponamus itaque carnem, exempli gratiâ, aut sanguinem, constare particulis, sibi propriis: hæ particulæ non sunt immutabiles: cúmque, putrefacto cadavere, solutæ suerint, & transierint in alia corpora, sieri non potest, quin, varios subeundo poros, & dissimiles meatus in corporibus dissimilibus, siguras & magnitudines mutârint, cesserintque eo ipso in alius generis particulas: ac proinde si recollectæ essent, & commistæ, non constituerent denuo carnem & sanguinem, sed alterius generis substantias aut succos.

Hæc pauca, ni fallor, palàm faciunt, inutile ac operosum esse, si non prorsus impossibile, ut unum idémque habeamus corpus in hâc vitâ & futurâ; perpensis scilicet omnibus, quæ in illà identitate includuntur. Atque his argumentis adjicienda sunt illa præterea, quæ suprà tractavimus, tam de materiâ, quàm formâ, corporis nostri cælestis. Probant enim illa à fortiori non esse unum idémque utrumque corpus, si neque materiâ, neque formâ conveniant. Proinde connexa & cognata sunt hæc duo capita, atque suum lumen trajiciunt alterum in alterius partes: conspirant autem mani-

manifestò in eandem sententiam, de * diversitate corporis nostri mortalis & immortalis: tam specie quàm numero, tam quoad substantiam quàm accidentia. Si quem verò tantus incessit amor sui corporis Terrestris, ut eo carere nequeat, resurgat & reddatur ei per me licet sub eâdem formà & iisdem particulis, modò statim immutandum concedat illud corpus terrestre in cœleste alterius formæ & qualitatum.

HACTENUS examinavimus, Quid Scriptura Sacra, &, ex alterâ parte, quid Ratio & natura rei, dictet aut definiat de eodem vel diverso corpore in hâc vitâ & futurâ, in cœlis & in terris: Quantúmque ex utriusque testimoniis colligere licet, lis hoc modo terminanda mihi videtur. Secundum hypothesin literalem Scripturæ, idem corpus quod cecidit, resurrecturum est: Idem cadaver quod jacet

^{*}At dices forsan non fore eandem Personam, nisi idem sit corpus, saltem quoad partem ipsius maximam. Imò verò, nullam licèt partem haberet Anima corporis demortui: Quinimo nullum licèt omnino haberet Corpus, esset tamen eadem Persona. S. Paulus ait se raptum esse in tertium cœlum, & nescivisse an in corpore suerit, vel extra corpus. Ponamus eum raptum extra corpus, ideóne non fuit Paulus adhuc, atque eadem persona? Christus dixit Latroni, Hodie mecum eris in Paradiso: Corpus Latronis hæsit in Patibulo, nunquam abiit in Paradisum: Quemnam itaque assumpsit Christus secum in Paradisum, aliam personam, vel eandem? Quinetiam Christus ipse erat idem, sive eadem persona in triduo mortis, dum jacuit in sepulchro sacrum depositum prioris corporis. Adhæc omnes Martyres & Sancti, Prophetæ & Patriarchæ: omnes denique defuncti, sive boni, sive mali, ante resumpta corpora eædem manent personæ; ut patet ex cujusque sorte propria, & ab aliis omnibus diversa.

in sepulchro, proditurum est. Ad vocem Christi, vel ad sonitum tubæ, mare ejiciet mortuos suos, terra suos itidem: & quodlibet elementum aut regio hujusce mundi inferioris, quæ absorbuerat & recondiderat cadavera, in apricum proferet, vel intacta vel redintegrata.

HAC mihi videtur idea Resurrectionis in sacris literis maximè obvia, & vulgo quidem accommodatissima: Quam ideo hypothesin vulgarem appellare licet. Sunt autem præterea, in iisdem sacris literis, Corporis quod habituri sumus in Resurrectione characteres quidam occultiores, qui, rei naturam penitiùs inspicientibus, satis indicant, cum erimus ισάγ ελοι, & conformes gloriæ & lumini ipsius Christi, alterius ordinis ab hodierno fore corpus nostrum, &, tam materià, quàm formà, diversissimum ab hâc crassâ membrorum compage, viscerúmque & humorum farragine. Ac proinde aliam effe doctrinam arcanam, five hypothefin rationalem, aliam vulgarem, in hoc argumento. Idque sæpe accidit in stylo sacræ Scripturæ, rem exprimi aut repræsentari populariter, & ad captum vulgarem, nonnullis in locis: in aliis tamen non deesse indicia, quibus fedulus investigator latentem veritatem

1 Cor. ii.6. eruere possit. Sapientiam loquimur inter perfectos, inquit Apostolus. Et inter imperfectos ea quæ commodiùs capi possunt. Quo docendi modo & methodo elucere mihi videtur sapientia divina, quòd simul infantibus præbeatur lac, & adultis cibus solidus.

Hebr. v.

HACTENUS quæ nobis visa sunt graviora capita in doctrina Resurrectionis, Corporumque sanctorum in cœlis, quam fieri potuit paucis & distinctè exposuimus. Idque utramque adhibendo hypothesin, Vulgarem & Rationalem. Nulli non notum est, & in confesso, Scripturam facram fæpius ἀνθρωπολοΓείν, more loqui humano, in tractandis rebus abstrusioribus: Et ni fallor, tam scena Judicii generalis, quàm scena Resurrectionis generalis, more humano repræsentatur, in prima sua facie, & apparatu exteriori. Intus autem, si introspicias, eadem quidem res est, at sub alia & simpliciori formâ. Quòd autem non fatìs distinxerint hanc duplicem hypothesin Veterum nonnulli, doctrinam Resurrectionis minus intelligibilem reddiderunt.

Est aliud præterea observandum, unde suborta est in tractando hoc argumento aliqua obscuritas aut consusso: Ex eo scilicet, quòd non satis distinxerint iidem Authores Resurrectionem primam & secundam, ex mente veterum: Has enim distinxere ex antiquissimis Patribus multi, atque aliud nos genus Corpo-

F f

CAP. IX.

ris habituros esse in prima resurrectione, aliud in secundâ, statuerunt. In primâ quidem, Corpus carneum, offeum, & fanguineum, instar hodierni: sed purius & perfectius, quale fuisse creditur Adami corpus in Paradiso. secundà autem resurrectione erit corpus spirituale, cœleste; Christi, secundi Adami, glorioso corpori conforme: sinè carne & sanguine, quale describitur à Sancto Paulo in suo sermone de resurrectione ad Corinthios. Atque hæc duo genera Corporum post hanc vitam, distinguebant Patrum quotquot (utique nec pauci, nec exigui nominis) millenne Christi regnum tuebantur. Eâque adhibità distinctione, quæstionibus suprà propositis, de naturâ & de identitate Corporum in refurrectione, alio atque alio modo respondendum, prout de primà aut secundà resurrectione quæstionem intellexeris. Si de primâ, corpus quidem erit carneum, fed non Idem numero cum præcedenti. Si de secundâ, erit quidem corpus idem numero cum proximè præcedenti, sed non carneum, neque terrestre. Proinde vides in hâc lite nihil certò & exactè definiri posse, donec conventum fuerit de statu causa; de unicâ nempe, aut duplici resurrectione. Quæcunque autem disferuimus suprà de resurrectione, ex characteribus facris, respiciunt resurrectionem rectionem ultimam & universalem, corpúsque cœleste, quod tunc temporis habituri sunt Sancti. Hæc enim est notissima, & in sacris Literis celebratissima Resurrectio: de quâ etiam, ni fallor, suam dissertationem unice instituit Apostolus Paulus. De prima autem resurrectione, in millenni regno Christi, & renovatione rerum, sequenti capite acturi sumus: Eâque exposita, quid de tota hâc materia statuendum sit, clarius elucescet.

INTEREA, rectè dicitur à Tertulliano, Fiducia Christianorum, Resurrectio Mortuorum. Quod quidem verum est de utrâque resurrectione: meminitque Author ille primæ refurrectionis, non semel: erat enim Chiliasta. Proinde Tractatum illum de resurrectione carnis (in quo quidem plus ingenii quam judicii) æquum est interpretemur & intelligamus de primà refurrectione, cum redinduimur carnem, vel corpus carneum: idque in Terris. Secunda autem resurrectio est immutatio potius quam refurrectio, & transitus in vitam Angelicam: vel, ut ipfius verbis utar, * demutatio in substantiam Angelicam, & in coeleste regnum translatio. Eodem modo apud Justinum Mar-Ff 2 tyrem,

* Confitemur in terrâ nobis regnum repromissum: sed ante cœlum, sed alio Statu; utpote post resurrectionem, in mille annos, in civitate divini operis Hierusalem, cœlo delatâ: quam & Apostolus matrem nostram surfum designat, &c. Hanc dicimus excipiendis resurrectione Sanctis, &c resovendis

tyrem, cùm de Resurrectione primâ agitur, dicitur Resurrectio carnis, nempe in Millennio (p. 307.) atque resurrectionem illam primam fore carnalem probat Ireneus, l. v. c. 33.

SED ut redeamus ad dictum illud Tertulliani, Fiducia Christianorum, Resurrectio Mortuorum: Spes nostra, vita nostra, Christus: qui suâ vi & voce mortuos in lucem revocat, Ipfe caput & primitiæ Resurrectionis. Est autem illa dies Domini tempus retributionis Justorum, & restitutionis omnium. Adventus Christi, sive Messia, spes erat & expectatio omnium bonorum: Ipsius natales celebrârunt Angelorum exercitus: clamantium, Gloria in excelsis: Pax in Terris. Sed quanto major erit gloria in cœlis, quanto major pax in terris, cùm secundò advenerit Christus, Angelorum satellitio comitatissimus? Si ad vocem Mariæ salutantis Elizabetham, Johannes, vix dum vivus, in utero suæ Matris exultavit: Si tanta fuit virtus Jesu Infantuli, Jesu vix dum concepti, vix dum formati, & latentis in visceribus suæ matris, ut eum appropinquan-

Luc. i.

refovendis omnium bonorum, utique spiritualium, copiâ, in compensationem eorum, quæ in sæculo vel despeximus, vel amisimus, à Deo prospectam. Hæc ratio regni terreni, post cujus mille annos, intrà quam ætatem concluditur Sanctorum resurrectio, pro meritis, maturiùs vel tardiùs resurgentium: tunc & mundi destructione, & judicii conslagratione commissa, demutati in atomo in Angelicam substantiam, scilicet per illud incorruptelæ superindumentum, transferemur in cœleste regnum. Tertul. l. 3. contr. Marc. cap. ult.

tem sentiret Johannes, quem videre non potuit: quanto magis advenientem eundem Christum in triumpho, appropinquantem Deum sentient, & exultabunt mortuorum anima, quocunque statu repositæ: & levabunt capita Justi cum gaudio, instante eorum redemptione. Deus nos celavit, magnâ ex parte, Intermundii, sive statûs intermedii, à die mortis ad diem refurrectionis, conditiones: premitque nos malis & miseriis hodiernæ vitæ: quo magis essemus intenti in spem suturæ resurrectionis; & secundum Christi adventum (præclaram illam ἐπιφάνειαν) mundique renovati gloriam, erecti, & exerto quasi collo, è longinquo expectaremus. Denique cum hanc habeamus spem, hanc fiduciam, perstemus immobiles in virtute & pietate: quum Rom. viii. sciamus laborem nostrum non fore inanem in 18,19,20, Dominum.

CAP. X.

De Resurrectione prima & ultima: De cœlo terrâque novis, & instaurat à Natura: De Christi Regno millenni, & de rerum omnium Confummatione.

ESURRECTIONEM duplicem suprà notavimus, primam & particularem, dein fupremam & univerfalem. Quæ quidem di-Minotio rarò occurrit in facris literis, &, ni fallor, apud unicum Sanctum Johannem (in fua Apocalypfi) explicité. Neque tamen hoc officit rei veritati, aut alienum est à more Spiritus Sancti. In veteri testamento Prophetæ duplicem adventum Messiæ non præsignårunt, faltem explicité, & ad captum Judæorum: quibus non innotuit olim, nec dum innotescere videtur. Proinde nec cuiquam mirum effe debet, multo minus offendiculo, quòd duplicem resurrectionem nobis parciùs aut tardiùs revelaverit Providencia: aut quòd mysterium illud reservarit explicandum per ultimum Prophetarum. Cujus cum officium esset, Ecclefiæ Christianæ fata, sive prospera, sive adversa, versa, per omnia sæcula ad consummationem rerum, sua Prophetia complecti & exponere, locus, tempus, & ratio, postulabant, ut Millenne Regnum Christi, & Sanctorum Resurrectionem primam, tacita aut intacta non relinqueret. Quocirca sui vaticinii capite vicesimo, hoc arcanum, à sæculis reconditum,

apertè tandem prodidit & explicuit.

PRÆTEREA notandum: Ab hoc errore vel cæcitate Judæorum circa unicum adventum Messia, prosuxere alii errores non pauci. Hinc Gloriofum Messiam, & statim ab adițu primo illustrem & præpotentem expectabant; Glorià fecundi adventus in primum malè tranflata, vel utroque in unum eundémque confuso. Dein alia multa que spectabant unicè ad fecundum adventum Messax, ad Dies Messie promiscue & indiscriminatim referebant. Indè Resurrectionem fore crediderunt in diebus Messia, sinè discrimine: Novos cœlos atque novam terram: cæteraque fælicissimi temporis indicia, quæ à Prophetis narrantur in diebus Messia futura. Denique שורים Saculum venturum, de quo tot & tanta, in Diebus Messiæ collocant. Hæc & alia multa, pacem, justitiam, regimen divinum, rerum omnium copiam, in iisdem diebus futura prædicant Judæi: idque verissimè, si ad secundum Meffix

Messia adventum ea referantur. Distingue tempora, & omnia conveniunt: His autem non bene distinctis, orta est in side Judæorum circa præsata capita, & etiamnum manet, non

exigua confusio.

Non diffimili modo, quòd Authores Christiani non distinxerint primam & secundam Resurrectionem, orta est dissensio & obscuritas in doctrina de conditionibus & natura corporum quæ sumus habituri in resurrectione. Aliis putà contendentibus pro carne & sanguine, & compage organica: corporibusque ad instar hodiernorum compositis & configuratis; dum alii corpora nostra crassa in tenuia & ætherea conversum iri statuunt. Horum autem utriusque dogma verum esse potest, modò tempora distinguas & resurrectiones. In primâ resurrectione, cùm vivitur in terrâ, putà novà, corpus nostrum erit terrestre, compositumque ad formam hodierni: in fine autem Millennii, cum ascenditur in cœlum, mutabitur idem corpus in cœleste & æthereum: prout ratio loci, & vitæ illius Angelicæ, manifestò postulant: ut suprà dictum est.

Hanc autem Ascensionem in cœlum & secundam Resurrectionem de quâ loquimur, præcedunt Mundi renovatio, & Christi regnum Millenne, maximi momenti capita: de iis igitur pauca in antecessum dicenda sunt; sed pauca, inquam, cum utramque hanc materiam fusius tractaverimus in Telluris Theoria Sacrâ, l. 4.

FINITA Conflagratione generali, & per ignes illos extremos in Chaos quoddam redactâ Tellure, ex illo Chao (vi divina & confilio præsidentibus) formanda est nova Tellus, ad imaginem primigeniæ & Paradifiacæ. Scilicet sinè Mari, sinè Montibus, ruptisve scopulis & salebris. Cui respondet pariter cœlum novum, mite & serenum, sinè meteoris noxiis: & ver perpetuum sinè vicissitudinibus temporum, hyemis aut æstatis incommodis. De quibus Phænomenis novis & hodie infolitis, eorúmque causis, satis egimus in Libro præfato.

HANC Renovationem Mundi futuram, om- Theor. nis Antiquitas, tam sacra, quam prophana, 509. celebravit: ut alibi à nobis ostensum est. Inter Prophetas veteres, Isaias, novos cœlos & cap.lxv. novam terram, futura bis annunciat. Subdit- olavi. que indicia renovatæ Naturæ, longævitatem, vel potius immortalitatem Incolarum: & animalium indolem innocuam. Sanctus Johannes Apoc. xxii in suis visionibus de novis Hierosolymis, no-1. vos itidem cœlos & novam terram se vidisse memorat: additque characterem Telluris novæ, quòd nullum mare babuerit. Hæc mundi,

Gg

di, ut ita dicam, Resurrectio, dicitur à ChriMat. xix. sto παλιγ Γενεσία. Quâ voce includitur mundi
subintellecti præexistentia, interitus, & renascentia. Eodem serè modo dicitur à Sancto

Actini.21. Petro, in sua concione ad Judæos, ἀποκαθάςασις, Restitutio ad Statum pristinum. Et utrobique pro suo indice & charactere habet, Tempus remunerationis: ideoque sæculum suturum.

Rom. viii. Sanctus Paulus hanc mundi futuram renovati20,21. onem multis in locis subindicat: Primò, hodiernam Naturam vanitati subjectam esse docet, ac liberatum iri à servitute & corruptione,
cùm filii Dei suam accipient libertatem & gloriam. Hunc autem sermonem Apostoli de
mundo naturali, explicandum esse, satis, opinor, alibi probatum est. Denique, την δικεμένην

Archaol.

Philof.l. 2. την μέλλεσαν, Orbem habitabilem futurum: nempe cùm præterierit hujusce mundi schema, commemorat idem Apostolus: Christoque, ut proprio Domino, subjicit, Hebr. ii. 5. 1 Cor. vii. 31. Cæterùm his omnibus multo clarior & apertior est sermo Sancti Petri, in secundâ suâ Epistolâ Catholicâ, capite tertio: ubi hanc materiam tractat distinctè, & non tantùm novos cœlos & novam terram, sutura asserit: sed etiam duo præcedentia commemorat, & distinguit in antediluviana & hodierna.

Sed cum hic locus Sancti Petri mihi videatur

irre-

irrefragabilis, præter ea quæ presse diximus, operæpretium erit ei paulisper immorari.

Que dicta sunt à Prophetis de novis cœlis & novâ terrâ, hujus sententiæ adversarii in allegorias convertunt, atque ita qualitercunque eludunt: Sed dictus sermo S. Petri de iisdem cœlis & terrâ novis, nullâ vi aut arte in allegorias resolvi potest, aut à sensu literali detorqueri. Est explicitus, ordinatus, & datâ operâ institutus ad probandum rerum naturam mutabilem, mundúmque successive triplicem: Mundum, inquam, Naturalem, de quo erat quæstio cum Irrisoribus istis, V. 3. Notúmque est nomine cœli & terræ Hebræos signisicare Mundum aspectabilem, sive rerum naturam. Sed Apostoli verba, (V. 11, 12, 13.) quæ huc spectant, si placet, audiamus.

Quum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus & pietatis officiis. Expectantes & maturantes adventum Diei Dei, in quo cœli ignescentes solventur, & Elementa æstuantia liquescent. Sed COELUM NOVUM ac TERRAM NOVAM secundum ejus promissum expecta-

mus: in quibus justitia inhabitat.

Plura sunt indicia in hoc sermone Apostoli cum præcedentibus collato, quæ voces illas, Cœlum novum & Terram novam, ad G g 2 mundum

mundum visibilem & naturalem restringunt: Primò, vis, usus, & significatio eorundem verborum, vel ejusdem phraseologiæ, in antecedentibus. Dein ipsa forma, structura, & contextus orationis, quâ exprimitur hæc Renovatio. Denique, Tempus ad quod refertur. Hæc omnia arguunt & testantur Apostolum hic loqui de cœlis & terris veris & materialibus, non imaginariis aut allegoricis. Quoad primum indicium, Hæc dictio, sive hic modus loquendi ter occurrit in hoc ipfo capite: Versu quinto, Cœlum & Terra quæ olim extiterunt, five præterita, & Mundus antediluvianus: Dein versu septimo, Cœli & Terra que nunc sunt, hodierna, sive Mundus postdiluvianus. Denique, versu decimo tertio, Cœli novi, & Terra nova, quæ futura, funt, scilicet post conflagrationem. Quum verò, ex omnium consensu, Cæli & Terra, tam in versu quinto, quàm septimo, literaliter, de materiali & naturali cœli & terræ compage intelligendi fint: quo jure, quâ lege interpretandi, eadem verba, sive eandem locutionem, in eodem capite, & in eodem contextu & continuatione argumenti, in alienam planè fignificationem detorquere possumus? Ita scilicet ut primo & fecundo loco, mundum naturalem: tertio verò allegoricum & figuratum intelligamus. intelligamus. Idque sinè ullo indicio mutati styli, in Authore: & sinè ulla, ex parte ma-

teriæ subjectæ, necessitate.

Dein secundò, idem pariter testatur forma orationis, & modus quo cohæret aut dependet à præcedentibus. Cùm hodierni mundi exustionem descripsisset Apostolus, subdit, caterum, vel nibilominus, expectamus novos cœlos & novam terram: Loco combustorum, vel pereuntium, substituit hos novos cœlos, & terram. Oportet igitur ut sint ejusdem generis cum iis qui perierunt: putà materiales, non allegorici. Res ita se habet, ac si dixisset Apostolus, quanquam perituri sint cœli & terra hodierni, prout jam explicuimus: non tamen hic finis erit rerum (quod forsan suspicabamini) sed renovatio tantum: Expectamus enim, secundum promissa Dei, alios cœlos & terram, fuccessura: in quibus habitabunt Justi. Denique tertiò, Quandoquidem non nisi post conflagrationem generalem extiturus est hic mundus novus, vel hæc renovatio, quæcunque demum fuerit: ipsa ratio temporis satis indicat, hanc renovationem exponi non posse de renovatione aliquâ Evangelicâ, (ut volunt Allegorici) vel quacunque alià in hâc vità. Atque hæc argumenta, ni fallor, probant invictè, Cœlos & Terram in hoc sermone Apostolico, καθα κυριολεξίαν, secundum verborum vim,

& rei naturam, accipiendos esse.

REPREHENDIMUS & increpitamus, ídque meritò, Socinianos malefidæ interpretationis, cùm ea, quæ dicta funt in principio Evangelii Johannis de mundo naturali, ad mundum moralem & metaphoricum detorquent. Si ipsi verò qui hâc in ressin eandem similémve culpam & errorem incidunt, dum ea, quæ apertè dicta sunt de mundo materiali à S. Petro, ad mundum moralem & allegoricum sssidenter enim assero, non magis clarè & distinctè designari mundum naturalem in principio Evangelii Johannis, quàm in dicto capite S. Petri, cùm de novis cœlis & de novâ terrâ loquitur.

His positis & concessis, sit hæc prima conclusio, Mundum naturalem, Coelos & Terram, renovatum iri, post Conslagrationem. Dein esto hæc secunda Conclusio, in subsequentibus probanda: Millennium, sive millenne Regnum Christi, in mundo renovato, sive coelo & terra,

novis, celebrandum effe.

MILLINIE Regnum Christi pro doctrina Orthodoxa habitum est apud primævos Christianos, & aliquandiu obtinuit sinè labe & sinè
lite; cùm verò hanc doctrinam ex parte corruperant, aut minùs habuerant perspectam recentiores Millennarii: qui hujusce regni sedem

dem in hodiernis Terris, & ipsius sælicitatem in hodiernâ vitâ, constituere: dederátque hic error servidis & fanaticis ingeniis, spe inani instatis, tumultuandi causas: Probis autem & sapientibus offendiculum: malè audire cæpit apud plures hoc dogma innocuum, & etiamnum non est sinè omni invidià. Quapropter ut his malis occurramus, operæpretium erit, Quid in hâc re statuerint Antiqui Patres: Quando & ubinam suturum duxerint hoc reg-

num, paucis exponere.

QUOAD rem ipsam, fore tandem millenne regnum Christi in Terris, hodiernis aut novis futuris, ex oraculis Prophetarum & Apostolorum, fatìs, ni fallor, alibi probatum dedimus. Testes etiam adducuntur in hâc causâ Antiquissimi Patres, omnium ferè gentium. ci plures, Latini etiam, & Africani. In hoc numero sunt imprimis Papias Hierapolis Episcopus, Justinus Martyr, Sibyllini Carminis author vel interpolator, ante Justini tempora: Scriptor Epistolæ sub nomine Sancti Barnabæ, Irenæus, Melito Sardensis, Methodius: Præterea, Tertullianus, & discipulus ipsius Cyprianus, Africani: Nepos, Episcopus Ægyptius, Victorinus Petavionensis & Lactantius, Latini. Hi vixere omnes intrà tertium Ecclesiæ sæculum: dum magis integra & incorrupta stetit,

stetit doctrina *Apostolica. Ex his etiam Patribus nonnulli, non tantum ita se sentire testantur, sed & Ecclesiam sui temporis, vel alios omnes in side Christiana rectè sentientes: Alii hoc dogma à Sancto Johanne & Aposto-

lis traditione receptum affirmant.

SED præter hæc testimonia explicita, & caufæ, quæ agitur, proxima: constat aliunde ab argumentis & indiciis in istorum temporum historia fundatis, hoc dogma de Regno, ita enim appellatum est olim, habitum esse Dogma Christianum: idque tam ab Ethnicis ipsis, quàm à nostris. Ab Ethnicis, inquam: qui sibi malè metuebant à Rege, quem venturum expectabant Christiani: Quos ideo ambitionis insimulabant, aut quòd spargerent seditionis semina, Regnum sibi in terris olim obventurum pollicitantes. Præfatus Justinus in suâ Apologià pro Christianis ad Antoninum Pium, quæ eò planè spectant, hæc habet verba: ΰμεῖς ἀκέσανλες βασιλείαν προσδοκώνλας ἡμᾶς, ἀκρίτως ανθεώπινον λέγειν ήμας ύπειλήΦαλε, ήμων την μελά Θεέ λεγόνων, &c. Vos Regnum à nobis expectari audientes, sinè discrimine aut judicio bumanum à nobis designari suspicamini: cum nos illud, in quo cum Deo regnaturi sumus, intelliga-

^{*} Vide locum Gennadii. Tractatus Tichonii est in BB. PP. & in Orthodoxogr.

mus. Quod se cohortari sæpius solerent Christiani, alii alios, ad perpetiendam mortem sorti animo: eò quòd Martyres in causa Christi Regno potituri essent: hoc de Regno in hodierna vità interpretabantur Ethnici, ac si molirentur aliquid Christiani contra Imperium, aut eo se fruituros crederent. Quibus rectè respondet Justinus in proximè sequentibus, Quandoquidem libenti animo mortem oppetimus in causa Christi, manifestum est, nullam nobis esse spem Regni in hac vità: vel eam spem nos temere, una cum vità, abjicere & excindere.

Preterea, idem arguitur ex actis Domitiani: Quemadmodum enim Herodes, nato jam Christo, metuebat sibi ne Christus ei Regnum eriperet: ob famam sparsam inter Judæos, Messiam, quem tunc temporis expectabant, Regnum Israeli restituturum: Ita Euseb. postea, ut narrant Historici, Domitianus Im-Hist. Eccl. perator ex stirpe Davidicà ortos è medio tolli 15. Vid. etiam jussit, ac propinquos Christi ad examen voca-Nicephor. vit, ut rationem redderent de Christo & reg-11. no ejus, quodnam esset, quando, & ubinam locorum extiturum. Cui inquisitioni occasionem dedere sermones librique * Christianorum de suturo in terris Christi Regno.

H h

HÆC

^{*} Christus Dominus nunquam negavit (sæpe licèt oblatâ, si voluisset, † Vid. Luc. occasione) se esse † Regem, vel habiturum esse Regnum. Dixit quidem xxiii.
Pilato, Act. xvii.7.

Append. ad Cap. iv.

HÆC de Ethnicis: Inter Christianos suæ fidei in hâc parte id mihi videtur argumentum, quod preces fuderint pro mortuis: Scilicet, ut partem haberent in Resurrectione primâ. Preces & oblationes pro mortuis, per aliquot fæcula in usu fuisse, prout suprà notavimus, nihil mihi dubii est: non autem eodem semper consilio, nec easdem semper gratias & beneficia pro Animabus Defunctorum petebant supplices. Ut fruerentur pace & requie, ut immunes evaderent ab extremis ignibus, ut mature resurgerent & partem haberent in Resurrectione primâ, Hæc erant votorum summa. Horum postremum dicitur aperte à Tertulliano, ubi officium piæ uxoris erga defunctum maritum explicat, his verbis, Pro ani-

Cap. x.

Pilato, quærenti an Rex esset Judæorum, Regnum suum non esse ex hoc mundo: neque est omnino: Regnant enim in hodierno mundo improbi, regnant Satanas & Antichriftus. Deletis autem his inimicis suis, & renovato mundo in illo venturo regnabit cum suis Sanctis. Christus Zebedæis negavit primas sedes in suo Regno, Regnum ipsum non negavit. Pariter Discipulis de temporibus regni sciscitantibus, tempora quidem tacuit, regnum non renunciabat. Act. i. 6. Regnum autem terrestre, non æternum & cœleste, à Christo subintelligi, perinde ac ab illis qui hæc ei proponebant, arguunt illa bona terrestria & temporalia, quæ promittit memoponebant, arguunt illa bona terrestria & temporalia, quæ promittit memoratve in suo regno suturo. Promittit suis discipulis bona temporalia con materia. Mat. xix. 28. (quod de mundo renovato intelligendum esse, supra notavimus.) Dixitque in suprema cæna se postea non bibiturum esse x succo vitis, donec novum biberit cum illis in regno Patris, Matt. xxvi. 29. Et eodem tempore ait, (Lue. xxii. 29. 30.) Ego paciscor vobis, prout pactus est mihi Pater meus, Regnum: ut edatis er bibatis in mensa mea, in regno meo. In cœlis neque editur, neque bibitur: Et licèt nonnunquam metaphoricè usurpentur illæ phraseologiæ, primariæ tamen verborum significationi adhærendum est, nisi depellamur necessitate: quæ hic nulla est. må ejus orat, & refrigerium interim adpostulat ei, & in prima resurrectione consortium: & offert annuis diebus dormitionis ejus. Atque De Anim. alibi moram resurrectionis loco poenæ habet Cap. ult. pro luendis levioribus delictis. Nec dissimiles effudit preces Sanctus Ambrosius pro Valentiniano & Gratiano, fratribus, præmaturâ morte abreptis: in suâ funebri oratione pro Valentiniano secundo, quam claudit his verbis: Te queso, summe Deus, ut charissimos juvenes maturà resurrectione suscites & resuscites: & immaturum vitæ istius cursum matura resurrectione compenses, Amen. Atque alibi in eundem sensum, diversos resurgentium ordines & tempora constituit. Denique, in *Liturgiâ antiqua Gothica hæc precum publicarum formula præscribitur: Quiescentium animas in sinu Abrahæ collocare dignetur Deus, & in partem primæ Resurrectionis admittat: per Dominum nostrum Jesum Christum. Nempe cum non crediderint veteres Animas piorum statim à morte in cœlum ascendere, aut summà protinus frui glorià & visione beatà: Cumque refurrectionem primam ante illud tempus, Regnúmque Christi, expectarint: eoque potiri, primum habuerint beatitudinis gradum: Hunc

Hh 2

statum,

^{*} Loca funt apud Daillé de Us. PP. p. 288. ult. Consule alias Liturgias, Mosarab. & Ambros. vel Ital. Vid. Daillé de pœn. p. 513. ult.

statum, hanc resurrectionem precabantur suis, in Christo dormientibus, tanquam pignus futuræ gloriæ, & initiationem quandam ad vitam cœlestem.

SED de his satis: cum non sit opus pluribus in re notâ & confessâ. Nam in scriptis veterum quique versatissimi, inter recentiores aut hodiernos authores, licet non stent à partibus Millennariorum, agnoscunt tamen hoc dogma circa futurum Christi regnum in terris, receptum fuisse plurimum, in primis Ecclesiæ fæculis. Sed non perinde est in confesso, in quibus terris, hodiernis vel futuris, hoc millenne Regnum Christi statuendum sit. Vulgò creditur à Millennariis recentioribus, in hâc vità, & in hodiernis terris, regnaturum esse Christum. Sed non ad mentem veterum hoc credunt, ni multim fallar: nec ad mentem facræ Scripturæ: nec denique secundum ipsius rei naturam. Quoad Millennarios antiquos, quorum supersunt scripta, de Renovatione Mundi Naturalis omnes verba faciunt, in adventu Christi peragundâ. Justinus id non semel me-Pag. 307. morat in Dialogo cum Tryphone: & in novis & instauratis Hierosolymis Millennium collocat, adductis verbis Prophetarum de novis cœlis & novâ terrâ. Dein (pag. 369.) την τῶν αγίων γην appellat Terram illam in qua regnaturi

turi sunt Sancti unà cum Christo. Atque την καινές επροιν, Renovationem Mundi (in quo nova Hierosolyma) Christo attribuit non minùs quàm primam Mundi constructionem, pag. 340.

Non dissimili modo Irenæus renovationem Naturæ cum temporibus Regni conjungit. Prædicta, inquit, benedictio, nempe Jacobo Lib.v.c. facta, de fertilitate Terræ: ad tempora regni 33- sinè contradictione pertinet, quando regnabunt justi surgentes à mortuis: quando & Creatura renovata & liberata multitudinem fructificabit universæ escæ, & rore cœli, & ex fertilitate terræ. Idem vel tantundem affirmat capite sequenti, & deinceps identidem ad sinem Libri.

EODEM spectare videntur verba Lactantii:

Deus enim veniet, ut orbe hoc ab omni labe pur-_{Lib. vii.}
gato, redivivas justorum animas corporibus in-^{6.22.}
novatis ad sempiternam beatitudinem suscitet.

Denique si Gelasio Cyziceno sides, Patres Nicæni in eâdem suere sententiâ, Regnumque
Christi & Justorum in novâ Terrâ collocârunt,
his verbis: Καινες εξανες κὶ καινην γην προσδοκώμεν, _{Hist. Act.}
καλὰ εξεὰ γράμμαλα Φαινομένης ἡμῖν τῆς ἐπιφανείας ^{Conc. Nic.}
κὰ βασιλείας τε με αλε Θεε κὰ σωθηρος ἡμῶν Ἰησε
Χριςε, &c. Novos cœlos & terram novam expectamus, secundum sacras Literas: cùm apparuerit nobis illustris prasentia, & Regnum
magni

magni Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi.

Et tunc, ut ait Daniel, (cap. vii. 18.) recipient

Sancti Regnum Altissimi: & erit terra pura,

sancta, Terra Viventium, non mortuorum:

quam oculis sidei prævidens David, clamat

(Psal. xxvii. 13.) credo videre bona Domini in

Terrà viventium: Terrà mansuetorum & humi
lium. Beati, inquit Christus, mites: quoniam

cap.xxvii. ipsi possidebunt Terram. Et Propheta Isaias

ait, & calcabunt ipsam pedes mansuetorum &

humilium. Vides, secundum hos Patres, in

novis cœlis & novâ terrâ fore sedem millen
nii: nec proinde ante renovationem mundi

beatum illum rerum ordinem esse expectan
dum, ex mente veterum Chiliastarum.

ration, antiquos non semper convenire de ordine Conslagrationis & Renovationis munresultationis di: quæ prior, quæ posterior; Huic illam postposuisse videtur Tertullianus, sed malé. Errorémque suum facilè corrigere potuisse ex expissionis Sancti Petri, Qui, exustis Cælis Terrisque hodiernis, statim succenturiat novos Cælos, novámque Terram: in habitationem Justis. Nec quidem expeditè concipi potest renovatio mundi sinè præcedente conslagratione: vel aliquâ saltem concussione aut demolitione, quæ genus humanum tolleret. Præsertim si, secundum Ideam Sancti Johannis, nova Terra

novam

novam formam: orbifque habitabilis novus nullum mare sit habiturus. At id forsan occasionem dedit errandi nonnullis, quòd duplex futura sit mutatio mundi, altera ad principium, altera ad finem Millennii: nempe cum fugient Cœlum & Terra: & locus eorum Apoc. xx. non erit inventus. Sed hæc fuga Cæli & Ter- 11. ræ, & loci sui pristini derelictio, in fine Millennii futura, neutiquam exponenda sunt de Conflagratione communi, sed de mutatione aliquâ infigniori, qualis, in fine Millennii, sanctorum etiam corporibus accessura est, cum in regiones cœlestes transferentur.

SED hæc obiter. Pergamus in proposito, & in quâ Terrâ, hodiernâ vel futurâ, Regnum Christi & Sanctorum constituunt Authores Sacri, jam porrò videamus. Vidit Sanctus Johannes (Apoc. xxi. 1, 2.) novos Cœlos & novam Terram: dein vidit Sanctam Civitatem, five nova Hierofolyma, de cœlo descendere: putà in illam novam Terram: Quo aliò enim descendere potuit? constat autem ex capite cap. xx.9. præcedenti Civitatem Sanctam (eandem cum Ifa. lxv. civitate dilectâ) esse Regnum Christi, vel ipsius Metropolin: Ad quod consequens est, Prophetam vidisse Regnum Christi descendere in novam terram, sedem suam ibidem habi-

turum.

PRÆTEREA,

PRÆTEREA, series Visionum Apocalypticarum, & spatia temporum quibus continentur, Millennio, suisque antecedentibus, non relinquunt locum, intrà fines hujusce mundi. do equidem non duraturum esse hunc mundum, quantumcunque, in mille annos ab hodierno die. Et siqua sides sexmillenni Prophetiæ Judæorum (quam è Patribus Christianis plurimi sunt amplexi) non superest semimillennium, abhinc ad rerum exitum. Sed his missis, constat utcunque hanc recentiorum Chiliastarum hypothesin, plus nimio temporis exigere pro reliquâ ætate mundi, si rem æstimemus ex calculis Apocalypticis. secundum illud systema Prophetiarum, multa superfunt adhuc præparanda & peragunda, antequam incipere possit Christi & Sanctorum Regnum. Non nisi deleto penitus Antichris-Apoc. xx. to, Satanâque ligato, regnabunt Sancti: sed excidium Antichristi non pauca debent antecedere quæ nondum completa vidimus. dum ascendere, aut surrexere, Testes: nondum cecidit pars tertia Civitatis: nondum præteriit Væ secundum, aut incepit tertium.

> Quæ omnia memorantur in capite undecimo Apocalypsews ante interitum Antichristi even-

> tura. Præterea nondum effusæ sunt phialæ capite decimo sexto: nec quot supersint ad-

huc

huc effundendæ, certò novimus. Denique, quæ exinde sequuntur ad caput usque vicesimum, ubi incipit regnum Christi, restant exercenda in Antichristum, ad diminuendum, & tandem abolendum, ipsius Regnum, parandúmque theatrum in adventum Christi. Quanto autem tempore opus erit, ut hæc compleantur singula suo ordine, vix audeo conjectare: sed quantumcunque suerit, præcedere debet beatum Millennium, atque ætatem mundi tanto longiùs protrahere.

SED, ut in his complendis non parum temporis elabetur, ita, (secundum eandem Apocalypsin) his completis, statim sequitur sinis mundi: nec locus aut spatium relinquitur annorum mille beatitudini. Cum sonuit Tuba septima, dicitur instare vel adesse tempus judicandi mortuos: ideóque sinis Mundi: nam cap.xi.18. ante id temporis, mortui non sunt judicandi. Pariter Bestia devicta conjicitur in stagnum ig-cap. xixinis, ardens sulphure: quod denotare mihi videtur conslagrationem Mundi, si cum visionibus Danielis, (c.vii. 11.) & doctrina Sancti Pauli conseratur, 2 Thess. i. 8. ii. 8.

EPOCHA Regni Christi & Sanctorum passim in sacris Literis designatur per illud indicium, quòd conjuncta sit cum die judicii, vel, eo præeunte, introducatur. Neque alio opus es-

se videtur argumento, ut doceamur, Regnum illud non expectandum esse in hâc vitâ, aut in hodierno sæculo. Sed loca Prophetarum, si placet, Danielis & Sancti Johannis ea de re paulisper conferamus. In dicto capite septimo Danielis, à versu nono ad finem, sæpius repetitur consessus Judicialis, vel prævius regni Sanctorum, vel cum eodem conjunctus, W. 22. cum venerit Antiquus Dierum, judicium simul & regnum tradentur Sanctis. Dein considente judicio (V. 26, 27.) Regnum, Dominatus, & amplitudo regnorum sub toto cœlo dabitur populo sanctorum excelsorum. Eodem modo Sanctus Johannes, hâc in re, ut folet aliàs, Danielis vestigiis inhæret: non tantum quòd descripturus Millennium, thronos Judiciales priùs constituat, in capite vicesimo; sed quòd antea capite undecimo, ut suprà notavimus, tam mortuos, quam vivos judicandi tempus, cum tempore Regni & Dominii Christi & Sanctorum connexerat. Cum sonuisset Tuba septima, magnà voce pronunciatum est

Cap.xi.15. in cœlo, Facta sunt regna mundi Domini nostri & Christi ejus, qui regnabit in sæcula sæ-

Dein postea, Advenit præstitutum tempus ut judicentur mortui, & ut des mercedem servis tuis Prophetis, & Sanctis, & timen-

tibus nomen tuum.—Tum apertum est Templum Dei Dei in Coelo, & visa est Arca foederis, &c.

Manifestum est hic repræsentari à Prophetâ Regnum & Tempora Regni, ut loquuntur veteres. Respondétque hæcidea ejusdem regni apud Danielem descriptioni, in utrâque parte: tam quoad Dominium datum fanctis, quàm istius Dominii tempus: nempe cum judicandi sunt mortui. Quod solenne tempus cùm non fit adventurum ante finem mundi, neque ante eundem terminum auspicabitur' Beatum Millennium fecundum hæc oracula. Denique pars ultima descriptionis, De Templo aperto, & conspectà in eo arca fœderis, de Schechinah intelligenda est: quòd incubuit arcæ fæderis in Sancto Sanctorum, quódque illustris adhuc videbitur in Christi regno, ac Beato, de quo loquimur, Millennio: prout infrà expositum erit.

His notis calculisque Prophetarum circa tempora Regni, consona sunt verba Christi, cùm την παλιγιενεσίαν & consessum Judicialem conjungit: Mat. xix. 29. Vos, inquit, qui secuti estis me, ἐν τῆ παλιγιενεσία, in renascentia vel renovatione rerum, cùm sederit Filius hominis in throno gloriæ suæ, sedebitis vos etiam in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus Israel. Et quisquis reliquerit domos, &c. Hic apparatus Judicialis, ut vides, exprimitur:

I i 2 Christum

17,0%.

Christum autem hic loqui de regno suo Millenni, duo testantur indicia: Primò, quòd uterque Prophetarum jam dictorum, eodem modo, quo Christus, regnum illud introducat: ut patet ex præcedentibus. Secundo. quod hanc παλιγιενεσίαν notet & indigitet Christus pro loco & tempore, quibus merces & retributio reddentur sanctis, & servis Christi fidelibus. Eundem prorsus ad modum quo dixit postea Johannes, idem tempus statumque delineans, venit Tempus judicandi mortuos, & reddendi mercedem servis tuis. Consentiunt itaque authores sacri in hoc charactere temporis, quo principium Millennii ultra fines hujusce sæculi protenditur.

SED de tempore futuri Millennii satis: Redeamus jam ad ipsius sedem, quam in novis cœlis & novâ Terrâ constituimus, secun-Apoc.xxi. dùm visionem Sancto Johanni factam. Nec aliter Isaias Propheta, cum Deum conditurum esse dixerat novos cœlos & novam terram, & Hierofolyma exultantia, his subjungit statim novum naturæ ordinem, hominumque lætum, pacificum & fœlicem statum: quibus regnum Justorum, & ipsius fœlicitas, exhibentur. Quod eo fidentiùs dico, & de hoc regno interpre-

2 Epist. iii. tor, cum videam Sanctum Petrum novos cœ-13. los & novam terram à Prophetis promissos

in sedes & habitationem Justis assignâsse. Quod aliter capi aut exponi non potest, quam de

hoc, de quo loquimur, Regno.

Denique, præter hæc dicta Prophetica, quibus Regnum Christi cum novis cœlis & terris, explicité vel implicité, connectitur: Idem argui potest à tempore adventûs Christi ad Regnum; quem agnoscunt Millennarii futurum in principio illius Regni. Christus autem non adveniet ante finem mundi, vel ante tempora Renovationis: Proinde nec ante eundem terminum auspicabitur Millennium. 'Αποκαβάςασις πάνζων, & παλιγ Γενεσία denotant Renovationem mundi: Christus autem non adveniet ante hanc ἀποκαβάς ασιν & παλιγ Γενεσίαν. Prius nos docet plenè & perspicuè Sanctus Petrus in suâ concione, Act. iii. 21. cum ait de Christo, Quem oportet cœli capiant usque ad tempora restitutionis omnium: de quibus locutus est Deus à sæculo, per os omnium Sanctorum suorum Prophetarum. Pariter quoad alterum, Christus ipse suum adventum, quo compensaturus est eos, qui in hoc sæculo, sui nominis causa, mala fuerant perpessi, ἐν τῆ παλιγίενεσία statuit, Mat. xix. 28, 29. Quod de Regno suo, in mundo renato, exponendum esse, ex adjunctis suprà ostendimus: cum nimirum Regis aut Victoris instar, palmas & spolia, & partæ 5, 6.

servisque fidelibus, qui belli tulerant æstum & pericula, distribuet. Neque cœlum & æternam gloriam unicè respicit hæc promissio, quum bona externa & temporalia memoret, Hebr. ii. præter vitam æternam. Atque huic omnino congruit sermo Sancti Pauli cum Christo subjicit, tanquam suo Regi, την * δικεμένην την μέλλε-סמי, orbem babitabilem futurum: vel אירם הכא ut loquuntur Hebræi: quem Messiæ pariter subjecerunt.

partæ jam pacis summa munia, militibus suis,

DENIQUE, ut hæc finiam, nullum agnoscit Mat. xxiii. scriptura sacra futurum adhuc Christi adventum ante judicialem, vel ante finem mundi: quapropter hæc tria conjunxit Apostolus Pau-2 Epist. iv. lus ad Timotheum, mortuorum xelow, Christi ἐπιΦάνειαν, & βασίλειαν Obtestor te, coram Domino nostro Jesu Christo, qui judicaturus est vi-

* Our phon fignificat τόπον οἰκήσεως ex vi vocis: & fecundum fynta-xin subintelligitur γη.

[†] Dictio illa שומי שולאסי, vel אבו fumitur vel latè protemporibus Messiæ indiscriminatim, vel strictè pro temporibus Regni Messiæ. Quo sensu strictiori & maximè proprio distinguitur tam ab hodierno sæculo, quam ab æternitate; sive ab illo tempore, quo Christus traditurus est Regnum in manus Patris. Atque hoc sensu proprio, pro sæculo nempe intermedio inter hodiernum & æternitatem sæpe sumitur in sacris literis. Christus regnaturus est ir vo dioni minhorli, Ephes. i. 22, 23. Hebr. ii. 5, 6. nondum autem regnat eo sensu, nec regnaturus est eo sensu, ubi tradiderit regnum in manus Patris. Nempe post sinalem | resurrectionem & omnia fæcula expleta. Patet itaque dari regnum Christi intermedium, atque illud proprie dici δ αίων μέλλων, quanquam locutio illa laxè sumpta omnes dies Messiae comprehendat.

vos & mortuos, in apparitione sua & Regno suo. Idémque Apostolus unà cum S. Petro adventum Christi cum mundi conflagratione conjungunt. 2 Thess. ii. 7, 8. 2 Pet. iii. 10. Confer hæc cum argumentis confimilibus apud

Gerard. Tom. ult. p. 139, 140, 141.

De sede Regni millennis in novis Cœlis & novâ Terrâ, hæc hactenus ex authoritate sacrà adduximus. Præterea res ipsa loquitur, atque idem suadet Ratio: Quorsum enim nova Tellus, si incolarum vacua? Quorsum novus orbis habitabilis finè habitatore? Dein, hodierna Tellus, vel hodiernus naturæ ordo, vanitati aut corruptioni subjectus, fœlicitatem Beati sæculi ferre aut recipere non potest. Denique, Incongruum esset Martyres & Sanctos è mortuis in hodiernam vitam & inter hodiernos homines deducere. Hæc paucis, fi placet, expendamus. Quoad primum, Probatum & concessum habeo, ratum fixumque, Renovatum iri Mundum naturalem: Cœlum nostrum Terrámque, sensu proprio & literali. Hæc est vox clara sacræ Scripturæ: & habita est pridem, ut hodie, fides orthodoxa. Dic Vid. Just. igitur, oro te, Quo consilio, quem in finem thor. quarenovanda est Tellus? Cui usui inserviet re- fion. ad nascens ille Paradisus? Omnes utique agnos-196. cunt in melius mutandam esse Tellurem: Nós-

ד μίλλ.

que, suffragante sacrà Scripturà, in formam, pulchritudinem, & fertilitatem Paradifiacam, Theor. Tel. restituendam esse ostendimus. Age sis itaque, Deus & natura nihil faciunt frustra: multo minus integros rerum ordines, mundosque habitabiles. Nec habitabiles tantum, sed omnibus naturæ beneficiis, cœli & foli, instructissimos: sedes denique planè beatas. Hujusmodi verò fedes beatas, mundúmque pulcherrimum, cum fingere non liceat incassum facta, Dic obsecro quo proposito, quem in finem: siquem nôsti rectiorem & nobiliorem illo quem assignavimus, imperti: sin minus, nullumque noveris magis idoneum, hunc mecum amplectere, Orbémque illum futurum habe pro verâ Terrâ Viventium: pro vero Canaan, Terrâ promissâ: Terrâ, ubi regnabunt Sancti, Terra, quam habitabunt justi. De-6. Apoc. v. nique, Terrà, quam hæreditate possidebunt mites & innocui; qui, in hodierna minimam ferè tenent portiunculam: nec tanti quidem est tota, ut eam magnopere cupiant.

Secundo enim, hodierna Tellus, & Cœlum illi proprium, præbere nequeunt, nec quidem capere, fœlicitatem illam naturalem, quæ constituitur sanctis in Christi Regno millenni. Fælicitatem naturalem dico: nam præter bona animi, sanctósque affectus, quibus gaude-

bunt

bunt jugiter: Natura externa erit tota aurea: & de malis illis, quæ vitam hodiernam premunt, nihil erit reliquum. Neque pauperies, Apoc. xxi. aut rerum inopia: neque labor servilis & illi-4 beralis: neque bella & discordia, neque morbi & ægritudines corporis, locum ullum habitura funt in Millennio. Stante autem hodiernâ naturâ, evitari non possunt hæc incommoda; possunt quidem diminui, boni regiminis ope, bonisque legibus: Sed tolli non possunt, nisi unà mutetur naturalis rerum ordo. Non fertilior evadet hæc Terra, quo durat longiùs: sed potiùs siccior & sterilior: atque eo major erit inopia rerum, ad vitam victumque necesfariarum: & augebitur fervilis labor & miferia. Neque cessabunt lites, & discordiæ, vel privatæ vel publicæ: nec bellorum causæ & contentiones. Præterea si eadem maneat cœli facies, eadem temperies, easdem aëris injurias & incommoda patiemur usque secundum anni temporumque vicissitudines. Denique, nec deerunt morbi, dolores, & ægritudines, quibus hodie laboramus. Hæc autem prorfus aliena funt ab ideâ Regni Christi, quemadmodum à Prophetis exprimitur; nec præmii rationem haberet, multo minus Regni, status hodierno haud beatior.

Tertio, fac resurgere à mortuis Beatos K k Martyres, Stidium?

Martyres, aliósque Sanctos: ac inter hodiernos homines versari: non video quod genus vitæ, vel quod genus mortis, daturus sis his Redivivis. Visne morituros esse denuo, intrà breve tempus, more cæterorum mortalium? vel ad mille annos, victuros? si priùs, non meruit tantillum vitæ, ut, ipsius gratià, claustra mortis & amica silentia perrumperent. Vitæ, inquam, terrenæ gratià, inter nubila & caliginem, molestias & incommoda hodiernæ Terræ, & Cœli. Putas, sat scio, Beatos suisse martyres in alterà vità, ante suum huc reditum, aut descensum: quodnam verò, aut quam ob rem, cepit eos suæ beatitudinis sa-

--- Anne aliquas ad cœlum binc ire putandum est Sublimes Animas: iterúmque ad tarda reverti Corpora? terrenósque artus, moribundáque membra?

Quæbrevis & miseræ lucis tam dira cupido est?

Nec ex alterà parte, vitam longævam, millennem aut semimillennem, patitur hodiernus, aut similis quicunque, naturæ status.

SED perge reliqua: Redeant in has terras Martyres & Sancti, Quod genus vitæ, dum inter nos versantur, dabis his novis Incolis? Uxores ducent? ut olim Filii Dei Filias homi-

num

num amavere: Operámque dabunt procreandis liberis, vitæque regundæ eodem modo quo reliqui mortales? Quæ bona hîc possessuri, non video. Quas hæreditates adibunt, & quo jure? Omnia prærepta sunt, & dudum occupata in hodiernâ Terrâ. Non sas est aliis eripere patrimonia, nec possunt succedere in bona & sundos majorum suorum, ante multa sæcula, & ultra omnem hominum aut tabularum memoriam, vitâ defunctorum. Denique expensis omnibus bonis, animi, corporis, & fortunæ, nullâ ex parte operæpretium mihi videtur, multo minus præmium Sanctis dignum, statum mortis cum vitâ, qualis est hodierna, commutare. Sed de his satís.

Hæc pauca, è Scriptis facris, & ex ipsâ rei naturâ, deprompta, meditanda proponimus fequioris ævi Millennariis: qui, neglectis veterum vestigiis, præfestinant, &, ex ardore nimio, præcipitant regnum Christi in has terras, & in hodiernum sæculum; Unde Principum, & aliorum, concitant invidiam: atque dogmati prorsus innocuo & inermi odium pariunt: retardántque hâc ratione id, quod maximè promovere in votis habent. Non inficiamur in melius progressurum esse genus humanum, saltem ex parte, etiam in hodiernâ vitâ: & meliusculè se habituras esse christianas; La-K k 2 besactum

befactum iri Tyrannidem Antichristianam, avulsumque aliquas istius Imperii partes. Augebitur præterea inter bonos vis pietatis & charitatis: amórque veri, recti, æqui & honesti: Atque his bene munitis, Alii alios in minutioribus dissentientes, non vexabunt aut persequentur. Denique augebitur scientia, tam divina, quam naturalis: & speciatim Religionis Christianæ status genuinus, & illius œconomiæ mens, confilium, & sapientia, melius innotescent. Hæc quidem desideratissima sunt, sed ad fœlicitatem Regni, de quo agitur, opus est præterea ut concurrat natura externa, & novus rerum ordo: Lux etiam veritatis plenior & perfectior, quam capere pofsumus in hodierna vita. At expedienda sunt quæ supersunt in hoc argumento.

His ita expositis & constitutis, superest ut Millennii statum explicemus. Constat parte naturali & intellectuali; Quæ & qualis sutura sit naturæ facies, quis ordo, in sæculo illo venturo, sive in novis cælis & novâ terrâ, in præmemoratâ Theoria satis abunde disseruimus, nec hîc libet jam dicta repetere. Et quoad partem intellectualem, constat illa maximè contemplatione & devotione: exercitiis Angelicis, quibus præparatur animus ad vitam Cælestem. Hæc etiam, eodem in tractatu, pro

modulo

modulo nostro descripsimus & expedivimus. Restant tantum quædam superaddenda de Præsentia Christi extraordinaria in illo suo Regno: & de Consummatione Oeconomiæ Christianæ.

Quum verò loquimur de Præsentiâ Christi in suo Regno, non id volumus, Christum descensurum esse in terras formâ humanâ: & versaturum cum hominibus, ut olim in Judæâ: nec vitam ducturum esse terrestrem, sicut in tempore suæ carnis: Hæc esset quodammodo secunda Incarnatio. Sed apparebit eminus, in suo Corpore glorioso, per modum perpetui aut constantis SCHECHINAH: ut olim in Sancto Sanctorum. Et ex alto cœlo demissâ suâ sede, residebit in conspectu terrarum, Rex Augustus, Numen visibile. Hæc autem pluribus aperienda sunt & explicanda.

Cum tradidisset Sanctus Johannes doctrinam Millennii, novósque cœlos & novam terram, visione sibi exhibità, repræsentàsset, subdit statim, Atque ego Johannes vidi Sanctam illam Apoc. xxi, Civitatem, Jerusalem novam, descendentem à 2, 3.

Deo è Cœlo—Et audivi vocem magnam è cœlo, dicentem, Ecce Tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum iis. 10% ή σκηνή τε Θεε μελά τῶν ἀνθρώπων, κλ σκηνώσει μετ' ἀντῶν. κλ ἀνδοί, &c. Hoc de Schechinah intelligendum esse suadent ipsa verba, & verborum istorum usus,

usus, in stylo sacro. Ecce Tabernaculum Dei cum hominibus, inquit vox è cœlo: Talis nempe Dei præsentia, aut habitatio, qualis erat in Tabernaculo, ubi se exhibuit Schechinah. Dein adjicitur in eundem sensum, σκηνώσει μετ' ἀυτῶν ὁ Θεός Inter eos ponet Deus Tabernaculum sum. Denique, quo magis innotescat, hîc indigitari habitationem Dei cum Sanctis in Millenni Regno, ut olim cum populo Israëlitico in Sanctuario, subjicit Propheta, κὰ ἀυδοι λαοι ἀυδε ἔσουδαι, κὰ ἀυδος ὁ Θεὸς ἔσαι μετ' ἀυδῶν, Θεὸς ἀνδῶν. Quæ sunt eadem verba, si consulas,

Taix. 42, 43, 44, 45, 46. Lev. xxvi. 11, 12.

PRÆTEREA, eâdem usus est in Evangelio locutione Sanctus Johannes, cùm habitationem Dei in carne humanâ adumbrare voluit, Joh.

i. 14. ὁ λόγος σὰρξ ἐγένελο, κὰ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, κὰ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν ἀντῶ, δόξαν ὡς μονογενῶς παροαλυρεί, cùm Turbæ Palmiferæ (qui sunt iidem cum Sanctis Millennii) fœlicitas & privi-

quibus cum Ifraelitis, in conventu & in Sanctuario, habitaturum se promisit Deus. Exod.

Apoc. vii. legia recensentur. Inter alia enim dicitur, δ
15,16,17. καθήμενος ἐπὶ τε Θεόνε, nempe Christus, σκηνώσει
ἐπὰ ἀντές Habitabit super eos, vel Tabernaculum figet inter eos: Quod explicationi nostræ de Schechinah in Regno Christi prorsus

respondet.

novi

respondet. Nec aliter Propheta Ezekiel, illius, de quo loquimur, Regni beatitudinem deprædicans, Sanctuarium Dei, sive Dei sedem, ut in Sanctuario, ibidem collocat. His c.xxxvii. omnibus unicum præterea locum ex iisdem oraculis Apocalypticis adjiciam: ubi de Millennio agitur, atque unà mentio fit aperti Templi, conspectaque arca foederis: cui nempe superincubuit Schechmah. Capite undecimo, v. 15. cum sonuisset tuba Angeli septimi, describitur Regnum Christi & Sanctorum: Et inter alia dicitur Apertum est Templum Dei in cœlo: & v. 19. visa est arca Testimonii in ipsius Templo. Hoc est, si rectè interpretor, Aperto cœlo, visum est Schechinah, sive Gloria Christi, quæ cooperuit arcam fœderis in Sanctuario. Quemadmodum Stephanus Protomartyr, aperto cœlo, vidit Gloriam Dei, & Filium hominis ad dex- Act. vii. tram Dei. Atque huc referendum est, opi-55,56nor, celebre vaticinium Jeremiæ Prophetæ, cap. iii. 16, 17, &c. cum nova Jerusalem, non arca fœderis, erit solium Jehovæ.

His indiciis & testimoniis Propheticis, satis, opinor, constat, in sæculo venturo & regno Christi fore aliquam præsentiam numinis visibilem & solennem, quam nuncupamus Schechinah. Sed notandum præterea: id quod Hebræi dicunt Schechinah, Græco stylo, tam novi fæderis, quàm apud Septuaginta Interpretes, dicitur δόξα, vel δόξα τε Θεε, ut notum est satis, crebrisque exemplis comprobatum *. Atque hâc pariter voce utitur Sanctus Johannes, séque vidisse ait, Gloriam Dei, την δόξαν τε Θεε, residentem in sanctam Jerusalem quæ è cælo descendit: V. 10 😂 11. Angelus illi monstravit την άγιαν Ἱερεσαλημ καλαδαίνεσαν έκ τε ερανε ἀπὸ τε Θεε, έχεσαν την ΔΟΞΑΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ. Dein omni genere lucis & splendoris hanc Civitatem in sequentibus illustrat, hanc Gloriam depingit. Atque Faciem Dei visuros esse Millennii compotes, disertè as-

Confer. Joh. xvii. 24.

Cap. xxii. ferit.

Duplici modo & stylo, vt vides, significavit Propheta, suturum in novis Hierosolymis, in regno Christi & sanctorum, divinum Schechinah. Sed me rogabis forsan, Quid sit Schechinah? cùm toties ipsius hîc siat mentio, & apud alios Scriptores: qui tamen negligunt, aut nimis arduum esse ducunt, quid illà voce intelligendum sit, luculenter exponere. Neque ego prorsus illud in me suscipio, aut desinire satagam accuratiùs: At si locum veniámque dabis digressiunculæ, statum quæstionis a-

periam:

^{*} Vid. Exod. xxiv. 16, 17. & xxxiii. 18. & xl. 34, 35. 1 Reg. viii. 11. 1 Sam. iv. 21, 22. Ifa. vi. Habback. iii. 3, 4. Joh. i. 14. & xii 47, 55. Heb. ix. 5. Rom. ix. 4.

periam: ut aliis fiat minus difficile, aut rem penitus expedire, aut saltem ubi hæret aqua,

deprehendere.

Nox שכינה non occurrit, quod sciam, in Bibliis Hebræis: in Targum autem sæpius, & apud Rabbinos: deducitur, ut notum est, à pub habitare vel commorari: significatque, sensu communi accepta, habitationem vel commorationem. Quòd verò ad significandam præsentiam divinam peculiariter, aut Majestatem divinam, adhibita suerit illa dictio, fecit, opinor, usus istius verbi שכן apud Mosem, cum præsentia Dei singularis in monte Sinai, aut in Tabernaculo, aut alibi, exprimitur, Exod. xxiv. 15, 16. & cap. xxv. 8. & cap. xxix. 45, 46. & xl. 35. & Deuter. xxxiii. 16.

HÆC de voce, sed quid Res sit, quæritur: Shechinah latè sumptum, usurpatur ad designandum quodlibet effectum notabile præsentiæ divinæ; minùs latè, præsentiam divinam sub aliquâ specie, aut signo visibili, denotat. Denique, strictissimè, præsentiam Majestativam, ut aiunt: in materià aliquâ lucidà, igneà, aut candescenti exhibitam, ut in Rubo igneo, ad Mosem: (Exod. iii. 2. Deut. xxxiii. 16.) In columnà Ignis, aut columnà nubis, ad Israelitas in deserto. (Exod. xiii. 21, 22. Num. xiv. 14.) In monte Sinai, (Exod. xix. 18.

Ll

& xxiv. 15, 16, 17, &c. xxxiii. 18, 21. & Deut. xxxiii. 2.) Ad Tabernaculum, Exod. xxv. 8. & xl. 34, 35. Lev. xvi. 2. Num. ix. 15. & in Sancto Sanctorum in Templo. 1 Reg. viii.

10, 11. 2 Chron. vii.

ATQUE hujusmodi * Shechinah Majestativum hoc loco subintelligimus, & expectamus in futuro sæculo. Constátque duabus, ut vides, partibus: parte materiali & spirituali. Prima folet esse aliquo modo lucida aut albescens; ut Lux ipsa, Ignis, Æther, nubes aut fumus albicans, & hujusmodi. Atque hæc† substantia lucida creditur ab Abarbinele unica, & semper eadem: nempe illa ipsa lux primigenia quam Deus in principio creavit: eâ utitur, ut vehiculo, cum se quodammodo conspicuum exhibet. Sed utcunque id sit, quæritur præcipuè de parte alterà: quæ sit illa substantia spiritualis, quæ subjacet materiæ illi te-Trast. de nui & splendescenti. Vir optimus & eruditissimus, Josephus Medus, censet Angelos semper substitisse Schechinah, neque aliam fuisse præsentiam aut ἐπιφάνειαν divinam, quam Angelicam, sub nomine Dei. Aliàs Deum ipsum esse ubique æqualiter præsentem: dici autem specialiter præsentem, ubi satellitium Angeli-

Sanctit. Eccles.

Vide de Schechinah locum apud Whith. de Deit. Christ. p. 57. † Hoc notat Epifc. Eli.

cum comparet. Non deesse quidem Schechinab comitatum Angelicum, facilè credo: sed per modum comitatûs, cui præsidet & prælucet Dominus aliquis perillustris.

Justinus Martyr *, Irenæus †, Tertullianus ‡, aliíque Patres plurimi, Τον Λόγον subfuisse aiunt τω Schechinah, in ** commemoratis sub veteri fædere manifestationibus. & inter Patres Christianos nonnulli, statuunt Animam Messiæ præextitisse temporibus incarnationis, ipsisque originibus Gentis Judaicæ: ante Legem, & per totam œconomiam Legis & Prophetarum. Quòd si cum Logo eandem conjunctam esse supponant per illa tempora, his non incongruens effet supponere, conjunctim cum eodem Logo constituisse Schechinah

in Tertul. adversus Jud. c. 9. p. 194. Vid. etiam August. de Trin. lib. 3. c. 9. & c. 11.

^{*} In Apolog. 2. p. 95, 96. & in Dialog. cum Tryphon. p. 341, 342. & p. 356, 357. & alibi fæpius.

† Lib. iv. cap. 17, 23, 37.

† Adverf. Judæos, cap. 9. de carne Christi, cap. 6. advers. Marcion. lib. ii. c. 27. lib. iii. c. 6. & ad Praxeam, cap. 14. & fequent. Theoph. Antioch. p. 99, 100. Clem. Alexandr. sæpius Protrep. p. 6. Pædag. p. 111. Euseb. Demonst. Evang. lib v. c.9. & sequentibus, fusissime, & Hist. Eccles. lib.i. c. 2. Cyril. Hierof. Catech. c. 10. Præter hos antesignatos, consule præterea, si libet, Novatianum de Trin. c. 25. & seq. Origenem, lib. vi. contra Celsum. Basil. advers. Eunom. Chrysost. in Gen. Hom. 41, 42, 48. & in Act. Hom. 16. Theodor. in Gen. quæit. 92. in Exod. quæft. 5. Hilar. de Trinit. 4, 5, 12. Ambrof. de Fide ad Gratian. lib. i. c. 5. & de Fid. contra Arian. c. ult. Prudent. in Apotheofi contra Patripaff. Sulp. Sever. Hist. Sacr. lib. i. Cassian. lib. vii. de incarn. c. 9. Leon. Epist. 13. Isidor. Hispal de Nativ. Domin. c. 1. aliósque plures, apud Cortholt. not. in Just. p. 34. & apud Suicerum. voc. "αγγέλος, & apud Bull. Sec. 1. c. 1.
** Hoc negat Augustin. contra Maximin. lib. 3. c. 26. citante Pamel.

Patriarcharum & Prophetarum; atque motus illos à Cœlo ad Terras, reditusque: & apparitiones, quandoque sub humanâ specie, quandoque aliâ: Messix attribuendas esse: neque hæc, aut hujusmodi, in meram Divinitatem cadere.

SIQUIDEM aliter vix possum intelligere Justinum Martyrem *, aliósque ex antedictis Patribus, qui ex invisibilitate Dei Patris, ejusdémque infinitate & omnipræsentiâ, probare volunt, Deum Patrem nunquam apparuisse: nec descendere posse, aut ascendere, aut ullo modo locum mutare. Non video, inquam, hæc argumenta, ab invisibilitate & omnipræsentiâ divinâ deducta, pro Deo Patre magis valere, quàm pro Deo Filio: nisi supponas Animam Messiæ præextitisse, atque τῷ Λόγω unitam fuisse, ante suam incarnationem: ab eâque unà cum Angelis, hæc omnia fuisse præstita. Aliter enim ὁ Λόγος simplex, nulli unitus crea-

^{*} Justinus M. in Dial. cum Tryphone, sapius disputat contra omnem motum localem, apparitionem, aut conspectum Dei Patris, & pag. 353, 356. inquit, cum Scriptura dicit, Ascendit Deus ab Abrahamo: aut, Locutus est Dominus ad Mosem: & Descendit Dominus ad videndam Turrim, quam extruxerant Filii hominum: aut quando, Clausit Deus arcam Noæ forinsecus: un inquis en universitation desor universitation en universitation housens non venit in locum aliquem, neque deambulat: neque dormit neque surgit. — Neque mobilis est, neque loco ullo, atque adeò neque mundo universo comprehensibilis: ut qui antè extitit quam mundus est conditus. Quonam igitur modo Ille, vel alloquatur aliquem, vel conspiciatur ulli, vel in minima parte Terræ appareat? His paria & gemina reperies apud cæteros Patres prænotatos.

turæ, Angelicæ aut humanæ, est * invisibilis & omnipræsens, perinde ac Deus Pater. Neque hic sufficit responsum Bulli, quod vid. Sec. 4. c. 3. p. 462. &c.

SED, ut ad rem nostram redeamus, utcunque hoc sit quoad Phænomena illa veteris Testamenti ante incarnationem Dei: (De quâ re alibi forsan erit disserendi locus) Schechinah illud de quo hîc loquimur, quod in fæculo venturo, in Regno Christi & Sanctorum, elucebit, est ipse Christus, in corpore suo glorioso: Quod satis apertè dicitur à Prophetâ, Apoc. xxi. 23. Gloria Dei eam, nempe Civitatem, illustrat: & Lucerna ejus est Agnus. Hujusce Gloriæ specimen dedit in terris, carne adhuc amictus Luc. ix. Christus, in sua Transfiguratione. Dein è 32. cœlo, in manifestatione factà Sancto Stephano & Saulo. Sed Illustrissima erit illa ἐπιΦάνεια, illud Schechinah, cùm veniet Christus in flammis ignis, myriadibus Angelorum comitatus, sub hujusce mundi exitu & excidio; & ferè solet adjungi cum illo adventu Christi vox Gloria, vel Gloria Dei: quod respondere to

Schechinah

^{*} Qualis fuit regressus Filii ex hôc mundo ad Patrem, talis fuit ipsius egressus à Patre: sed regressus erat localis, & naturæ ** ascensus localis ex his Terris in cœlum. Joh. xiii. 1. & vi. 63. & xvi. 28. Persona Christi ascendit, ergo Persona Christi descendit. Vel erant descensus & ascensus reales & locales, vel apparitiones tantum, nunc in cœlis, nunc in terris.

* Schechinah & Majestativam Dei præsentiam pariter significare, suprà notavimus. Atque hanc Gloriam & divinam præsentiam in novis cœlis & terris resessuram, non uno modo nobis indicavit Sanctus Johannes, ut priùs ostensum est.

SED notare licet ulteriùs, in Glorià Regià & Majestate Christi repræsentanda, Authores sacros exhibere, primò, Personam Christi: dein, ipsius comitatum aut satellitium; postea sedem, & civitatem regiam: denique solium aut thronum Principis. Gloria Personæ Christi non semel describitur in Apocalypsi, sempérque in formà lucidà aut flammeà. Capite primo, V. 13, &c. de Filio hominis verba faciens Propheta, Lucebant, inquit, caput & capilli, instar nivis: Oculi erant ut flamma ignis: pedes instar chalcolibani, ardentis in fornace. Vultus denique instar Solis, cum splendet in suo vigore. Quid his fortius, clarius aut illustrius? nisi forsan descriptio illa quæ sequitur Capite quarto, ubi Rex, throno infidens, dicitur afpectu similis Lapidi Jaspidi & Sardio. circuitu throni erat Iris, specie similis Smarag-Dein, quoad comitatum Christi, constado.

ў. з.

^{*} Neque ad Patrem neque ad Spiritum Sanctum spectat Schechinah; ergo ad Filium vel 2670. cum sit quid Divinum & non tantum Angelicum. Vid. Grot. de Rel. Christ. lib. 5. p. 369. sec. 3.

bit ex Angelis lucis: ut passim dicitur in sacris Literis antea citatis. Denique ad Civitatem Regiam quod spectat, Civitatem magni Regis, sanctam Jerusalem è cœlo dilapsam, notissimum est, ipsius gloriam per omnigenas gemmas fulgidas & colorum lumina à Prophetâ depingi, capite vicesimo primo, V. 10, 11. dein W. 18, 19, 20, 21. Non autem hîc lapides ipsos, quorum nomina recenset Propheta, nudè & literaliter, quis unquam intellexit. Æquum tamen esse videtur, ut sit aliquid visibile, & illustre, quod per has lucidas gemmas adumbratur. Qui Iridem pinxit in guttis aquæ, nubésque, oriente aut occidente sole, tantà pulchritudine, tot coloribus adornat: Illi facile est & integrum, in suo corpore Æthereo, aut vicino cœlo, omnimodas lucis formas & variegatam gloriam: supra omnium gemmarum, aut materiæ terrestris qualitercunque purgatæ, nitores & mutuatitia lumina: excitare & exprimere.

Neque novum mihi videtur, aut præter morem facri styli, per gemmarum imagines adumbrare Schechinah. Pectorale Pontificis (ubi Urim & Thummim, & responsa divina) compositum suit, jussu Dei, ex multis gemmarum speciebus & ordinibus. Exod. xxviii. 15, 16, &c. In Monte etiam Sinai cum Deus

apparuit

apparuit, in pavimento Sapphirino stetisse dicitur, claritate cœlesti circumcinctus, Exod. xxiv. 10. His adde, si libet: Cùm sutura Ecclesiæ gloria describitur ab Isaia Propheta, (cap. liv. 11, 12.) Et Paradisus ab Ezekiele, (cap. xxviii. 13.) repræsentatio sit utrobique per gemmas & gemmata, ut in hâc Idea Apoca-

lypticâ.

SED ut pergamus: His licèt argumentis & exemplis plus quam verisimile fiat, pertinere ad statum millennem & ad civitatem sanctam Tò Schechinah: Cætera tamen quæ eò spectant, difficile est expedire, aut hypothesin aliquam instituere, in quâ coëant & concurrant tot & tam diversæ conditiones & characteres, quot & qualibus in hujusce admirandæ prophetiæ duobus ultimis capitibus infignitur. Illud etiam difficultatem auget, quod ambiguum sit, ex his characteribus quot & quinam pytus & ad literam: quinam verò συμεολικώς funt interpretandi. Ecclesiam Christianam Triumphantem, in hâc ideâ Civitatis gloriosæ repræsentari, communis est * sententia; Idque eam præcipuè ob rationem, quòd ipfius fundamentis inscribi dicantur nomina duodecim Apostolorum, W. 14. Atque nomine duo-

decim

^{*} Quin etiam propheta David & hunc statum futurum respexisse videtur Ps. xvii. 15. Vid. D. Ten. p. 366.

decim Tribuum Israelis, ipsius portis, W. 12. Quo quidem nomine & titulo designari solet in Apocalypsi verus Dei populus. Denique hæc civitas disertè dicitur ab Angelo Sponsa

Agni, V. 9 & 10.

Сим verò hîc repræsentari aiunt Ecclesiam Triumphantem, intelligenda est, ut mihi videtur, Ecclesia Triumphans in terris, sive in Terrà novà & cœlis novis: quæ nimirum paulò antea viderat Propheta: V. 2. Vidit- cap. xxi. que pariter descendentem de cœlo hanc Civitatem sanctam: V. 2 & 10. constitutam nempe ex sanctis resuscitatis in primà Resurrectione. Neque ulla quidem est, propriè & strictè loquendo, Ecclesia Triumphans in cœlis: vel ante, vel post resurrectionem. Ante resurrectionem non patet sanctos esse in statu visibili, aut in societate visibili: sed eorum animas apud Deum reconditas esse, & Deo vivere. Post resurrectionem autem, nempe universalem, cum Christus tradiderit Regnum in manus Patris, non erit ultrà forma aut facies Ecclesia, sed Deus erit omnia in omnibus. Nec obstat huic sententiæ, quòd Civitas illa dicatur Jerusalem Cœlestis, vel superna: ita enim dicitur quòd è cœlo descensura sit, ut inquit Propheta semel atque iterum, aut desu- Apoc. iii.

M m per 12.

Cap. xxi.

per adventura, à primis resurgentibus constituta. Christo unà descendente.

Cap. xii.

ILLUSTRIS illa societas quæ describitur à Sancto Paulo ad Hebrxos, licet aliquatenus œconomiæ Evangelicæ, præ alterâ Legis, conveniat: nulli tamen Ecclesiæ militanti propriè Cumque dicatur Civitas Dei, & convenit. Jerusalem coelestis, necesse est statuamus eandem esse cum illà à Sancto Johanne memoratâ & descriptâ: licèt nonnulla alterius ordinis (pro genio illius Authoris) immisceri videan-Certè qui partem habent in primâ retur. furrectione constituent πανήγυριν κζ έκκλησίαν πρωτο οίκων εν έρανοις απο εξραμμένων. Et quamvis non fint adhuc δίκαιοι τεθελειωμένοι omni modo & sensu, sunt tamen initiati ad vitam cœlestem: Candidati æternitatis, cœlíque & consummatæ gloriæ hæredes proximi.

Digressio de Statu Judæorum in Millennio, vel futuro Messia regno.

IC sese offert non incelebris quæstio, Quem nempe locum habituri fint Judæi in Regno Messiæ? Fatendum est, Judæis primum facta esse promissa, tam de Messia quam de Messia Regno; atque fuam Canaan five Terram promissam typum fuisse Rom.iv. Terræ novæ, & ipsius Regni Christi. Docuitque S. 13. Paulus femen Abrahami fore hæredes mundi, nempe futuri: neque enim hodierno potiuntur. Præterea, Christo nascituro dixit Angelus Mariæ, Ei dabit Dominus Deus solium Davidis Patris ipsius. Regnabitque in domo Jacobi in æternum, & regni ejus non erit finis. Luc. i. 32, 33. Hôc autem regno non po- vid. Phititur ille hodie, fed Mahometes. Ad hæc Prophetæ lon. Quis iterum iterumque pollicentur Judæis instaurationem: heeres sit non tantum à captivitate Babylonica, sed novam glori- & Dan. am & fœlicitatem majorem quam unquam habuerint vii 41. Mic.iv.7. antea.

QUINETIAM designat Propheta Isaias novam Terram 21. novosque cœlos, atque nova Hierosolyma, in quibus c. lxv. 17. hâc fruituri sint scelicitate. Eundémque statum cha- &lxvi. 22.

racteribus aliis alii præfignificaverunt prophetæ.

Denique S. Johannes in sua Apocalypsi Judæorum femper palàm aut implicité meminit, cum regnum Christi describitur & futura ipsius gloria. Ab eorum conversione orditur suam prophetiam. Ecce venit cum Cap.1.7. nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam qui eum transfixerunt: & plangent coram eo omnes tribus terre. Dein cum Thronus Christi describitur cap. iv. 4. & viginti quatuor feniores adstantes, Judæi cum Christianis conjunguntur: duodecim nempe Apostoli cum duodecim Patriarchis vel etiam Phylarchis Judæorum. & 14

M m 2 Quemad-

CAP. X.

Quemadmodum postea novæ Hierosolymæ sundamenta S. Apostoli, portis autem inscribuntur nomina duodecim tribuum Ilraelis. Præterea cap. vii. cum fignantur fervi Dei, primò fignantur Tribus Ifraelis, dein ex omnibus gentibus, tribubus, populis & linguis innumera multitudo: atque iterum numerantur illi 144000 stan-

tes in monte Sione cum Agno. c. xiv. 1.

Cap. xi. 15.00.

An hæc cum feptima Tuba advenisset Regnum Christi, viginti quatuor seniores prostrati venerantur sedentem super thronum, dicuntque advenisse tempus præstitutummortuorum, quo judicentur, & des mercedem servis tuis prophetis, & Sanctis, & timentibus nomen tuum, parvis & magnis: & perdas eos qui perdunt terram. Tunc apertum est Templum Dei in cœlo, & visa est arca pacti ipsius in ejus Templo. pacti est monumentum pacti cum Abrahamo & Judæis initi, cujus se semper memorem fore Deus sposponderat, utpote fœderis perpetui & æternùm duraturi. Quod atque hoc signo testatur Christus se non oblitum esse sui fœderis populíque antiqui, sed eos velle secum adsciscere in sui regni participes * * * * * * * * * * * * * * * * * non dissimili modo cap. xv. ante effusas phialas iræ divinæ, cum cecinissent Sancti Canticum Moss & Canticum Agni, apertum fuit in coelo Templum Tabernaculi Testimonii, ad significandam præfentiam divinam, ut olim in exitu ex Ægypto: & postea in Tabernaculo, ubi asservatæ erant Tabulæ Legis; atque ita Judæi cum Christianis in eandem Ecclesiam coalescunt.

Denique in ultimis capitibus hujusce prophetiæ non pauca funt, quæ Judæis favent. Cap. xviii. 20. Apostoli cum Prophetis conjunguntur triumphantes cum Agno in Bestiam, & laudantes Deum. Et sequente capite y. 7. paratur Sponia ad nuptias cum Agno, fanctorum justitià amicta. Non me latet hanc sponsam Agni à nonnullis haberi Ecclesiam unicè Christianam

fepara-

feparatim à Judaïca, ídque temporibus Constantini, cùm Imperium Romanum factum est Christianum. Sed hæc est eorum * * * * * * * * qui nullam omnino suturam Judæorum Conversionem expectant aut agnoscunt: contra aperta Christi & S. Pauli verba, plurium pro-Luc. xxi. phetarum oracula, totámque vim & indolem Apoca-24. Iypsews, quæ terminatur in unione utriusque Ecclesiæ Rom. xi. Judaïcæ & Christianæ in regno Christi; ut Christus sit utriusque ovilis vel gregis pastor, utriusque populi rex; ut in unum caput recolligantur, in unum corpus

conjungantur & Gentes & Judæi.

Denique cum ventum est ad œconomiæ apicem, ad rerum omnium restitutionem aut renovationem ipsius naturæ, ad novos cœlos & novam terram; descendet de cœlo nova Jerusalem, parata & adornata ut Sponsa in virum suum. Cap. xxi. 22. Est hæc eadem sponsa quæ antea; & cum dicitur nova Jerusalem & civitas Sancta, nos facit memores Judæorum adeóque antiquæ Jerusalem eorum sedis. Quanquam sub eodem nomine & titulo, quæ sequuntur in hôc capite atque ultimo, nobis repræsentantur, huic populo partes fuas denegare non licet. De primatu nulla sit contentio: neque eò libet prosequi, quæ in subsequentibus ad eundem populum videantur. Sunt enim nimis obfcura. Ex dictis, opinor, fatis constat omnes recolligendos esse, Gentes & Judæos in idem corpus sub Christo capite; cùm Regnum suum integrum coeptum fuerit in terris gloriosum & universale.

ILLUD saltem notandum: quæ hic dicta sunt de Tabernaculo Dei vel habitatione Dei inter homines, promissa suerunt olim Judæis totidem serè verbis. Consule Ezechielis cap. xxxvii. 26, 27, 28. Zeph. ii. 10. Isa. xii. 6. Cùm verò jam completa legimus hæc promissa ex ore prophetæ Christiani, æquúmne est omnem partem in hâc sorte, in hâc gloria ab iis eripere, quibus

primitus erant * * * * * * & constituta.

TEMPUS

Tempus hujusce instaurationis Judæorum erit tempus Sabbatismi, tempus resurrectionis à mortuis, adeoque post renovationem cœli & terræ, sive in Regno Christi millenni, έν τῷ ἀιῶνι μελλοντι. Ideo à prophetis * * * * * * * & prædicitur ut Refurrectio Isa. xxvi. 19, 20, 21. Ezech. xxxvii. 12. Hol. xiii. 14. Rom. xi. 26. 27. &c. 1 Cor. xv. 54. Atque illud Dan. xii. 1, 2. respicit Judæos speciatim, atque Michael magnus princeps est Christus.

JUDÆI suis vitiis & suæ legis abusu locum secere Christianis, justo Dei judicio: & Christiani vicissim fuis vitiis atque fuæ legis abufu locum dabunt Judæis. Alternatim abusi bonitate Dei, & alternatim * * * * *

His notatis, æquum est credere Judæos partes ha-

* * * * fuccedent alii aliis.

bituros esse non exiguas in Christi regno millenni. Sed huic sententiæ alia atque alia ratio obstare * * * * * videbitur. Primò, quòd millennium dicatum effe Apoc. xx. videatur Christianis, sive iis qui securi percussi fuerunt propter testimonium Jesu, & propter sermonem Dei, quique non adorant Bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt &c. vivéntque & regnabunt cum Christo mille illos annos. Dein dicitur in fanctis futuris Hierofolymis nullum fore Templum. Apoc. xxi. 22. quod notat cultum Judaicum. Respondeo, ad primum, neutiquam certè excludi Christianos ab hôc millennio, nec magis Judxos. Testantur enim fatis loca præmemorata, iis deberi locum, nec quidem infimum, in suturo Christi Regno. Cum verò series prophetiarum S. Johannis instituatur maxime de Regno Antichristi, ipsiusque abolitione, æquum erat in ipsius abolitione de Christianis præcipuè triumphantibus mentionem facere, utpote * iis oppositi in prophetià, ipsius imperio reluctantibus. Cum hostis sternitur, ii celebrantur victores, qui pugnam proxime fustinuerunt, licet

licèt alii fructus & emolumenta victoriæ unà parti-

cipent.

Ap secundum respondeo: Rectè dicitur nullum sore Templum in Regno Christi suturo, nullúmque cultum Judaïcum externum. Supponimus enim tunc temporis abolitum iri Ritus, tam Judaicos quàm Christianos: omnes & singuli utriusque classis Jesum pro Messia recognoscent, coléntque Deum puro corde & mente purâ, secundum id quod sanctissimum est, universale, perpetuum in utrâque lege. Neque sacrificia cruenta quæcunque, sed laudis tantum & gratiarum actionis, locum habitura sunt; nec circumcissio aut incircumcissio valebit quicquam, sed nova creatura, ad imaginem Dei resormata.

His igitur non obstantibus concedenda est Israelitis su sors in sutura Canaan, restauratio atque quies promissa. Ita nimirum arguit Apostolus ad Hebræos, adhuc manere Sabbatismum populo Dei: quo titulo speciatim designat Israelitas, populum scederatum & Deo proprium. Hic autem Sabbatismus licèt dici possit de statu Evangelii quadantenus, ea tamen requie nondum Judæos potitos esse vidimus: cúmque istorum typorum, sabbati nempe septenarii atque terræ Canaan, Antitypum esse debeat hic Sabbatismus; Altera requies sabbatica gloriosior, altera terra Canaan scelicior Judæis expectanda est, ut typis antitypum respondeat.

FATENDUM est, Apocalypsin præcipuè respicere Millennium, & eandem quam maximè respicere Judæos, ac si ad eos solos pertineret Millennium. Ad eos quidem pertinet magna ex parte, sed non ad eos so-

los, ut patet Apoc. vii. 9. & xx. 4.

Quod autem multa loca, & quasi totum prophetiæ filum respiciant Judæos, legenti satis patet. Vide etiam Holmes Vol. 2. p. 125, & 126. &c.

CHRISTUS est conditor utriusque mundi naturalis, an-

CAP. X.

tiqui & futuri novi. Dicitur conditor Mundi veteris pluribus in locis. Pfal. cii. Joh. i. 3, 10. Coloss. i. 17. Hebr. i. 10.

QUOAD mundum futurum, dicitur Messiah πατής τε αἰῶνος μελλοντος. Isa. ix. 6. Unde Author ad Hebr. dicit ei subjectam esse modo peculiari των οἰκεμένην των μέλλεσαν. cap. ii. 5. quod Judæi appellant κατής respicitque mundum tam naturalem quàm moralem. Id quærendum est, an & ipsius faciant Messiam authorem.

Non memini Messiam dici in Sacris Literis autho-

rem novi cœli & novæ terræ.

ATQUE hinc deducimur ad id quod secundo loco notandum duximus in Regno Christi & Sanctorum: nempe quòd in eo futura sit religionis Christianæ & Providentiæ divinæ circa hanc Terram, consummatio. Manebit quidem Religio Christiana sub Christo capite, in novis cœlis & novâ terrâ, sed non parum mutata: tam quoad cultum externum, quàm animorum sanctitatem: Et quod utrique prælucere debet, veritatis revelationem multo clariorem, pleniorem, magisque distinctam, quam quâ fruimur in hodierno fæculo. Provehitur Religio gradatim, unà cum genere humano, ad suam puritatem & perfectionem; Atque omnis religionis institutæ fundamentum est Religio Naturalis; à quâ oriuntur, & in quam refunduntur, ut fluvii in Oceanum, omnes oconomiæ particulares à Deo constitutæ,

In regendâ & perficiendâ gente humanâ, tres videtur constituisse œconomias religiosas divina providentia; Quarum prima erat œconomia sensûs & externorum operum: cum exiguo lumine aut notitià rerum divinarum. Secunda verò, œconomia affectus, interioris vitæ & facri Enthusiasmi, ut ita dicam: cum multo majori lumine & notitià rerum divinarum, imperfectis tamen & incompletis. Tertia, in fæculo venturo, hæc omnia complectetur, eritque œconomia sensûs, affectûs, & rationis: cum claro plenóque lumine & notitià rerum divinarum, pro ratione statûs terreni. Evanescent ritus, ceremoniæ, & rerum umbræ: Virtus pura & pura Veritas, instar liquidæ lucis, totum orbem implebunt. Christus dixit Judæis (Luc. vii. 28.) Inter genitos ex mulieribus nullus est major Prophetà Johanne Baptistà: Sed qui minimus est in regno Dei, major est eo. Nempe quoad amplitudinem scientiæ & rerum divinarum cognitionem: cultumque Dei in spiritu & veritate. O præclaros dies, sæculum verè aureum, vitam beatam: Adveniat hoc Regnum tuum, Domine: Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, sic & in terris. Te citò Apoc. venturum promisisti, & renovaturum omnia: xxi, xxii. Quid moraris usque? quid tardat currus tuos? quid rotas quadrigarum sufflaminat? Pereant Judic. v. omnes 31. Nn

omnes inimici tui: Et qui te diligunt, sint instar Solis orientis, & procedentis in suo robore.

HAC de statu Millennii breviusculé. ra quæ eò spectant, quærenda sunt, si libet, in præfata Theoria. Sequuntur, in exitu Millennii, Judicium finale & Resurrectio secunda: dein rerum omnium Consummatio. Fateor non memorari explicitè & nominatim in sa-Apoc. xx. cris Literis aut Resurrectionem secundam, 2.5. aut Judicium secundum: sed utrumque innuitur & significatur in illa visione Sancti Johannis, quæ Millennium exhibet: alterum in principio, alterum in fine millennii, futu-Et quoad Resurrectionem, alibi in sacris Literis, aliquando ad primam, aliquando ad secundam respicitur, sinè accuratà distinctione. Sanctus Paulus ad Corinthios Resurrectionem ultimam potissimum vel unicè tractat, prout suprà notavimus. Christus autem Resurrectionem primam indigitare videtur, Luc. xiv. 14, 15. quam appellat Resurrectionem Justorum. Non omnium, sed Justorum separatim: Qualis est prima Resurrec-

> tio, in quâ nullam partem habituri sunt injusti (Apoc. xx. 4, 5. confer Psal. i. 5.) Eá-

> spondétque hæc Resurrectio Justorum τῆ παλιγ ενεσία, in quâ pariter mercedem suam san-

que est primum tempus retributionis.

ctis

ctis promittit Christus. Mat. xix. 28, 29. Denique, in secunda & ultima resurrectione, consummabitur gloria Justorum. Cum, absorpta mortalitate, corporibusque terrestribus in cœlestia & gloriosa conversis, reipsa erunt ισάγελοι.

Hic finis, hæc consummatio rerum humanarum. Sed quæri ultrà potest de Tellure, Quid fiar ab illà, cum abiere omnes ipsius Incolæ? De hâc re, alissque affinis argumenti, conjecturas nostras dedimus in Theoria Telluris. Quum verò dubia sint hæc capita, & problematica: & quodammodo extra ambitum doctrinæ Christianæ, earum rerum nihil hîc inserendum duximus. Atque hæc hactenus.

Nnz

CAP.

C AP. XI.

De Cœlo & Inferno: Quale sit Cœlum Christianorum, & quatenus Locale. Quid sit Infernum: an detur Infernum Subterraneum: vel aliud ullum locale, corporeum, & externum, ante Diem Judicii & Conflagrationem Mundi. De pænis Inferni, an finitæ vel infinita, vel indefinita censenda lint.

↑ Стим est de rebus humanis in Terrâ: Iam Cœlum & Infernum consideranda veniunt. Nomine Cœli, Christiani intelligunt statum locumque fœlicitatis futuræ: five sedes Animarum Beatarum. Atque has sedes in sublimi statuunt, versus stellas: in regionibus altis & à Terra remotis, quas Cœlum appellamus. Hâc in re doctrinæ Christianæ cum sapientissimorum inter Gentes, & Philosophorum placitis, convenit: qui, à cœlo deductas, eò semper remittebant quæ sese in terris bene gesserant, Animas humanas. verò

verò, gens audax & exlex, qui pro libitu fingunt & refingunt antiquorum dogmata, & veritatem larva obducunt, Campos suos Elysios, Beatorum sedes, in terris, & nescio quibus Infulis Fortunatis: aut, quod adhuc magis incongruum est, sub terris, vel in regionibus subterraneis, constituunt; Ita crassè philosophatur Virgilius, ad captum gustúmque populi: idque forsan ex obscurâ & corrupta quadam notitia, aut antiqui, aut futuri Paradisi. Verum quidem est, vitâ beatâ fruituros esse Sanctos in Terra nova & Paradisiacâ: Hîc autem de illâ beatitudine mediâ non agitur: Sed de supremâ beatitudine & sede fanctorum, post ultimam Resurrectionem, expleto Millennio: cum, cœlestia corpora induti, mutatis sedibus, consummatâ gloriâ & fœlicitate gaudebunt.

Has sedes esse Cælestes, vel supercælestes, consentiunt omnes Christiani: Dixi, vel Supercælestes: Doctores enim Scholastici dicunt, Cælum quoddam Empyræum, sive igneum, cæteris omnibus superius, fore habitaculum sanctorum & beatorum in æternum. Sed præterquam quòd nullum nobis appareat, ope sensûs aut rationis, hujusmodi cælum igneum, præter Solis & Fixarum corpora: Non est is cælorum ordo quem sibi singunt hi Doctores,

nec id mundi Systema. Fingunt enim universos cœlos esse concentricos, sive ad unum idémque centrum referri: aliísque alios involvi, instar tunicarum bulbi. Quod de Planetarum orbibus aliquatenus verum est, de Fixis verò minimé. Neque enim hærent illæ omnes in eâdem superficie aut laqueari, pari ubique à terris intervallo: sed immerguntur aliæ aliis altiùs in regiones cœlestes: distantque à nobis inæqualiter per vastissima spatia, & quælibet fuum sibi habet orbem: Proinde cum hi authores statuunt supra Planetas Firmamentum, five Fixarum orbem: dein alios orbes superiores, ad primum, ut loquuntur, Mobile: Et in apice omnium, five in supremo mundi ambitu, Cœlum Empyræum: extruunt Cœlorum compagem planè fictitiam: & Stellarum ordinem, vulgo quidem non incommodum, sed Astronomis aut Philosophis indignum. Atque hoc Cœlum Empyræum in summitate orbium, finxisse mihi videntur ad exemplum Ignis Elementaris; ut enim hunc ignem in superiori parte mundi Elementaris disposuere, quòd cxteris elementis levior effet & tenuior: Ita in cœlis orbem flammeum vel igneum, cæteris puriorem & præstantiorem, in suprema mundi regione constituerunt. Cæterum ex utrâque parte hallucinantur: Neque enim ulla talis

pra

lis est sphæra ignea in extima parte Orbis sublunaris: & in Fixarum sphæris materia ignea non in sinibus aut extremitate orbis, sed in medio habitat, ubi sydus lucidum slammenmque constituit. Ac nisi in his slammis, in Sole puta, aut alio astro, Tabernaculum pones animabus Justorum, nihil præterea Empy-

ræum in cœlis reperies.

Quanquam verò figmentum mihi videatur Cœlum Empyræum, sensu & situ suprà expositis: nihil tamen impedit, quo minus credamus, inter orbes cœlestes, ut inter stellas, alios aliis esse magis lucidos, flammeosve: at- 1 Cor. xv. que, ut ita dicam, gloriosos. Ubicunque verò est Schechinah, sive gloriosum Christi Corpus, spargit radios & lucem instar novi syderis: & in vicinia circumcirca habitabunt Beati, veluti sub solio gloriæ. Id sæpius dixit Christus, Patrémque moriturus sic alloquitur: Pater, quos mihi dedisti, velim, ut ubi sum ego, Joh. xii. & illi sint mecum: ut intueantur gloriam illam xiv. 3. meam, quam mibi dedisti. Quia dilexisti me ante jaclum mundi fundamentum. Has autem sedes, hunc locum, stricte definire, non est penes nos hodie, neque multum interest: Quandoquidem verò in cœlis habitaculum, hæ- 2 Cor.v.I. reditatem in Luce, habituri sunt sancti; pro- Col. 1 12. babile est sedes eorum fore, non tantum supra Orbem Lunæ, sed omnium etiam Planetarum atmosphæras aut umbras: in regionibus illis æthereis, ubi lux perennis sinè nocte. De-Eph. iv. nique cum Christus nos docuerit, In domo Joh. xiv. 2. Patris sui multas esse mansiones, æquum est supponere quemlibet sanctum, vel sanctorum cœtum, pro ratione suæ puritatis & persectionis, propius ad Schechinah, sive ad solium gloriæ, stationem suam habiturum.

HÆC de loco & sede Beatorum. Quoad eorum statum, (utrumque enim nomine Cæli comprehendi diximus) putà genus & modum scelicitatis, quâ, in his sedibus æthereis, fruituri sunt sancti: hîc meritò locum habet dicture application de la localita de localita de localita de la localita de localita de la localita

audivit, nec in mentem hominis venerunt, que paravit Deus iis, à quibus ipse diligitur. Hæc superant sensus hodiernos, & cogitationem humanam. Constat tamen, ea, quæcunque sint, referenda esse omnia, vel ad Corpus, vel ad Animam. Quale Beatis autem suturum sit in cælis Corpus, tam quoad materiam, quàm formam, pro virili explicuimus, capite septimo & octavo. Quod, præter suas dotes eximias, immune erit omnis mali, ægritudinis, aut molestiæ, quibus afsligimur in hâc carne. Atque etiam rationis imperio libenter obtemperabit, & sinè luctà:

ad

ad omne genus obsequii paratissimum. Dein, ad Animam quod spectat, omnes ipsius facultates adolescunt, & ad summam perfectionem aspirant in illo statu. Sensus, affectus, mentisque operationes omnes siunt vegetiores: ad majora etiam, & illustriora objecta terminantur.

Non deerunt imprimis nova & admiranda objecta ad occupandos sensus externos; cum fupra omnes Planetas elati, Mundanum Oceanum intuebimur, & natantes in vasto gurgite innumeros Terrarum Orbes, fuis incolis repletos. Acies enim oculorum, vel facultas visiva suo modo constituta & ordinata, omnium specillorum superabit vires: & objecta multo majora & remotiora attinget & complectetur, quàm quæ discernimus in hoc crasso aëre. Dein, cum Stellas Fixas contemplabimur perennes cœlorum Ignes: tot Soles prodigiosæ magnitudinis: innumerabiles præterea, & repetitos usque & usque per immensa ætheris spatia: Quam voluptatem, quos animi motus excitabit hic conspectus Universi? Magnus est Deus, Deus noster, universitatis rerum Author & Opifex. Heu quam fordet terra, cum hoc cœlum aspicio! Vid. locum Senecæ Natur. Quæst. Præfat. Quàm juvat inter Sydera &c.

0 0

DINIQUE,

Denique, præter magnificentiam Operum Dei, eximia erit pulchritudo in facie Cœlorum: si Stellæ, instar tot gemmarum diversi ordinis & generis, diversa gloria & variis coloribus sulgeant. Dum in confiniis & commissuris Orbium, radiis variè refractis, novæ luces & Irides, & multiformes Species & Splendores exoriuntur: Quales à Propheta depinguntur in Civitate sancta, Apoc. xxi. 18, 19, &c. Illud præterea adjiciendum, cum stationem aut sedes nacti suerimus in regionibus illis æthereis supra omnes Planetas, non hemisphærium tantum, aut dimidium cœli, ut hodie: sed Sphæram integram, & magni Mundi ambitum & amphitheatrum simul spectabi-

mus: Palatium magni Regis, cum suo apparatu & supellectile splendidissimà. Quid tandem, quantumque adjiciat huic cœlesti spectaculo Divinum Schechinah, non me penes est

exprimere.

SED quid sensus externos moramur? In contemplationibus mentis & affectuum motu, Sanctorum in cœlo summa erit sœlicitas. Hæc autem sœlicitas nos sugit, vel, ut loquitur Apostolus, non ascendit in cor hominis, in hodierno statu. Scimus hoc utique, Quo majora & præstantiora sunt intellectûs objecta, eo purius pleniúsque mens percipit gaudium in

eorum

eorum contemplatione: Scimus etiam, naturà divinà, & perfectionibus ipsius, nihil esse majus in rerum universitate: neque par, aut secundum per finita intervalla; Ad hæc proinde clarè consequens est, in contemplatione & amore Dei, animabus ritè præparatis, summam orituram esse beatitudinem. Hactenus in luce res est. Hujus autem beatitudinis, vel insimos gradus, aut levem ideam nec verbis esserte, nec cogitatione assequi possumus, in hâc vità: Adeò res est aliena & remota ab hodiernà sorte vera selicitas.

SED ut progrediamur paulisper: Pro ratione incrementi & profectûs in cognitione Dei, crescunt ejusdem amor & admiratio: quibus affectibus in natura humana nihil fuavius aut beatius. Dein, auctumiri in cœlis, ad extremum conatum captúmque, cognitionem nostram de rebus divinis, testatur Scriptura sacra, fuadétque ratio multis modis. Hic, inquit Apostolus, infantum instar aut parvulorum, sapimus: illîc, ut in ætate virili & maturâ. Hic cernimus per speculum & per ænigma, Il- 1 Cor. xiii. lic autem coram, aut facie ad faciem. Nunc ex parte novi, tum verò cognoscam sicut & cognitus sum. Hæc verba Apostoli, quamcunque habeant vim latentem, sigillatim & minutius excussa, id saltem in genere nobis indicant, perfectum 002

perfectum expletumque iri cognitionem nostram, cum in cœlis & inter cœlites versabimur.

IDEM etiam nobis indicat ratio, & natura rei: quandoquidem in vità cœlesti concurrent omnia, quæ scientiam nostram promovere aut dilatare poterunt. Adjumenta cognitionis, aut inquisitionis stimuli & incitamenta, quæ proveniunt à sensibus externis, eorumque notitiis, fortiora erunt atque efficaciora, multóque latius se extendent, quam quò nos ferre valent hodierni corporis organa: sive in minutis discernendis, sive in longinquis. Dein à puritate & tenuitate corporis cœlestis, vis rationis & ingenii clarior evadet & penetrantior? Et in omni ordine motuum & contemplationum, mens affurget ad intelligentiam & præstantiam Angelicam. Denique, à puritate animi simul & corporis, dispositi habilésque reddemur ad capiendum Deum: Divinos influxus & illuminationes intelligo, quæ superant dona naturæ, quantumlibet exaltatæ. Veritas illa æterna, Lux intellectualis, sese diffundit ubique, sed recipitur ad modum Recipientis: Animæque pro amplitudine suæ cognitionis, & affectuum puritate, capaciores fiunt numinis, & afflatus radiósque cœlestes magis hauriunt. Hæc crusta carnis, hoc lutamentum, tamentum, quibus hodie obducimur, luci divinæ aditum vix præbet: fed à scintillis quas aliquando percipimus, plenum jubar, ut à primitiis messem, expetimus & expectamus.

His omnibus addi folet, velut apex & complementum fœlicitatis nostræ in cœlis, VISIO BEATIFICA. Visionem autem hic intelligimus, vel corpoream & externam, vel incorpoream & intellectualem. Quatenus est Joh. xvii. corporea, erit visio ve Schechinah, sive Domi-24. ni nostri Jesu Christi in * corpore suo glorioso. Deus enim in seipso est invisibilis: utpote purus putus spiritus. Visio incorporea erit contemplatio Naturæ divinæ: & in eadem, velut in speculo, utriusque mundi: æterni sive Idealis, & externi & temporarii. Mundum Idealem appello rerum essentias sive Ideas, & veritates æternas & immutabiles, quæ ex earum rationibus & respectibus oriuntur. Rerum omnium possibilium ordines, à summo numine, vel Ente infinitè perfecto, per omnes gradus intermedios, ad infimam rerum classem & proximitatem nihili. Hæc omnia perspicuè contemplari, velut aperto sinu Patris: prout ordinantur lucéntque in intellectu divino, est visio verè Beatifica.

^{*} Sed quomodo vident Deum Angeli. Mat. xviii. 10. ita nos videbimus.

DIXIMUS autem hanc visionem contemplativam utrumque mundum complecti; æternum illum immutabilem in Intellectu divino: ac hodiernum, temporarium, mutabi-1em, qui à voluntate Dei pendet regiturque. Atque hîc etiam sese aperit immensus contemplandi Campus: cujus partem minimam vix atttingere possumus in hâc vitâ. Neque numerum, neque ordinem, neque magnitudinem, neque perfectionem, neque vicissitudines & periodos rerum conditarum intelligimus. Exiguæ Telluris nostræ supellectilem: Animalium, Plantarum, & rerum inanimatarum historiam naturalem: multo magis eorundem vires & causas, magnâ ex parte ignoramus. Sed innumeri sunt præterea Mundi Planetarii, apparati & instructi, perinde ac hic noster, omni rerum genere, animatarum & inanimalium. In his contemplandis multifariam Dei sapientiam, & inexhaustam fæcunditatem admirabimur: dum varietatem illam multiformem, novam faciem, & novum apparatum in fingulis: ubique tamen aptum, pulchrum & accommodatum, intuemur & meditamur:

——Facies non omnibus una, Nec diversa tamen, qualem decet esse sororum. Sed

Sed præter ordinem rerum naturalium in singulis Planetis vel Mundis Planetariis, est etiam ordo moralis in unoquoque, vel œconomia Religiosa: quâ diriguntur Incolæ cujusque Orbis in colendo numine, & in virtutis ac veritatis studiis, ut scelicitatem tandem confequantur. In his economiis religiofis, (quarum est, inter Orbes innumeros, infinita varietas) non tantum sapientiæ divinæ, sed etiam bonitatis simul & justitia, quam maxime elucet gloria: In his primaria reconduntur Providentiæ mysteria. In œconomiâ hujusce mundi nostri, omnes implet partes Mysterium Messiæ, ut Alpha & Omega: Quid alibi Mundorum agatur, planè nescimus: sed ab uno exemplo si de reliquis judicare liceat, credendum est in singulis nova esse argumenta admirandæ sapientiæ, sub aliis atque aliis formis & ministeriis. Hos autem Thesauros recludere & introspicere, hæc arcana Providentiæ: hanc omnium religionum, per immenfum universum, ut ita dicam, Theoriam: Quæ gaudia, quos motus animi, sensusque lætos, excitaret hic prospectus, hæc contemplatio! nihil dulcius est, quam progredi & proficere in præclaris studiis: & in potiunda, quam quærimus, veritate.

Quid memorem præterea Stellas Fixas, nobilissima corpora: Quarum & grandior est moles, & excellentior materia, quam illa Pla-Non hærent omnes in eodem laqueato tecto, ut nobis misellis videntur: sed per cœlorum concava & profunda disseminantur effusè & indefinité. In his matutinis & primò conditis stellis, æquum est credere, pro divina plenitudine & potentia, non deesse Incolas, ad canendum fimul Dei laudes. Suos, xxxviii. 7. inquam, habent incolas & animalia fibi propria: Reliqua etiam omnia reculis nostris multo majora, pro dignitate & magnitudine

primariorum Mundi corporum.

Denique, quod jam nos latet maximè, intuebimur in cœlo clariùs, Mundi Intellectualis Systema; Ordines intelligo Angelorum & Archangelorum, totámque illam Hierarchiam illustrem & gloriosam: intelligentia & Majestate Deo proximam, & in administrando Imperio Universi. Hujus Exercitûş cœlestis cùm viderimus copias, classes, munia, dignitates & splendores, sordescent omnia terrena, non Ifalxv.17. commemorabuntur præterita, nec venient in animum: Id olim dixit Propheta de rerum statu sub Regno Christi in novis Terris: multo magis in cœlesti glorià præțeritorum omnium obscurabitur aut evanescet memoria.

exiguis

Jer. iii. 16,

exiguis & minutis, quibus hic distinemur, non erit ultrà locus: Optima, Maxima tunc obversabuntur oculis & animo: Et in his contemplandis & fruendis æternùm hærebimus oc-

cupatissimi simul & beatissimi.

His dictis, quid de visione beatifica sentiendum sit, paucis explicuimus. Si visionem intelligas corpoream, est visio Mundi externi modo sensibili, at sub specie multum illustriori quam hodie videtur. Præcipuè cum divinum Schechinah, five gloriam Christi, intuebimur. Si incorpoream, est aliud Schechinah, modò sic appellare liceat: aut visio Dei interna & intellectualis. Cujus visionis geminum est objectum, primò Idea Dei, & rerum omnium possibilium & æternarum: quæ dici potest Idea antemundana, & immobilis. Dein Idea rerum conditarum, sive mundi extra Deum: ab intellectu percepti in totà suà latitudine & duratione, per omnes ipsius vicifitudines & periodos, per omnes regiones universi, omnésque creaturarum ordines: totam denique sæculorum seriem, à principio temporis ad finem. Hæc dici potest Idea Mundana, vel speculum Providentiæ universalis. His objectis nihil majus, illustrius, aut divinius menti humanæ aut Angelicæ obversari Pp

potest. Et si à visione aut contemplatione oriatur sœlicitas, térque quatérque beatos dicimus, qui in hoc lumine vident lumen: qui ab hoc vitæ sonte hauriunt vitam: qui his deliciarum sluminibus inebriantur. Per ecstases & essusiones animi extra se rapiuntur, vel a-

perto pectore Deum intus recipiunt.

LICEAT id præterea his superaddere, ad explicandam visionem Dei: Mysterium, quod nunquam exhaurire possumus. Dicimur visuri Deum in cœlis facie ad faciem, & sicuti est. Hîc videmus Deum in suis operibus, ut in imagine: Illîc videbimus in seipso. Hîc videmus Deum in suis Attributis, Illic visuri sumus in suâ Essentiâ, aut in suâ propriâ Ideâ. Aliud nobis, in hoc statu, videtur Bonitas Divina, Aliud Justitia, Aliud Potentia, Aliud Sapientia: Aliud Voluntas Dei, Aliud Intellectus. Quandoque videtur nobis agere Deus, quandoque non agere: nunc hoc, nunc illo modo. Proinde nec videtur nobis, Ens Simplex, nec Immutabile: Quinimo potius compositissimum: Plus aut minus pro re nata, actuosum: nec id uniformiter. Cùm verò videbimus Deum in suâ Ideâ propriâ, hæc omnia coalescent in unam simplicissimam & immutabilem naturam. Et hôc modo Deum contemplari

CAP. XI. & Resurgentium.

contemplari, est videre Deum Sicuti est. Ens utpote Infinitè perfectum, Ens Entium, Liquida Gloria——

SED me reprimo: Quid balbutimus infantes de rebus maximis, quæ captum modulúmque nostrum tantopere superant: & in his terris, in his tenebris versantes, nimium quantum fugiunt. Rapi nos oporteret in Tertium Cœlum, cum Sancto Paulo, ad discendum hæc απόρρητα, hæc suprema mysteria. Silet ferè Scriptura facra, vel parcè & generatim tractat de statu Animarum in cœlis, & fœlicitatis illius modis ac rationibus. Cum memorat flumina voluptatum, aut delicias Paradifi, aut Coronas, aut hujusmodi alia, ad adumbrandam gloriam & fœlicitatem cœlestem, more vulgari loquitur, ad usum captumque populi: qui ab his externis & splendidulis summum Bonum metiri & æstimare solent. Præterea notandum;

Quum duplex futura sit sælicitas Sanctorum, in Terris novis altera, sub regno Christi, pro mille annis: In Cælis altera, in rerum consummatione, æternúm duratura: in sacris literis multo plura respiciunt primam illam sælicitatem, quam secundam. Primam, inquam: utpote proximiorem nobis, & in viâ quæ ducit ad alteram: Ejus etiam rationes sta-

P p 2 túmque

tumque facilius concipimus, quod Terrestris sit, nec hodiernæ vitæ (exceptis malis & incommodis) multum absimilis. Altera verò, sive Cœlestis, toto genere differt ab hodiernæ vitæ rationibus & usu: prorsusque accedit ad statum Angelicum, ab intelligentia vulgari aut

cogitatione alienum.

RECTE monuit Sanctus Johannes, Nondum apparet quid erimus: nempe in cœlis. Novimus autem fore, ut cum Ipse apparuerit, similes illi simus. Dein Christus ait nos fore loayγέλες. Proinde quoad corpus, conformes erimus Christo: quoad corpus animumque, conformes Angelis. Hæc in genere novimus. Continet autem in se hæc gemina conformitas multifariæ perfectionis semina: Hinc novam vim acquirimus ad omnes actus intellectûs, & ad contemplationem veritatis perficiendam: crescitque, ad incrementa scientia, amor Dei & fœlicitas nostra. Progredimur usque & usque in rerum divinarum cognitione, & transformamur de glorià in gloriam in imaginem ipsius Dei: donec perveniamus ad mensuram plenæ staturæ Christi, atque unionem, nesci-20, 21, 22, mus qualem quantámque, cum Deo & Christo.

FAXIT Deus, ut fælicitatem quam nondum concipere valemus, experiundo & fruendo tandem sciamus: spretisque voluptatibus & inani inani glorià hodierni sæculi, in cœlo potiamur æternis. Per & propter Dominum nostrum Jesum Christum.

SEQUITUR ut disseramus de Inferno: Quo nomine intelligunt authores Christiani Locum statumque damnatorum: sive hominum Dæmonumque malorum & miserorum. Latini per Inferos denotant quandoque statum Mortuorum in genere: Id quod Græci appellant ädny, statum absconditum, vel invisibilitatis, ut ita dicam. Quo etiam sensu & significatione in facris Literis usurpatur, ut abunde demonstratum est à viris doctis. Sed usus obtinuit apud plures, ut voce Inferni miserorum carcer, vel improborum vitâ defunctorum locus pœnæ & cruciatûs denotetur: ídque in regionibus inferis. Secundum hanc acceptionem vocis, quæramus, si placet, primò, An detur Infernum Subterraneum.

DARI multas & immanes sub Terrâ cavitates, dubitare non licet. Quarum aliæ, aquâ: aliæ, igne: aliæ solo aëre replentur. Sed ex hisce omnibus non facilè reperies ullam, cui rationes & conditiones Inferni convenire poterunt. Dicitur hic locus Infernus in sacris Literis Tenebræ exteriores, & Ignis inextinguibilis; sieri vix potest, ut idem locus sit tenebrosus simul & igneus: nist multi spissique su

mi intermisceantur. Unde ansam arripuisse nonnullos existimo, fingendi crateres Ætnæos, vel montium Ignivomorum ora & fauces, esse oftia vel oftiola Inferni. His affentiri nequeo: Oporteret enim fingere, ex hâc hypothesi, vel tot Inferna separata, quot sunt montes Ignivomi per terrarum Orbem; quod incongruum effet: vel unicam cavitatem continuam, seu regionem subterraneam cassam, quæ subtercurrat & subjaceat ubique exteriori terrarum orbi: ut olim Abyssus in Terrà antediluvianâ. Cæterum in hodiernâ Telluris constructione fieri non potest, ut inanis regio subtendat totum terrarum orbem. Regio enim illa, vel esset inferior Oceani fundo, vel eodem superior & altior: si altior, inter Continentes & Infulas, aliisque multis in locis, interrupta esset per intercurrentem oceanum, atque ita Inferna divifa & multifaria constitueret. Si verò infra Oceanum ponas, præterquam quod in originatione Telluris ex Chao, hujusmodi regio vacua sub Abysto constitui aut formari non poterat: fiquis esset descensus, ostium, aditusve hujus Inferni, eò defluerent aquæ Oceani, aliæve subterraneæ, Ignémque extinguerent.

Non male quidem creditur, dari Ignem, vel massam Igneam, in centro Terræ: & prop-

terea

terea eò loci collocandum esse Infernum censent alii. Utique difficile esset, ex hâc hypothefi, descendere aut pervenire ad Infernum, in ipfo corde Telluris fitum. Gauderent mali locum futuri cruciatûs adeò inacceffum & impervium esse. Quot regiones solidæ perforandæ, quæ moles & crassities terræ, in hôc itinere? quantum temporis impendendum in via? Semidiameter Terræ habetur milliarium nostratium ultra ter mille quadringenta: Solum ipsum est impenetrabile, quo autem foramine, aut ex quâ parte superficiei Telluris, ad tantam profunditatem detur transitus, planè nescimus. Præterea, constat Mat. viii Dæmonas non penitus includi in hôc medi-29. tullio: sed potius vagari per aërem, quasi in Orig.p.81. liberà custodià: diciturque Tyrannus ille Infernalis Princeps aëris in sacris Literis: ubi Ephes. ii. fuum habere imperium sedémque & habitatio-2. nem hodie, vel hodierno faculo, ab his oraculis docemur: atque tandem conclusum iri 2, 3. in Abysso in millenni Christi regno.

AT mihi forsan objicies dictum Apostoli, 2Pet.ii. 4. Angelos malos detrusos esse in Tartarum, & tenebrarum catenis detentos. Præterea, Christum descendisse εἰς καλώτερα τῆς γῆς. Denique Ephes. iv. ex usu, tam sacro, quàm vulgari, dicimur as-9, 10. cendere in cœlum, & descendere ad Infernum.

Ergo

Pfal.
cxxxix.
15.
Joh. iii.
13. ccap.
vi.dein.
Joh. viii.
23. co
Act. ii.19.

Ergo est locus subterraneus. Hac argumenta rem neutiquam conficiunt. Primò enim ad Tartarum quod spectat, eà voce apud antiquos fignificatur mundus hicinferior, atque aër caliginosus, quo circumcingimur: ut satis notum est eruditis. Et in hunc Tartarum, sive regionem aëris inferiorem & impuram, detrusi sunt Angeli degeneres, à suis sedibus æthereis expulsi. Quod verò dicantur catenis aut vinculis teneri, id more humano dictum est; quoniam ita custodiri solent criminum rei, ne effugiant. Dein, quod attinet ad descensum Christi εἰς τὰ καθώτερα τῆς γῆς, id non spectat ad mortem Christi, (ut ex aliis locis collatis abunde patet) fed ad ipfius Incarnationem. Nempe cum ad salutem nobis procurandam, relicto cœlo, in hanc terram infimam dignatus est descendere. Infimam dico, vel inferiorem, nempe respectu cœli: comparatio enim hîc instituenda est non inter partes Terræ, sed inter par-Denique, cum dicuntur mortui tes Mundi. descendere ad Inferos vel Infernum, id vel denotat Sepulchrum, quò descendunt corpora, tam bonorum quam malorum; vel malis speciatim attribuitur: malis enim & bonis, ut fata contraria, ita loca opposita assignare & addicere amamus: proinde cum his cœlum, regionem sublimem & lucidam: Illis è contrà, locum

שמול

locum subterraneum & tenebrosum adaptare placuit; nec quidem tam facilè Animarum receptacula & custodias in libero aëre, ac subterris, concipimus. Sed opiniones vulgares & rationes imaginariæ nihil faciunt ad definiendam rerum veritatem. Pergamus ad se-

quentia.

Sı nullum inveniri potest Infernum Subterraneum, Quæritur secundò, an detur ullum Infernum, corporeum & locale, ante diem judicii, & conflagrationem Mundi; vel an aculeis tantum internis, furissque, agitentur & exerceantur Improbi, usque ad diem illam Domini. Propendeo quidem in illam sententiam, * nullas fore pœnas externas ante diem Judicii generalis. Si animæ manent nudæ & finè corporibus usque ad illud tempus, res est extra dubium; faltem apud illos, qui Judicium externum, & apparatum judicialem, ad modum fori humani, in supremo die expectant. Nequeunt enim sisti coram tribunali Animæ nudæ & invisibiles: nec æquum est damnari quempiam ad fupplicia, indictâ & inaudità causà.

AIUNT, scio, prout suprà notavimus, privatum & particulare judicium institui, ante il-

Qq

lud

^{*} Infernum non esse localem & corporeum ante diem judicii statuere quidam Patres, quos vid. apud Maldonat. in Luc. xvi.

lud generale, de fingulis animabus, statim ac exierint è corpore: Idque aliquatenus recipi potest, modò nihil externum eo nomine intelligant: sed internam nemesin, quâ quisque suos patitur manes: & conscientia propria, teste simul & Judice, sese habet instar rei & damnati: pœnásque luit pro ratione sui sceleris, aบ้างผลโล่หอุเโอร. Sed de supplicio externo & corporeo hîc agimus, eique locum esse non posse videtur ante Resurrectionem. nescio in parabola Divitis & Lazari, defunctorum animas propediem delaras esse, hinc in tormenta & flammas, illinc in finum Abrahæ; fed in eadem narratione Dives habet linguam, & labra, & cætera fermonis organa, adeóque totum corpus: ac si detulisset integrum secum ad Infernum. Quod planè monstrat, narrationem illam non esse veram καλα ρήσιν, sed instar fabulæ aut ὑπο]υπώσεως, ad usum captúmque populi accommodatam, fictis coloribus rem veram repræsentare; Nempe Animas esse superstites extincto corpore: atque bonas bene, malas malè se habituras in altera vita.

His ita expositis, verisimillimum mihi videtur, Impiorum pænas usque ad diem judicii fore tantum internas. Putà privationem omnis boni & folaminis: morfus præterea conscientiæ, angores animi, & expectationem ir-

requietam

requietam futuri Judicii. Nec aperiri aut accendi Infernum, exterius & generale, ante adventum Christi. Tum cum de cœlo descendens Christus, cum Angelis suis potentibus, & Thest. igne flammanti, infliget ultionem iis qui Deum Mat. xxv. nesciunt, atque iis qui non auscultant Evangelio 2 Pet. iii. Domini nostri Jesu Christi. Hoc est tempus? decretorium & folenne, cum, peracto judicio, irrogantur pænæ impiis. Nec hominibus tantum, sed etiam Dæmonibus malis, qui ad hunc Diem reservantur cruciandi, 2 Pet. ii. 4. Jud. V. 6. Neque verisimile est aliàs verfari inter tormenta, aut igne torqueri Dæmonas, impræsentiarum: dum vagantur per aërem & terrarum orbem, vividi & nimis actuosi. Quum verò hominibus malis & dæmonibus idem sit locus supplicii, idémque tempus, quo condemnantur uterque: Hi verò ante finem mundi & adventum Christi non detrudantur in Infernum aut locum tormenti. ut ex literis sacris, earumque Interpretibus constat: [Vid. PP. Gerard. tom. 9. de extr. Jud. p. 78. Maldonat. in Mat. viii. 29. Mirum quanto consensu plerique veteres Authores docuerint, Damonas ante diem judicii non torqueri.] Neque alteros in locum illum detrudere ante id tempus, oraculis nostris consentaneum esse videtur.

Qq2

HÆC

HAC breviter de inferno, & de malorum statu, aut loco, ante diem Judicii. Sed cum advenerit fatalis ille dies, atque impii à mortuis revocati, detrusi fuerint in Infernum, & ad pænas externas damnati, Quæritur ulteriùs, An illæ pænæ duraturæ sint in æternum sinè fine, sinè exitu, sinè limite? Natura humana abhorret ab ipío nomine pænarum æternarum, quum speciem præ se ferant vindictæ insatiabilis, nec ulli cedant in commodum, aut emendationem. At Scriptura Sacra à partibus contrariis stare videtur. Humani generis amantissimus Jesus Christus, apertè & explicitè has pœnas Dæmonum & Damnatorum æternas appellat: cum bonorum & malorum explicans fata, sententiam in improbos hâc formulâ pronunciat. Execrati abite à me in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus, Mat. xxv. 41. Eodem sensu, Tritico in horreum collecto, paleam exurendam dicit igne inextincto, Mat. iii. 12. & in Gehennâ non mori vermem, nec extingui Ignem, Mar. ix. 44.

HAC testari videntur, idque ex ore Christi, Improborum pœnas fore æternas & interminatas. Neque aliter loquuntur Prophetæ & Apostoli, Dan. xii. 2. 2 Thess. i. 9. Interea ex altera parte, Ratio, natura Dei, & natura

rerum

rerum, altâ voce reclamant: monéntque temperamentum aliquod adhibendum esse, & interpretationem commodam verborum sacrorum: ne divina, simul & humana, violentur jura: atque eo nomine lædatur, aut malè au-

diat Religio Christiana.

Interim receptæ apud Theologos regulæ de interpretandâ Scripturâ, firmiter adhærendum censeo. Nimirum, à Literà non recedendum esse sinè necessitate. Proinde quærendum proximè, Repugnet, necne, rationibus manifestis, & argumentis invictis, æterna pænarum futurarum duratio. Hoc enim si compertum fuerit, nos excusatos habere debent rigidi censores, si ab explicatione communi, in hâc parte discedamus. Fugit animus, horrétque memorare sempiternam miseriam: multáque occurrunt meditanti de hâc materiâ, quibus mihi aliisque persuaderi sentio, nec Deum velle, aut ferre posse, perpetuam suæ creaturæ afflictionem & torsionem: nec id quidem pati naturam ipsam. Deum Christianorum concipimus credimusque numen optimum & sapientissimum: nec crudele, nec iniquum in genus humanum. In suo cultu, nihil barbarum, aut trifte: nihil feri aut inhumani, instituit aut permisit. Non vulnera, aut cædes, aut cutis aut carnis dilaniationes: Neque

Neque Molochi ad morem, vivos infantes ardentibus brachiis amplecti amat. Præterea, Joh. v.22. Dux & Caput œconomiæ Christianæ Jesus: cui Act. x.42. commissum est à Patre omne judicium, est φιλανθοωπόταλος: propriúmque essudit sanguinem, ut nos redimeret à malis & miserià. Hic Rex & Pater, cum hoc Judice æquissimo, moderantur sata humani generis: ais tamen, secundum sacras literas, ab hoc Patre, ab hoc Judice maximam partem gentis humanæ dam-

natum iri ad pœnas æternas.

De numero miserorum post hanc vitam nihil dicendum habeo, cùm is mihi planè incompertus sit. Sed ad æternæ miseriæ statum fuas damnare creaturas, & in eodem retinere, tam sapientiæ, quam bonitati divinæ: addam etiam justitiæ, repugnare videtur. Sapientiæ dico, quoniam hujusmodi status sempiternæ & immutabilis miseriæ, frustra esset ac inutilis, adeóque ineptus & άθεοπρεπής. Neque Deo, neque homini prodesse potest cruciatus indefinens & fine exitu. Non utique homini, fi nullus locus sit resipiscentiæ, nec meliorescere possit punitus. Si nulla intermissio, aut levamen ad respirandum paulisper, & deliberandum de animo & sorte mutandis. Sit acris & amara hæc pæna, sit diuturna, sed tandem, quæso, finem habeat: aliter fructum, vel minimum, habere nequit. Neque his miferis peccatoribus fas esset exequi meliora proposita, si fortè inter patiendum & dolendum enascerentur.

AT dices forsan meritò continuari pœnas, continuatà eorum impietate: Damnatos autem esse Insanabiles, sempérque persistere in suà malitiâ. Sed hoc gratis dictum est: nec id tantum, sed etiam lædit dignitatem Dei Conditoris hæc suppositio. Sapientiæ enim divinæ, nedum bonitati, non congruit, naturam humanam vel rationalem, ita formare & constituere, ut possit degenerare in pravitatem inemendabilem: aut in statum immutabilis impietatis & miseriæ *. Nam hujusmodi status nulli placere potest numini, nisi forsan malo Deo Manichæorum. Si verò Deus optimus maximus condere vellet hujusmodi creaturam, hâc faltem lege & modo conderet, ut relaberetur in nihilum, statim ac deventum esset ad hunc statum infanabilem & penitus desperatum. Nec aliter, ut mihi videtur, salvus esset honor Providentiæ, quam abscindendo vel tollendo è medio, quod nullo modo fanari poterat. Nec id ultrà conservando, quod non tantum nihil valet, sed est quid pejus nihilo.

^{*}Sciens nullam rationabilium creaturarum apud Deum perire in perpetuum. Hieron. in Gal. c. v.

SED quo mihi persuadebis argumento Improborum animas post mortem esse prorsus infanabiles? non id videntur credidisse Patres, qui extremum ignem πῦς καθάςσιον esse voluerunt, de quâ re actum est capite septimo. Nec æquum esse videtur, potentiam & sapientiam divinam limitare & opprimere Fato malo ineluctabili, aut immedicabili morbo. quidem verò hic morbus Animarum qualifcunque ullo modo aut medicamine expelli possit, nullum utique remedium fortius & efficacius Igne & cruciatibus igneis. Faciet hic dolor, si quicquam aliud, ut tangantur sensu præteritorum errorum, & se tædeat præsentis miseriæ. Præterea, in alterà illà vità, non erit ultrà locus Improborum istorum infidelitati: ubi viderint Christum venientem in nubibus, glorià cinctum & præpotentibus Angelis: & in suos ubique inimicos, pedibus subjectos, triumphantem. Dein, fomes mali, qui in hoc corpore, in hac carne habitat, extinguetur & definet in illo statu. Nulla erit concupiscentia interna, nullum vitiorum pabulum externum: nec voluptatis illecebræ, nec ambitionis, nec avaritiæ: aut ulla sensuum aut affectuum irritamenta ad nequitiam. Quâ denique ratione moti, verâ aut falsa: aut quo impellente, intus aut foris: adhærere poterunt

runt æternum suis vitiis & impietati, nisi divinitus indurentur, plane non video. Quòd si extrinsecus & alicunde acti, nec ratione nec libertate polleant, non ultrà censendi sunt homines. Sed de hâc re statim, pergamus

ad reliqua.

CAP. XI.

Appellamus præterea in hâc causâ Æquitatem & Justitiam divinam. Quem Deus creavit labilem, eum non puniet æternum quod lapsus fuerit. Nec adimet illi potentiam aut libertatem relinquendi sua vitia, cui indidit potentiam, vel potius impotentiam atque libertatem prolabendi in vitia. At, inquies, Deus non adimet improbis illis hanc potentiam aut libertatem: sed ab ipsorum voluntate provenit, quòd in malo persistant immobiles & inflexiles. Respondeo: At, secundum tuam hypothesin, Deus ita construxit eorum naturam, ut non possint non esse inflexiles & irrecuperabiles, cum semel discesserint ex hac vità, aut in suos cruciatus descenderint. Modò concesseris miseros illos resipiscere posse, non abjiciemus spem omnem de iis in gratiam recipiendis. Sed resipiscere posse negas: Quin id probes quæso, eorum nempe resipiscentiam esse impossibilem. Si manent creaturæ rationales, intellectu & voluntate præditæ, poslunt R r relipifresipiscere: si destituuntur autem ratione & li-

bertate, non possunt ultrà peccare.

ALII à Justitia divina sic argumentantur: Haud æquum est, Errores vitæ brevis, & in vitium proclivis, puniri æternis pænis: quum nulla sit proportio inter pænam & culpam. Sed regeres hic forsan, ut solent, Omne peccatum habere in se infinitam culpam, quatenus committitur in Deum infinitum. quidem aliquo modo dici potest, sed hæc non est ratio & mensura actionum Dei versus suas creaturas, ac proinde locum non habet, cum rationem reddimus ipsius erga homines voluntatis aut actionis. Secundum hanc regulam Draconicam, Levissimum peccatum legitimè puniri potest æternis pænis; addo etiam, gravissimis; nam eadem illa ratio perinde valet quoad gravitatem pœnarum ac de earum duratione. Fac itaque, quandoquidem justè fieri potest, levissimos peccatores pænis æternis gravissimisque punitum iri: Quid fiet gravioribus peccatoribus? quid gravissimis? Si levisfimum peccatum summas & perpetuas pænas mereatur, quid ultrà meretur, aut mereri potest, gravissimum? nihil datur majus maximo. Hac itaque ratio tua omnes justitia punitiva confundit rationes, & peccata facit quodammodo æqualia. SED

SED progrediamur à Justitià, ad Bonitatem Summum jus dici solet summa indivinam. juria: Saltem non congruit bonitati & misericordia. Deus autem secundum hanc tuam hypothesin, in plectendis improbis summo utitur jure, nequid dicam gravius. Plectit enim tormentis exquisitissimis, & æternum duraturis: quibus nulla potest excogitari pœna fortior aut intolerabilior. Legimus, quæ perpessi sunt tormenta Christiani, in primis Evangelii sæculis: Quæ præterea Siculi, alisque invenere Tyranni: Sed hæc mollia sunt præ cruciatibus Inferni. Nec mollia tantum, sed etiam breviuscula. Dolor autem vehemens simul & æternus omnes in se habet doloris gra-Finge tantum æstum febris, aut calculi, aut ilium tormina, durare in septennium: Quis par effet ferendis his doloribus? at si loco septennii millennium ponas, nemo vitam millennem emere vellet, aut ferre hâc conditione: multo minus æternitatem.

Hoc tamen non esse jus extremum forsan dices: Potuisset enim Deus annihilare, vel in nihilum redigere Improbos: atque hoc modo quidem extremo suo jure usus fuisset. Respondeo: multo optabilius est penitus non esse, atque nullo tangi sensu, vel boni vel mali, quam hærere in perpetuis cruciatibus, sinè intermiintermissione aut remissione. Hoc mihi videtur clarum lumine naturali; redeam in nihilum, tædet me mei. Prastat nihil omnino sentire, quam sentire nihil præter dolorem. Auser, quod tuum est, inquit Deo miser vix mentis compos, mallem non esse; peream, ut non peream. Hæc est vox naturæ. Neque hic moror steriles argutiolas & λεπλολογίας Metaphysicorum: Testem appello gentem humanam, omnésque cordatos, annon eligibilius sit omni vità, omni cogitatione destitui, aut penitus non esse, quam æternis torqueria stammis, æternis cruciatibus ingemiscere. Et

Mat.xxvi. flammis, æternis cruciatibus ingemiscere. Et 24. Eccl.iv. 3. revera nisi magis abhorruisset natura humana à summâ miserià & æterno cruciatu, quàm ab insensibilitate aut annihilatione, Deus minatus suisset improbis annihilationem, non æternum cruciatum, atque eo modo homines à vitiis magis deterruisset. Sed revertamur ad

argumentum.

Quum hæc ita se habeant, & annihilatio sit summum jus Dei in creaturas, (ne majoris mali quàm boni cuilibet author esset) aliquid tamen gravius & tristius, aliquid acerbius & severius, quàm postulat ipsum jus extremum, in condemnatos decernere & exercere videtur. Jus extremum est proximum sævitiæ: quod itaque prætergreditur jus extremum, crudelitatis

notam

notam effugere non potest. Saltem, prout, antea diximus, hic modus puniendi ad extremum, vel ultra extremum, parum respondet infinitæ illi, quam Deo adscribimus, bonitati, benignitati, & misericordiæ. Ita tamen, non tantum lumen naturæ, sed etiam scriptura sacra Deum nobis repræsentat. Misericordem, Exod. Gratiosum, Longanimem, multumque benigni- xxxiv. 6. Isa. xxviii. tate & fide. Velut invitus trahitur ad puni- 22. Ezek. endum: Est opus suum extraneum, & à natu- xviii. 23. râ suâ alienum. Nullo modo delector morte e 32. Improbi: Dictum Domini Jehovæ. Si non morte temporali, multo minus aterna. Unde demum nascitur, aut à quo infligitur hæc mors æterna? si neque Deo placeat, neque creaturæ, quæ patitur: nec utrivis ullo modo sit profutura.

His ita propositis & excussis, de natura Dei, rerumque creatarum æquo regimine, redeundum est ad sacras literas, eorumque locorum interpretationem, quæ pænarum suturarum æternitatem præ se ferre videntur. Nôsti horum locorum sensum pendere magna ex parte à significatu vocis àuivios, Hebraice du aut quod Latine Æternum reddidimus. Interea notum est, hujus vocis àuivios vel vim esse dubiam in sacris literis: nec semper Æternum simpliciter, sed tempus diuturnum,

aut

aut indefinitum, designare. Statuta Legis Mosaicæ sæpius dicuntur æterna, vel in æternum duratura: Exod. xxvii. 21. & xxviii. 43. Lev.

te Exod.

De pascha- x. 15. & xvi. 34. Num. xviii. 11. & passim alibi. Hæc tamen statuta, cum tota Lege, multis retro fæculis exoleverunt. Mitiganda est igitur istius vocis significatio, nisi legem Judaicam adhuc retinendam esse velis. plum Hierosolymitanum dicitur fore habitatio Deo in æternum 2 Chron. vi. 2. Periit tamen semel iterumque; neque lapis super lapidem relictus est, aut ullum inhabitationis Divinæ vestigium. Regnum Davidis dicitur æternum, quod transiit ex familia Davidis, & jam prorsus desiit. Vid. Episc. p. 32. Col. ii.b. Sec. 3. 2 Sam. vii. 13. In Lege, Famulus cui voluntariò pertusa fuit auris ab hero, serviturus dicitur in æternum: Exod. xxi. 6. tamen eadem Lex statuit emancipandos aut manumittendos esse omnes servos intra semisæculum, quoquo nempe Jubilæo. Præterea, ante Legem Mosaicam, Circumcisio dicitur institutum Æternum: Gen. xvii. 7. Hæc tamen jam abolita est eâdem authoritate divinâ. Denique Terra Canaan data est Abrahamo & posteris suis, in possessionem æternam: Gen. xiii. 15. & xvii. 8. & xlviii. 4. Sed ab hâc possidendâ expulsi sunt dudum ipsius posteri. His locis, aliifq: e

alissque plurimis, satis patet, Æternitatem non femper denotari ab hâc voce לעולם vel לעולם: cui respondet, ut nôsti, àiw vel àiwvios apud Septuaginta: & exinde in novo fœdere; ubi has voces pariter aliquanto laxiùs accipi necesse est. Vide, si placet, Philem. 15. Jud. 7. Rom. xvi. 25. 2 Tim. i. 9. Tit. i. 2. Deni- Joh. xiv. que, apud Græcos exoticos etiam, utriusque vocis remissiorem esse sensum, Grammaticis notum est. Nec quicquam facit, ut id addam, contra hanc explicationem, quòd eadem vox usurpetur in pœnis ac in præmiis futuris defignandis. Nullis enim Dei attributis repugnat æterna Sanctorum fœlicitas, ac proinde in illà parte nulla est ratio recedendi ab acceptione communi & literali. Atque id semper receptum est, ut verba cedant rebus: aliter hoc est corpus meum est dictio non minus explicita, quam abite in ignem æternum.

A vi & usu harum vocum nihil itaque certò definiri potest de pœnarum Infernalium æternitate. Præterea notandum, in illâ Imagine Inferni, quam nobis repræsentant sacræ Literæ, esse nonnulla (sinè controversiâ) siguratè, vel tropicè dicta: quæ ad literam exigi non patitur rerum ipsarum natura. Præterquam enim, quod slammas, tenebras, & extremum frigus, dissicile sit associare & con-

jungere:

jungere: Quî poterunt vivere in his flammis vermes aut vermiculi? nec vivere tantum, sed immortales esse quodammodo: vel singulos,. vel in suâ progenie: quandoquidem nunquam mori dicantur. Denique ipsorum damnatorum corpora qualiacunque: saltem si composita sint & organica: pati non possunt ignem æternum sinè dissolutione. Nec durabit in æternum ipsa Terra: in eâdem, quam nunc habet, formà: vel quam acceptura est post conflagrationem; & in earum alterutrâ constituendum est Infernum.

HACTENUS vim verborum examinavimus, & naturam rerum. Tertio loco liceat adjicere, Dominum nostrum, Jesum Christum, cum versatus est in terris, acceptà servi formà, non Philosophorum, sed filiorum hominum locutum esse linguâ: Judæorum imprimis, ad quos est missus. Prout passim in sermonibus Christi à doctis interpretibus observatum est. Proinde acceptas gentis sux sententias & phraseologias plerumque sequitur, & quæ nota erant populo aut primoribus, ex Lege, Prophetis, aut traditione vulgatà, iis dictis utitur libenter in iildem docendis & in pietate promoven-Mat v. 22. dis. Ita cum de Inferno agit Gehennæ nomine, & pro ratione delicti diversos pænarum

29.

gradus constituit, loquitur stylo Judaico, &

ad

ad intelligentiam communem accommodato. Pariter in exprimendis pænis Inferni, Mar. ix. 44. utitur dicto Isaiæ Prophetæ, cap. lxvi. 24. ubi ipsissima illa verba occurrunt apud Septuaginta interpretes: ὁ γὰρ σκώληξ ἀυτῶν ἐ τελευθήσει, κὰ τὸ πῦρ ἀυθῶν ἐ σεεσθήσεθαι. Authores etiam alii manifestum faciunt, hanc dictionem notam & familiarem fuisse Judæis, ul-Ecclus vii. tionem Impii esse ignem & vermes. Quare Judith. nihil mutavit in hâc parte Christus: sed anticipationem illam aut prænotionem populi, cùm non incommoda videretur ad refrænandam audaciam impiorum, non immeritò retinendam duxit.

His omnibus expensis, ex utrâque parte, circa pœnas Inferni: Quisque per me licet apud se statuat id, quod, suâ conscientià judice, rationi sanæ maximè consentaneum videbitur: Eámque, in hoc argumento, Scripturæ sacræ interpretationem adhibeat, quam serent optimè causæ, de quâ agitur, rationes æ momenta. Si æternæ impietatis æ miseriæ status in Creaturâ dissideat æ discordet cum sapientià æ æquitate Creatoris, discedendum est ab expositione literali in hâc parte: sive distinguendum inter hypothesin literalem æ rationalem, vulgarem æ arcanam: ne temerarià æ imperità interpretatione natura divina

violetur. Sin è contra, in istiusmodi statu desperato, sive immutabiliter malo & misero, nihil tibi alienum videatur, vel à natura Dei, vel à natura rerum, adhærendum est Literæ: & obduranda præcordia, & obstruendæ aures ad omnes vagitus, gemitus, fletus, & clamores hominum perditorum. Si me tamen audire velis, non clamantem sed tacitè monentem, mallem te pœnas has dicere Indefinitas, quam Infinitas. Nobis utique non fatis constare aut innotescere, quem finem habituræ fint: sed id penes Deum relinquamus, pro sua sapientia & misericordia decernendum. Et exeant è carcere captivi, modò ipfi placuerit, cum ultimum quadrantem persolverint, atque suæ justitiæ satisfecerint: Denique si neque id tibi placeat, hoc dogma, inter obscura & ακατάληπτα numeremus. Sed veniet dies, cum non minus absurda habebitur & odiosa hæc opinio quàm Transubstantiatio hodie.

26.

Hodie, nescio quo pacto, Theologis quibusdam seroculis placent admodum æternæ & infinitæ Malorum pænæ: nec facilè patiuntur æquum utriusque partis examen & disceptationem. Sed è veteribus non pauci multò mitiùs & modestiùs hoc tractarunt argumentum, atque moras cujusque in his pænis, consilio Dei

Dei & beneplacito, unicè permiserunt. Ita Justinus Martyr cum Tryphone, ài μεν (τῶν Pag. 223. εύσεδων ψυχαι) άξιαι τε Θεέ Φανείσαι, έκ ἀποθνήσκεσιν έτι· αι δὲ (τῶν ἀδίκων) κολάζον]αι ἐς τ' αν αυλας η είναι, η κολάζεσθαι ο Θεός θέλη. Piorum Anima, que digna Deo visa sunt, non moriuntur amplius. Injustorum autem, puniuntur, quoad eas & esse & puniri Deus voluerit. Nec ab his dissidet S. Hieronymus, aliàs vir acris, & in nonnullis impetuosus: hâc tamen in re non illaudabilem animi moderationem oftendit. In suis commentariis ad præfatum locum Isaiæ cap. Ixvi. ult. hæc habet: Porrò qui volunt supplicia aliquando finiri, &, licet post multa tempora, terminum habere tormenta, bis utuntur testimoniis. Dein, citatis locis quæ opinioni *illi favere videntur, addit hæc verba, Quæ omnia replicant, asseverare cupientes, post cruciatus & tormenta, futura refrigeria: que nunc abscondenda sunt ab bis quibus timor utilis est: ut dum supplicia reformidantur, peccare desistant; Quod nos Dei solius debemus scientiæ derelinquere: Cujus non solum misericordia, sed & tormenta, in pondere sunt: & novit, quem, quo modo, & quam-

Sf2

^{*} Contra pænas finitas Inferni quid statuit Synodus quinta Œcumenica, Vid. apud Gerard. de Infer. tom. 9. p. 467. & Huet. Orig. lib. 2. c. 11. p. 138. &c.

diu, debeat judicare. Hæc Hieronymus in locum. Atque his affinia dixerat antea in iifdem Commentariis ad caput xxiv. sub finem: Sciendum quòd judicium Dei non possit scire bumana fragilitas, nec de pœnarum magnitudine atque mensura ferre sententiam: que Domini arbitrio derelicta est.

HÆC Ille: Origenem non memoro, cujus notissima est sententia. Eumque sequi videntur, in hâc parte, ut sæpe alias, uterque Gregorius *, Nazianzenus & † Nyssenus. Reliqui etiam Patres, qui flammas İnferni, πῦς καθάρσιον perinde ac κολαςήριον esse voluerunt: de quibus suprà dictum est: eo ipso significabant finiendas olim has pænas. Denique hujus sententiæ Patronos S. ‡ Augustinus appellat,

^{*} Vid. Orat. 40. p. 665. Cum de pænis æternis damnatorum modo vulgari locutus esset, dubitabundus & quasi sese corrigens, subdit ei un Tos Piλοι κάνθωθα νοείν τετο Φιλανθεωπότες την, κ το κολάζονθω επαξίως. Niss a-licui placeat hoc mitius erga homines, & digne Deo Puniente, hic quoque intelli-gere. Innuit & magis humanum & magis divinum esse has pænas mode-rari. Hunc locum Nazianzeni cùm notasset Nilus, Chrysostomi discipulus, & Martyr, indè colligit, Temporibus illis apud Patres dubium & in utramque partem disputatum susse illud dogma de pænarum æternitate: Quandoquidem Nazianzenus, inquit, έφίησι τοῖς βελομθρίοις τοῦσ αυ το πύς cuavo Oixarden morte egy. Liberum relinquit volentibus Ignem illum mitius interpretari.

[†] Vid. cap. viii. Orat. Catechet. ubi in hac vita infanabiles, fanandos dicit in futurâ, acrioribus & acerbioribus remediis. Et de Anima e Resur. p. 229. de purgatione ac instauratione universali agit. Et in eodem tractatu sæpius eundem aut cognatum sensum prosequitur. Uti etiam de Opif. hominis, c. 21.

t Civit. Dei, lib. xxi. c. 17. @ feq.

titulo non incongruo, Doctores Misericordes, tractátque non inhumaniter: Quin imò quicquid aliàs dixerit, nonnunquam hærere videtur dubius in hôc argumento, quo sensu pænæ fint aterna: ut cum ait, Neque ita boc dixerim, ut diligentiorem tractationem videar ademisse de poenis peccatorum, quomodo in sacris dicantur eterne (V. D. Hamm. in 2 Theff. i. 7. & * * * * * 1. 7. ex S. August. lib. de Serm. Dom. in mont. Tom. 4. super Matth. v. 25, 26.) sed redeamus ad locum de Misericordibus: Nunc, inquit, cum Misericordibus nostris agendum esse video, & pacifice disputandum, qui vel omnibus illis hominibus quos justissimus Judex dignos Gehennæ supplicio judicabit, vel quibusdam eorum, nolunt credere pænam sempiternam futuram: sed post certi temporis metas, pro cujusque peccati quantitate, longioris vel brevioris, eos inde existimant liberandos.

ITA nobis exhibuit sententiam Misericordium Sanctus Augustinus. Qui stant à partibus contrariis, nuncupari possunt, ratione oppositorum, Doctores Immisericordes: atque eorum unus, reliquorum nomine, suam sententiam de pænis Inserni his verbis explicuit: Si omnes homines nati ab Adam usque ad Apud Disbodiernum diem, amplius nascituri, vi- temp.

verent

verent usque ad novissimum diem: & omnia gramina, quæ exorta unquam fuerunt, essent homines: Ac si unam poenam quam patitur Anima pro uno peccato mortali in inferno, ex aquo partirentur, ita ut daretur unicuique pars illius pœnæ æqua: tunc particula quævis illius pænæ hominis unius major esset quam omnia tormenta, quæ omnes Sancti Martyres, & omnes raptores & omnes malefici unquam passi fuerunt. Hæc Ille. His pænis truculentissimis si æternitatem addas, omnes explebis inhumanitatis partes, numeros, rationes. Quid sit Æternitas, quanta & quam immensa, parum consideramus, & propterea his miseris faciliùs damus æternas pænas. Æternitas est quid tremendum, quid infinitum & inexhaustum. Tanta sunt æternitatis spatia, inquit quidam Theologus, ut si damnatus aliquis millesimo quoquo anno unam tantum ex oculis emitteret lacrymulam, plus aquæ efflueret, quam totus mundus capere possit. His sententiis PP. adde, si libet, hanc rationem, hoc argumentum, quod alicujus esse ponderis mihi videtur. Quid fiet ab animabus mediocribus & mediæ conditionis, si nulla sit purgatio aut pœna moderatior & aliquando finienda. Animas mediæ conditionis appello, quæ neque multa pietate aut impietate imbutæ sunt: nec admodum probæ,

bæ, nec infigniter improbæ: quales revera funt hominum pars maxima. Plus habent Bruti quàm Diaboli: neque videntur infani. Quid fiet, inquam, * * * * * * Memoravimus suprà gentem humanam distribuendam esse in tres ordines, bonos, malos, & medios five mediocres. Boni transferuntur ad æterna gaudia, mali ad æterna tormenta; quo abeunt mediocres, vel quid fiet ab illis? Neque digni videntur æternis pænis, neque æternis gaudiis. Scilicet oportet constituere certum gradum * * * * * * oporter, ut eadem sit disparitas in retributionibus, quæ est meritis personarum, quibus fiunt illæ retributiones. Alii denique, cruciatibus exhaustas, tandem mori improborum Animas, atque omnem vitam sensumque exuere, crediderunt; secundum illud Arnobii, Anima nescientes Deum perlongissimi temporis cruciatu consumuntur ignifero. Nec aliter Tatianus & Irenæus. Denique πῦρ ἄσβεςον di- Vid. Irecitur, quod permanens est, sinè intermissione: næum. nec ullà vi superveniente extinguitur, sed durat usque durante suo fomite.

Nobis difficile est, omnem exuere humanitatem: Deo difficilius, omnem misericordiam, Et si naturam nostram corrumpere aut destruere possumus, divinam non possumus. Pulsarunt olim tympana in valle Hinnon, ne exaudiretur

audiretur à populo & à parentibus Infantum clamor, qui immolabantur Idolo igneo, & vagiebant acerbè, inter flammas. Sed totum licèt æthera resonare feceris continuis tonitribus, nunquam efficies ut in hoc Tophet, de quo loquimur, excruciatorum planctus & ejulatus non ascendant in aures Jehovæ, Patris misericordiarum.

Respice paulisper, si placet, Doctor Immisericors, Quale nobis exhibes spectaculum: Quale Theatrum Providentiæ: multo majorrem partem humani generis æstuantem inter slammas per æterna sæcula. O digna Deo & Angelis spectatoribus scena! Dein ad demulcendum aures, dum plangoribus & ululatu Cælum Terrámque replet hæc insælix turba, harmoniam habes planè divinam. Illud præterea mihi dolet non parum, quod videam, hoc modo, tantam partem naturæ rationalis inutilem sactam, funditus perditam & rejectaneam: Instar salis insulsi, aut instar Vappæ, projectam foras, sinè usu, aut spe suturâ.

Omnis creatura, quantum nobis constat, est sua natura labilis: perinde ac improbi & damnati. Quòd si eodem modo lapsi, sint penitus irrecuperabiles, tota creatio intellectualis exposita est, non vanitati tantum, sed etiam æternæ miseriæ. Nec tam bonitatis divinæ

opus esfet, quam credulitatis cujusdam, aut periculosæ lusus aleæ, hanc rerum naturam construxisse. Quod accidit in hôc mundo, accidere potest in aliis: hic autem, ut vulgò creditur, peritura est æternum major pars humani generis. Fac par damnum in cæteris mundis! quanta erit jactura, quantum naufragium naturæ rationalis, si, per totum univerfum, computum ineas? Pars illa deperdita rerum major erit parte reliquâ. Deperdita, inquam: Est enim veluti caput mortuum universi, aut Terra damnata, unde nihil boni elici potest. Nec id tantummodo, non solum est pondus inutile in rerum naturâ, sed etiam onus intolerabile sibiipsi; neque seipsum excutere potest, neque ferre. Execratur invisum lumen, diémque quo primum aspexit solem & sydera: Quo prodiit è nihilo, & rerum non notarum somno & silentiis. Pœnituit olim Deum, se condidisse homines: ob eorum nimirum nequitiam. Pænitebit vicissim homines miseros se conditos esse à Deo: Quandoquidem satius illis fuisset nunquam extitisse. Denique quibus displicent absoluta reprobationis decreta, quòd naturæ & attributis divinis repugnare videantur, iis non minus difplicere debent æternæ malorum pænæ, quum iisdem attributis non minus repugnent. ex

ex alterà parte, qui hæc decreta recipiunt, eorum interest æternas pænas respuere, quâ ratione levantur sui oneris parte gravissimà. Cùm non tanti sit præordinari aut condemnari aliquem ad pœnas desituras; sed ad pœnas æternas & intolerabiles, Hic stimulus est,

bic aculeus severitatis.

De Inferno, & futuris Impiorum suppliciis, hæc dixisse sufficiat, modò subjicias illud monitum, quod à præfatis Patribus, ubi hoc tractant argumentum, sæpius adhiberi solet. Nimirum, Quicquid apud te statuas, intus & in pectore, de his pœnis, æternis vel non: receptà doctrinà verbisque utendum est cum populo, & cum peroratur ad vulgus: præceps nempe in vitium, & sola formidine pænæ à malis absterrendum. Præterea, inter Bonos Cor. iii. etiam sunt Infantes & Adulti: lacte, vel cibo folidiori, pro cujusque viribus, alendi. Horum non minùs habenda est ratio: nec temere mutanda est parvulorum aut infirmorum diæta, ne intemperies oriatur, & in morbos incidant. Propterea hæc, quæ doctioribus inscripta sunt, siquis in linguam vulgarem transtulerit, id malo animo atque confilio finistro factum arbitrabor. Progressum Providentia, in mundo sensim ad perfectionem promovendo, & in illuminanda gente humana, semper ante oculos,

Heb. v. 12, 13.

oculos, semper in consiliis habere oportet: atque pari passu procedendum in studiis & conatibus nostris: donec eò perventum suerit, ut quod in aurem audivimus, in Solariis predicare liceat. Sed paulatim assuefaciendi sunt animi fortioribus ferendis veritatis radiis; Teneris oculis officit lux nimia, aut subitò nimis assusa. Pauci res ipsas, sed rerum imagines, tanquam in speculo intuentur: at res ipsas, facie ad faciem, ut dicitur, & ablato velo, visuri sumus tandem, si Deo placuerit, partim sub occasu hujusce mundi, pleniùs autem in suturo.

CON-

MOO

CONCLUSIO.

Uum multifaria sit hujusce scripti materia, & diversa doctrinæ Christianæ complectatur capita: Eáque plerumque extra vias aut lumen Naturæ posita: facilè fieri potest, ut, in his tractandis, nonnunquam à scopo aberrârim. Homo sum, tenuis Homo, nihil humani à me alienum puto. qui animo fincero, finè metu aut amore partium quarumcunque, simplicem veritatem quærit, Deum habet adjutorem. Deus, inquam, pulsanti aperiet, quærenti dabit: modò quæramus illam sapientiam, quæ cœlitus est, puram & pacificam. Neque id mihi vitio vertat quisquam, quod in hoc argumento multa offenderim obscura in sacris Literis: inadæquatè, ut ita dicam, vel inabsolutè revelata. Hoc dictum velim maxime respectu mei intellectûs & ingenii. Et siquis alter his lucem afferre poterit, lætus amplectar & gratulabor authori. Sed obstaculo mihi videtur veræ cognitioni, quòd nos pudeat nostræ ignorantiæ: neque clara ab obscuris distinguamus, ac si omnia nobis perinde essent nota & perspecta.

SACRI Codicis Commentatores plerique loca fingula intelligunt, aut se intelligere simulant. Nullibi reperies suæ ignorantiæ conscios & confessos. Pariter Cathedrarum præfides, & Doctores Scholastici nullum non problema folvunt, suo modo: omnes controverfias dirimunt, veritatem in omnibus affequuntur & comprehendunt. Miror equidem utriusque classis Theologorum omniscientiam. Turpe putant scilicet, aut ingloriosum, Christianæ gentis doctores ignorare quicquam in sua arte. Facit aliquid forsan ad augendam eorum existimationem apud discipulos suos, aut vulgus hominum, hæc universalis scientiæ ostentatio: sed apud sapientes, judicii minus exacti argumentum habebitur. Qui enim de objectis remotis, aut in tenebris latentibus, non minus audacter pronunciant, quam de propioribus & in luce positis; neque hæc, neque illa, clarè & distinctè perspicere cenfentur.

VISUM est Providentiæ rerum mysticarum rationes contractim, & quasi dimidiatim, in hâc vitâ proponere: ut his notitiis & speciminibus excitati & expergesacti, & hodiernæ œconomiæ limites, & suturæ persectionem addiscamus. Si decem viri cordati & liberalis ingenii de eâdem hâc materiâ, de rebus nem-

pe vitæ futuræ, sive novissimis, ut dici solent, simul conscriberent: vix credo è decem duos quoslibet in eandem sententiam per singula capita coituros. Proinde si in nonnullis, quin etiam si in cunctis, à me dissentiat amicus lector, ego nihil mirabor, neque mihi pariter succenseat ille. Tantundem enim distant Thebæ ab Athenis, quantum à Thebis Athenæ. Neque ille minùs à me dissidet, quàm ab ipso ego dissideo. Uter nostrûm ad veritatem propiùs accedat, est unica quæstio. Ubi venerit Elias, enodabit multa: ubi venerit Christus, omnia. Fiat lux, cupio refelli, ubi aberrârim: nihil magìs, nihil aliud quàm veritatem essagito.

Interea retineamus fideliter formam sanorum verborum & dogmatum. Immortalitatem Animæ, Mortuorum resurrectionem: Præmia & pænas in vitâ futurâ, secundum cujusque opera & dispositiones animi: Denique Mundi conslagrationem & renovationem, Christumque venturum & regnaturum. Hæc, & siquæ sunt præterea primaria capita, quæ ad vitam suturam spectant, sarta tecta conservemus: sed de modis rerum suturarum, * ordi-

ne

^{*} Circa id Judicium (de extremo loquitur) has res didicimus effe venturas: Eliam Thesbitem, fidem Judæorum, Antichristum persecuturum, Christum judicaturum, mortuorum resurrectionem, Bonorum malorum-

ne & circumstantiis, æquum est alios aliis quæritantibus indulgere & auxiliari. Ob ea, quæ nos plenè & apertè doceri noluit Deus in hoc statu, non est acerbè litigandum: Et qui hujusmodi de causis se invicem mordent & convitiantur, aut exardescunt iracundia & stomacho, ob leves & incertos aliorum errores, Ipfi in certa peccata, addam etiam gravia, incidunt. Fugiamus tandem hæc mala, 1 Cor. iit. quæ, non sinè opprobrio nominis Christiani, i Corinth. heu nimiùm invaluere. Desipere tandem, vel Gal. v. 20. potius infanire desinamus. Sufficiat unicuique 1 Pet. ii. 1. fuam proponere sententiam, optimis, quibus poterit, rationibus & argumentis munitam: finè damno alterius, absque contumeliis aut rixis: quæ nihil faciunt ad veritatem aut ad fuæ caufæ probationem. Quinimo, Laborantis causæ indicium est, cum ipsius Patroni ad convitia confugiunt, Quotquot sumus perfecti, aut veritatis studiosi, boc sentiamus: Quod si quid aliter sentitis, hoc quoque vobis Deus revelahit.

que diremptionem, Mundi Conflagrationem, Ejus denique renovationem. Quæ omnia quidem ventura effe credendum est. Sed quibus modis & quo ordine veniant, magis tunc docebit rerum experientia, quam nunc ad per-fectum hominum intelligentia valet consequi. Lastan. Fragm. de extra. Judic. August. de C. D. lib. xx. cap. 30.

FINIS.

CONCLUSIO

+3cm http://www.commission.com

ool kasan bidon kasah melapasan senga -bit kersi panangan diakas bidana men Pian kasah tahu menghin sahan diakasa

中型音

- Property of the control of the con

The control of the co

 $F \stackrel{\cdot}{I} M \stackrel{\cdot}{I} S$

AD

VIRUM CLARISSIMUM A.B.

Circa nuper editum de

ARCHÆOLOGIIS PHILOSOPHICIS

Libellum, Authoris Epistolæ Dua.

Uu

The State of the S MUNISCEPHENS AND MENTAL SERVICE The section to the op reserving class class class of an in a min tion and a lot to the real ALCHARDLOGIS PHILOGISPHICLS out pool i a la from the name - na sagradh 6 s to see . + 1 mil Libertum; Litting of militing adoption The state of the s atalogue dones discours des aparents and the state of t

Ad Virum Clarissimum. A.B. circa nuper editum de Archæologiis Philosophicis Libellum.

EPISTOLA PRIMA.

ON ingratum mihi facis, Vir optime & integerrime, quòd me velis monitum identidem, quas fortè Objectiones contra nuperum

Tractatum de Archæologiis Philosophicis, aut inter amicos aut inimicos, audiveris: Idque eo animo factum puto, ut falsò inscriptas mihi sententias, aut malevolas interpretationes, effugiam. Non omnes, probè nosti, veritatem metiuntur aut æstimant rationum pondere & momentis, sed affectibus abrepti, aut præjudiciis occæcati, quasi clausis oculis, de rerum coloribus decernunt. Sæpe etiam, ad concitandam invidiam, Authoris verba sensulque in alienas partes detorquent.

Uu 2

Ais

Ass te audivisse, à nescio quibus, aut sufurronibus, aut male fidis interpretibus, præfatum de rerum originibus tractatum, patrocinari aut favere Mundi æternitati: atque etiam Rerum creationi, ex nibilo, adversari. Quorum utrumque iniquissimè dicitur. Neque multis opus est ut hoc tibi testatum faciam: audi paucis, si placet, authoris sententiam, Libro Secundo: De creatione rerum ex nibilo, du-

vid. Lib. p. bitari non potest: neque id fuisse ab æterno.

Creatura enim æterna à nobis concipi non que-Nullum Ens finitæ perfectionis, nedum Materia (Res omnium infima & abjectissima) in se involvit, aut in sua Idea, necessariam existentiam. Existit igitur contingenter, modò existat: & aliunde habet suam existentiam quàm à seipso. Et quoad Materiam (de quâ agitur præcipuè) cum prima Materia fieri non potuerit ab aliquâ præexistenti: neque proprià vi existere: sequitur necessariò eam fuisse creatam sive productam ex nihilo.

Neque impossibilis haberi debet hujusmodi Creatio. Productio enim rei possibilis, non est impossibilis: Materia autem est res possibilis, licet non necessaria: & nullo alio modo

produci potest.

Dein, quoad alteram partem, de rerum eternitate: Qui res mutabiles & successivas fingunt fingunt esse æternas, non tantum id gratis fingunt, sed etiam in multiplices incidunt repugnantias & absurda, quibus sese extricare, non

est penes mentem humanam.

HAC quoad mentem Authoris. Cæterum in explicandis Antiquorum Dogmatis, in Libro Primo, oportebat sequi veritatem Historicam: & quid quique senserint de rerum ortu, sive rectum, sive secus, bona side exponere. Denique quoad Creationis Epocham, veteribus intactam & inexploratam, neque hanc ausus sum ego fixis terminis definire. Ac proinde cum Creaturam æternam concipi non pos- Ibid. se affirmassem, subnectitur statim, Sed limites Sexmillennes, Epocham breviusculam, Creationi divinæ nunquam ausus sum præscribere. Id, cum multis aliis, inter arcana Dei libentius relinguo.

Neque hâc in re, opinor, immodestiæ me redarguet quisquam: cum satis notum sit, ex antiquis Patribus, tam Græcis, quam Latinis, statuisse plures, Angelorum ordines univerfos, & Cœlorum nonnullos, ante hunc Mundum Sublunarem extitisse: idque per innumera sæcula & æternitates, ut verbo utar S. m Tit. Hieronymi. Atque hanc suam sententiam, i. 2. non tantum ratione humana, sed adductis ex Sacrâ Scripturâ locis & argumentis, con-

firmatam,

firmatam, Doctrinæ Catholicæ vim & pondus habere voluerunt. Tantum abest, ut huic opinioni minimam erroris labem, nedum

noxii, inurendam senserint.

Posito autem hoc fundamento, tam Angelos quam Cœlos, extitisse ante Orbem nostrum: nisi ingentem hiatum fingere velis, quantum jam occupat orbis sublunaris, aut Planetarius, intervallum illud medium aliquali materià replendum erit. Neque mihi quidem fas est concipere primum Dei opus instar cassæ nucis, aut instar testæ vel corticis sinè pulpà. Denique, quod summa rei est, Quicquid statueris, de reliquis Universi regionibus, Orbis nostri habitabilis, atque humani generis, ortum temporalem esfe, & utrumque quasi recens natum, semper asserui, atque adhuc obsirmatus assero. Sed de hâc re satis supérque.

As prætereà, Id mihi vitio verti à nonnullis, quòd Mosem, virum maximum, minùs reverenter tractaverim: Atque eo nomine, ipsam Scripturam sacram aliquatenùs læserim. Mosem quod spectat, Hunc ego Prophetam maximum, divinitùs actum & inspiratum, miraculis munitum, & supra sortem humanam evectum, semper habui & habiturus habiturus sum. Et quoad opus illud Hexaëmeri, id perinde ac reliqua sua Scripta, sub auspiciis & regimine Spiritus Sancti conditum & apparatum sentio. Neque huic obstat, quod doctrinam illam de rerum Genesi, Parabola vel Allegoria aliquatenus involutam, ut ante me plures alii, crediderim. Parabolas enim Christi & Prophetarum, non minus quam Scripturam Literalem, inter Oracula divina meritò numeramus: Neque officit styli ratio, quo minus à Sacro sonte derivetur. Utraque docendi methodo utitur Spiritus Sanctus, & utramque eadem veneratione amplectimur.

Hoc, opinor, inter omnes convenit: Sed eâ de re laboramus maximè, ut certos Indices & Characteres, quibus Stylus Literalis ab arcano discerni & dijudicari possit, inveniamus. Nos imprimis communem hìc sequimur interpretandi regulam, ut à Literâ non recedamus unquam, nisi rei necessitate coacti. Nihil autem dissicilius est, quàm hanc necessitatem, sinè invidiâ & animorum offensione, demonstrare. Nam si incongrua & absurda Litera assigas, clamant nonnulli, te contemptui habere Scripturam Sacram, & à malevolis irridendam exponere. In his salebris hæremus, & quâ viâ eundum sit, nescio.

cio. Sinè incongruis & absurdis non recedendum est à Literâ: (A quâ omnes recedunt, datâ occasione, & recedendum statuunt) neque tamen serunt æquo animo, ut hæc absurda in lucem proferantur. In his, inquam, angustiis versamur. Intereà, quod ad me attinet, dum hæc incongrua repræsentaverim, siquid acrius, aut asperius: vel siquid crudè & immaturè dictum est, quod piis & sapientibus offendiculo esse possit, id totum, quicquid est, indictum volo. Et colloquium illud inter Evam & Serpentem, quod nonnullis displicere audio: vel siquid sit prætereà cognatæ indolis, amputari & abscindi sinè dolore patiar.

Denique quoad Scripturam Sacram in genere, sive Literalem, sive Mysticam: Hanc cœlitùs nobis datam, tanquam Fidei regulam, Vitæ ducem, & Salutis asylum, profitemur: omnique honore, reverentià & veneratione prosequimur. Neque hic lis oritur de authoritate Sacræ Scripturæ, quæ apud utramque partem, in confesso est: sed de ipsus interpretatione, vel interpretandi modo, secundum materiæ subjectæ & argumenti diversitatem.

HEC paucis dicenda habui, ut cause nostræ rationes & statum manifestius exponerem, apud apud æquos Judices. Qui nobis, sat scio, non invidebunt libertatem, Dei hominumque legibus indultam, ut, illæså Fide Christianå, & Ecclesiæ nostræ decretis, conscientiæ & veritati pacificè auscultemus. Pacificè dixi, quin-vid. lib. imò modestè & submissè: ut superiorum judi-p. 297. cia sequaces experiamur. Fusis denique ad Deum precibus, ut, in omnem veritatem, suo lumine, atque suo tempore, nos deducere dignetur.

ID unicum restat, ut moneam: Ad Eruditos & Mystas hæc scripsimus, Linguâ non Vulgari: Neque eorum causam tuemur, qui hæc Sacra, ne dicam, Mysteria, temerè in vulgus spargunt, in popinis legenda & agitanda. Vale.

AD

Ad Virum Clarissimum A. B. circa nuper editum de Archaologiis Philosophicis libellum.

EPISTOLA SECUNDA.

LTERUM benevolentiæ tuæ, & amicitiæ pignus, vir ornatissime: Literas tuas secundas, mense jam elapso, libenter accepi. In quibus amicorum objectiones nonnullas, ut antea inimicorum contra Archæologias nostras, mihi notas facere dignaris. Juvat utique dissentientes amicorum Sententias unà conferre, & de rebus dubiis, sinè æstu aut invidià candidè contendere. A leni pulsu, vel nixu, oritur lux: à rudi collisione Ignis.

IRA hominum non operatur Justitiam Dei, neque veritatem. In concitatis animi motibus, tam intellectûs, quam voluntatis, perturbantur actiones. Sapientia habitat in regionibus gionibus serenis, & intempestis: & essicacissimum erroris in aliis remedium, est placida, & perspicua resutatio. Non potui non in illam semper propendere opinionem, Neminem irasci in veritate desendenda, qui eandem plene possidet, videtque in claro lumine. Evidens enim, & indubitata ratio, sibi sussicit, & acquiescit: aliisque à scopo aberrantibus (nisi animo id siat malevolo) non tam succenset, quam miseretur. Sed cum argumentorum adversantium aculeos sentimus, & quodammodo periclitari causam nostram, tum demum astuamus, & effervescimus. Hac in laudem tui candoris prasati: ad objectiones jam properamus.

Ais imprimis, Mundum creatum esse per intervalla, idque spatiis sex dierum, prout Moses retulit in Hexaëmero: probari denuo, vel confirmari in Decalogo: ubi quarti præcepti, de observando Sabbatho, hanc reddit rationem Moses, quòd Deus mundum secerit in sex diebus, septimumque in quietem consecrarit. Nulla esset vis, inquis, hujusce rationis, si vel puncto temporis creatus esset mundus, vel si insumptum suisset plus temporis in eodem construendo quàm sex dies. Non igitur mysticè, aut parabolicè, sed secundum Lite-

ram exponendum est Hexaëmeron.

X x 2 RESPONDEO,

[12]

Respondeo, rationem à Mose traditam, de Sabbatho observando, valere, atque vim suam habere, ex alterutrâ hypothesi, vel expositione Hexaëmeri, Literali, vel mystica. Si literam sequamur, omnibus in propatulo, & tibi in confesso, est ratio. Si mystice, & parabolicè nobifcum intelligas, Sabbathum est typus Sabbatismi in mundi renovatione suturi, atque sex dies, qui præcedunt, sunt totidem millennia, quibus duraturus est mundus. Quâ de re vide, si placer, quæ disseruimus secundùm veteres, tam Judæos, quàm Christianos, in Theoria Telluris, lib. iii, v. & lib. iv. c. 8. Hujus autem beati Sabbatismi memores, quam religiosè, quantóque cum gaudio, hodiernum Sabbathum, futuri imaginem, contemplari, & cclebrare debemus.

Quod si rationem Literalem Sabbathi hic unicè respiciendam velis, quid mihi dixeris, Amicorum optime, si nullum suisse institutum Sabbathum, nullum celebratum, ante tempora Mosaica, constiterit. Neque Noachidis, neque Antediluvianis datum esse unquam hoc præceptum, sed Judæis solis, sidque post exitum ex Ægypto. Hoc certè nos docent præclari nominis Doctores Christiani, & Sacrorum Librorum interpretes. Justinus cum Tryphone agens, Sabbathi institutum, non minùs

In Pag. 236.

quàm

quam Circumcifionem, Judæorum proprium & Gentile facit: & cum Adamum, Abelem, Enochum, Lothum, Noachum, & Melchisedechum, enumerâsset, qui incircumcisi placuerunt Deo, addit, hos etiam omnes, finè observatione Sabbathi, Deo gratos suisse. Kal yag μη σαββαλίζον ες οι προωνομασμένοι πάνλες, δίκαιοι τῶ θεω ευηρές ησαν, κη μετ' αύτες 'Α εραάμ, κη οι τέτε ύωὶ ἄπανλες μέχρι Μωσέως. Dein, paucis interpositis, de Enocho, alissque, iterum verba faciens, inquit, οι μήτε περίομην, την καθά σάρκα έχονθες, μήτε σάββαθα έφύλαξαν, μήτε δὲ τὰ ἄλλα, Μωσέως ένζειλαμένε ταῦτα ποιείν. Qui neque circumcisionem, quæ est in carne, habebant, neque Sabbathum observabant, neque alia insuper, que Moses fieri præcepit.

IRENÆUS eodem modo (lib. iv. c. 30.) finè circumcisione, Sabbathis, cæterisque Mosaïcis, Deo placuisse Patriarchas asserit: Ipse Abraham sinè circumcisione, & observatione Sabbathorum credidit Deo, & reputatum illi ad justitiam, & amicus Dei vocatus est. Sed & Loth sinè circumcisione, &c. reliqua autem omnis multitudo eorum, qui ante Abraham suerunt, justi, & eorum Patriarcharum, qui ante Mosem suerunt, sinè his, que prædicta sunt,

& sinè lege Mosis justificabantur.

[14]

TERTULLIANUS iisdem insistit vestigiis, capite secundo, & quarto adversus Judæos. Eosdémque cum recensuisset Patriarchas, hos omnes non Sabbatizasse ait. Verba non adjicio, cum longiuscula sint, quæ consules, si placet,

per otium.

VIDES hos primævos Ecclesiæ Triumviros. infra secundum à Christo nato sæculum, consensifie in eandem sententiam de origine Mosaïcâ Sabbathi: Patriarchis anterioribus utriusque mundi, ignoti, vel inobservati. Sed à nonnullis hîc oblatum audio qualecunque responsum ad minuendam vim horum Testium: aiunt nempe, non hîc loqui Patres præfatos de Sabbatho universim, sed de Sabbatho Judaïco, eo rigore, eóque apparatu, quibus hoc institutum munivit postea, & stabilivit Moses, in republica Hebraa observandum: hujusmodi, inquiunt, Sabbathum ignorabant, vel non observabant Patres; neque mirum profectò, cùm nondum natum esset. multis modis deficit hoc responsum. in verbis dictorum Patrum nulla est restrictio, aut distinctio Sabbathi in Judaïcum, & antejudaïcum: vel Mosaïcum, & originarium: at Sabbatha universim non observasse Patres antemosaïcos affirmant hi Patres Christiani. terea conjungunt Sabbathum cum circumcifione, & cum ritibus Mosaicis, ac uti non erant circumcisi Patriarchæ, inquiunt hi Patres, ita eodem modo non erant Sabbatarii: hoc est universim.

Denique, distinguas, si placet, inter Sabbathi substantiam, ut ita loquar, & circumstantias. Duo maximè includit Sabbathum, vacationem ab opere servili, & solemnem Dei cultum; Cumque Authores præsati asserunt Patriarchas antemosaïcos non coluisse Sabbatha, necesse est, eo nomine, nisi verbis nos ludiscantur, istæc duo subintelligant: negéntque Patriarchas celebrâsse quemlibet diem septimum, vacando à laboribus, & sacra faciendo, modo singulari & solemni: hoc si concesseris in animo habuisse Justinum, Irenæum, & Tertullianum, optati sumus compotes, & distinctiunculas, & minutias nihil moramur.

SED aliâ forsan ratione hæc testimonia refelles: novos & adversarios citando testes: ne dicam subornando: Chrysostomum putà, Theodoretum, Epiphanium, aliósque. Respondeo: Nullum, opinor, reperies Patrem, ejusdem cum præfatis Triumviris, vel superioris ætatis, qui populum priscum, & Patriarchas Sabbatha coluisse affirmet. In commentariis, aut concionibus ad Gen. ii. Literalem hypothesin forsan sequuntur nonnulli: aliis autem in

locis,

locis, ubi de re ipså agitur, præceptum Sabbathi non humano generi datum, neque ideo ab initio rerum, sed Judæis proprium, & gentile, iidem statuunt, quâ de re disseremus insrá. Quòd si dissideant, inquies, & sibi ipsis malè constent, in neutrâ causâ testes sunt idonei. Esto: sed de eâ re quid statuendum sit, videbis statim. Interea si plures in nostrâ parte testes desideres, advoca * Augustinum, † Eusebium

* Sanctus Augustinus penitus abolevit Sabbathum primævum, quandoquidem ipsius radicem aut fundamentum sustulit: Sex nempe dies Creationis: à quibus unicè pendebat requies, & sanctificatio septimæ. Ideo Sabbathum illud siguratè intelligendum esse, ut typum, sæpius docet. De Civ. D. lib. xx. c. 7. & lib. ult. cap. ult. de Geness contra Manich. lib. i. c. 22.

& alibi pro re natâ.

Pamphilum,

Pamphilum, Joh. * Damascenum, venerabilem † Bedam, aliósque: ut Judæos mittam non satis inter se concordes, Sed pergamus.

in proposito.

SECUNDUM has sententias aut suffragia Patrum, vides nullum suisse Sabbathum institutum, aut celebratum ab initio mundi, neque ante tempora Mosaica. Quod si verum sit, Amicorum Optime, tuum in te retorqueo telum, sed amica manu. Qua, quæso, side literali, vel quo genere Orationis, dixit Moses in Decalogo, Sabbathum suisse institutum, aut sanctificatum, ab initio mundi, si nullum suit Sabbathum ante tempora Mosaica? Idem

y dixerat

[†] Denique his adde, si libet, venerabilem Bedam, in Luca cap. vi. Volens, inquit, intimare Sabbathi legalis observantiam cessare ultrà debere, & Naturalis Sabbathi libertatem (qua ad Moss usque tempora, caterorum dierum similis erat) oportere restitui. Et postea in eodem capite (ut & in præsatione ad Psalmos) sex dies Creationis, & requiem in septima, ad exemplum Augustini, quem solet imitari, in typos convertit. Eodem pracepto, inquit, simul & sucuri saculi formam in prasentibus adumbrans: ubi qui per sex saculi hujus atates bona secrunt, in septima quiete malorum (tantummodo non autem bonorum) sunt serias habituri. Epiphanius autem in contrariam senten-tiam incidisse videtur, ex mala interpretatione Sabbathi desservat, Alog. Luc. vi. 1. Theodoretus innocuam statuit utramque partem, nec lite aut num. 31. censurà dignam.

dixerat vel dicturus erat Moses in sua Cosmo-

pœiâ: & eodem animo utrobique: nempe, si rectè judicamus, ut hoc præceptum Sabbathi, quod maximi erat momenti, ratum faceret, atque fortius imprimeret Judæorum animis. Hujusmodi quid innuere videtur Theodoretus: ομεβ. 21. Ίεδαίοις ταῦτα γεάφων (loquitur de Mose & de verbis ipsius, Gen. ii.) ἀνασκαίως, τὸ, ἡγίασεν αὐτὴν, τέθεικεν: ἵνα πλεῖον σέδας ἀπονείμωσι τῷ σαδ-Ad Judeos ista scribens, necessario posuit boc, sanctificavit eam: ut majori veneratione prosequerentur Sabbathum. Hoc prxceptum maximi dico fuisse momenti: Cùm, præter cætera, solenne foret perpetuúmque monitum, tam de novitate mundi, quàm de futurâ ipsius renovatione. Cùm verò dictum præceptum de Sabbatho observando non esset insitum Naturæ nostræ aut suo lumine clarum (nulla enim est differentia Dierum, aut revolutionum Terræ) ut cætera præcepta Decalogi, opus erat aliunde petitis argumentis ad illud corroborandum. Ac proinde munivit hoc præceptum Moses variis modis; primo uno atque altero miraculo circa Mannam, Exod. xvi. Quod præludium erat Sabbathi solenni-Dein, Requie Dei post absoùs instituendi. lutum opus Creationis, Exod. xx. Denique, Israëlitarum ex servitute Ægyptiacâ eductorum

Comme-

Commemoratione, Deut. v. His argumentis & rationibus usus est Moses ad confirmandam authoritatem Sabbathi, quò altiùs ageret radices in suis Israëlitis, quorum intererat maximè conservare & sacrosanctam habere hujus

præcepti memoriam.

AD præfatum argumentum, quo usi sunt Patres, contra primævam Sabbathi institutionem, nempe quod nuspiam observatum legimus à Patriarchis, solet quandoque responderi: Historiam sacram de Patriarchis esse admodum fuccinctam & compendiofam, neque ideo mirandum, si quid præteritum fuit aut tacitum in breviusculà narratione. Appositè hoc dictum videtur. Hoc tantum regero: Noachi, Abrahami, & Jobi Historiam latiùs & explicitiùs narrari in facris Literis: qui cum omnes essent veri Dei & pietatis cultores, hoc unicum præceptum quod datum esse volunt humano generi primævi Sabbathi vindices, nullibi comparere aut memorari in praxi aut Commentariis de eorum vitâ, meritò miramur. Noachus erat vir justus, perfectus in Gen. vi 9: generationibus suis, & ambulabat indesinenter eum Deo. Inquit Scriptura facta. Qui omnes partes justitiæ & pieratis explevit, officium Sabbathi celebrandi, in fui Creatoris memoriam, explevisse non legitur. Noachum prædicasse, Y y 2

pradicasse, sacrificasse, munda & immunda discriminatum esse, legimus: nullibi verò Sabbatizasse. Referuntur & distinguuntur in Historia Noachi, dies, menses, anni, tempora; nulla Sabbatha. Denique, inter scelera & impietates mundi Antediluviani non memoratur Sabbathi violatio: & renovato mundo post diluvium, & repetita Dei benedictione quasi in Principio rerum, altum de Sabbatho filentium.

AD Abrahamum quod attinet, eum sæpius invocâsse summum numen & nomen Dei: Aras multis in locis struxisse: decimas pependisse Melchisedecho: Circumcisum fuisse: sacrificia non tantum consueta, sed unicum etiam filium, Deo obtulisse. Hæc, inquam, non reticentur in historia Abrahami: sed hunc virum magnum coluisse Sabbathum, vel quemlibet diem singularem præ reliquis sacrum habuisse, nec palàm dicitur, nec ullis indiciis colligi potest. Præterea in peregrinationibus Abrahami & ipsius filiorum, quarum non paucæ narrantur à Mose, itineris ob diem Sabbathi intermissi nulla fit mentio: Quod tamen postea in Itinerariis Israelitarum, cum desertum transirent, notatum accepimus.

Denique quod spectat ad Johum, virum,

Job.ii.9. Deo teste, incomparabilem, integrum, rectum;

timentem

timentem Dei, & à malò recedentem: facile credes hunc hominem nihil divinitus præcepti, aut promulgati omnibus, ignorâsse, aut cognitum neglectui habuisse. Rerum exordiis proximior erat quam Moses, neque eum latere poterat institutum universale, primitus à Deo datum humano generi. Dein, hujus illustris viri historiam non raptim, & summatim, ut sæpe solet: sed integro Libro expositam habes; Triplicem statum subiit, instar mundi nostri. Primò vides in statu integro & florentissimo: dein fractum & miseriis obrutum: Denique renovatum & restitutum; ubique verò æqui rectique, religionis erga Deum, purique cultûs, tenacem. In hoc vitæ suæ & pietatis stadio, monstres mihi, velim, aliquod vestigium, aliquam memoriam aut fignum, observati Sabbathi. Non defuit occasio, in hâc narratione, memorandi hujusmodi instituti, si quod fuisset. Meminit author originis mundi, & fundationis terræ: & jubilantium Angelorum, incæpto, vel abfoluto opere; quod proximè accedit ad argumentum nostrum. Neque tamen discriminationis dierum, aut sanctificationis alicujus septenarii, omnino mentionem facit. Præterea, obtulisse dicitur Jobus Holocausta ad sanctificandos, aut expiandos filios: nequid fortè dixerint dixerint fecerintve liberiùs aut irreverentiùs inter convivandum: Sed de Sabbatho fanctificando, nec monitum dedit nec exemplum. Denique cùm suam tuetur innocentiam in capite xxxi. multisque se purgat liberátque culpis, tam quoad mores, quam cultum divinum; de violato aut observato Sabbatho nullum intermiscet verbum, nullam lucem aut umbram.

His aliisque innixus rationibus, haud facilè mihi persuadeo, institutum Sabbaticum fuisse aniversale, ad omnes gentes populósque protensum: Quod si communi primoque humani generis authori datum fuisset in natali mundi, valuisset apud omnem suam stirpem, adeóque apud omnes gentes lex Sabbatica, & religio Sabbathi. Festorum & Feriarum retinentissimus est Populus, neque facile excideret, quod singulis septimanis iterandum esset. Si omnis periisset religio apud priscos, atque omnes ritus facri, una extinctum jacuisse Sabbathum non mirarer: sed ubivis gentium, & in omni avo, facrificia & victimas, dies Feftos, aliásque superstitiones, in usu fuisse novi-Festum autem diem septenarium, aut observatum aut divinitus aut humanitus institutum, nisi à Mose Legislatore, & in Republicâ Judæâ, nuspiam terrarum audivimus. Ut AnteAntediluvianos præteream, quorum curta est & sicca Historia: apud Noachidas, quam memoriam, quod Monumentum Sabbathi, reperire licet? supersunt & conservantur adhuc Præcepta Noachidarum, quorum alia respiciunt cultum divinum, alia mores humanos; sed colendi Sabbathi aut septimi diei, neque

hac neque illa meminerunt.

Si quod fuisset, ab initio, hujusmodi præceptum, non facilè extingui potuisset in Antediluvianis, propter longævitatem Adami, qui id à Deo acceperat, ad stirpem suam universam propagandum. Neque minùs religio suisset Noacho liberos suos non instruere hâc lege sacrâ, aut officii sui in hâc parte non admonere quemlibet. Et si fortè neglectum aliquatenus, aut obliteratum sensisset in profanis ante diluvium Noachus, eò magis curæ habuisset, ut in suâ familià posterisque revivisceret. Sed præter omnem spem & expectationem, observati Sabbathi, aut publicè aut privatim, in literis sacris aut exoticis, nulla occurrit mentio ante tempora Mosaica.

Neque illud prætereundum est: Judæos ab exteris nuncupari solitos, Sabbatarios, vel Sabbathi cultores: issque nominibus, tanquam notis & indicibus, gentem & religionem He-

bræam

quàm Historicorum †, & Philosophorum loca in hoc argumento: ubi seriò, vel ludendo, vel per contumeliam, de Sabbatho, & Sabbatariis Judæis verba faciunt, iisque, ut superstitionem genti suæ peculiarem, hunc ritum exprobrant.

Denique, ipsi Prophetæ & Authores sacri hanc sententiam apertè consirmant, cùm Sabbathum aiunt Judæis datum esse in signum sæderale & distinctionis; sic Deus alloquitur Israëlitas per Mosem, Exod. xxxi. 13. Sabbatha mea servatote, nam signum est inter me vos per generationes vestras, ad cognoscendum me Jehovam esse, qui sanctifico vos. Hoc ego, quasi Sacramento, vos mihi consecro, & devoveo, & à reliquis gentibus distinguo. Idem nos docet Propheta Ezekiel, cap. xx. 12 20. Ac etiam Sabbatha mea dedi ipsis (nempe Judæis, non reliquis gentibus) ut essent signo inter me pipso: ut sciretur me Jehovam sanctificare vos. In quæ loca interpretes, tam He-

*Ovid. de Art. Amand. lib. i. Perf. Sat. v. Mart. lib. iv. Epigr. iv. Juvenal. Sat. xiv. Claud. Rutilius, Itiner. lib. i.

bræi,

^{.†} Agatharcides apud Jos. lib. i contr. Apion. Just lib. xxxvi. cap. 2. Senec libro contra superstitionem, citante August lib. vi. de Civ. D. c. 10. Tacit, Hist. v. Princ. Dion. Cass. Hist. xxxvii. Plutarch. Symp. xliv. Julianus apud Cyril. Alex. lib. v.

bræi, quam Christiani docent, Sabbathum datum esse, ut singulare institutum, quo ab aliis populis discriminarentur Judæi. Sive ut ait Theodoretus in locum, ἴνα τὸ ἰδιάζον τῆς πολιθείας χωρίζη μὲν αὐτὸς τῶν ἐθνικῶν ἐπίθηδευμάτων. Ut hæc vitæ instituendæ ratio peculiaris Judæos

distingueret à Gentium institutis.

DEIN, in sequentibus hoc explicatius edisse-13. rit, his verbis, Καλά τὰ άλλα τοίνυν τοῖς άλλοις κοινωνένθες, καθά την τέ σαδδάτε Φυλακήν, ίδιαν τινα πολιβείαν έχειν έδόκεν. 'Ουδέν γὰς τῶν ἄλλων έθνῶν τάθην ἐΦύλατ]ε τὴν ἀργίαν 'Ουδὲ ή περίομή έτως αὐτες τῶν ἄλλων ἐχώριζεν, ὡς τὸ σάββαθον. In aliis quidem cum aliis Communione juncti. in observando Sabbatho propriam quandam videbantur habere rempublicam. Nulla enim alia gens boc otium observabat. Neque Circumcisio ita ipsos ab aliis distinguebat, ut Sabbathum. Ad hoc ultimum probandum, subjicit, Ismaelitas, Idumæos, & Ægyptios, Circumcisione usos esse, Την δε τε σαββάτε φυλακην μόνον των 'Ικδαίων εφύλα τεν εθνος Sabbathi autem observationem sola Judæorum natio custodiebat. Hoc maximum discrimen Judæos inter & Gentes per observationem Sabbathi agnovit itidem Julianus Apostata: cum de cyril. conpræceptis Decalogi verba faciens, inquit, noi- tra Jul. 1. ον έθνος ές ὶ, πρὸς τῶν Θεῶν, έξω τᾶ, ἐ προσκυνήσεις

Zz

Deois

θεοῖς ἐτέροις, κὰ τᾶ, μνήσθηλι τῶν σαξξάτων, ὁ μὴ τὰς ἄλλας ὅιελαι χρῆναι Φυλάτλειν ἐνλολάς. Quænam gens est, per Deos, si hæc dempseris, non Adorabis Deos alios, & MEMENTO SABBATHORUM, quæ mandata cætera ser-

vanda non putet?

HEC tibi, Amicorum Optime, plusculis quidem, sed quâ potui brevitate, circa rem Sabbaticam exposui: ut certiorem haberes notitiam, & quasi intuitum eorum omnium, quæ ad hoc argumentum attinent: iifque expensis, æquo confilio apud te statuas & decernas, Quale fuerit Sabbathum illud primordiale, à Mose memoratum ab ipsis rerum incunabulis, Literale an Typicum. Ego quidem nihil aliud esse reor, quam umbram vel Typum Sabbatismi, decurso vel absoluto hoc mundo, futuri. Prout sex illi dies creationis sunt totidem periodi, vel millennia, quibus duraturus est mundus, & hujusce sæculi opera & labores. Et in hâc Explicatione S. Augustinum, præter alios, ducem habeo & Hyperaspistem. Qui Libro & Capite novissimis de Civitate Dei, ut alia loca non repetam, hæc habet, Erit ibi maximum Sabbathum, non habens vesperam, quod commendavit Dominus in primis operibus mundi, ubi legitur, & requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis, quæ fecit; & benedixit

benedixit Deus diem septimum, &c. Dies enim septimus etiam nos ipsi erimus, quando ejus fuerimus Benedictione, & Sanctificatione pleni atque refecti. - Ipse etiam numerus atatum, veluti dierum, si secundum eos articules temporis computentur, qui in Scripturis sanctis videntur expressi, iste Sabbatismus evidentius apparebit, quoniam septimus invenitur. Ut prima ætas, tanquam dies primus, sit ab Adam, usque ad, &c. Ubi sex dies creationis non vult esse literales, sed typicos, & sex ætatum mundi repræsentationes quasdam aut imagines; septimum pariter, five Sabbathum primordiale, noluit esse literale, sed figurativum: futuri Sabbatismi in septimo millennio Quemadmodum Paradifus adumbrationem. Mosaicus futuri, in mundi renovatione, Paradisi est præfiguratio Typica: Prout consensu veterum, & collatis primis Genesews Capitibus cum ultimis Apocalypsews, sacri Canonis A & Ω, manifeste constat.

SED his supersedeo, ne præjudicare videar, aut sententiam ferre, de re tuo arbitrio permittendâ. Memineris, si placet, statûs causæ: Et quid testibus, quid rationibus, assirmatum dedimus. Quæsitum est, an Sabbathum surit institutum universale, datum & promulgatum humano generi, in rerum exordio: Zz 2 vel

vel institutum Mosaicum, & Genti Judaicæ proprium. Hoc posterius testati sunt Patres Christiani, primi ordinis; Quinetiam Prophetæ, & Moses ipse, afferunt, Sabbathum institutum esse in monumentum fæderale, Deum inter & Judæos: & instar parietis intergerini eosdem Judæos inter & Gentes. Dein, cum argumentis & rationibus agitur, ostendimus, observati Sabbathi nullum extare documentum, nullam memoriolam, vel in Antediluvianis, vel Noachidis, (oblatà licèt sæpius occasione) usque ad tempora Mosaica. que derisum esse à Gentibus, tam Græcis, quam Romanis, hunc ritum Judaicum: atque eo semper, quasi stigmate, signatos, & ludibrio habitos, Judæos.

Neque fucum tibi faciant, aut ψευδοσάς είρον obtrudant, adversæ sententiæ fautores, sub nomine & prætextu Hebdomadis aut Septenarii: Quorum occurrit apud gentes & authores exteros, non rarò, nec incelebris mentio; sed his nominibus nihil minùs intelligunt Authores illi, quàm Sabbathum (Mosaicum, aut Adamicum) vel quemlibet ritum religiosum. Numerum septenarium celebrabant Philosophi, propter virtutes & mysteria, ut credebant, in eo recondita; Hebdomas Planetaria in usu erat apud Astrologos & Mathematicos:

unde

unde denominationes Planetarias singulis diebus suæ Hebdomadis imposuere. Quod postea in communem usum transiit. Alii septimum à novilunio, sive ab ineunte mense aliósque sacros habuere. Hæc autem argumentum nostrum non attingunt, neque hæc negamus: Sabbathum verò, sive diem septimum recurrentem in singulis septenis, ulli instituto publico, civili, vel religioso, fancitum esse inter Gentes, Græcas, Romanas, aut Barbaras: Hoc est quod strenuè negamus. Sed de hâc

re satis, & de prima tua objectione.

Secundo objicis, & nos urges ab incommodo. Eâ, inquis, libertate, quâ usi sumus, recedendi à verbis & à literâ Mosis, cùm nos premunt absurdiuscula, abusuros esse homines Atheos & incredulos, ad elevandam Authoritatem Mosis, & parvipendendam Scripturam Respondeo: Nihil minus sequitur: facram. His enim & hujusmodi absurdis literalibus usi sunt hostes religionis nostræ, ad labefactandam Scripturæ sacræ, & religionis nostræ authoritatem. His igitur amotis, arma iis è manibus excutimus, atque omnem cavillandi ansam: salvámque præstamus ex omni parte, & quasi invulnerabilem, religionem nostram. Quod si, ex adverso, sensûs literalis patrocinium nium ubique in facris literis, & speciatim in originibus Mosaicis, susceperis, novas generabis lites, non fine discrimine cause principalis, terminandas. Dicam tibi liberè sententiam meam: Qui adhærent mordicus nudæ literæ verbisque Mosis in enarrandis rerum originibus, dant locum, ansámque Atheorum & incredulorum contumeliis, aut cavillationibus, tam contra Scripturam sacram, quam religionem in eâ revelatam. Hoc patet exemplis, Celsi, Juliani, Simplicii, Porphyrii, aliisque: Qui ex hâc pharetra deprompsere fagittas, quibus, veneno tinctis, petebant Prophetam Mosem: utpote quem rerum origines scripsisse aiunt, Fabulatoris instar, aut Plebeii: neque Philosophorum sapientiam eum attigisse, nedum viri divinitus afflati. Ita spurco ore Archæologias Mosaicas, alii μῦθον 'Αιτυπλιακόν, alii anilem fabulam, alii Gracanicis deteriorem, appellârunt: Deo indignam arbitrantes illam rerum œconomiam, quam in ortu mundi, & initiis Naturæ & humani generis, exhibuit Quinetiam ipse Philo, Judæus licèt, non abstinuit hujusmodi dictis, ευηθες πάνυ τὸ οιεσθαι εξ ήμεραις - Κόσμον γεΓονέναι, Rusticana simplicitatis est credere, mundum sex diebus conditum esse. Hoc sextiduum operis & requiem

[31]

quiem septimi diei, deridet etiam in suis carminibus Claudius Rutilius:

Septima quæque dies turpi damnata veterno, min.lib.t.
Tanquam lassati mollis imago Dei.
Cætera mendacis deliramenta catastæ
Nec pueros omnes credere posse reor.

De Mose loquitur, & de suo Hexaëmero.

LUCIANUS, vel alter illius non absimilis, in Dialogo, qui dicitur Philopatris, Cosmopæiam Βραδυλλώσσε, quo nomine Mosem intelligit, sugillans, ait lucem ipsius primigeniam fuisse Φως ἀόραδον η ακαδανόητον Lucem, quæ nec visu percipi possit, nec intellectu. Manichæi etiam (referente Sancto Augustino, lib. xxii. contra F. Manich. c. 4.) dicebant se rejicere Libros Mosis, quòd in iis plurima legerentur indigna Deo: & inter alia, de Hexaëmero dicunt, Mosem describere Deum ab æterno in tenebris versatum, tenebras fuisse conditas ante lucem, & Deum super aquas tenebris obsitas, per noctem, antequam lucem faceret, inambulâsse; Quinetiam describit eundem Deum, ad insolitæ lucis aspectum, admiratione perculsum, atque adeò antea nescientem quid esset lux, ut cum primum illam vidisset, optimam judicasset.

DENIQUE

De Poten. Dei, quaft.

Denique hæc omnia confirmare licet & con-35, art. 2. cludere, cum judicio dudum lato Th. Aquinatis: qui in hâc causâ definiendâ statuit, sententiam Augustini, negantis intervalla & dies successivos creationis, commodiorem esse ad tutandam Scripturam facram à morfibus infidelium, quam vulgarem Hypothesin: verba Harum expositionum prima, ipsius hæc sunt. scilicet Augustini, est subtilior, magis ab irrisione Infidelium Scripturam defendens: Secunda verò, scilicet aliorum Sanctorum, est planior, & magis verbis litera, quantum ad superficiem, consona. Duplicem etiam Interpretationem originum Mosaicarum, ex præfatis Authoribus exteris, Celsus & Julianus, agnoscunt, neque iisdem utramque premi incommodis: sed ex illà interpretatione, quæ tota residet & acquiescit in sensu literali, venenata spicula in Mosem intorquent.

HÆC quum ita se habeant, dic sodes, per amicitiam nostram, uter horum, Interpres Literalis an Philosophicus, amicior sit Mosi, ac Sacræ Scripturæ reverentior. Tu, qui hunc & illam ludibrium facis inimicorum: vel Ego, qui utriusque honorem tueor, & sartum tecrum conservo: neque in his oraculis sacris enodandis quicquam recipiendum esse duco,

quod indignum sit summo Deo, aut ipsius

summo Prophetâ.

HÆC quoad Gentes & hostes exteros, dicta funto: ut eorum tela retundamus. Sed operæpretium erit præterea paucis expendere, quot mala pepererit inter ipsos Christianos, quot errores, hæc superstitiosa ad textum literalem adhæsio. Superstitiosam appello, quæ invità rei naturà, & repugnante ratione, literas, & syllabas, sensumque Grammaticum, mordicus tenet, nec veritatem ultrà quærit. Si vacat, & libet, hujus infipientiæ exempla nonnulla, notissima quidem illa, sed non levis momenti, tibi in memoriam revocabo. Primum, ex hôc fonte manavit fædissimus error Anthropomorphitarum. Foedissimus, inquam, utpote qui Deum Optimum Maximum transformet in bipedem, nostrûmque facit similem, os, humerósque, & alia membra. Huic tamen dogmati, quantumcunque à ratione abhorrenti, planissimis & apertissimis verbis, iterum iterumque repetitis, patrocinatur Scriptura facra. Patrocinatur certè, nisi senfum literalem deseras, & nobiscum transeas in rationis & sanæ Philosophiæ castra.

SCRIPTURA facra asserit, primò, in genere, Hominem factum esse ad imaginem Dei. Dein, assectus humanos, proprietates, & facul-A a a tates tates nostras, Deo pariter attribuit. Denique ad explendas omnes partes probationis firmæ & consummatæ, ipsa membra, partésque Dei, recenset: Sigillatim, & nominatim, quemad-

modum in corpore nostro.

RECOLAMUS hæc breviter, si placet. Peractis cæteris mundi partibus, cum ad hominem Gen.i. 26, condendum ventum esset, ait Deus, Faciamus Hominem ad imaginem nostram, secundum similitudinem nostram; Itaque creavit Deus Hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit eos. Repetuntur verba, ut de re & sensu, ut videtur, certiores facti essemus; Et nequa lateret ambiguitas in voce Imaginis, additur, secundum similitudinem nostram. Denique, si quis restat scrupulus de significatione harum vocum, observare oportet, (secundum leges interpretandi) earundem vocum, vel ejusdem phraseologiæ, usum, si fortè recurrant in eodem Authore. Occurrunt autem apud Ubi de Adamo Mosem iterum, cap. v. 3. dicitur, eum genuisse filium, ad similitudinem suam, ad imaginem suam. Unde sequitur, ex vi verborum, quemadmodum Sethus erat Imago Adami, ita Adamus Dei. Præterea, in novo fœdere eadem est dictio, eandémque habet vim, cum de incarnatione Christi agi-Phil ji.7. tur: Dicitur enim factus έν ὁμοιώμα]ι ἀνθρώπων,

ut Adamus dicitur factus: ἐν ὁμοιώμαλι Θεδ. Quemadmodum igitur Christus induit veram hominis formam, ita Adamus veram formam Dei. Ita primò argumentantur Anthropomorphitæ. Denique Imaginem Dei in homine aliquid denotare externum & aspectabile, res ipsa, & alia loca Scripturæ, satis indicant: I Cor. vii. 14. 🕲 xv. 49. collata

cum Phil. iii. 21. & Joh. iii. 2.

Secundo, Scriptura sacra, inquiunt, nobis exhibet manifestò affectus humanos, proprietates, & facultates naturæ nostræ in Deo. Primò, Deum habere animam, dicitur: & loquelâ uti, & sermocinatione, instar nostrûm. Dein, dormire & expergisci: Ridere etiam, quod proprium censetur hominis. Quinetiam facti sui Deum pœnitet quandoque, quandoque aliorum miserescit. Dicitur etiam, irasci, vexari, dolere, gaudere, admirari, amore aut odio prosequi. Præterea moveri de loco in locum, descendere & ascendere, aut per cœlos & aëra transferri. Denique, videre, audire, odorari, tangere & tangi. Hæc Deus nobifcum, aliísque corporibus, habere dicitur Communia, in facris Literis.

TERTIO, membra & partes corporis nostri in Deo etiam reperiuntur, secundum easdem literas sacras. Memorantur ibidem Dei digi-

Aaa 2

ti, manus, Brachia, Caput; Et in Capite facies, os, cum labiis & linguâ: nasus, oculi, & aures; Memorantur etiam interiora corporis, cor & viscera: Dein tergum & posteriora Dei: Denique crura & pedes. Quinetiam fæpius apparuit Prophetis aliisque Deus, & se visibilem reddidit, temporibus priscis: Angeli etiam hucusque conspiciunt ipsius faciem. Stephanus vidit eum in cœlis, & ambulâsse dicitur Deus cum Adamo in Paradifo: Vides, quot classes argumentorum, quot loca sacræ Scripturæ afferunt Anthropomorphitæ, in suæ causæ patrocinium. Quò te vertes, nescio, si rationem rejicis interpretem. Quid respondendum tot sacris testimoniis? Concedemus Deum esse corporeum, ex authoritate Literæ: vel id negabimus, ex authoritate rationis? quippe quæ demonstrat clarè, perfectiones naturæ divinæ, sive Entis infinite persecti, confistere non posse in quocunque corpore. Hoc tenent & tuentur, & hic pedem figunt optimi interpretes: docéntque, quoties Scriptura loquitur de formâ humanâ, aut naturâ Corporeâ Dei, id fieri κατὰ συγκατάβασιν, ut animis populi & plebis aliquam imprimat ideam Dei, licèt non veram. Donec scilicet à rebus facris instructiores facti, capere queant de Deo & naturâ divinâ notitias magis idoneas & ac& accuratas. Vulgus hominum nihil concipit per modum substantiæ, præter corpus & corporea; Et in corporeis, nullam formam præstantiorem humanâ: oportebat igitur ex hâc materiâ, & in hâc formâ essingere Deum vulgo: vel, quod pejus esset, iis singendum suo modo & suo ingenio permittere. Hæc de *Anthropomorphitis dicta sunto: Corporei numinis, & sensûs literalis Scripturæ, Adoratoribus.

QUEMADMODUM circa formam Dei, ita etiam circa formam Mundi, & hujusce telluris,
à veritate aberrârunt, qui sensibus, imaginationi, verbisque perperam intellectis, addictiùs
& serviliter hæserunt. Hâc ratione nullos Antipodas admiserunt è Patribus Christianis non
Pauci: nullum à nostro Hemisphærium. Neque Terram esse Globum voluerunt, aut Globosam: sed, instar tabulæ, planam: Cælúmque circumfundi, ad modum Tentorii. Hæc,
inquiunt, est vox sacræ scripturæ: Et quid si
reclamet Philosophia, quid si Mathematica?

^{*}Non videt imperita plebs, quomodo aliquid verè, & citra dubitationem possit existere, nisi corpus. Et quicquid non est corpus, sed affectio tantùm in corpore, juxta ipsos quidem existit, & est Ens, sed impersectiùs quàm corpus: quia scilicet ad illius existentiam corpus necessario requiritur. Quod verò neque corpus est, neque affectio in corpore, id in principio intellectus hominis maximè autem juxta imaginationem ejus, planè non existit, &c. Maimon. Mor. nev. par. I. cap. xlvi.

[38]

non moramur has argutias: Dei verbo, veluti sacræ Anchoræ, unicè innitendum est.

Neque vulgus tantum, aut proletarii homines, sed viri celebres eruditione & authoritate, hoc dogma de incolis alterius Hemisphærii, inter prophana, & absurda, numerârunt. Et malè sibi metuit Sanctus Augustinus, ne alterum caput humani generis, præter Adamum, quærendum esset, si trans Oceanum, vel in adversà parte Terræ, novi essent, nescit qui, homines vel populi. Denique, Fidei nostræ ac religioni adeò sunestam habuere hanc sententiam, ut D. * Vergilius impietatis accusatus suerit, & in magnum discrimen adductus à Bonifacio, tunc temporis Legato in Germa-

^{*} Erat Vergilius in Disciplinis, quas Mathematicas vocamus, & in Philosophia profana, magis, quam tum mores Christiani serebant, eruditus. Ex illiusinodi Literarum scitis, contra opinionem vulgi, & D. Aurelii Augustini, Lactantii, & aliorum, fortè docuerat, (id quod nostro sæculo non argumentis investigandum, sed experimentis cognitum est) circumfundi Terræ homines undique, & conversis inter se pedibus stare: unde Antipodas Græca nuncupat voce. Hoc ita acceptum est, quasi Vergilius alium mundum, alios sub terrâ homines, alium denique Solem, atque aliam lunam esse adsereret. Bonifacius hæc velut impia, & Philosophiæ divinæ repugnantia, refutat: Vergilium publice, privatim, arguit: ad recantandum has nænias provocat, efflagitátque jure suo, ut Legatus Germaniæ, ne ille, hujusmodi deliramentis, finceram & fimplicem Christi sapiontiam polluat atque contaminet. Re tandem ad Zachariam Pontificem delatâ, He mandata & literas misit ad Utilonem Boiorum Regulum, his verbis, Vergilium Philosophum (fi sacerdos sit, inquit, nescio) ab templo Dei & Ecclesiæ depellito, Sacerdotio in Concilio abdicato, si illam perversam doctrinam fuerit confessus. Avent. Annal. Boior. lib iii,

nià Pontificio, quòd Antipodas agnoverit, vel

defendendos susceperit.

CÆTERUM non obstante hoc æstu Theologorum, & Authoritatis sacræ prætextu, vicit tandem ratio, & sanæ mentis Judicium: neque quisquam est, nunc dierum, qui derideat Antipodas: aut oraculis divinis, cordatè & solerter expositis, repugnare sentiat. Veritas est Temporis silia, quam parit aliquando unico nixu, aliquando diutius in partu laborat. Nova & insolita sæpe displicent primo aspectu, quæ tamen secundæ cogitationes, vel ætas postera, ubi deserbuerint animi, rata habent, & rationi consentanea. Hoc in nonnullis dogmatis experti sumus: in aliis, opinor, experturi. Sed de Antipodibus satìs.

Arqui circa formam majoris mundi non minùs disconvenit inter Theologos & Mathematicos. Theologi, aiunt, testari Scripturam sacram clarè & dilucidè, id quod supponere videtur Moses in suo Hexaëmero, Solem moveri: Adeóque Terram quiescere, Mundi centrum, circa quod rotatur Universi machina, totusque cœlorum exercitus, singulis diebus. Stetit quidem Sol, inquiunt, tempore Joshuæ, sed per miraculum & præter ordinem naturæ: ut umbra recessit in horologio Ahaz. At communem ordinem si respicias, & consuetum

Naturæ

Naturæ tramitem, Sol tanquam sponsus prodiens è thalamo suo, lætatur sicut Robustus decursurus viam. Ab extremitate cœlorum exortus ejus, & Revolutio ejus ad extremitates eorum. Sic dicit Propheta. Vides hîc cursum solis à carceribus ad metam, & quòd percurrit stadium, singulis diebus. At inquies hæc est dictio figurata; Rectè quidem quoad similitudinem sponsi, aut Gigantis agnosco: sed nisi egressum aliquem cursumque solis concedas, tollis ipsa stamina orationis & propositum Authoris: quod ubique in comparationibus, & in ipsis Parabolis, conservandum est.

His tamen, aliisque sacræ Scripturæ locis & testimoniis non obstantibus, Physici & Mathematici solem immobilem, Terrámque moveri statuunt, tam dietim circa suum axem, quam circa ipsum Solem annuatim. Quod a multisariis Cælorum Phænomenis motibusque arguunt & ostendunt. A Fixarum & Planetarum materia diversa, & ad motum aptitudine vel ineptudine: ab instabilitate Corporum in Fluidis vorticosis: Et à legibus naturæ, quæ supersua sugit, viásque affectat brevissimas & simplicissimas: Denique ut totum opisicium Deo dignum sit, immenso & sapientissimo.

[41]

HAC & hujusmodi nobis proponunt argumentandi capita; quæ mentem, in his scientiis exercitatam, ita in assensum rapiunt, ut pauci sint hodie rerum Astronomicarum periti, qui hanc hypothesin de Telluris motu non amplectantur: vel apertè vel tacité. Tacitè, inquam, ubi regnat Tyrannis inquisitoria: nec veritatem efferre licet, etiam in rebus naturalibus, quæ displicet Tribunali Ecclesiastico. Hic sensus suos & cogitata dissimulare & comprimere coguntur Philosophi: aut obscuré & per ambages significare. Sed ubicunque fas est verum quærere, & profiteri, in hanc libenter descendunt sententiam. Quod verò attinet ad sacræ Scripturæ dicta, de motu aut cursu Solis, his facile respondent æqui Interpretes: Ad sensus scilicet & opiniones humanas, captúmque populi, accommodari has loquendi formulas; quibus etiam utuntur hodie, in quotidiano sermone, iidem Sapientes, qui planè aliter sentiunt in imo pectore. Loquendum enim cum multis, cogitandum cum paucis. Notum est itidem, quam plurimis exemplis, Spiritum Sanctum loqui lingua filiorum hominis, & ad conceptus populares suum formare, & attemperare stylum.

HI errores & hallucinationes vulgares, circa formam Dei, formam Mundi majoris, & Telluris nostræ, à sacris Scripturis malè perceptis derivati, exemplis & monitoribus esse possunt, quò cæcus amor aut affectatio verbalis interpretationis, inconsultà ratione, incautos ducit, & imperitos. Neque minus circa mundi originem, quam illius formam in errorem incidemus, si neglectà rerum naturà, & Authoris scopo, hypothesin parabolicam, aut popularem, cum Mathematica aut Physicâ: Et mundi nostri terrestris ortum, cum magni Universi origine: denique, humani generis natales in hâc Terrâ, cum natalibus Angelorum & Archangelorum, confundamus. Præterea, huic Mundo condendo Deum operam dedisse per sex dies, inquit Hexaëmeron: hic si tempus definitum pro indefinito accipias: Dein, sex dies, potius quam plures aut pauciores, ad constituendum Sabbathum & Sabbatismum: mentem Prophetæ non malè forsan assequeris: salvà rerum naturà & creatoris dignitate. Utramque verò lædit, qui hæc crasse & κατα το ιδιωδικον interpretatur, ac velut illotis manibus sacra tractat. Sed de his fatis alibi diximus.

LITER A occidit, inquit Apostolus, spiritus autem vivisicat. Quod de Lege & Evangelio

1887.

gelio dictum, transferre licet aliquando ad senfum Literalem & Spiritualem: Cum verba nuda & frigida, nimiùm sequaces, aut præcipites, in errores ducunt. Prolatis jam hujus rei pluribus exemplis, liceat alterum erroris Literalis adjicere, idque gravissimi, ne dicam, infandi. Illud monstrum dogmatis intelligo, Transubstantiationem. Opprobrium Christianæ religionis & fidei. Quid dixi, Christianæ fidei? Imò Generis humani & naturæ rationalis dedecus & opprobrium. Que unquam Gens coluit Deos farraceos? quis unquam Barbarorum hujusmodi numen agnovit vel adoravit? Ex eodem ligno olim fecerunt scamnum, vel Priapum, Ethnici: Sed ex eâdem farinâ, placentam vel Deum Optimum Maximum, soli faciunt Christiani. Sed à quâ tandem provenit origine hoc dogma, & hic cultus: à naturâ, an Revelatione? A Revelatione, inquiunt, atque iterum iterumque nobis inculcant Servatoris nostri verba, Hoc est Corpus meum: 'Aυ]òς έφη, qui major Mose est: Atque hoc nobis erit instar omnium Oraculorum, instar omnium demonstrationum. modis rerum folliciti fumus, neque absurda vestra moramur. Omnia Deo sunt possibilia, atque omnipotenti & veraci numini, liquidâ fide, sinè examine, sinè morâ credendum est. B b b 2 QUID

Quid ad hac respondent Literales? nunc corum res agitur: Si verba Servatoris in primâ & Grammaticâ fignificatione accipiamus, hunc utique sensum præse ferunt; & nisi propositum Authoris, & rei naturam, de quâ tractatur, introspicias, Fides reformata, quoad hunc ritum, periclitabitur. 'Mihi quidem, qui Sancti Spiritûs scopum in quocunque argumento, Scripturæ stylum, & quid ferat, aut ferre recuset materia subjecta, semper mecum in confilium assumo, nihil manet dubii aut difficultatis. Qui verò, his prætermissis, jejunis aridisque hærent verbis, infamem illum errorem non facile eradent aut refellent. Ouòd si consentias, his omnibus utendum esse regulis, & cautelis, in eruendâ veritate & Sacrarum Literarum sensu, in hoc loco: in aliis pariter, scriptisque Mosaicis non minus quam Christianis, eundem interpretandi modum æquum erit concedere.

Hæc pluribus exposui, vir Colendissime, ut secundæ tuæ dubitationi satisfacerem. Revertamur jam ad propositum. Summa rei huc redit: In explicandis oraculis sacris peccari potest ex utrâvis parte, vel nimiùm adhærendo verbis & literis, vel ab iisdem recedendo sinè justis causis. Uterque modus, vel interpretandi vitium, errores peperit: Sed literalis,

[45]

ralis, ni fallor, graviores. Paucis retro faculis, probè nôsti, non licuit, per maximam partem orbis Christiani, appellare Panem, Panem, aut Vinum, Vinum. Sed virtute quatuor verborum à Sacerdote prolatorum, Panis erat Caro, viva Caro, verè & propriè: & vinum, fanguis, vitalis fanguis. Manentibus interim iisdem Corporibus, ut priùs, quoad omnes proprietates; Quantum arte, aut ingenio: sensu aut ratione, explorari poterat. Quorsum verò nobis mendaces oculi, caterique sensus? Ad quid valet ratio? Si ludimur in propriis utriusque objectis, actum est de natura humana. Quinetiam actum est de religione Christiana, si de miraculis & de resurrectione Christi non fidendum sit sensibus: & de ipsâ denique existentiâ Dei, si non rationi. Eò tamen cæcitatis, nescio quo pacto, prolapía erat pars plurima gentis Christianæ, ut hoc ἀτόπων ἀτοπώτωλον, pro articulo fidei, eóque primario & antiquissimo habendum duxe-Quod tantopere oppressit intellectum humanum, & totam vim naturæ rationalis, ut jugum ultrà ferre non potuerit. Cùm verò ex verbis salvatoris nostri, Hoc est Corpus meum, crassius expositis, ortus sit hic error, ad examen deventum est, an propria vel figurata fuerit hæc Christi locutio: æquisque judicibus re permissa, vicit tandem sensuum externorum, & rationis internæ, vis ineluctabilis. Unde hoc scandalum, Gentibus, Judæis, Mahumetanis, Christianis, è side nostra resormata

fæliciter exemptum gratulamur.

DENIQUE notandum, Interpretes Literales in nonnullis à Literà abscedere, cum nullaurget necessitas in materià subjectà. In aliis autem, ubi urget maximè, nullum recessum concedunt. Quâ in resunt iniqui Judices. Exempli gratià: In doctrinà de millenni Christi Regno, apud Prophetas Veteres, & in Apocalypsi Johannis, sæpius descripto, Literam abdicant, & ad Allegorias confugiunt. Pariter in do-Etrina, de Novis Coelis & Nova Terra, five de Renovatione Mundi, apud Isaiam Prophetam, & Apostolos, Paulum, Petrum, Johannem celebratà: aufugiunt à verbis explicitis, & nodum in scirpo quærunt. Hæc iniqua sunt, inquam: cùm ad arbitrium suum, sinè certà lege, studio partium, jus faciunt.

SED ut huic Sermoni finem faciamus: Monemur his exemplis, non omnia ejusdem esse fili in sacro textu, neque eodem modo tractanda: Cúmque sensus literalis & rationalis non cohærent, instituendum esse examen de utriusque rationibus & momentis: ut, quod æqua lance præponderat, accipiamus. Præstat au-

tem nobis ut hoc examen siat ab amicis, quibus curæ erit ut sidei nostræ summa, & sacrarum literarum authoritas, sarta tecta conserventur, quam ab inimicis, qui utramque his machinis expugnare satagunt. Extraneorum quorumcunque religionem & dogmata ad minutias usque excutimus, & si quid absurdi continent, falsi convincimus & irridemus: Mea autem interest multo magis ut Religio, quam prositeor ipse, sit vera, quam ut aliorum sit salsa: ut illa absurdis careat, quam ut altera iisdem abundet. Absque examine autem & judicio adhibitis, hæc & illa suntæque vera; ut omnia sunt ejusdem coloris sinè luce.

Neque refugit examen Religio Christiana:

Deum Ignotum colere, non nostrûm est: neque Fidem, cujus nulla reddi potest ratio. Explorate omnia, inquit Apostolus, quod pulchrum τ Thest. fuerit retinete. "Οσα ἐςιν ἀληθη, ὅσα σεμνὰ-— Phil. iv. 8.

Τῶντα λογίζεσθε. Quæcunque vera sunt, quæcunque veneranda, augusta, Deo & hominibus digna: Hæc cogitate Christiani, ut monet idem Apostolus. Denique, precatur Deum, ut sui Philippenses abundent ἐν ἐπιδνώσει κὰ πάση ἀισθήσει εἰς τὸ δοκιμάζειν τὰ διαφέρονλα. Ut abundent cognitione & sensu aut judicio ad explorandum ea, quæ differunt, vel quid alia aliis præstent; tam in discriminandis doctrinis, quàm

quam in rerum praxi. Egregia sunt etiam in

Princ.

ligere.

hoc argumento Patrum monita & Consilia. Justinus Martyr in Apologiâ pro Christianis, Τες κατ' ἀλήθειαν ἐυσεξεῖς κὰ Φιλοσόφες μονον τάληΘὲς τιμῶν κὰ ς έργειν ὁ λόγος ὑπαιορέυει, παραίζεμένες δόξαις παλαιῶν ἐξακολεθεῖν, ᾶν Φαῦλαι ῶσι. Qui verè Pii & Philosophi sunt, eos solam veritatem in pretio & amore habere, ratio dictat, Veterum opinionibus, si pravæ sint, insistere detrectantes. Præclarè etiam Theodoretus, 'Ανδρῶν σωφρονένων ἴδιον, μὰ προλήψει δελεύειν, μηδὲ ἔθεσι προσδεδέσθαι παιρώοις, ἀλλὰ ζηλεῖν τάληθὲς, κὰ τὸ χρήσιμον πανλαχόθεν ξυλλέγειν Proprium virorum prudentium est, præconceptæ opinioni non

servire, nec Patriis moribus alligari: sed veritatem quærere, & quod utile est undiquaque col-

His præceptis & Confiliis si obsequamur, nihil metuendum erit nobis ab Atheis aut Insidelibus. Quæ solido nituntur sundamento, non metuunt procellas: Sed quæ arenæ superstructa sunt, ad omnem impetum ventorum concutiuntur, si non labascunt. Præterea, ut hoc demum te moneam: Hujusmodi hominum nequam & insestorum Religioni non parum augetur numerus, & confirmatur audacia, ab imperitis, crudis, & insulsis interpretamentis sacræ Scripturæ: qualia nempe

conco-

concoquere non potest mens sana: & eorum causa cætera, quæ pulchra sunt & præclara, inconsultò & per concomitantiam, ut aiunt,

rejiciunt. Sed ad reliqua progrediar.

TERTIO mihi objicis; Nonnulla loca, quæ figurate interpretamur, in Prolegomenis Mofaïcis, citari alibi in facris literis & in novo fædere: idque secundum literam & sinè ulla sensûs arcani significatione. Non inficior. Ita Apostolus inquit, Serpens decepit Evam 2 Cor. xi. sua calliditate. Author ad Hebræos Sabba-3. thum primævum, & Adamicum respicere videtur, cap. iv. 4. Psalmista memorat aquas supercoelestes, Psal. cxlviii. 4. Alixque sunt non paucæ repetitiones, vel allusiones ad ea quæ dicuntur à Mose, in primis Capitibus Genesews. Sed quid hinc probas, vir Optime? Qui alterius Scriptoris verba recitat, nudâ repetitione nihil mutat in sensu, sive sit literalis, five parabolicus. Si Apostolus alicubi pro re natâ citâsset aliquam è Parabolis Christi: putà, illam, si velis, de Lazaro & Divite: repetiissétque verba Christi, Dives apud Infe-Luc. xvi; ros, cum esset in Tormentis, vidit Abrahamum 23, 24. è longinquo, & Lazarum in Sinu ejus. Tum ipse clamans dixit, Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digitum suum in aquam, & refrigeret linguam

meam ..

Quoniam crucior istà flammà. Ecquem putas sanæ mentis, hinc probaturum esse, Lazarum habuisse digitos, vel Divitem habuisse linguam, apud Inferos? vel Christi verba non esse parabolica, quandoquidem ab alio Authore facro repetita legimus in formâ literali? Simili modo in datis exemplis, cum Apostolus citat parabolam Mosaïcam de Serpente, qui allocutus est & fefellit Evam, nullà addità interpretatione: Hoc neutiquam probat Mosem non locutum esse parabolice; nisi eodem argumento probare velis, Diabolum non interfuisse illi negotio: ipsius enim non meminit Apostolus, nec ipse Moses. Denique Christus ipse citat verba Prophetæ Isaiæ de inferno, Cap. Ixvi. 24. ubi vermis non moritur, neque Ignis extinguitur. Hæc verba, inquam, recenset Christus, Mar. ix. 44. nullâ adhibità explicatione: neque tamen propterea credimus fore vermiculos in Inferno. Fieri etiam potest, ut quæ visione exhibita fuere, recitentur historice, tamquam externe & plenâ luce peracta. Nunquam mihi perfuadebis Hoseam Prophetam sumpsisse in uxorem aut concubinam, scortum meritorium: idque manda-Cor. vi. to Dei. Hof. i. & iii. Apostolus Paulus ait, An ignoratis corpora vestra esse membra Christi: Num igitur sublata membra Christi faciam

Corti

16, 17.

scorti membra? Absit. Et quæ sequuntur. Istæc igitur apud Hoseam symbolicè interpretor, aut in visione sacta, narrentur licèt nudè & sinè explicatione; Jovem Martémque Scortatores hujusmodi decent mandata, non purum Israelis & Christianorum Numen.

PRÆTEREA, Propheta Ezekiel dicitur jacuifse tricenos nonaginta dies in latus finistrum: intuendo laterem quendam cui insculpta erat Urbs Hierofolyma. Dein, quadraginta dies in latus dextrum, coram eodem coctæ terræ frustulo, Cap. iv. Hæc phos affirmantur in scripto Prophetico, cum multis aliis, de comesto volumine, Cap, iii. de abrasis capillis, variéque dispositis, ferè ad ritum ceremoniarum magicarum; Cap. v. Et de perfossa sua æde propriis manibus, & translatâ supellectile Super humeris: Cap. xii. Quid memorem Jeremiæ cingulum, & ad Euphratem repetitum iter? Cap. xiii. Ejusdem etiam Calicem à Deo acceptum, & delatum ad plurimas quaquaversum gentes, ut indè biberent, Cap. xxv. 15, &c. Juga etiam portâsse dicitur in multas terras, & Regum cervicibus imposuisse, Cap. xxvii. Hæc & hujusmodi acta Prophetica, quum neque τε πρέπονλος neque τε πιθανέ rationem habeant, non nisi in visione Prophetica censeo exhibita,

Ccc 2

*ad repræsentandum iis per hæc symbola, quæ

fata imminebant Gentibus aut Judæis.

Neque aliter judicandum esse existimo de colloquiis Dei cum Satanâ: quæ nonnunquam in historiâ sacrâ memorantur. Notum est alloquium ad Satanam, unà cum Joshuâ, Pontifice maximo, in Prophetiâ Zachariæ: Cap. iii. V. 1, 2, 3. Quod utique ratio rei suadet aut in visione factum, aut omnino non factum: sed exhibitum & relatum à Prophetâ per προσωποποιέαν θεαθρικήν, ac si factum suisset, ad significandum Dei Providentiam & Patrocinium Ecclesiæ.

SED notissima est historia Michaiæ Prophetæ (1 Reg. xxii. 19, 20, &c.) ac colloquium & consultatio illa Dei cum Angelis suis, tam malis quàm bonis, de Rege Achabo decipiendo. Ubi roganti Deo, Quisnam ex omnibus illis astantibus iret deceptum Regem Achabum: Unus malignus Angelus sese obtulit, qui id se sacturum reciperet. Dein quæsivit

Deus

^{*} Absit ut Deus Prophetas suos stultis vel ebriis similes reddat, eósque stultorum aut suriosorum actiones sacere jubeat: Præterquam quòd præceptum illud ultimum (de radendâ barbâ & capillis) Legi repugnâsset: Fuit enim Ezekiel sacerdos magnus, & propterea ad duo illa præcepta negativa, de non radendo angulo capitis, & angulo barbæ, obligatus. Proinde non nisi in visione Prophetiæ sactum suit. Maimon. Mor. New pars II. e. xlvi. Dein subjicit, Qui verò minùs sirmo judicio sunt præditi, illi hæc omnia ita intelligunt, ac si Propheta narraret quid sibi injunctum suerit, & quid revera secerit, esc. Lege, si placet, tosum capus.

Deus ab istoc Dæmone, Quo modo, aut quâ arte falleret Achabum. Respondit, Inspirabo, tanquam venenum, mendacia suis Prophetis. Abi, inquit Deus, &, ut dixti, faci-Hæc est dictorum summa, sed nequid inter recitandum aberrârim, audi ipsa verba Prophetæ, 1 Reg. xxii. 19, 20, 21, 22. Vidi Jehovam insidentem solio suo: & totum exercitum cœli adstantem ei, à dextrâ, & à sinistrâ. Dixitque Jebova, Quisnam è vobis pelliciet Achabum, ut ascendat & pereat apud Ramothas Gileadis? Hic dixit boc modo, & ille dixit illo modo. Tandem prodiit quidam Spiritus, qui consistens coram Jehova, dixit, Ego pelliciam eum: Dicente verò Jehova ei, Quo pacto? Dixit, Egressus ero Spiritus mendacii, in ore omnium Prophetarum ejus: Tum dixit Jehova, pellicies: etiámque prævalebis: Exi & fac ita. Hæc ita se habent, ut vides, secundum literam & narrationem historicam. Sed Ecquis est, qui sit ausus dicere, has res ita gestas esse revera & literaliter? Deum iniisse consilium cum suis Angelis, probis reprobisque, de fallendo & feducendo Achabo: Et maligni cujusdam Dæmonis sententiam cæteris omnibus prælatam esse, Deoque acceptam, & essectu confirmatam. Agnoscunt, opinor, omnes, hæc non nisi visione peracta, aut sinè visione à Pro-

[54]

à Prophetà proposita, ad significandum eventum, Desque consilium circa Achabum Regem.

HINC satis patet, quam caute interpretanda sint nonnulla Prophetarum facta, & Dei colloquia, in facris Literis exhibita. His liceat adjungere unicum præterea exemplum, quod ad indolem argumenti nostri circa colloquia à Mose adornata in tertio Capite Geneseus Est conventus ilproximè accedere videatur. le celebris & colloquium Dei, Filiorum Dei, & Diaboli, quod occurrit in Prolegomenis Libri Job, & narratur historice, his verbis: Factum est quodam die, cum venissent Filii Dei, ut se sisterent coram Domino; venit etiam Satan in medio eorum. Dixitque Dominus ad Satan, Unde venis? Et respondet Satan Domino, à peragrando Terram, & perambulando in Dixitque Dominus ad Satan, num considerasti servum meum Job, &c. cum aliis multis quæ sequuntur in isthoc Dialogo. Quæritur jam, quo genere orationis hæc conscripta sint, aut intelligenda? Narratur res tota, ut vides, per modum historiæ, aut rei gestæ: non minus quam narratio Mosaica in suo Dialogo inter Evam & Serpentem, aut in altero illo inter Deum, Protoplastos, & Serpentem. minus incongruum videtur, Colloquium instituere inter Serpentem & Fæminam, ut est apud

[55]

pud Mosem: quàm inter Deum & Cacodæmona, ut est apud Jobum. Optimi tamen Interpretes hunc locum Jobi parabolicè exponendum esse censent. Quidni igitur & alterum etiam apud Mosem? Sed de hoc loco Jobi quid sentiunt Commentatores, audiamus.

Moses Maimonides, etsi dubius sit, fuerit Mor. Nov. necne Jobus persona vera: secundum utramque c. xxii. autem sententiam, inquit, sive nempe fuerit, sive non fuerit, certum tamen est, quòd illa quæ à principio Libri ipsius commemorantur, de colloquio inter Deum & Satanam, de traditione item Jobi in potestatem ipsius, sint parabolica. Nec aliter exponitur à nostris: Mercerus in locum, de hoc consessu Angelorum, & colloquio Dei verba faciens, non quòd, inquit, ità crassè bæc ad literam facta fuerint, sed Scriptura sese nostro captui & ruditati accommodare voluit. Tale colloquium Domini, &c. cum aliis multis in eundem sensum. Eò etiam collimant verba Grotii in locum, Solent Dei decreta, Angelorum bonorum ministeria, malorum machinationes, exprimi ad formam judiciorum aut consiliorum Regum. Hanc sequuntur regulam alii Interpretes, hæcque ήθοποιη ເκως dicta ad imitationem rerum humanarum, rectè notant: Res non est gesta, inquit alter, ut Marian.in bic narratur: Sed prosopopocia tantum est, aut bypotyScult.

bypotyposis, per quam intelligitur veritas, Deum Satanæ permisisse, &c. Per προσωποποιίαν vel ήθοποιίαν, inquit alius, indicat hæc omnia

justo & sapienti Dei consilio acta.

VIDES hîc, sinè scrupulo, res gestas, aut quæ narrantur historicè ad instar rerum gestarum, haberi ab Interpretibus pro parabolicè aut figurate dictis. Nec id cuiquam proinde vertendum esse vitio, quod à verbis recedat, ubi Literalis interpretatio læsura esset Majestatem divinam, aut rerum naturæ palàm obniti-Dispiciendum est imprimis in sacris literis interpretandis, Quæ sit res significata: Dein quis modus fignificandi. Variat enim modus fignificandi pro ratione fæculi, & gentis: pro captu & ingenio populi. Neque hæc eadem sunt ubique in omni œconomià, & in omni ætate. Hæc autem singula cum nôrit Providentia omniscia, sese accommodat variis rerum humanarum ordinibus, ad temperandum Mundi universale regimen: Quod nos miselli parum comprehendimus aut observamus. Denique, cum dictio facræ Scripturæ sit admodum figurata, stylúsque mixtus, res est judicii non exigui in singulis locis distinguere, quâ utitur loquendi formâ Spiritus Sanctus, quo genere sermonis. Sanctus Petrus

de Balaami Asina verba faciens, inquit, Ju-

mentum

mentum mutum, humanas voces edens, inhibuit Maimon. Prophetæ dementiam. Aiunt tamen Hebræi, par. II. hoc totum in Visione prophetiæ factum effe. Nec credunt sædam Bestiam è rauco gutture emugissse voces humanas: ratiocinatam præterea, & injuriam expostulâsse cum suo Domino. Hæc tibi meditanda relinquo. Non memini ego, in historiâ sacrâ, ullibi revera locutas esse Bestias. Et quod in officiis peragundis monuit apostolus, idem in tractandis literis sacris observandum puto: πάντα ἐυσχημόνως, κὰ καλὰ τάξιν γενέσθω. Decenter & secundum ordinem explicentur omnia.

Denique in citandis & applicandis dictis Mosaicis & Propheticis Veteris Testamenti, non semper agunt Apostoli κατ' ἀκρίδειαν' Ea quandoque, ut alia præteream, allegoricè accommodant in usum populi, quæ nullum habent in Historià vel in textu Prophetico siguratæ locutionis indicium. Aliáque καλὰ ρῆσιν usurpant, sinè notà sensûs interioris, quem ratio suadet sibi maximè proposuisse Authorem. Cæterum, hoc argumentum, de stylo sacræ Scripturæ, si ingrederer, cresceret mihi scribendi materies, plusquam ferre potest Epistolæ modus, aut tua forsan patientia. Ad sinem propero.

Ddd

QUARTO

[58]

QUARTO mihi objicis: Sed quorsum mihi plura objicis, Bone Vir? Cum nondum responsum dederis argumentis, quibus invitus retineor in sententia tibi adversa. Amolire tantum hæc obstacula, & nullis opus erit machinis ad me trahendum in tuas partes. pellor à communi semitâ, non dissilio: depellor, inquam, & deterreor, propter salebras, & præcipitia, & loca impervia; Rem capis, opinor, mentémque meam. Frustra accumulas objectiones, inquam, Unum est necessarium: Fac tantum ut Litera Hexaëmeri cohæreat & concordet cum Dei & rerum naturâ, nihil ultrà quæritur, ambabus ulnis amplectar istiusmodi explicationem. Donec verò hoc vulnus fanaveris, nequicquam quæris remedium aliunde, & quasi novâ plagâ. Me vides constrictum rigidis rationibus: excute hæc vincula, folve mihi has compedes, & eandem libens ibo tecum viam. Vale, Vir Optime, & memor sis amici tui observantissimi.

FINIS.